

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Реферативний журнал

AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Journal of abstracts

3
2016

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

3(69)'2016

Видається
щоквартально
з 1999 р.

Агропромисловий комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

Я.М. ГАДЗАЛО

Заступник головного редактора

В.А. ВЕРГУНОВ

Відповідальний секретар

О.В. КАПРАЛЮК

Члени редакційної колегії

В.В. АДАМЧУК

С.А. БАЛЮК

А.В. БАЛЯН

М.І. БАЩЕНКО

С.А. ВОЛОДІН

І.В. ГРИНИК

В.М. ЖУК

О.М. ЖУКОРСЬКИЙ

А.С. ЗАРИШНЯК

І.І. ІБАТУЛЛІН

Ш.І. ІБАТУЛЛІН

О.О. ІВАЩЕНКО

Г.М. КАЛЕТНИК

Ю.О. ЛУПЕНКО

М.С. МАНДИГРА

Д.О. МЕЛЬНИЧУК

М.Д. МЕЛЬНИЧУК

В.Ф. ПЕТРИЧЕНКО

С.М. РИЖУК

М.В. РОЇК

О.І. ФУРДИЧКО

EDITORIAL BOARD

Editor-in-chief

Ya. HADZALO

Deputy editor-in-chief

V. VERGUNOV

Responsible secretary

O. KAPRALYUK

Editorial board members

V. ADAMCHUK

S. BALYUK

A. BALYAN

M. BASHCHENKO

S. VOLODIN

I. GRYNKY

V. ZHUK

O. ZHUKORSKIY

A. ZARYSHNYAK

I. IBATULLIN

Sh. IBATULLIN

O. IVASHCHENKO

G. KALETNIK

Yu. LUPENKO

M. MANDYGRA

D. MELNYCHUK

M. MELNYCHUK

V. PETRYCHENKO

S. RYZHUK

M. ROYIK

O. FURDYCHKO

Київ
2016

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК
УКРАЇНИ

Національна
наукова
сільсько-
господарська
бібліотека

Агропромисловий Заснований у 1999 р. комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

3(69)'2016

Засновники —
Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека НААН,
тел. (044) 258-42-81

Інститут водних проблем
і меліорації НААН
тел. (044) 257-40-30

Наукові референти:

БОРОДАЙ І.С.
ІВАНЧЕНКО Л.А.
ДАВИДЕНКО М.М.
КАРГІНА О.В.
ЛЮТИК Т.В.
НИНЬКО П.І.
РОМАНЧУК Л.О.
РУЧКО Т.В.
ТОВМАЧЕНКО В.М.
ШЕЛЕПОВ В.В.

Редактор

РОМАНЧУК В.П.

Відповідальні за випуск:

НИНЬКО П.І.
РОМАЩЕНКО М.І.

Коректор

ЗАХАРЧЕНКО Л.П.

Комп'ютерний набір

САМОЙЛОВА Л.Г.

Комп'ютерна верстка

ШАЙНІКОВ О.С.

Свідоцтво про державну
реєстрацію КВ 3796
від 29.04.1999 р.

Підписано до друку 28.12.2016 р.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 12,09.
Обл.-вид. арк. 16,57.

© ННСГБ НААН, 2016
© Державне видавництво
"Аграрна наука" НААН,
оригінал-макет, 2016

ЗМІСТ

Передмова	3
Історія аграрної науки	5
Економіка сільського господарства.	7
Організація та управління сільськогосподарським виробництвом	
Сільськогосподарські машини, знаряддя та інструменти	11
Ґрунтознавство	14
Агротехніка	18
Сільськогосподарська меліорація	21
Добрива	24
Охорона природи. Сталий розвиток.	28
Сільськогосподарська екологія	
Хвороби рослин. Шкідники рослин. Захист рослин	31
Біотехнологія	35
Рослинництво	37
Загальні питання	37
Хлібні злаки. Зернові культури	39
Кормові культури	42
Технічні культури	44
Садівництво. Плодівництво	47
Овочівництво. Городництво	50
Декоративні культури.	54
Квітництво	
Тваринництво	55
Загальні питання	55
Конярство	56
ВРХ. Скотарство	57
Вівчарство. Козівництво	60
Свинарство	62
Птахівництво	65
Домашні кролі. Хутрові звірі	67
Бджільництво. Шовківництво	69
Рибне господарство.	71
Аквакультура	
Ветеринарія	74
Харчова і переробна промисловість.	77
Продукти тваринництва	
Лісове господарство	80
Список скорочень і аббревіатур	84
Авторський покажчик	85
Алфавітно-предметний покажчик	88
Покажчик використаних періодичних і продовжуваних видань	95
Біобібліографічні, бібліографічні та історико-бібліографічні серії ННСГБ НААН (1998–2016)	98

CONTENTS

Foreword	3
History of Agrarian Science	5
Economy of Agriculture.	7
Organization and Administration of Agricultural Production	
Farm Implements, Machinery and Equipment	11
Soil Science	14
Cultivation Technique	18
Agricultural Irrigation	21
Fertilizers	24
Protection of Environment. Sustainable Development. Agroecology	28
Plant Diseases. Plant Pests. Plant Protection	31
Biotechnology	35
Plant Cultivation	37
General Issues	37
Food Grains. Cereals	39
Forage Plants	42
Industrial Crops	44
Horticulture. Fruit-Growing	47
Vegeticulture	50
Decorative Cultures. Flower Growing	54
Animal Breeding	55
General Issues	55
Horse-breeding	56
General Livestock. Cattle	57
Sheep-breeding	60
Pig-breeding	62
Poultry-keeping	65
Rabbit-breeding. Fur-farming	67
Bee-keeping. Sericulture	69
Fish-breeding. Aquaculture	71
Veterinary Medicine	74
Food and Processing Industry. Produce of Animal Breeding	77
Forestry	80
Abbreviation List	84
Author Index	85
Subject Index	88
Used Periodical and Serials Publications Index	95
Biobibliographic and Historic Bibliographic Series by NSAL of NAAS (1998–2016)	98

ПЕРЕДМОВА

За творчим задумом редколегії реферативний журнал (РЖ) покликаний інформувати вчених та фахівців галузі про основні вітчизняні досягнення аграрної науки і виробництва з метою своєчасного, найповнішого застосування цих досягнень на практиці, слугувати засобом здійснення оперативного пошуку інформації, міждержавного обміну інформативними масивами.

Видання є орієнтиром для спеціалістів та працівників науково-технічної інформації.

РЖ функціонує у таких напрямках:

- оперативне ознайомлення широкого загалу науковців і практиків з новими публікаціями у сфері науки і техніки;
- цільовий пошук необхідної інформації з усіх галузей АПК;
- сприяння інтеграції наук;
- міжгалузевий та міждержавний обмін інформацією;
- інформування про найновішу аграрну продукцію, методи і технології.

Підготовка видання РЖ “Агропромисловий комплекс України” передбачає тематичне структурування, планування номерів, підбір першоджерел, їхнє попереднє опрацювання, бібліографічний опис, підготовку тексту рефератів на основі вивчення та узагальнення положень діючих стандартів і рекомендацій провідних фахівців із цих питань.

РЖ складається з рефератів монографій, найґрунтовніших статей наукових журналів, збірників, матеріалів конференцій.

До складу редколегії РЖ входять відомі вчені в галузі АПК, що дає змогу оцінювати рівень реферованих публікацій.

Враховуючи створення РЖ в умовах динаміки попиту на продукцію інтелектуальної праці, а також матеріального виробництва галузей АПК, випуск часопису може бути з різною кількістю рефератів, рекламою, поліграфічним оформленням.

Отже, реферативний журнал ННСГБ НААН — єдине інформаційне видання, що відображає динамічний розвиток агропромислового комплексу України.

Для формування журналу аналізу і синтезу підлягає широкий тематичний спектр публікацій, зокрема: економіка, с.-г. машини і знаряддя, землеробство, рослинництво, тваринництво, агроекологія тощо.

Періодичність видання — 4 випуски на рік. Читач має можливість замовляти РЖ у друкованій формі, електронною поштою, а також бібліографічні описи без рефератів, повний випуск або його частину.

Сподіваємось, що матеріали РЖ зацікавлять науковців, фахівців АПК, працівників сільськогосподарських бібліотек, спеціалістів сфери науково-технічної інформації, журнал стане постійним супутником на довгі роки.

Редколегія з вдячністю розгляне ваші зауваження, побажання і пропозиції щодо змісту та оформлення журналу, виконає замовлення на публікацію рекламної інформації науково-технічного спрямування.

За довідками, з пропозиціями та рекламними матеріалами
просимо звертатися за адресами:

**НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА
БІБЛІОТЕКА НААН**
вул. Героїв оборони, 10,
м. Київ, 03127, Україна,
тел. (044) 258-42-81

**ІНСТИТУТ
ВОДНИХ ПРОБЛЕМ
І МЕЛІОРАЦІЇ НААН**
вул. Васильківська, 37,
м. Київ, 03022, Україна,
тел. (044) 257-40-30

FOREWORD

The creative idea of this Abstract Journal Agroindustrial Complex of Ukraine (AJ AIC) is to inform scientists and specialists about main native country achievements in agroindustrial complex development in order to implement it into practice of full value in time, to be the source of fulfillment of operative search of information, interstate exchange of information massive.

The Journal is reference for specialists and employees of scientific and technical information branch.

AJ functions in several trends, including:

- operative acknowledgement of wide circle of scholars and experts with new publications in sphere of science and technique;
- special search of necessary information from all branches of agriculture;
- promotion in integration of sciences;
- interbranch and interstate exchange of information;
- informing about the most innovative products, methods and technologies.

While preparing of AJ the following methodical principles are foreseen: theme structuring, planning of issues, selection of sources, their previous processing, design of bibliographic list, preparing texts of abstracts, based on learning and generalization of principles of acting standards and recommendations of prominent specialists in these questions.

It is worth to emphasize that AJ of such a structure and specialization (according to trends of diversified system) is published for the first time. It is also created for the first time by co-workers of National Scientific Agricultural Library of National Academy of Agricultural Sciences of Ukraine.

Editorial board and editorial council consist of prominent scholars of agricultural branch, which allows evaluating the level of abstract publishing.

Taking into consideration creation of AJ under circumstances of dynamic demand on production of intellectual labor and material security of AIC as well, it is allowed to publish Journal with different quantity of abstracts, advertisement, polygraph design.

The selection of literature for reweaving is stipulating by research and practice actual importance, original elaboration of the problem.

Periodically of the edition — 4 issue per year. We hope this information will be of great interest for scholars, professors and other specialists of agroindustrial complex and of course, for agricultural libraries' and science-technical information organizations' staff as well.

Our AJ will take orders for publication of advertisements of scientific and technical orientation.

The AJ Editorial Board will appreciate your remarks, wishes and proposals concerning the journal's contents and design.

For reference, proposals and advertising materials,
please apply to the following addresses:

03127 MSP, Kyiv,
10 Geroyiv oborony Str.,
**NATIONAL SCIENTIFIC
AGRICULTURAL LIBRARY OF NAAS**
Tel. (044) 258-42-81

03022 MSP, Kyiv,
37 Vasyli'kivs'ka Str.,
**INSTITUTE OF HYDRAULIC PROBLEMS
AND LAND RECLAMATION OF NAAS**
Tel. (044) 257-40-30

63 (091) ІСТОРІЯ АГРАРНОЇ НАУКИ

Науковий референт — доктор істор. наук БОРОДАЙ І.С.

Науковий консультант — академік НААН ВЕРГУНОВ В.А.

УДК 619(091):001

2016.3.1. СТАНОВЛЕННЯ ТВАРИННИЦТВА ТА ЛІКУВАЛЬНОЇ СПРАВИ НА СИНСЬКІЙ ЗЕМЛІ (З НАЙДАВНІШИХ ЧАСІВ ДО СЬОГОДЕННЯ) / Рудик С., Глухий О. — К.: Аграр Медіа Груп, НУБіП України, 2016. — 297 с. — Бібліогр.: 277 назв.

Історія ветеринарії, тваринництво, зоотехнія, тварини с.-г., захворювання інфекційні, епідемії, епізоотія, профілактичні заходи, щеплення, медицина, вища освіта.

Висвітлено розвиток ветеринарії в добу праукраїнської культури, Київської Русі, Запорізької Січі, губернсько-земського управління, радянського періоду. Українці мали глибокі знання з розпізнавання та профілактики хвороб з періоду праукраїнської культури. Згадки про назви інфекційних хвороб містяться у Київських Никоновому та Лаврентіївському літописах. У добу Київської Русі широко практикували кастрацію тварин, кровопускання, вправлення суглобів, накладання шин при переломах та ін. У 1841 р. започатковано роботу медичного факультету Київського університету св. Володимира. Окремі питання ветеринарії розглядалися професором школи практичного землеробства у с. Богоявленське (під м. Миколаїв) М. Є. Лівановим у книгах: "Руководство к разведению и поправлению домашнего скота" (1794), "О земледелии, скотоводстве и птицеводстве" (1799). У жовтні 1917 р. за ініціативи ветеринарних лікарів засновано Українське товариство ветеринарних лікарів, яке мало повноваження щодо розв'язання фахових питань з ветеринарії в Україні. З квітня 1918 р. почав виходити українською мовою двотижневий часопис громадської та військової ветеринарії "Вісник ветеринарної медицини". Особливе значення для розвитку ветеринарії мав І Всеукраїнський ветеринарний з'їзд (30 листопада — 4 грудня 1917 р., м. Київ) та Всеукраїнська ветеринарна нарада (30 червня — 5 липня 1918 р.), які прийняли низку законодавчих рішень щодо організації ветеринарії, визначення завдань земських ветеринарно-бактеріологічних лабораторій, заходів боротьби із заразними хворобами тощо. З 1 січня 1925 р. на українських землях введено Ветеринарний кодекс України. Створено Державний інститут наукової і практичної ветеринарії, 6 ветеринарно-бактеріологічних інститутів. У 1940 р. створено єдину державну ветеринарну мережу, а в 1946 р. — Міністерство тваринництва УРСР.

УДК 619(091/092):001

2016.3.2. ПРОФЕСОР ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ ДЕДЮЛІН — ВИДАТНИЙ ВЧЕНИЙ ТА ОРГАНІЗАТОР ВЕТЕРИНАРНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ (ДО 150-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ) / Стегній Б.Т., Корольов А.Г., Герілович А.П., Барановський Д.І., Вовк Д.В., Унковська О.М., Швидченко А.М. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 102. — С. 5–10. — Бібліогр.: 10 назв.

Історія ветеринарної медицини, тваринництво, епізоотологія, мікробіологія, санітарія, учений у галузі ветеринарної медицини О.В. Дедюлін.

Висвітлено основні етапи наукової, організаційної та громадської діяльності професора О. В. Дедюліна — одного із засновників української ветеринарної науки, відомого вченого у галузі епізоотології, мікробіології та санітарії. З березня 1917 р. по жовтень 1920 р. очолював Харківський ветеринарний інститут, організував боротьбу з епізоотіями великої рогатої худоби на території губернії. З 1923 р. керував Інститутом наукової і практичної ветеринарії, організував вивчення сибірки, сказу, чуми, сапу, ящуру, розробив заходи щодо профілактики та боротьби з цими епізоотіями. З його іменем пов'язані науково-експериментальні дослідження та відкриття у галузі деяких зооантропонозів. Так О. В. Дедюлін одним із перших вказав на аліментарний шлях зараження сапом (1899, 1902), запровадив серологічний метод діагностики (РСК) цієї

інфекції у коней (1900, 1904). Провів ґрунтовні дослідження біологічних властивостей збудника епізоотичного лімфангиту коней на деяких видах сприйнятливих до нього тварин (1901), вперше випробував у діагностиці чуми свиней реакцію зв'язування комплементу (1905). Висунув ідею специфічного лікування хворих на чуму собак за допомогою гіперімунної сироватки (1913), розробив метод щеплення великої рогатої худоби проти ящуру шляхом введення натурального вірусу, за сприятливої форми перебігу хвороби, у скарифіковану шкіру внутрішньої поверхні вушної раковини (1916). Рекомендував для створення активного до чуми імунітету у великій рогатій худобі застосовувати інактивовану температурою та фенолом кров від забитих інфікованих тварин (1921), запропонував масові профілактичні щеплення проти сказу тварин в Україні (1923). Наукова спадщина О. В. Дедюліна — понад 100 наукових праць, які мають важливе значення для діагностики та боротьби із сапом, туберкульозом, сибіркою, хворобами свиней, ящуром, сказом тощо.

УДК 631.1.016(091):631.3:631.51

2016.3.3. ЕВОЛЮЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗНАРЯДЬ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ЗЕМЛЕРОБСТВІ / Коваленко Н.П. // Історія науки і техніки: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Держ. екон.-технол. ун-т транспорту. — К., 2016. — Вип. 8. — С. 129–139. — Бібліогр.: 27 назв.

Історія землеробства, обробіток ґрунту, культури с.-г., ґрунтозахисна система, no-till, сівозміни, ерозія ґрунту, І. Є. Овсінський, В. Р. Вільямс, О. І. Бараєв.

Визначено основні закономірності та тенденції формування теоретичних і практичних основ використання знарядь обробітку ґрунту у землеробстві. Висвітлено погляди провідних учених-агрономів щодо ефективного обробітку ґрунту у посівах різних с.-г. культур. Перші рекомендації з глибокого обробітку ґрунту з'явилися в другій половині XVIII ст. У кінці XIX ст. І. Є. Овсінський підготував рекомендації щодо зменшення глибини за мінімального обробітку ґрунту. Теоретичні основи полицевого обробітку ґрунту з оборотом скиби розробив В. Р. Вільямс у праці "Почвоведение. Земледелие с основами почвоведения" (1939). Систему безполицевого обробітку ґрунту на різну глибину на основі плоскорізного обробітку ґрунту і смугового розміщення посівів як початок ґрунтозахисного землеробства запропонував Т. С. Мальцев. Для зменшення негативної дії вітрової ерозії О. І. Бараєвим розроблено ґрунтозахисну систему обробітку ґрунту для степових районів. Започаткований І. Є. Овсінським спосіб безполицевого плоскорізного обробітку ґрунту удосконалили Ф. Т. Моргун, М. К. Шикла, які розробили та впровадили ґрунтозахисну систему землеробства з контурно-меліоративною організацією території. Описано переваги сучасної системи обробітку ґрунту, в основі якої застосування спеціальної техніки та дотримання технологій, нульовий обробіток (no-till). Сьогодні найбільш узгодженим є розроблення та застосування системи диференційованого обробітку ґрунту під окремі с.-г. культури у сівозмінах інтенсивно-екологічного напрямку, що передбачає органічне поєднання різноглибинних полицевих та безполицевих способів обробітку ґрунту.

УДК 633.522(091/092):575.18:001

2016.3.4. АКАДЕМІК М. М. ГРИШКО — ОСНОВОПОЛОЖНИК НАУКОВОЇ СЕЛЕКЦІЇ КОНОПЕЛЬ (ДО 115-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ) / Вировець В.Г., Лайко І.М., Горшкова Л.М., Кириченко Г.І. // Фактори експериментальної еволюції організмів: зб. наук. пр. — К., 2016. — Т. 18. — С. 13–17. — Бібліогр.: 20 назв.

Історія с.-г. дослідної справи, рослинництво, коноплярство, генетика, селекція, насінництво, акліматизація, сорт, врожайність, учений у галузі селекції М. М. Гришко.

Висвітлено життєвий і творчий шлях М. М. Гришка, який доклав зусиль до вивчення біології культури конопель і створення її нових сортів. Закінчив Полтавський сільсько-господарський інститут (1925). Викладав генетику, селекцію, насінництво в Майнівському с.-г. технікумі в 1925–1929 роках. З 1931 р. очолював відділ генетики і селекції Інституту конопель, з 1932 р. працював на посаді доцента Глухівського с.-г. інституту. Встановив значну мінливість репродуктивних органів, варіювання ступеня однодомності, дав класифікацію поліморфізму однодомності. За допомогою гібридизації різних типів однодомних та самозапилення окремих однодомних рослин одержав вихідні форми для створення нових сортів. На основі вивчення природи статі у конопель та низки аналізів гібридів різних статевих типів, розробив методику й розпочав роботу над створенням конопель з одночасним досяганням обох статей. Вперше в історії коноплярства М. М. Гришко наблизився до створення однодомних конопель шляхом виведення сорту ОСО-72, що за врожайністю перевершував культивовані місцеві сорти дводомних. Їх головна перевага — в одночасності дозрівання рослин, що створювало можливість механізованого збирання. За ініціативою вченого побудовано Центральний ботанічний сад у Печерському районі м. Києва. Наукова спадщина М. М. Гришка — 150 наукових праць. Підготував 40 кандидатів та докторів наук.

УДК 633.522(091/092):575.18:001

2016.3.5. ВЧЕННЯ АКАДЕМІКА М. М. ГРИШКА ПРО СТАТЕВИЙ ПОЛІМОРФІЗМ КОНОПЕЛЬ У СВІТЛІ СУЧАСНОЇ ТЕОРІЇ ГЕНЕТИЧНОГО КОНТРОЛЮ СТАТІ ТА ДОСЯГНУТОГО РІВНЯ ОДНОДОМНОСТІ / Міщенко С.В., Лайко І.М., Вировець В.Г., Кириченко Г.І., Лайко Г.М. // Фактори експериментальної еволюції організмів: зб. наук. пр. — К., 2016. — Т. 18. — С. 18–23. — Бібліогр.: 9 назв.

Історія с.-г. дослідної справи, рослинництво, коноплярство, генетика, селекція, насінництво, акліматизація, сорт, врожайність, Інститут конопель, учений у галузі селекції М.М. Гришко.

Відтворено розвиток нового напрямку в селекції конопель для забезпечення можливості одноразового механізованого збирання стеблостою, започаткованого в Інституті конопель за керівництва М. М. Гришка. У природі коноплям властивий статевий диморфізм, що полягає у наявності двох статевих типів, які досягають з великим розривом у часі і потребують затрат ручної праці. Вченим підготовлено фундаментальні праці: “Курс загальної генетики” (1933), “Біологія конопели” (1935), “Одновременно созревающая конопля” (1937), “Курс генетики” (1938) та ін. Найбільший його здобуток вбачається в започаткуванні генетичних досліджень ознак статі конопель; розробці концептуальних основ і практичному створенні перших одночасно досягаючих (однодомних) форм конопель з метою одноразового механізованого збирання посівів; розкритті унікальності статевого поліморфізму конопель, першій класифікації їх статевих типів; висуненні та обґрунтуванні гіпотези про філогенез статі конопель у послідовності гермафродитизм — однодомність — дводомність. Здобутки М. М. Гришка мали виключне значення для подальшого розвитку генетики і селекції конопель, розквіту галузі коноплярства в цілому. У подальшому однодомну форму конопель створювали шляхом багаторічного добору однодомних рослин у поєднанні з систематичним бракуванням плосконі у фазі бутонізації та гібридизації. Завдяки багаторічним дослідженням і зусиллям талановитих селекціонерів Є. С. Гуржій, Г. Й. Аринштейн, Г. А. Хреннікової, Р. І. Каплунової, В. О. Невинних, Г. І. Сенченка, В. Г. Вировця, Л. М. Горшкової, І. І. Щербаня, В. П. Ситника та інших створено сорти конопель, стійкі до вищеплення плосконі у низці послідовних генерацій.

УДК 633.8(091):504.03:339.13

2016.3.6. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІКАРСЬКОГО РОСЛИННИЦТВА В УКРАЇНІ / Фурдичко О.І., Никитюк Ю.А. // Агроєкологічний журнал. — 2016. — № 2. — С. 10–15. — Бібліогр.: 10 назв.

Історія с.-г. дослідної справи, виробництво с.-г., рослинництво, лікарські рослини, фітотерапія, фармацевтична галузь, інноваційний розвиток, ефірні масла.

Визначено перспективи та пріоритети розвитку лікарського рослинництва з урахуванням історичних аспектів та тенденцій

вітчизняного виробництва лікарської рослинної сировини. Первинним осередком вирощування лікарських рослин стали аптекарські сади, реорганізовані в ботанічні. За ініціативою і проектом Лубенського товариства сільського господарства та фінансової підтримки Департаменту землеробства в 1916 р. у м. Лубнах створено першу в Росії Дослідну станцію лікарських рослин (ДСЛР), метою якої було всебічне дослідження культурних і дикоростучих лікарських рослин. В УРСР для раціонального використання та відтворення ресурсів лікарських рослин і широкого впровадження в медичну практику лікарських засобів організовано Український державно-акціонерний консорціум — Укрфітотерапія. Характерними для цього періоду є планові дослідження в галузі лікарських і ароматичних культур у системі Всесоюзного НДІ інституту лікарських та ароматичних культур з його зональними дослідними станціями. Визначено основні перспективи розвитку лікарського рослинництва: стимулювання розробки нових ліків і сфер застосування лікарських рослин; впровадження у виробництво їх якісно нових сортів і технологій вирощування, традиційних для умов України; використання машин і агрегатів, що максимально враховують біологічні особливості рослин і специфіку технологій їх вирощування; оптимізація і контроль заготівельної діяльності тощо.

УДК 633.8(091/092):504.03:339.13

2016.3.7. П. І. ГАВСЕВИЧ (1833–1920) ТА ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН ІНСТИТУТУ АГРОЕКОЛОГІЇ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ НААН (ДО 100-РІЧНОГО ЮВІЛЕЮ) / Вергунов В.А. // Агроєкологічний журнал. — 2016. — № 2. — С. 16–29. — Бібліогр.: 32 назви.

Історія с.-г. дослідної справи, виробництво с.-г., рослинництво, лікарські рослини, фітотерапія, насінництво, Дослідна станція лікарських рослин (м. Лубни), учений у галузі лікарського рослинництва П. І. Гавсевич.

Відтворено життєвий шлях і творчі напрацювання вченого-аграрія та організатора вітчизняної с.-г. дослідної справи з культурою лікарських рослин, громадського та політичного діяча П. І. Гавсевича. Навчався в Московському с.-г. інституті (1909–1912), захистив дипломну роботу “Наділення селян землею у 1861 р.” з правом отримання диплому І ступеня. Виступив з доповідями щодо організації збирання та збуту лікарських рослин при Лубенському товаристві сільського господарства, секретарем якого був з 1911 р. У 1913 р. пропагував ідею системного збирання та збуту лікарських рослин, яка мала важливе значення для становлення вітчизняної дослідної справи з питань культури лікарських рослин. За його ініціативи в 1913 р. створено Лубенське товариство зі збуту лікарських і технічних культур, закладено дослідний город лікарських рослин. У 1917–1919 рр. очолив відділ с.-г. статистики Департаменту лісівництва, сільського господарства Генерального секретаріату земельних справ. Спільно з М. І. Туган-Барановським створив Українське наукове товариство економістів. Один із фундаторів Київського кооперативного інституту (нині Київський національний торговельно-економічний університет) на базі Вищих кооперативних інструкторських курсів. Творча спадщина П. І. Гавсевича — близько 50 наукових і науково-популярних праць із загальних питань рослинництва, культури лікарських рослин, зокрема їхньої агротехніки, насінництва, первинної та поглибленої переробки, збуту, кооперативного руху та статистичної оцінки с.-г. регіонів України.

УДК 633.88(091):631.5

2016.3.8. ЗНАЧЕННЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН У ФОРМУВАННІ, СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ ЛІКАРСЬКОГО РОСЛИННИЦТВА / Устименко О.В., Глущенко Л.А., Куценко Н.І. // Агроєкологічний журнал. — 2016. — № 2. — С. 29–38. — Бібліогр.: 35 назв.

Історія с.-г. дослідної справи, виробництво с.-г., рослинництво, лікарські рослини, фітотерапія, Дослідна станція лікарських рослин, насінництво, розсадництво.

Висвітлено основні етапи становлення лікарського рослинництва як галузі с.-г. виробництва в Україні, внесок у розроблення його наукових основ Дослідної станції лікарських рослин (ДСЛР). Науковцями дослідної станції проведено ін-

тродукційне вивчення і розроблено агротехніку вирощування понад 120 видів лікарських рослин, створено 52 нові сорти м'яти, маку, ромашки, валеріани, ехінацеї, шавлії, шоломниці тощо. Сконструйовано систему машин і пристосувань для вирощування, збирання, післязбиральної доробки сировини та насіння багатьох найважливіших лікарських культур. Розробки ДСЛР впроваджувалися в спеціалізованих господарствах України, Молдавії, Росії, Латвії. Виробничими дослідженнями ДСЛР доведено, що ґрунтово-кліматичні умови України дають змогу вирощувати у відкритому ґрунті понад 100 видів лікарських рослин вітчизняної та світової флори. Визначено перспективи впровадження наукових розробок у лікарському рослинництві, шляхи інтенсифікації галузі, підвищення її ефективності. Сучасні дослідження ДСЛР зосереджено на: розробці та впровадженні у виробництво лікарської сировини і технологій вирощування, що відповідають вимогам ГАСР; проведенні еколого-біологічної оцінки перспективних для культивування в Україні лікарських рослин з метою імпортозаміщення та збереження природного біорізноманіття; створенні сортів перспективних лікарських видів із заданими показниками якості та вмісту біологічно активних речовин; опрацюванні схем прискореного насінництва і розсадництва районуваних сортів та ін. Перехід на промислову основу виробництва лікарських рослин дасть змогу знизити собівартість виробленої сировини на 15–25%.

УДК 636.2.082(091):001(477)

2016.3.9. НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЕЛЕКЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В СКОТАРСТВІ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТ.) / Апостол М.В.; НААН, ННСГБ; наук. ред. чл.-кор. НААН В.А. Вергунов. — Бориспіль: Люксар, 2015. — 60 с. — Бібліогр.: 138 назв.

Селекція, тваринництво, скотарство, селекційно-племінна робота, порода, тварини с.-г., велика рогата худоба, схрещування, молочна продуктивність, м'ясна продуктивність, породовипробування.

Висвітлено основні тенденції та закономірності розвитку селекції в скотарстві України другої половини ХХ ст. Українськими вченими досягнуто успіхів у розробленні теоретичних положень процесу породотворення та створенні нових високопродуктивних порід великої рогатої худоби. В кінці ХХ — на початку ХХІ ст. апробовано нові селекційні досягнення: українські червоно- та чорно-рябу, червону та буру молочні породи; українську, волінську, поліську та південну м'ясні породи. В основу породотворення покладено складне відтворне схрещування місцевої худоби з кращими породами зарубіжної селекції. Висвітлено концептуальні підходи, що використовувалися при виведенні низки порід і типів великої рогатої худоби молочного та м'ясного напрямів продуктивності. Їх авторами є українські вчені: М. В. Зубець, В. П. Буркат, М. Я. Єфіменко, М. І. Бащенко, О. Ф. Хаврук, А. Г. Тимченко, Е. М. Доротюк, П. М. Буйна, С. С. Спека, А. М. Угнівенко, Т. С. Янко та ін. За рівнем продуктивності українські породи відповідають європейським стандартам і придатні до умов

регіонального розведення в Україні. Серед спеціалізованих молочних порід найбільш продуктивною та технологічною є українська чорно-ряба молочна порода. Середня продуктивність корів за повновікову лактацію становить 6680 кг молока з вмістом жиру — 3,86%, білка — 3,2%. Серед м'ясних порід великої рогатої худоби поширеною була українська м'ясна. Жива маса дорослих бугаїв становить 1100–1300 кг, корів — 600–700 кг, бугайців у віці 15–18 міс. — 500–600 кг, середньодобові прирости — 1100 г. Узагальнено особливості селекційно-племінної роботи з породами великої рогатої худоби м'ясного та молочного напрямів продуктивності.

УДК 636.2.082:001:929(091/092)

2016.3.10. АКАДЕМІК В. П. БУРКАТ — ПУБЛІЦИСТ, ІСТОРИК І ПОПУЛЯРИЗАТОР АГРАРНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ / Бородай І.С. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2016. — Вип. 51. — С. 14–21. — Бібліогр.: 11 назв.

Історія аграрної науки, с.-г. дослідна справа, енциклопедична справа, бібліографія, публіцистика, учений у галузі тваринництва В. П. Буркат.

Висвітлено внесок доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка В. П. Бурката в історію аграрної науки, репрезентацію та популяризацію вітчизняної с.-г. дослідної справи. Учений — один із засновників історико-біографічної серії "Українські вчені-аграрії ХХ століття". Видано 9 книг цієї серії, у яких висвітлено життєвий шлях, наукову та громадську діяльність 1270 українських учених-аграріїв. Зокрема В. П. Буркат — ініціатор підготовки багатьох енциклопедичних і довідкових видань. Підготовлені ним у співавторстві довідкові видання "Племінна робота" (1995), "Племінні ресурси України" (1998), "Селекційні досягнення у тваринництві" (2000) відтворюють основні етапи та особливості виведення вітчизняних порід худоби. Розкрито роль ученого в становленні національної аграрної біографістики та бібліографії. За його наукової редакції видано біобібліографічні покажчики відомих учених у галузі тваринництва, членів-кореспондентів Ф. Ф. Ейснера та М. Я. Єфіменка, професорів І. В. Смирнова та В. С. Коновалова, докторів І. П. Петренка та Б. Є. Подоби. Також В. П. Буркат був членом редакційної колегії журналів "Тваринництво України" (1978–2009), "Вісник сільськогосподарської науки" (1986–1989), "Вісник аграрної науки" (1997–2009), "Біологія тварин" (1999–2009), "Агропром України" (1989–1990), "Агроінком" (2002), "Рибогосподарська наука" (2007); наукових тематичних збірників: "Молочно-м'ясне скотарство" (1982–1987), "Вісник Черкаського інституту агропромислового виробництва" (2000–2009), "Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів" (2003–2009), реферативного журналу "Агропромисловий комплекс України" (1999–2009). Як форма творчої діяльності В. П. Бурката розглядалася його публіцистика, присвячена питанням розвитку тваринництва, невідкладним проблемам державотворення та наукознавства, ролі особи в науці, культурі, політиці та ін.

338.43 ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

631.1 Організація та управління сільськогосподарським виробництвом

Науковий референт — кандидат економ. наук ЛЮТИК Т.В.

Науковий консультант — академік НААН ШПИЧАК О.М.

УДК 330.161:338.432

2016.3.11. АГРОЕКОНОМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ: НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ: монографія / Саблук П.Т. — К., 2016. — 368 с. — Бібліогр.: 171 назва. Шифр 547358.

Агroeкономічні трансформації, аграрна реформа, трансформаційні процеси, відносини власності, економічний механізм.

Розглянуто проблеми утвердження України як високорозвинутої держави. З'ясовано, що в Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні не відображено засади передачі функцій управління виробничою сферою. Запропоновано модель постіндустріальної стадії розвитку аграрної сфери економіки держави, яка має охоплювати три основні складові: 1) об'єднання капіталів землі й індустрії; 2) концентрація

зусиль освіти та науки; 3) спрямування переважної маси одержаного в галузі доходу на вирішення проблем соціуму. Поеднано позиції фізіократів і технократів з урахуванням основних положень теорії інституціоналізму, на основі чого обґрунтовано основні доктринальні положення продовження аграрної реформи та запропоновано відповідні напрями реформаційних перетворень.

УДК 330.322:631.11

2016.3.12. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В АГРОФОРМУВАННЯ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ / Галушко В.П. // Актуальні проблеми інноваційної економіки. — 2016. — № 1. — С. 5–10. — Бібліогр.: 14 назв.

Агроформування, інвестиції, культури конкуруючі с.-г., Лісостеп.

Акцентовано увагу на необхідності перегляду методології оцінки економічних процесів в аграрній сфері, де на відміну від інших галузей економіки, земля є основним фактором вкладання коштів з метою отримання прибутку. Розроблено методологію визначення пріоритетності вирощування конкуруючих культур, яка уможливила визначення кількісних параметрів конкурентоспроможності культур з врахуванням витрат і прибутковості виробництва. Запропоновано методику розрахунку вкладення інвестицій у вирощування окремих с.-г. культур, яку апробовано на матеріалах розрахунку планових економічних показників вирощування зернових в Ірландії — країні з порівняно стійким розвитком с.-г. виробництва.

УДК 330.341.1

2016.3.13. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО КРЕДИТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АПК: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ / Ботвіна Н.О. // Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти: міжуніверситетська колективна монографія / за ред. Є.І. Масленнікова; Масленніков Є.І., Кузнецов Е.А., Сафонов Ю.М., Філіппова С.В. [та ін.]. — Херсон: Гринь Д.С., 2016. — Вип. 1. — С. 456–482. — Бібліогр.: 24 назви. Шифр 547341.

Аграрні підприємства, інноваційна економіка, джерела фінансування інвестицій, інвестиційний кредит.

Акцентовано на необхідності забезпечення таких параметрів і процедур банківського кредитування, які б сприяли активізації використання потужного потенціалу кредиту, забезпечення потреб суб'єктів аграрної сфери та їхнього розвитку. Запропоновано розглядати поняття "кредитування інвестиційно-інноваційних проектів" як комплекс заходів, здійснених у відповідності з принципами банківського кредитування щодо спрямування залучених ресурсів на інвестиційні потреби позичальника з метою реалізації інновацій для одержання економічного ефекту. З'ясовано, що інвестиційне кредитування аграрних підприємств України знаходиться на етапі становлення і потребує вдосконалення.

УДК 330.341.1:631.1

2016.3.14. АКТИВІЗАЦІЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ: МОНОГРАФІЯ / Танклевська Н.С., Кириченко Н.В. — Херсон, 2015. — 216 с. — Бібліогр.: 177 назв. Шифр 547289.

Аграрні підприємства, Херсонська область, інновації, ефективність інновацій.

Висвітлено теоретико-методичні засади ефективності впровадження інновацій аграрними підприємствами. З'ясовано, що у галузі тваринництва України лише 3% аграрних підприємств інноваційно активні. У ході аналізу діяльності аграрних підприємств Херсонської області виявлено, що лише 13% їх вважають доцільним використовувати інновації в сільському господарстві. Удосконалено алгоритм запозичення (трансформації) зарубіжних інновацій. Запропоновано дескриптивну модель підвищення ефективності впровадження інновацій аграрними підприємствами, яка ґрунтується на підходах позиціонування суб'єкта господарювання відносно: 1) результативності впровадження; 2) попередньої оцінки співвідношення вимог щодо альтернативних інноваційних продуктів і можливостей конкретного аграрного підприємства; державного стимулювання, трансферу зарубіжних технологій та належного фінансування.

УДК 330.47:334.021

2016.3.15. ІНФОКОМУНІКАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ВИРОБНИЧИМИ СТРУКТУРАМИ: МОНОГРАФІЯ / Соловйов А.І. — Херсон, 2015. — 420 с. — Бібліогр.: 556 назв. Шифр 547286.

Аграрні виробничі структури, модель підсистеми управління, інфокомунікаційна субсистема, ГІС-технології, точне землеробство.

Актуалізовано необхідність використання інфокомунікаційних технологій у сільському господарстві з метою формування високоефективного механізму збору, обробки, передачі і використання інформації. Визначено сутність аграрної виробничої структури в теоретико-методологічному аспекті — як великої відкритої соціально-економічної системи. Представлено теоретико-методологічне обґрунтування концепції інформаційної субсистеми підсистеми управління аграрними виробничими структурами. Теоретично доведено залежність значних ускладнень у процесі управління аграрними виробничими структурами, зокрема скорочення часу на підготовку і реалізацію обґрунтованих ефективних управлінських рішень, від особливостей і тенденцій аграрного виробництва. Запропоновано прогностичну нейромережеву модель безперервної обробки великої кількості параметрів системи, факторів прогностичного фонду з урахуванням різнобічної інформації щодо режимів функціонування об'єктів та виробничих процесів.

УДК 336.221.24:631.16

2016.3.16. ПРОГНОЗНА ЙМОВІРНІСТЬ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО МІКРОРІВНЯ / Трусова Н.В. // Облік і фінанси АПК. — 2016. — № 2. — С. 135–142. — Бібліогр.: 12 назв.

Фінансовий потенціал, фінансові ресурси, аграрний мікроклімат, зона Степу України, методологія прогнозування.

На базі 70 підприємств приватної форми власності в зоні Степу України розроблено принципи та системи прогностичної ймовірності процесу реалізації фінансового потенціалу аграрного мікрорівня для визначення динаміки зростання його рівня. Запропоновано методологічний підхід прогностичної імітації стабільного рівня фінансового потенціалу як "еталону" фінансової стабільності аграрного регіону, який уможливив застосування ієрархічної процедури імітаційного моделювання, що визначає відносні значення сукупності елементів модуля та матрицю відстаней між ними. Доведено, що еталонним чинником узагальнюючого показника інтегрального показника фінансового потенціалу аграрного регіону є модуль, значення якого є максимальним за ефективністю використання фінансових ресурсів.

УДК 338.43.01:338.312

2016.3.17. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ / Вітвіцький В.В., Беженар І.М. // Економіка АПК. — 2016. — № 7. — С. 26–35. — Бібліогр.: 29 назв.

Сільське господарство, жива праця, уречевлена праця, продуктивність праці, облік праці.

Визначено економічний зміст продуктивності з урахуванням динамічної сукупності властивостей праці. Розмежовано економічний зміст процесу праці та її продуктивності в ретроспективі через розгляд трансформації поглядів на економічну категорію продуктивності. З'ясовано різке зменшення останніми роками у структурі сукупних витрат живої праці при одночасному збільшенні минулої (уречевленої) праці переважно за рахунок витрат на сплату орендної плати за землю (с.-г.) та підвищення цін на матеріально-технічні ресурси (промислові). Розраховано, що в 2014 р. продуктивність сукупної праці в рослинництві була вищою порівняно з тваринництвом як за виробництвом валової продукції з розрахунку на люд.-год, так і за виручкою реалізованої продукції. Встановлено неможливість синтезу підходів марксизму і західних підходів у теорії й вимірюванні продуктивності. Зауважено, що принципові відмінності двох зазначених теорій продуктивності підтверджує факт, згідно з яким у граничній продуктивності й часткових показниках продуктивності праці, капіталу немає аналогів у теорії марксизму.

УДК 338.432

2016.3.18. ПОТЕНЦІАЛ РОСТА ПРОИЗВОДСТВА ЗЕРНА В УКРАЇНІ СТИМУЛІРУЄ ІНВЕСТИТОРОВ РАЗВИВАТЬ ИНФРАСТРУКТУРУ — НИКОЛАЙ ГОРБАЧЕВ / Стежка А. // АПК-інформ. — 2016. — № 8. — С. 35–37.

Виробництво зерна, інфраструктура ринку, експорт зерна, логістика зерна, ринок перевезень, компанія.

Висвітлено зміни в логістиці зернового ринку України. Зазначено, що якщо раніше перевезення лише на експорт становили 35–40% від всього їх об'єму, то з посиленням габаритно-вагового контролю для автотранспорту даний показник прогнозується на рівні не вище 25–30%, що спричинить додаткове перевезення залізничним транспортом у розмірі 4–6 млн тонн. Актуалізовано необхідність удосконалення норм державного регулювання якості товару, адже сьогодні продавець зерна не має можливості максимально задовольнити покупця, формуючи партії зерна, які відповідають запитам імпортерів. Зауважено, що існуючі нині в Україні норми якості товару створені для Української РСР і визначають внутрішнє споживання пшениці (СРСР був нетто-імпортером пшениці), яке сьогодні становить лише 30–40%. Визначено, що залучення засобів й оновлення інфраструктури ринку зерна в Україні скоротить операційні витрати на елеваторах і збільшить пропускну здатність.

УДК 338.432:633.002.6:005

2016.3.19. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИНИЦТВА / Калініченко О.В. // Облік і фінанси АПК. — 2016. — № 2. — С. 150–155. — Бібліогр.: 6 назв.

Продукція рослинництва, культури с.-г., енергетична ефективність, витрати енергії, енергомісткість.

Для оцінювання рівня енергетичної ефективності виробництва продукції рослинництва запропоновано використовувати 9 показників оцінки енергетичної ефективності виробництва с.-г. культур, які характеризують об'єкт, технологічний процес та кінцеву продукцію. Встановлено, що найбільший енергетичний прибуток може бути отримано у результаті виробництва кукурудзи на зерно — 92501,9 МДж/га, цукрових буряків — 83667,6 МДж/га, пшениці озимої — 72737,6 МДж/га та ячменю — 66070,6 МДж/га. Означено можливість досягнення високого рівня енергетичної ефективності ($K_{\text{е}}=3,53\text{--}7,75$) при виробництві кукурудзи на зерно, ячменю, люцерни на сіно та гречки. Об'єднувано найбільшу енергомісткість виробництва люцерни на сіно та конюшини на зелений корм — відповідно 8,71 і 7,04 МДж/грн (енерговіддача 0,11 та 0,14 грн/МДж).

УДК 338.436:330.341

2016.3.20. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АГРОВИРОБНИЦТВА / Мазнев Г.Є. // Актуальні проблеми інноваційної економіки. — 2016. — № 2. — С. 36–47. — Бібліогр.: 33 назви.

Аграрні формування, інноваційна діяльність,

З'ясовано несистемний характер нормативно-правового регулювання інноваційної діяльності в Україні. Визначено ключовий чинник уповільнювання інноваційної діяльності в Україні — падіння наукоємності валового внутрішнього продукту від рівня 1,8% у 1991 р. до 0,66% у 2014 р. Акцентовано, що показник наукоємності ВВП України у 3 рази менший, ніж у середньому в країнах ЄС-28 і в 5 разів — ніж у Франції та Швеції. Розкрито пріоритетні напрями розвитку технологічних процесів для аграрних формувань, які представлено у розробленій концептуальній моделі інноваційно-інвестиційного розвитку технологічних процесів. Запропоновано використання відкритих інновацій в АПК, що дасть змогу підприємствам зосередити інноваційну діяльність як на генеруванні власних інвестиційних ідей, так і забезпеченні швидкого застосування інноваційних розробок.

УДК 338.439:633.1:330.143

2016.3.21. СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДОДАНОЮ ВАРТІСТЮ У ЗЕРНОПРОДУКТОВОМУ ПІДКОМПЛЕКСІ / Світовий О.М. // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2016. — № 5. — С. 24–31. — Бібліогр.: 8 назв.

Зернопродуктовий підкомплекс, додана вартість, амортизація, заробітна плата, прибуток.

Визначено, що с.-г. підприємствами в 2015 р. з валовим збором понад 5000 т зерна отримано більшу урожайність зернових та зернобобових культур, порівняно з іншими, де він менше 5000 т, — 53,3 ц з 1 га. З метою збільшення доданої вартості в зернопродуктовому підкомплексі аргументовано необхідність збільшення його переробної потужності способом нарощення експорту продуктів переробки зерна та одночасного зменшення імпорту. Акцентовано, що важливе значення у розвитку зернопродуктового підкомплексу АПК України мають: 1) збільшення прибутку підприємств, які виробляють зерно, готові продукти з нього та переробляють його; 2) заробітна плата, як стимулюючий чинник розвитку виробництва, підвищення зацікавленості працівників у його зростанні та поліпшенні якості продукції; 3) розвиток між підприємствами зернопродуктового підкомплексу вертикальної і горизонтальної інтеграції.

УДК 338.5:339

2016.3.22. ПРОБЛЕМИ ЦІНОУТВОРЕННЯ В КОНТЕКСТІ КУПІВЕЛЬНОЇ СПРОМОЖНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ / Шпичак О.М. // Економіка АПК. — 2016. — № 6. — С. 59–70. — Бібліогр.: 14 назв.

Ціноутворення, купівельна спроможність, сільське населення, інфляція, девальвація.

Актуалізовано проблеми важелів державного регулювання, зокрема надання дотацій у сільському господарстві. Акцентовано на близькості понять “девальвація” й “інфляція”, перше з яких розуміють як купівельну спроможність національної валюти відносно іноземних валют, а друге відносять до її купівельної спроможності на внутрішньому ринку. Науково-методологічні принципи досягнення паритетності розвитку галузей національного господарства охарактеризовано через оцінку доходів і якості життя сільського й міського населення. Зазначено, що в квітні 2016 р. порівняно з груднем 2014 р. зростання цін на природний газ становило 4,2 раза, електроенергію — 2,2, фармацевтичну продукцію — 1,5 раза, а підвищення заробітної плати — лише на 23%. Формування надмірної маржі в ланці роздрібної торгівлі запропоновано усунути створенням узгоджувальних комісій цін, витрат і доходів в інтеграційних ланках від виробника сировини до споживача з обов'язковою участю незалежних експертів. Означено напрями вдосконалення механізму формування цін на агропродовольчу продукцію в умовах інфляційно-девальваційних процесів і низької купівельної спроможності населення.

УДК 339.138:631

2016.3.23. МАРКЕТИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ АПК: монографія / Соловйов І.О., Жуйков Г.Є., Білосова С.В., Дога В.С., Бородіна О.М. — Херсон, 2016. — 456 с. — Бібліогр.: 272 назви. Шифр 547374.

Аграрна сфера, агромаркетинг, маркетингова інформація, сегментація ринку, комплекс маркетингу.

Актуалізовано необхідність переходу суб'єктів і об'єктів господарювання аграрної галузі на стратегії розвитку з маркетинговими принципами з метою забезпечення стабільності функціонування аграрного ринку. Охарактеризовано чинники, які мають визначальне значення для з'ясування природи та сутності агромаркетингу, його становлення і розвитку в аграрній сфері. Визначено особливості та принципи прийняття маркетингових рішень в умовах регіональних ринків України. Запропоновано методичні та практичні засади ефективного процесу створення і реалізації пропозиції на переробних підприємствах, організаційно-управлінські засади переходу суб'єктів господарювання галузі на комунікаційні стратегії нового типу.

УДК 519.8(075)

2016.3.24. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО КОМПЛЕКСУ: монографія / Сумець О.М. — Х., 2015. — 544 с. — Бібліогр.: 499 назв. Шифр 547323.

Агрологістика, агропродовольчий комплекс, логістичні витрати, оборотні кошти, олійно-жирова галузь.

Розглянуто логістику в аспекті найбільш радикального і дієвого практичного інструменту скорочення витрат на всіх фрагментах ланцюга руху матеріальних потоків в аграрній

сфері. У ході аналізу значної кількості науково-методичної літератури діагностовано проблеми, характерні для оцінювання логістичної діяльності та визначено особливості формування методології логістичної діяльності підприємств аграрної сфери. Систематизовано фактори впливу на логістичну діяльність й авторський підхід до аналізу витрат вітчизняних підприємств олійно-жирової галузі. Розроблено авторські методики оцінювання: 1) результативності й ефективності логістичної діяльності; 2) економічної ефективності інвестицій в логістичну діяльність. Запропоновано підхід до оцінки впливу прискорення обіговості оборотних коштів і запасів на економічну ефективність визначеного виду діяльності галузевих підприємств.

УДК 631.12:631.243.32

2016.3.25. ЕЛЕВАТОРНА ОТРАСЛЬ УКРАЇНИ: ПОТРЕБНОСТИ І ПЕРСПЕКТИВИ / Купченко А. // АПК-інформ. — 2016. — № 8. — С. 30–34.

Елеваторна галузь, виробництво с.-г., культури зернові, культури олійні, зернохосвища.

Встановлено перспективу збільшення темпів розвитку елеваторної галузі, адже потенційний обсяг виробництва зернових культур в Україні (150 млн т) сформує експортний потенціал на рівні 78 млн т, а в піковий період будуть накопичуватися запаси обсягом 70 млн т. Визначено ключові завдання щодо розвитку вітчизняної елеваторної галузі в технологічному аспекті: 1) збільшення продуктивності ділянок відвантаження; 2) вдосконалення технологій технічного оснащення процесів доробки і зберігання; 3) розширення і вдосконалення лабораторної бази; 4) впровадження сучасних систем автоматизації й енергозбереження. Запропоновано напрями диверсифікації ризиків, пов'язаних з коливаннями тарифів на доробку, і зберіганням та неможливістю реалізації урожаю у несприятливий період через відсутність сховищ, зокрема будівництвом кооперативних елеваторів та модернізацією крупних лінійних елеваторів експортно-орієнтованими компаніями.

УДК 631.145:658

2016.3.26. РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В АПК / Гамма Т.М. // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: зб. наук. пр. — Х., 2016. — № 1(12). — С. 75–84. — Бібліогр.: 29 назв. Шифр 547352.

Агропромисловий комплекс, ризик-менеджмент, інтеграційні процеси, збалансована система показників, вартісно орієнтоване управління.

Проаналізовано вітчизняний ринок злиття та поглинання, який показав, що суб'єктами інтеграційних процесів у сфері АПК досягається поставлена мета і позитивний результат від реалізації синергетичних ефектів лише в 1 із 5 угод. Досліджено поєднання принципів ризик-менеджменту (ERM), інструментарію збалансованої системи показників (BSC) і вартісно-орієнтованого управління (VBM). Розроблено інтегровану систему управління інтеграційними процесами в АПК, де VBM визначає стратегічні цілі інтеграційних процесів, BSC відображає систему показників, які визначають досягнення кінцевої мети, а концепція ERM забезпечує підвищення ймовірності досягнення цілей. Запропоновано модель управління ефективністю процесів злиття та поглинання, яка ґрунтується на методі переходу від оцінок ризику до оцінок ставки дисконтування.

УДК 631.15:331.101.6

2016.3.27. ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРАЦІ / Дієсперов В.С. // Економіка АПК. — 2016. — № 6. — С. 110–117. — Бібліогр.: 19 назв.

ННЦ “Інститут аграрної економіки”, підприємства с.-г., праця с.-г., оплата праці, стимулювання праці.

Проаналізовано дослідження з питань економіки с.-г. праці в ННЦ “Інститут аграрної економіки” (м. Київ) протягом 35 років від часу заснування. Розкрито розвиток аграрно-економічних досліджень у галузі оплати с.-г. праці: 50-ті рр. — з питань авансування колгоспників упродовж року; 60–80-ті рр. — організації акордно-преміальної оплати праці в с.-г. підприємствах; кін. 80-х рр. — зв'язку оплати праці з ефективністю, яка визначалася критерієм валового доходу; поч. 90-х рр. —

тенденцій індивідуалізації оплати праці. З'ясовано факт вивчення в останні роки лише окремих питань зайнятості сільського населення, у зв'язку з чим актуалізовано відновлення досліджень продуктивності праці як основного чинника зміцнення економіки, забезпечення її конкурентоспроможності та підвищення добробуту населення. Доведено необхідність повного обліку затрат праці на всіх ділянках сільської економіки, відкритості й загальнодоступності цієї інформації.

УДК 631.15:338.244.47:339.92

2016.3.28. НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ СЕКТОРОМ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ ТА РОЗВИТКУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ / Кропивко М.Ф. // Економіка АПК. — 2016. — № 6. — С. 26–36. — Бібліогр.: 9 назв.

Сільське господарство, децентралізація влади, євроінтеграція, ННЦ “Інститут аграрної економіки”.

Висвітлено основні висновки і пропозиції за результатами досліджень колективу вчених ННЦ “Інститут аграрної економіки” з питань організації та управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій. Акцентовано увагу на тому, що і в Україні в умовах децентралізації влади та євроінтеграції для забезпечення комплексного розвитку сільського господарства і сільських територій доцільно раціонально поєднати територіально-самоврядну систему управління розвитком сільських територій та галузеву систему управління розвитком агропромислового виробництва. Запропоновано умови для підвищення ефективності управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій через оптимізацію виконання функцій за різними рівнями й їх адаптацію до вимог Європейського Союзу. Запропоновано організаційну структуру системи управління аграрним сектором при децентралізації влади, яка включає три суспільно-політичні рівні управління: виконавча влада, громадське самоврядування та науково-інноваційне забезпечення.

УДК 637.1:339.13(477.44)

2016.3.29. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ У ВІННИЦЬКОМУ РЕГІОНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА / Власенко І.В. // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2016. — № 6. — С. 21–29. — Бібліогр.: 11 назв.

Молочна галузь, виробництво молока, Вінницька область, санітарно-виробнича культура.

Акцентовано, що в 2015 р. для українських виробників молока відкрито нові ринки Китаю і Марокко, отримано дозвіл на експорт молочної продукції до ЄС. Зазначено, що в 2015 р. найбільший об'єм молочних продуктів експортовано до Казахстану (\$25,9 млн), Молдови (\$17,2 млн), Грузії (\$13 млн), Азербайджану (\$11,6 млн) та Бангладеш (\$10,9 млн). Ключовим чинником низької якості української молочної продукції визначено концентрацію його виробництва в особистих селянських господарствах, що зумовлює дефіцит сировини та недостатній державний контроль за дотриманням стандартів якості й безпечності продукції. Запропоновано переглянути існуючий стандарт ДСТУ 3662-97 “Молоко коров'яче незбиране. Вимоги при закупівлі” щодо відповідності вимогам сучасних європейських стандартів.

УДК 637.1:339.13(477.44)

2016.3.30. РИНОК МОЛОКА У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ / Власенко Ірина, Власенко Іван, Клименко Володимир // Товари і ринки. — 2016. — № 1. — С. 48–58. — Бібліогр.: 15 назв.

Ринок молока, Вінницька область, молокопереробні підприємства, екологічно чиста продукція.

З'ясовано, що у Вінницькій області лише в трьох молокопереробних підприємствах (ПАТ “Вапнярський молокозавод”, ПАТ “Літинський молокозавод” і ПАТ “Тулчинський молокозавод”) розробляються й впроваджуються системи управління якістю відповідно до вимог ДСТУ ISO 9001–2009 “Системи управління якістю. Вимоги” та системи управління безпечністю харчових продуктів (СУБХП). Зазначено, що в аграрному секторі України проводяться реформи, які негативно позначаються на малих приватних формах гос-

подарування. Запропоновано підвищення прибутковості й конкурентоспроможності виробництва молока, що ґрунтується на інвестиційних витратах у реконструкцію ферм, якісне покращання породного складу молочного стада, модерніза-

цію й оновлення обладнання для оптимізації годівлі тварин, доїльних систем охолодження свіжовидоєного молока та його транспортування.

631.3 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ МАШИНИ, ЗНАРЯДДЯ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ЛІННИК М.К.

УДК 629.114

2016.3.31. ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЖИМІВ РОБОТИ МАШИННО-ТРАКТОРНОГО АГРЕГАТУ / Назаренко О.О., Пушка О.С. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2015. — Вип. 45, ч. 1. — С. 232–238. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 547122.

Машинно-тракторний агрегат, режими роботи, колісний трактор класу 30 кН, регулювання паливободачі.

Викладено результати теоретичних досліджень показників машинно-тракторного агрегату (МТА) на базі колісного трактора тягового класу 30 кН. Обґрунтовано раціональний спосіб регулювання паливободачі при виконанні транспортних робіт, основного та поверхневого обробітку ґрунту, який вперше враховує навантаження МТА і положення важеля керування паливним насосом високого тиску. Одержані результати при рушанні і розгоні МТА з місця до усталеного руху на IV передачі при дворежимному регулюванні на 13,3 і 11,4% відповідно зменшується порівняно зі всережимним регулюванням. При дворежимному регулюванні покращуються динамічні характеристики МТА.

УДК 631.3.06

2016.3.32. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ҐРУНТООБРОБНОГО МТА / Кашин Д.В. // Інженерія природокористування. — 2015. — № 1. — С. 104–107. — Бібліогр.: 5 назв.

Машинно-тракторний агрегат, буксування, чизельний плуг, вимірювальна система "ВСДЕММ".

Наведено результати досліджень ґрунтообробного машинно-тракторного агрегату (МТА) у складі трактора МТЗ-3022 ДЦ.1 і чизельного плуга. Встановлено вплив буксування коліс трактора на експлуатаційно-технологічні показники роботи МТА. До основних причин, що викликають буксування коліс, відносяться коливання тягового навантаження МТА і сила опору його руху. За кількома критеріями: тягово-зчіпними якостями, енергетичними витратами на буксування та якісними показниками ґрунту визначається максимально допустима величина буксування. Оскільки допустимі значення за цими критеріями різні, визначення величини буксування трактора є досить складним завданням. За експериментальних досліджень МТА використовувалась вимірювальна система динаміки та енергетики мобільних машин "ВСДЕММ", яка дала можливість визначити буксування, швидкість обертання коліс, колінчатого валу двигуна та валу відбору потужності, витрату палива, кут повороту рульового колеса, кут злому пірам трактора або кут повороту керувальних коліс, поточне положення МТА на полі та дійсну швидкість руху. Максимальне значення буксування задніх рушіїв трактора МТЗ-3022 ДЦ.1 у складі ґрунтообробного МТА становило 40% при повному заглибленні робочих органів на 40 см. Обробка ґрунту на глибину 40 см і більше призводить до підвищення буксування задніх рушіїв трактора >40% і зниження поступової швидкості руху.

УДК 631.31

2016.3.33. ИССЛЕДОВАНИЕ РАБОЧИХ ОРГАНОВ ДИСКОВОГО ЛУЩИЛЬНИКА / Пашенко В.Ф., Харченко С.А., Седых К.В. // Інженерія природокористування. — 2015. — № 1. — С. 64–72. — Бібліогр.: 4 назв.

Дисковий лушильник, ґрунтовий пласт, швидкість руху, тяговий опір.

Розглянуто взаємозв'язок геометричних параметрів дисків лушильника з їх швидкістю обертання і параметрами орієнтації в просторі. Визначено розміри і форму ґрунтового пласта, виділеного диском лушильника. Використання рівного диска для обробітку ґрунту забезпечує зменшення в 2,6 раза кількість брил розміром понад 20 мм, а також збільшення в 1,5 раза найбільш цінних структурних часток розміром 10–25 мм і в 2 рази — коефіцієнта структурності. На рівномірність ходу дисків на глибині впливає швидкість руху лушильника. Тяговий опір ґрунтообробного диска великого діаметра менше, ніж аналогічного з меншим діаметром. Обладнання лушильника дисками з великим діаметром сприяє покращенню рівномірності ходу дисків по глибині та впливає на підвищення продуктивності порівняно з серійними дисковими знаряддями.

УДК 631.312

2016.3.34. ОБҐРУНТУВАННЯ КОНСТРУКТИВНИХ ПАРАМЕТРІВ СКРЕПЕРНО-РОЛИКОВОГО ПРИСТРОЮ ДЛЯ ПРИБИРАННЯ ГНОЮ / Ікальчик М.І. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2015. — Вип. 45, ч. 1. — С. 166–172. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 547122.

Скреперно-роликовий пристрій, конструктивні параметри, прибирання гною, кут розкриття, енерговитрати.

Розглянуто недоліки існуючих скреперних установок для видалення гною. Розроблено скреперно-роликовий пристрій для прибирання гною, в якому на краях скребків закріплено по ролику, які не ковзають, а перекочуються по стінці гноєвого каналу, що забезпечить зменшення енерговитрат за прибирання гною. Встановлено, що споживана потужність електродвигуна змінюється від 0,67 до 1 кВт. При експлуатації скрепера з наявністю опорних роликів, порівняно зі скребками скрепера без них, спостерігається зменшення споживаної потужності на 10%. Зазначено, що споживана потужність процесу видалення гною приймає мінімальне значення 0,67 кВт при куті розкриття скрепера 80° та наявності опорних роликів на скрепках скрепера. Техніко-економічні переваги розробленого скреперно-роликового пристрою порівняно з прототипом полягає у зменшенні енерговитрат на прибирання гною, подовженні терміну використання бокових стінок гноєвого каналу, збільшенні ресурсу використання вальниць на кутових зірочках, а також самих кутових зірочок та роликів, зменшенні загальних витрат на прибирання гною із каналів.

УДК 631.312.021.3–4

2016.3.35. ПІДВИЩЕННЯ РЕСУРСУ ПЛУГІВ ТА ВІДВАЛІВ В УМОВАХ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ, ЩО ВИКЛИКАЮТЬ ПРОМЕНЕВИДНЕ ЗНОШЕННЯ / Василенко М.О., Калінін О.Є. //

Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2016. — Вип. 168: Ресурсозберігаючі технології, матеріали та обладнання у ремонтному виробництві (присвяч. 25-річчю ННІТС). — С. 32–35. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 547072.

Ресурс плугів та відвалів, променеподібне зношення, плужні лемеші, точкове зміцнення.

Розглянуто особливості впливу зношувальної здатності ґрунтів, що призводить до настання граничного стану плужних лемешів, відвалів, та розглянуто шляхи підвищення їх ресурсу при виготовленні та відновленні з огляду на цей вплив. Зазначено, що для підвищення зносостійкості лемешів при виготовленні чи відновленні їх необхідно локально зміцнювати в носковій частині. За аналізом епюри зношень лемешів, що експлуатуються в умовах піщаних та супіщаних ґрунтів, найкращі результати показало точкове зміцнення експериментальних лемешів електродом Т-590 на таких режимних показниках: сила струму — 250–300 А, напруга — 30–40 В, діаметр точок — 20–25 мм. Порівняльний аналіз зношень експериментальних відновлених лемешів з оригінальними після наробітку в 200 га показав, що ресурс експериментальних лемешів не нижче за оригінальні, а променеподібне зношення відсутнє в місцях локального зміцнення носкової частини лемешів. Також воно було відсутнє у відвалів плугів по кривій, на якій знаходиться його болтове з'єднання, і за ним.

УДК 631.312:631.316.22

2016.3.36. АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ ЧИЗЕЛЮВАННЯ ҐРУНТІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ РІЗНИХ КОМБІНАЦІЙ РОБОЧИХ ОРГАНІВ / Сало В.М., Лещенко С.М., Пашинський В.А., Яровий Р.В. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2015. — Вип. 45, ч. 1. — С. 126–132. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 547122.

Чизелювання ґрунтів, комбінації робочих органів, глибоко-розпушувач, деформатори, кришення ґрунту.

Доведено доцільність проведення глибокого пушення ґрунту чизельними глибокорозпушувачами на етапі основного обробітку з метою збереження вологості, руйнування ущільненої підорної підшви та зменшення механічної дії на агро-технічно цінні агрегати, що в кінцевому результаті повинно сприяти уповільненню процесів знеструктурування ґрунту. Проведено огляд конструкцій чизельних лап, що можуть забезпечити ефективний перебіг процесу пушення, в ході якого визначено необхідність поєднання в одному робочому органі як вертикальних, так і горизонтальних деформаторів. Проведено аналіз ефективності кришення ґрунту за глибиною його залягання залежно від послідовного впливу на нього різних наборів робочих органів, використаних у складі комбінованого чизельного глибокорозпушувача.

УДК 631.33

2016.3.37. ТОЧНИЙ ВІСІВ ПРОСАПНИХ КУЛЬТУР — ПЕРШОЧЕРГОВИЙ КРОК У ПРОГРАМУВАННІ МАЙБУТНЬОГО ВРОЖАЮ / Васильковська К.В. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2015. — Вип. 45, ч. 1. — С. 160–166. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 547122.

Точний висів, культури просапні, пневмомеханічний висівний апарат, дозування насіння, висівний диск, площа живлення.

Запропоновано конструкцію нового пневмомеханічного висівного апарату для точного висіву насіння просапних культур з периферичним розташуванням комірок на висівному диску та пасивним пристроєм для видалення зайвого насіння відцентровим способом. Використання нового висівного апарату дає змогу здійснити рівномірне розміщення насінин в рядку. На залкової ділянці коефіцієнт варіації розміщення насіння цукрових буряків по довжині рядка становив 9,59% та 10,34% — для насіння кукурудзи. Відмічено універсальність висівного апарату, оскільки дозування насіння цукрових буряків та кукурудзи відбувається без зміни диска в ньому. Застосування нового пневмомеханічного висівного апарату дає можливість зменшити використання посівного матеріалу при збереженні високої якості розміщення насіння в рядку

і тим самим досягти рівномірного розміщення насінин по площі живлення.

УДК 631.331.5

2016.3.38. ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНСТРУКЦІЇ КОМБІНОВАНОГО ДВОДИСКОВО-АНКЕРНОГО СОШНИКА / Булгаков В.М., Горобей В.П. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 4. — С. 57–62. — Бібліогр.: 13 назв.

Комбінований дводисково-анкерний сошник, конструкція, насіннєве ложе, прикочуючі котки, малогабаритні селекційні сівалки.

Теоретично обґрунтовано параметри комбінованих дводисково-анкерних сошників, виготовлено дослідні зразки і проведено їх польові експериментальні дослідження та випробування. Під час дослідження встановлено, що завдяки дообладнанню дводискових сошників кілеподібною частиною з розтрубом таким чином, що комбінований дводисково-анкерний сошник укладає насіння на тверде насіннєве ложе, виключає інерційність виносу насіння за межі агротехнологічного допуску, в тому числі на підвищених швидкостях висіву. Обладнання даних типів сошників ще й прикочувальними котками, положення яких відносно сошників регулюється, створює ще більші переваги порівняно з іншими технічними рішеннями. Економічний ефект від впровадження такого типу сошників на селекційних посівах порівняно з висівом стандартними дводисковими сошниками, становить від 300 до 900 грн/га залежно від насіння, що висівається. Зроблено висновок про доцільність обладнання малогабаритних селекційних сівалок типу СН-яб новими комбінованими дводисково-анкерними сошниками з прикочувальними котками.

УДК 631.348

2016.3.39. РЕСУРСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІДЦЕНТРОВИХ РОЗПИЛЮВАЧІВ, ВИГОТОВЛЕНИХ З РІЗНИХ МАТЕРІАЛІВ / Кобець О.М., Давиденко І.С., Тонкоголос І.Р. // Інженерія природокористування. — 2015. — № 2. — С. 96–100. — Бібліогр.: 5 назв.

Відцентровий розпилювач, хвилинна витрата, розподіл рідини, зносостійкість полімеру, гідроабразивне зношування.

Проведено аналіз сучасної техніки, яка використовується для захисту рослин від шкідників, хвороб та бур'янів. Виділено основні складові обприскувачів, від яких залежить якість та ефективність проведення операції. Наведено програму експериментальних досліджень відцентрових розпилювачів, яка визначає вплив наробітку розпилювача на його експлуатаційні показники: хвилинну витрату та розподіл рідини по ширині факела і як наслідок, розподіл по ширині штанги. Для проведення експериментальних досліджень було обрано відцентрові розпилювачі, виготовлені з металу та полімеру. В результаті дослідження встановлено, що для відцентрового розпилювача, виготовленого з полімеру, збільшення хвилинної витрати становило 8,8%, це на 0,0545 л/хв більше від норми для того ж розпилювача з нержавіючої сталі — 14,7%, що на 0,0883 л/хв більше від норми. Тому можна стверджувати про вищу відносну зносостійкість полімеру порівняно з металевим при гідроабразивному зношуванні розпилювачів.

УДК 631.35:633.63

2016.3.40. МЕХАНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ЗМЕНШЕННЯ ВТРАТ МАСИ КОРЕНЕПЛОДІВ В ПРОЦЕСІ ЇХ ЗБИРАННЯ / Адамчук В.В., Борис А.М., Булгаков В.М., Борис М.М. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2015. — Вип. 45, ч. 1. — С. 3–10. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 06 547122.

Цукрові буряки, коренезбиральні машини, цукроносна маса, втрати, відділення гички, висота виступання буряків.

Метою досліджень є зменшення втрат цукроносної маси в процесі відділення гички цукрових буряків від головок коренеплодів. У результаті дослідження розподілення висоти виступання головок коренеплодів над поверхнею ґрунту підтверджено гіпотезу про дію закону нормального розподілу. Встановлено межі змін його статистичних характеристик, які мають наступні значення: середньостатистичне відхилення

становить 20–30 мм, математичний прогноз — 40–60 мм. Розроблено лабораторну установку і проведено на ній дослідження стали підґрунтям для розроблення нової системи автоматичного корегування висоти зрізу гички на коренезбиральних машинах сучасного технічного рівня.

УДК 631.354.2.026

2016.3.41. ЩОДО ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВНОЇ СХЕМИ СТЕБЛЕПІДІЙМАЧА ЖАТКИ ЗЕРНОЗБИРАЛЬНОГО КОМБАЙНА / Войтюк Д.Г., Смолінський С.В. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2015. — Вип. 45, ч. 1. — С. 77–81. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 547122.

Стеблепідіймач, жатка зернозбирального комбайна, полеглі стебла, підіймання стебел, нерівності поля.

Розроблено техніко-технологічні принципи вдосконалення пасивних стеблепідіймачів жатки зернозбирального комбайна. Для обґрунтування техніко-технологічних принципів проведено аналіз підіймання стебел по його поверхні на основі взаємодії стебел із подільниками збиральних машин. Встановлено, що для якісного підіймання стебел стеблепідіймачами необхідно, щоб сила дії підіймального пера на стебла була більшою за мінімально допустиме значення. Найбільш інтенсивна дія стеблепідіймача на стебло відмічається в момент початку контакту полеглих стебел із пером. Чим нижче розміщений носок стеблепідіймача, тим більше зусилля потрібне для підіймання стебел. На хід протікання процесу істотний вплив матимуть швидкість і прискорення точок контакту стебла із поверхнею робочого органу та кут розхилу. Для динамічної дії стеблепідіймача на стебло необхідно забезпечити збурення стебел. Крім того, в конструкції стеблепідіймача необхідно передбачити якісне копіювання повздовжніх і поперечних нерівностей поверхні поля та підіймання стебел незалежно від величини полягання.

УДК 631.354.2:338.312

2016.3.42. ЕКСПЛУАТАЦІЙНА ОЦІНКА КОМБАЙНА MF-7370 PL “BETA” КОМПАНІЇ MASSEY FERGUSON НА ЗБИРАННІ ЯЧМЕНЮ / Кравчук В., Занько М., Лисак О. // Техніка і технології АПК. — 2016. — № 4. — С. 10–17. — Бібліогр.: 6 назв.

Комбайн MF-7370 PL “BETA”, багатобарабанна система обмолоту, збирання ячменю, пряме комбайнування, пропускна здатність.

Наведено результати випробувань комбайна MF-7370 PL “BETA” з багатобарабанною системою обмолоту компанії MASSEY FERGUSON на збиранні ячменю в режимі прямого комбайнування у складних рельєфних умовах західної частини Правобережного Лісостепу України. Зазначений комбайн є представником середнього класу. Відмічено, що завдяки застосуванню ефективної системи обмолоту, яка включає класичний бильний барабан, ротаційний барабан-соломо-сепаратор, та інші прогресивні технічні рішення, комбайн спроможний забезпечити пропускну здатність 10,8 кг/с та продуктивність 20,3 т/год основного часу у прямому комбайнуванні озимого ячменю в складних рельєфних умовах західної частини Правобережного Лісостепу України.

УДК 631.356.02

2016.3.43. ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОЛИВАНЬ КОРЕНЕПЛОДУ ПРИ ЙОГО ВІБРАЦІЙНОМУ ВИКОПУВАННІ / Булгаков В.М., Головач І.В., Черновол М.І. // Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. — Кіровоград, 2015. — Вип. 45, ч. 1. — С. 27–43. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 06 547122.

Коренеплід, вібраційне викопування, система диференційних рівнянь, коливальний процес, частота, амплітуда, кінематичні режими.

Проведено теоретичні дослідження поступальних коливань коренеплоду як твердого тіла у пружному середовищі разом з оточуючим ґрунтом, які надаються коренеплоду від вібраційного викопуючого робочого органу у повздовжньо-вертикальній площині. Складено систему диференційних рівнянь зазначеного коливального процесу, що дало можливість визначити амплітуди і частоти цих коливань коренеплоду

як твердого тіла у ґрунті. Згідно з розрахунками, центр маси коренеплоду через 0,025 с здійснює переміщення по осі Ox на відстань 50 мм за частоти збурюючої сили 20, 15 і 20 Гц, а по осі Oz при частоті збурюючої сили 20 Гц — на відстань 40 мм ($c_1=2 \cdot 10^5$ Н/м²), 30 мм ($c_1=3 \cdot 10^5$ Н/м²), та 20 мм ($c_1=4 \cdot 10^5$ Н/м²). Отримані розрахункові значення амплітуд коливань коренеплоду як твердого тіла для розглянутих кінематичних режимів повністю забезпечують руйнування зв'язків коренеплоду з ґрунтом і створюють умови для їх безпосереднього вилучення.

УДК 631.363.2

2016.3.44. ДЕЯКІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ МОБІЛЬНОГО ПОДРІБНЮВАЧА-РОЗДАВАЧА СТЕБЛОВИХ КОРМІВ / Грицун А.В., Бабін І.А., Грицун О.А. // Техніка, енергетика, транспорт АПК. — 2015. — № 3. — С. 17–19. — Бібліогр.: 3 назви.

Подрібнювач-роздавач, стеблові корми, молотковий ротор, ступінь подрібнення, пропускна здатність.

Досліджено вплив частоти обертання бункера та кута нахилу молоткового ротора на технологічні та енергетичні параметри процесу роботи подрібнювача-роздавача стеблових кормів. Дослідження проводилися на соломі озимої пшениці в рулонах вологістю від 10,2 до 12,2%. У результаті проведених досліджень виявлено закономірність, з якої видно, що із збільшенням кута нахилу молоткового ротора в досліджуваних межах відбувається зниження потужності, споживаної подрібнювачем-роздавачем, а середньозважений розмір часток так само зменшується. Разом з цим відбувається збільшення ступеня подрібнення, та дещо збільшуються питомі енерговитрати. Пропускна здатність найінтенсивніше зростає при зменшенні кута встановлення молоткового ротора. Найменші питомі енерговитрати на одиницю ступеня подрібнення становлять 0,88–0,91 кВт·год/т (од.ст. подріб.) при частоті обертання бункера 9 хв^{-1} і кутах установки молоткового ротора 10° – 20° . При цьому споживана подрібнювачем-роздавачем потужність коливається від 11,8 до 18,0 кВт, ступінь подрібнення матеріалу — від 3,0 до 4,2, а пропускна здатність змінюється в межах 1,9–6,0 т/год.

УДК 631.365:633.1:006.86

2016.3.45. РЕЗУЛЬТАТИ ДЕРЖАВНИХ ВИПРОБУВАНЬ ЗЕРНОСУШАРКИ ТИПУ СЗМ / Тетівник Г., Твердохліб С., Козлов Ю., Андреев А. // Техніка і технології АПК. — 2016. — № 4. — С. 6–8.

Зерносушарка СЗМ-16, продуктивність, сушильні камери, зернові культури, продовольчий режим сушіння.

Викладено інформацію про результати державних випробувань зерносушарки типу СЗМ, модель СЗМ-16. Зерносушарка являє собою стаціонарну установку колонкового типу, прямооточну, модульної конструкції. Діапазон продуктивностей регулюється за рахунок зміни кількості сушильних камер — окремих модулів. Конструкційна схема та схематичне відображення технологічного процесу роботи зерносушарки СЗМ представлено на рис. Зерносушарка СЗМ-16 входить до модульного ряду зерносушарок типу СЗМ з характеристиками: продуктивність — від 3 до 40 пл.т/год., встановлена електрична потужність — від 26 до 130 кВт, кількість камер сушіння — від 1 до 8 од., маса від 350 до 19000 кг, габарити: довжина — від 5300 до 10000 мм, ширина — від 1750 до 7100 мм, висота — від 4650 до 14700 мм. Сушіння зернових культур проводилось у продовольчому режимі: за вихідної вологості зерна пшениці від 16 до 20%, кукурудзи — від 20 до 24% і кінцевої 14%. Температура сушильного агента становила від 120 до 95°C для пшениці, від 120 до 90°C — для кукурудзи, температура нагрівання зерна від 60 до 45° для пшениці, від 55 до 40°C для кукурудзи. Встановлено, що показники якості виготовлення зерносушарки СЗМ-16 задовільні. Вона якісно виконує технологічний процес сушіння зернових культур, пристосована до роботи на різних видах палива — твердого, рідкого, газоподібного.

УДК 631.372

2016.3.46. АНАЛІЗ ТА НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ МАЩЕННЯ ДИЗЕЛЬНОГО ДВИГУНА Д-240 / Козаченко О.В., Шкрегель О.М., Сисок В.С. // Вісник Харківського національного технічного університету сільсько-

го господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2016. — Вип. 170: Технічні системи і технології тваринництва. Технічний сервіс машин для рослинництва. — С. 215–219. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 547074.

Система мащення, дизельний двигун Д-240, підшипниковий вузол, олива МІОГ₂, кривошипно-шатунний механізм.

Проаналізовано умови мащення деталей підшипникового вузла дизельного двигуна Д-240 за значеннями товщини оливної плівки та означено напрями підвищення його ефективності шляхом зменшення інтенсивності зношування поверхонь тертя. Зазначено, що умови рідинного тертя дотримуються в широкому діапазоні частоти обертання колінчатого валу від 2200 до 800 хв⁻¹ при використанні оливи МІОГ₂, що має в'язкість 9,5–11,5 мм²/с при температурі 100°C. Це забезпечує роботу спряжень деталей підшипникового вузла з мінімальним зношенням. При зменшенні частоти колінчатого валу від 800 до 200 хв⁻¹, товщина оливного шару зменшується від 1,74 до 0,44 мкм, а коефіцієнт надійності зменшується від 0,87 до 0,22, рідинне тертя перетворюється в граничне. При частоті обертання колінчатого валу 50 хв⁻¹ і менше, шийка колінчатого валу і вкладиш розділені граничною оливною плівкою — 0,11 мкм, тертя збільшується до значень 0,1–0,8. Це означає, що максимальне зношування деталей кривошипно-шатунного механізму спостерігається в режимі пуску і зупинки двигуна, коли товщина оливної плівки між поверхнями мінімальна — 0,11–0,22 мкм. Зменшення інтенсивності зношування деталей кривошипно-шатунного механізму може бути досягнуто подачею оливи під тиском у головну оливну магістраль двигуна в передпусковий період.

УДК 631.372

2016.3.47. ВИПРОБУВАННЯ ПЕРШОГО УКРАЇНСЬКОГО КОЛІСНО-ГУСЕНИЧНОГО ТРАКТОРА ХТЗ-280Т З ГУМОВО-ТРОСОВИМИ ГУСЕНИЦЯМИ / Харченко С.О., Кірієнко М.М., Циганенко М.О., Анікєєв О.І., Качанов В.В., Рульов В.М. // Інженерія природокористування. — 2015. — № 2. — С. 24–28. — Бібліогр.: 9 назв.

Трактор ХТЗ-280Т, гумово-тросові гусениці, ущільнення, твердість ґрунту, витрати палива.

Представлено результати дослідження роботи першого українського колісно-гусеничного трактора ХТЗ-280Т з гумово-тросовими гусеницями у весняний період. Визначення експлуатаційно-технологічних показників при сівбі соняшника показало, що агрегат, який складався з трактора ХТЗ-280Т та сівалки Джон Дір 7200, забезпечив високу продуктивність — 13,0 га за годину основного часу, та низькі витрати палива — 2,2 л/га, що на 40% менше, ніж при використанні агрегату, що

складався з трактора Т-150К та вітчизняної сівалки СУПН-12. Результати визначення ступеня ущільнення показали, що гусениці ущільнюють ґрунт у шарі 0–5 см на 48%. Шар ґрунту 5–10 см, в який проводився висів насіння соняшнику, ущільнювався лише на 11%. Наступні шари — 10–15 та 15–20 см — ущільнювались відповідно на 34% та 17%. Порівняння ущільнення, яке викликається колесами колісного трактора з ущільненням гусениць трактора ХТЗ-280Т показує, що гусениця ущільнює ґрунт у шарі 0–5 см на 30%, а в шарі 5–10 см на 41%, а в шарах 10–15 та 15–20 см відповідно на 34 та 20% менше, ніж колеса трактора Т-150К. При агрегуванні трактора ХТЗ-280Т з плугом ПЛН-8-35 у літній період 2015 р., коли твердість ґрунту становила 4,2 МПа, витрати палива — 26,6 л/га за робочої швидкості 6,1 км/год.

УДК 631.372

2016.3.48. ПІДВИЩЕННЯ ЯКІСНИХ ПОКАЗНИКІВ ВИКОНАННЯ ҐРУНТОБРОБНИХ РОБІТ НАЧІПНИМИ АГРЕГАТАМИ / Харченко С.О., Рудницька Г.В., Калужний О.Д., Качанов В.В., Тищенко І.С., Фесенко Г.В. // Інженерія природокористування. — 2015. — № 2. — С. 92–95. — Бібліогр.: 4 назви.

Ґрунтообробні роботи, начіпні агрегати, лемішно-дисковий культиватор, трактор ХТЗ-200.

Розглянуто питання впливу начіпних систем трактора на якісні показники ґрунтообробних робіт. Аналіз результатів використання сучасних начіпних с.-г. агрегатів показав, що виконання ними ґрунтообробних робіт відбувається із значими відхиленнями від агротехнічних умов. Причиною цього є сприймання начіпним довгобазовим знаряддям повздовжніх колісних рухів трактора через його начіпку, що спричиняє зміну положення робочих органів у вертикальній площині і призводить у цілому до погіршення якісних показників роботи. Поліпшити якісні показники виконання можливо за рахунок удосконалення системи приєднання начіпного знаряддя до трактора. В результаті дослідження виявлено переваги начіпної системи трактора, в якій передні шарніри тяг начіпки і вісь задніх коліс трактора розташовані на одній лінії. Для проведення польових досліджень був комплектований начіпний агрегат у складі трактора ХТЗ-200 і лемішно-дискового культиватора КЛД-3.0. Проведені дослідження на полі з нерівним рельєфом виявили, що середнє квадратичне відхилення робочих органів культиватора КЛД-3.0, приєднаного до трактора ХТЗ-200 через експериментальну начіпну систему, знизилось порівняно з показниками цього ж культиватора, приєданого до трактора через серійну начіпку.

631.4 ҐРУНТОЗНАВСТВО

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН МАЗУР Г.А.

УДК 631.4

2016.3.49. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ ЗА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ / Тищенко О.В. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 210, ч. 1. — С. 182–187. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 547125.

Родючість ґрунту, ґрунтозахисні технології, органо-мінеральна система удобрення, обробіток ґрунту, вміст гумусу.

Обґрунтовано напрями ефективного застосування ґрунтозахисних технологій вирощування с.-г. культур та їх вплив на відтворення родючості ґрунтів. Проаналізовано шляхи забезпечення охорони та раціонального використання земель. Встановлено, що органо-мінеральна система удобрення за мінімального обробітку ґрунту забезпечує найвищий вміст гумусу в лучно-чорноземному вилугуваному ґрунті — 4,09% у шарі 0–15 см і 3,96% — у 15–30 см шарі. За ґрунтозахисної системи землеробства відбувається накопичення гумусу у верхньому шарі, що властиве цілинним чорноземам і є основою для розширеного відтворення родючості ґрунтів.

Внесення гною сумісно з мінеральними добривами сприяло підвищенню вмісту гумусу на 0,04 за оранки та на 0,05% — за мінімального обробітку в орному шарі. Мінімальний обробіток ґрунту з органо-мінеральною системою удобрення звучує співвідношення органічного вуглецю та органічного фосфору.

УДК 631.41:631.45:631.67

2016.3.50. ТРАНСФОРМАЦІЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЧОРНОЗЕМУ ЗВИЧАЙНОГО ЗА ЗРОШЕННЯ ВОДАМИ РІЗНОЇ ЯКОСТІ / Воротинцева Л.І. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 1. — С. 56–60. — Бібліогр.: 11 назв.

Чорнозем звичайний, зрошення, вода різної якості, трансформація властивостей чорнозему.

Досліджено вплив зрошення водами різної якості на спроможність ґрунтових процесів та трансформацію властивостей чорнозему звичайного Степу Північного. Показано, що за зрошення придатними водами істотних змін щодо вмісту фізичної глини (61–68%) не відбувається і ґрунт характеризується як легкоглинистий. Проте у фракційному складі відбувається незначне підвищення (на 1,5–2,0%) вмісту

середнього, дрібного пилу та мулистій фракції за профілем ґрунту, а вміст піску, навпаки, знижується від 5,5 до 3,3%. За довготривалого зрошення непридатними водами зміни істотніші. Відбулося поважчання гранулометричного складу з важкоуглинистого до легкоглинистого зі зростанням умісту фізичної глини від 56–59 до 65–67% унаслідок процесів внутрішньоґрунтового оглинювання або вивітрювання, що спричиняють руйнування крупніших часток первинних мінералів (пісок, середній і крупний пил) і перетворення їх на дрібний пил та мул. Спостерігається тенденція зростання вмісту мулистій фракції до 46%, середнього і дрібного пилу відповідно до 12–16%. Фактор дисперсності за Качинським, який характеризує ступінь руйнування мікроагрегатів, за зрошення водами цієї якості зростає від 7,4 (незрошуваний ґрунт) до 12,3, що свідчить про зменшення стійкості мікроструктури чорнозему звичайного. Фактор структурності за Фегеляром, що визначає водостійкість агрегатів, зменшується від 93 до 88% унаслідок зниження вмісту водостійких агрегатів.

УДК 631.412

2016.3.51. РУХОМІСТЬ РЕЧОВИН У ҐРУНТІ: ТЕРМОДИНАМІЧНИЙ ПІДХІД: монографія / Чешко Н.Ф. — К.: Аграрна наука, 2015. — 144 с. — Бібліогр.: 77 назв. Шифр 547043.

Рухомість речовин, хіміко-термодинамічні характеристики, потенціометрія у ґрунтах, потенціали живлення рослин.

Підсумовано тридцятирічні дослідження хіміко-термодинамічних характеристик, ґрунтів України методом прямої потенціометрії в натурному стані. Для кількісної оцінки рухомості у ґрунті елементів живлення (азот, калій, кальцій тощо), а отже, доступності їх рослинам, застосовано потенціали живлення рослин. В основу покладено поняття термодинамічної вигідності процесу переходу речовини у рухому форму, визначуваної шляхом порівняння потенціалу з константою рівноваги; використано також регресійний аналіз. Потенціали розглянуто як рушійні сили перебігу окремих оборотних процесів у визначеному напрямі. Особливу увагу приділено термодинамічній придатності емісії азотовмісних газів з ґрунту та чинникам ґрунтової кислотності. Складено шкали оптимальних і критичних рівнів потенціалів ґрунтових процесів. Зокрема шкалу порогових значень $pe^+ pH$ (потенціал електронно-протонової рівноваги) для термодинамічної вигідності емісії окремих азотовмісних газів (закис азоту, окисли азоту, аміаку) в атмосферу; шкала дає змогу оцінити умови для емісії через експресне потенціометричне вимірювання безпосередньо в ґрунті *in situ*. Містить теоретичне обґрунтування разом із детальним викладенням методики вимірювання і розрахунку досліджуваних показників.

УДК 631.415.1:631.153.3:631.81

2016.3.52. ИЗМЕНЕНИЕ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ПЛОДОРОДИЯ И ПРОДУКТИВНОСТИ ДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТОЙ ПОЧВЫ ПРИ РАЗНЫХ СИСТЕМАХ ОБРАБОТКИ / Пегова Н.А., Владыкина Н.И. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 6. — С. 72–76. — Бібліогр.: 7 назв.

Показники родючості, ґрунт дерново-підзолистий, системи обробітку ґрунту, сівозміни, види пару, продуктивність.

Досліджено показники родючості орного та підорного шарів ґрунту, а також продуктивності сівозміни залежно від тривалого застосування систем обробітку ґрунту з різними видами пару в стаціонарному досліді протягом 1986–2012 рр. Вивчалися три види пару (чисті, заняті), три системи обробітку ґрунту (полицева, комбінована, поверхнева) і три шари ґрунту (0–10, 10–20, 20–30 см). Контроль — чистий пар без гною і оранка на глибину орного шару. В першій ротатії сівозміни виявлено диференціацію орного шару при поверхневому обробітку ґрунту. Верхній 0–10 см шар ґрунту мав більш близькі до оптимальних показники за вмістом водорозчинних агрегатів (52,0%), біологічної активності (11,8%), нітрифікаційної здатності (108 мг/кг), ступінь рухомості фосфору (15,7 мг/кг), ступінь рухомості калію (27,8 мг/кг), вміст обмінного калію (216 мг/кг), ніж нижній — 40,2%, 9,7%, 94 мг/кг, 14,3 мг/кг, 22,6 мг/кг, 184 мг/кг відповідно. В паровому полі четвертої ротатії диференціацію орного шару ґрунту за родючістю відмічено у всіх системах обробітку. Сформована диференціація орного шару дерново-підзолистого

ґрунту з верхнім розташуванням родючого шару незалежно від обробітку не призвела до зниження продуктивності сівозміни. Нема необхідності в щорічному полицевому обробітку ґрунту. Комбінована система обробітку можлива в сівозміні з різними видами пару, поверхнева — в сівозміні з внесенням гною в чистому пару, соломі всіх зернових культур і конюшини.

УДК 631.415.2:631.416.7(477.41/42)

2016.3.53. ОПТИМИЗАЦИЯ ФИЗИКО-ХИМИЧЕСКИХ СВОЙСТВ ДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТОЙ ПОЧВЫ В КОРМОВОМ СЕВООБОРОТЕ / Надточий П.П., Белявский Ю.А., Вишневский Ф.А. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2015. — № 2(50), т. 1. — С. 29–39. — Бібліогр.: 21 назв. Шифр 546506.

ґрунт дерново-підзолистий, властивості ґрунту фізико-хімічні, сівозміна кормова, вапно, добрива.

Представлено результати досліджень фізико-хімічних і буферних властивостей дерново-підзолистого ґрунту дослідної ділянки, де закладений дрібноділяночний польовий дослід. Описано систему удобрень культур п'ятипільної кормової сівозміни. Дерново-підзолистий супіщаний ґрунт дослідної ділянки характеризується низьким вмістом гумусу. Сума обмінних основ у орному шарі не перевищує 4,3 мекв/100 г, а насиченість ґрунту основами становить 64,2%. ґрунт характеризується низьким ступенем буферної ємності в кислотному інтервалі і середньою — в лужному. Індекс кислотно-лужної рівноваги за профілем ґрунту варіює в межах від 0,24 в гумусно-елювіальному горизонті до 0,36 в елювіальному, 4,0. Встановлено, що внесення 10 т/га вапна на фоні невисоких доз мінеральних добрив ($N_{15}P_{15}K_{15}$) найсприятливіше позначилося на підвищенні врожайності сіна люцерни. Ефективним виявилось і внесення 1 кг/га молібдену на фоні 8 т/га $CaCO_3 + N_{30}P_{30}K_{30}$. Винос CaO і MgO рослинами люцерни на удобрених варіантах досліді варіював від 129,6 до 210,9 кг/га і від 27,7 до 44,7 кг/га відповідно.

УДК 631.416.1:631.416.2:631

2016.3.54. ЕКСПЕРТНА ОЦІНКА ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ОРНИХ ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ МАКРОЕЛЕМЕНТАМИ ЖИВЛЕННЯ РОСЛИН / Христенко А.О. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 1. — С. 18–22. — Бібліогр.: 10 назв.

Орні землі, оцінка родючості, макроелементи живлення рослин, органічні і мінеральні добрива.

Надано експертну оцінку природної родючості орних ґрунтів України щодо їх забезпеченості макроелементами живлення рослин на основі сучасних методичних і теоретичних розробок. Показано наявність факторів, які заважають отриманню точної оцінки стану родючості ґрунтів щодо їх забезпеченості макроелементами живлення рослин. Це пов'язано з недосконалістю методів ґрунтової діагностики і методології проведення агрохімічної паспортизації земель. Відзначено також ґрунтові фактори, які заважають отриманню об'єктивної оцінки стану родючості. Зазначено, що на цей час реальний середньозважений уміст доступних рослинам сполук азоту, фосфору і калію в орних ґрунтах України відповідає середнім значенням забезпеченості цими елементами живлення. Тому на всіх неоеккультурних ґрунтах України без застосування відповідних доз органічних і мінеральних добрив неможливо стабільно одержувати високі врожаї с.-г. культур нормативної якості.

УДК 631.416.2

2016.3.55. БАЛАНС ФОСФОРУ В ҐРУНТАХ І ЗЕМЛЕРОБСТВІ УКРАЇНИ / Носко Б.С., Бабинін В.І., Гладких Є.Ю. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 2. — С. 5–10. — Бібліогр.: 11 назв.

Баланс фосфору в ґрунтах, чорнозем типовий, залишкові фосфати, післядія добрив.

Визначено динаміку змін фосфатного режиму чорнозему типового на підставі узагальнення досліджень багаторічного перелогу, а також варіантів із різним обсягом навантаження мінеральними та органічними добривами. Установлено, що за 6 ротатій сівозміни попри від'ємний баланс фосфору (–734 кг/га) уміст його рухомих форм в орному шарі ґрунту зберігається в межах 5,5–4,2 мг P_2O_5 /100 г ґрунту. Запас-

не внесення добрив у дозі 1800 кг/га сприяє утворенню залишкових фосфатів, які зберігають свою мобільність і можуть бути джерелом фосфатного живлення впродовж наступних 30 років, що забезпечує тривалу післядію добрив. Результати багаторічного моніторингу в системі державної агрономічної служби свідчать про те, що щорічне перевищення надходження фосфору з добривами порівняно з його виносом з урожаєм у межах усієї країни у 1986–1990 рр. становило понад 21 кг/га, натомість на сьогодні, навпаки, на 27,1 кг/га фосфору застосовується менше, ніж виноситься з рослинницькою продукцією. Розрахунок загального балансу фосфору і середньозваженого вмісту P_2O_5 у ґрунтах у землеробстві України свідчить про негативний вплив сучасного господарювання на фосфорний рівень ґрунтів, а формування врожаїв відбувається за рахунок залишкових фосфатів і частково мінералізації гумусних сполук.

УДК 631.417.2:631.421

2016.3.56. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ БІОЛОГІЧНОЇ ДЕГРАДАЦІЇ ЧОРНОЗЕМІВ І СПОСОБИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЇХ РОДЮЧОСТІ / Балук С.А., Носко Б.С., Скрильчик Є.В. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 1. — С. 11–17. — Бібліогр.: 16 назв.

Чорнозем, деградація біологічна, родючість, гумус, мінералізація, баланс поживних речовин.

Визначено сучасні темпи біологічної деградації чорноземів та інших ґрунтів в умовах інтенсифікації землеробства та засоби її уповільнення. Обґрунтовано закономірності трансформації органічної речовини чорноземів за різних систем землеробства. Розглянуто залежність мінералізаційних процесів від структури посівних площ і господарського балансу поживних речовин у землеробстві. Наведено узагальнені дані динаміки вмісту гумусу за областями і ґрунтово-кліматичними зонами України за період з 1882 по 2010 рік. Зазначено, що середньозважений вміст гумусу зменшився у Поліссі від 2,44 до 2,24%, у Лісостепу — від 4,51 до 3,19, у Степу — від 4,17 до 3,14%. Згідно з узагальненими даними тривалих дослідів, після розорювання цілини і багаторічного перелугу незалежно від системи удобрення культур у зернопросапних сівозмінах загальний вміст гумусу в орному шарі чорнозему типового зменшується на 20–25%. Розраховано, що позитивний баланс гумусу в ґрунтах України можливий за умов залучення усієї нетоварної частини врожаю та усіх джерел органічної речовини.

УДК 631.42.05:631.422

2016.3.57. СУЧАСНИЙ РАДІОЛОГІЧНИЙ СТАН ҐРУНТІВ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Стоянова С.А. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13. — С. 75–78. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 547519.

Радіологічний стан ґрунтів, рівень радіоактивності, гама-фон, чорноземи.

Встановлено, що доаварійна ситуація області характеризувалася стабільним рівнем радіоактивності. Забруднення цезієм-137 коливалось від 0,04 до 0,05 Кі/км², стронцієм — від 0,03 до 0,04 Кі/км², гама-фон становив 13–16 мкР/год. Внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС відбулося різке підвищення радіаційного стану області. Вміст радіоцезію в ґрунтах був на рівні 0,09–0,72 Кі/км², радіостронцію — 0,06–0,37 Кі/км². Гама-фон у цей період коливався від 30 до 500 мкР/год. Найбільш забрудненими виявилися чорноземи опідзолені та реградовані, в яких вміст ¹³⁷Cs становив 0,72–0,41 Кі/км² та ⁹⁰Sr — 0,37–0,11 Кі/км² відповідно. У 2014–2015 рр. для орного шару ґрунту встановлено межі концентрації радіонуклідів ⁹⁰Sr та ¹³⁷Cs. Найвищий рівень ¹³⁷Cs було зафіксовано в Кіровоградському та Знаменському районах — відповідно 0,27 та 0,25 Кі/км². У низці районів, де переважають ґрунти з кислою реакцією ґрунтового розчину, виявлено нижчі показники ¹³⁷Cs — 0,22–0,20 Кі/км². На інших контрольних ділянках уміст цезію-137 знаходився в межах 0,08 Кі/км². Це пов'язано насамперед з фізико-хімічними властивостями ґрунтів області. В західних районах, де переважають чорноземи опідзолені і реградовані, вміст ¹³⁷Cs вищий, ніж у південних, де переважають чорноземи звичайні. Вміст ⁹⁰Sr в області знаходиться майже на одному рівні і становить 0,04–0,08 Кі/км². Продукція, яка вирощується

на ґрунтах Кіровоградської обл., придатна для вживання та переробки і може використовуватися в дієтичному та дитячому харчуванні.

УДК 631.43

2016.3.58. ДИНАМІКА МІКРОАГРЕГАТНОГО СОСТАВА В СВЯЗИ С ИЗМЕНЕНИЕМ СОДЕРЖАНИЯ ОРГАНИЧЕСКОГО ВЕЩЕСТВА В ЧЕРНОЗЁМЕ / Крыщенко В.С., Замулина И.В., Рыбняк Т.В., Кравцова Н.Е., Бирюкова О.А., Голозубов О.М. // Почвоведение. — 2016. — № 6. — С. 697–710. — Библиогр.: 23 назв.

Чорнозем звичайний, мікроагрегатний склад, органічна речовина, рівновага системи.

В стаціонарному розрізі цілини чорнозему звичайного Ботанічного саду Південного федерального університету в 2009–2014 рр. проведено моніторинг дисперсності і гумусності ґрунтів. Зазначено, що кількість фізичної глини і піску практично стабільна в часі, що свідчить про стан квазістатичної (клімаксної) рівноваги в ґрунті. Виявлено також інший процес — динамічний, оборотний — зміни за сезонами і роками масових часток мулу ↔ пилу в фізичній глині. Відмічається варіація вмісту гумусу в ґрунті в цілому і в його фізичній глині на фоні сезонних змін кількості опадів та температури. У зв'язку з проявами в ґрунті квазістатичної і динамічної рівноваги, розроблено методику полідисперсної системи ґрунтів. Наведена двовекторна система координат представлена шкалами змін фізичної глини і фізичного піску в 100 г ґрунту і змін мулу і пилу в 100 г фізичної глини. Проведено порівняння двох дисперсних рядів ґрунтового зразка: динамічного фактичного і розрахункового за квазістатичної рівноваги (ідеального). Вираховано коефіцієнти динамічної рівноваги, що сукупно відображають змінювальні співвідношення фізичної глини і піску та масових часток мулу і пилу в них.

УДК 631.43:631.84:633.16

2016.3.59. ВПЛИВ АГРОФІЗИЧНИХ ПАРАМЕТРІВ ЧОРНОЗЕМУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ АЗОТНИХ ДОБРИВ ПРИ ВИРОЩУВАННІ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО / Пліско І.В., Уваренко К.Ю. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2016. — Вип. 20. — С. 220–227. — Бібліогр.: 20 назв. Шифр 547676.

Ячмінь ярий, щільність будови ґрунту, вологість ґрунту, ефективність, добрива азотні.

Наведено результати дослідження впливу агрофізичних параметрів (вологість та щільність будови) чорнозему типового важкосуглинкового на ефективність різних доз азотного добрива (аміачна селітра). Встановлено, що підвищена щільність будови (1,4 г/см³) чорнозему типового знижує урожайність ячменю, особливо при недостатній вологості ґрунту (60% від НВ). Відмічено, що внесені високі дози (90 кг/га д.р.) аміачної селітри є менш ефективними в поєднанні з несприятливими агрофізичними параметрами ґрунту порівняно з середніми дозами (45 кг/га д.р.) добрива. Збільшення щільності будови ґрунту (до 1,4 г/см³) та зниження рівня вологості (до 60% від НВ) призвело до зменшення маси та діаметра кореневої системи. Внесення 45 кг/га д.р. аміачної селітри сприяло підвищенню коефіцієнта продуктивності порівняно з неудобреним варіантом при оптимальних параметрах щільності та вологості чорнозему типового важкосуглинкового.

УДК 631.431.1:633.49

2016.3.60. ВПЛИВ АГРОФІЗИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ҐРУНТУ НА УРОЖАЙНІСТЬ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ РАНЬОСТІГЛОГО СОРТУ КАРТОПЛІ СКАРБЕНИЦЯ / Купріянова Т.М., Петренко А.М., Скринько А.Ю., Колосніченко О.І., Лященко Н.А. // Картоплярство України. — 2015. — № 1/2. — С. 38–41. — Бібліогр.: 11 назв.

Об'ємна маса, ґрунт, продуктивна волога, удобрення, картопля, урожайність.

Встановлено, що у всіх варіантах досліду для картоплі щільність ґрунту була вищою за оптимальну і становила 1,25–1,35 г/см³. Найвищий показник щільності — 1,31–1,35 г/см³ відмічався у варіантах, де на фоні подвійного сидерального пару вносили різні норми мінеральних добрив і проводили позакореневе підживлення. Найменшу ж щільність ґрунту — 1,25–1,28 г/см³ — відмічено у варіантах, де зоробляли зелену масу сидеральних культур і вносили 40 т/га

гною. Найкращі показники продуктивної вологи відмічено у варіантах, де на фоні подвійного сидерального пару вносили 40 т/га гною. Максимальна врожайність картоплі (35,0–34,5 т/га) досягалася за щільності ґрунту $1,25 \text{ г/см}^3$ та вмісті 36,0 та 40,3 мм продуктивної вологи у шарі 0–40 см. У варіантах, де на фоні подвійного сидерального пару застосовували лише позакореневе підживлення, показник щільності не мав впливу на урожайність картоплі (об'ємна маса — $1,25 \text{ т/га}$; $1,31 \text{ г/см}^3$; врожайність — 29,8 і 29,9 т/га).

УДК 631.439/631.445.4:631.51.01

2016.3.61. ДИНАМІКА ЗАПАСІВ ВОЛОГИ Й ЇХ ДОСТУПНІСТЬ РОСЛИНАМ У ЧОРНОЗЕМІ ТИПОВОМУ ЗА РІЗНИХ СИСТЕМ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ / Євтушенко Т.В., Балаєв А.Д., Тонха О.Л. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 210, ч. 1. — С. 188–193. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 547125.

Запаси продуктивної вологи, чорнозем типовий, обробіток ґрунту, водопроникність, доступність вологи.

Висвітлено результати досліджень динаміки запасів продуктивної вологи у чорноземі типовому і їх доступність рослинам в основні фази розвитку кукурудзи на зерно. Встановлено, що глибокий безполіцевий обробіток з розпушуванням формує найбільші середньорічні запаси продуктивної вологи у шарах ґрунту 0–100 і 0–200 см, які становили 118–132 і 258–280 мм відповідно, що більше за оранку і мілкий безполіцевий обробіток на 6–8 і 10–14 мм. Ця сама система обробітку забезпечила високу водопроникність верхніх шарів для формування запасів вологи в осінньо-зимовий період і доступність вологи, безперерйне надходження її по капілярах до коренів рослин і раціональне використання в період вегетації кукурудзи на зерно.

УДК 631.445.1

2016.3.62. ВПЛИВ АГРОФІЗИЧНОГО СТАНУ ГІДРОМОРФНИХ ҐРУНТІВ ПОЛІССЯ НА МІГРАЦІЮ РАДІОНУКЛІДІВ: монографія / Лико С.М., Портухай О.І. — Херсон: Гринь Д.С., 2015. — 220 с. — Бібліогр.: 267 назв. Шифр 547267.

Гідроморфні ґрунти, агрофізичний стан, міграція радіонуклідів.

Викладено матеріал з вивчення впливу агрофізичних показників на міграцію радіонуклідів у гідроморфних ґрунтах Полісся. Проаналізовано причини розвитку деградаційних процесів та їхні наслідки. Проведено оцінку агрофізичного та радіологічного стану торфового неглибокого, дерново-підзолистого та дернового глейового ґрунтів під пасовищами на території Рокитнянського р-ну Рівненської обл. Встановлено вплив агрофізичних показників гідроморфних ґрунтів на міграцію ^{137}Cs з ґрунту у рослини, що проявляється у тісних як прямих, так і зворотних кореляційних зв'язках. Важлива роль у міграції радіонуклідів відводиться вологості ґрунту: при зростанні показників вологості на усіх досліджуваних типах ґрунтів спостерігається збільшення міграції ^{137}Cs у лучну рослинність. Аналіз динаміки питомої активності ^{137}Cs у молоці за період від 1995 до 2011 рр. показав значне її зниження на мінеральних ґрунтах (у 10–18 разів і становить до 100 Бк/л), а на торфових ситуація залишається критичною (перевищує 200 Бк/л та знизилась лише в 1,18 раза).

УДК 631.445.4:631.67

2016.3.63. ДИНАМІКА СВОЙСТВ ЛУГОВО-ЧЕРНОЗЁМНЫХ ПОЧВ В УСЛОВИЯХ ДЛИТЕЛЬНОГО ОРОШЕНИЯ / Аксёнова Ю.В. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 5. — С. 30–32. — Библиогр.: 11 назв.

Властивості лугово-чорноземних ґрунтів, зрошення, гумус, дегуміфікація, вилугування, осолонцювання.

Показано, що на зрошуваному масиві створювалися складні меліоративні обставини, пов'язані з підняттям рівня ґрунтових вод, вторинним засоленням ґрунтів, розвитком процесів дегуміфікації, вилугування і осолонцювання. Зрошення активізувало процес дегуміфікації, вміст гумусу в перші 10–15 років у шарі 0–20 см знизився з 7,30–7,76% і стабілізувався в межах 4,73–6,30%. На основній площі меліорованих земель ґрунти із середньогумусних перейшли в категорію малогумусних. У складі ґрунтового-поглинального комплексу під впливом процесу вилугування кількість кальцію зменшилась від

88,2–80,7 до 75,0–77,9% суми обмінних основ за одночасного збільшення частки обмінного натрію від 0,9–1,2 до 7–9%, що свідчить про осолонцювання досліджуваних ґрунтів. Процес осолонцювання не викликає підлучення меліорованих ґрунтів і реакція середовища в гумусовому шарі знаходиться в інтервалі, близькому до нейтрального.

УДК 631.452:631.351

2016.3.64. ВМІСТ І ЗАПАСИ ГУМУСУ В ЧОРНОЗЕМАХ ТИПОВИХ ЗА РІЗНИХ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ В УМОВАХ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА / Чередниченко І.В. // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2015. — № 2(50), т. 1. — С. 445–451. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 546506.

Чорнозем типовий, гумус, система удобрення, органічне землеробство.

Наведено результати дослідження впливу різних систем удобрення на вміст і запаси гумусу чорнозему типового в умовах органічного землеробства. Встановлено, що вміст та запаси гумусу за різних систем удобрення зазнають певних варіацій. Вищий вміст загального гумусу зафіксований на чорноземі типовому у варіантах перелого, органічної та сидеральної систем удобрення, нижчий — на чорноземі типовому з мінеральною системою удобрення. У чорноземі ділянки перелого встановлено найвищий вміст гумусу у 0–10 см шарі ґрунту — 5,73%; з глибиною по профілю ґрунту він дещо знижується і в шарі 10–20 см становить 5,56%. З поглибленням ґрунту спостерігається суттєве зниження вмісту гумусу і у шарі 30–40 см він становить 4,85%, а у товщі ґрунту 40–50 см — 4,22%. Застосування органічної та сидеральної систем удобрення в умовах органічного землеробства наближає процеси гумусоутворення та гумусонакопичення в чорноземі типовому середньосуглинковому до природних умов (переліг), тобто йде природне самовідновлення органічної складової в чорноземах.

УДК 631.452:631.445.4

2016.3.65. ПОКАЗНИКИ РОДЮЧОСТІ ЧОРНОЗЕМУ ОПІДЗОЛЕНОГО ПІСЛЯ ТРИВАЛОГО ЗАСТОСУВАННЯ ДОБРИВ У ПОЛЬОВІЙ СІВОЗМІНІ / Господаренко Г.М., Прокопчук І.В., Кривда Ю.І. // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2015. — № 2(50), т. 1. — С. 3–9. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 546506.

Чорнозем опідзолений, родючість ґрунту, добрива, сівозмінна, система удобрення, поживний режим ґрунту, гумус.

Показано зміну основних параметрів показників родючості чорнозему опідзоленого. Встановлено, що тривале с.-г. використання ґрунту без застосування добрив призводить до його поступової деградації. Застосування різних систем удобрення позитивно впливає на покращення основних показників родючості ґрунту, при цьому вміст гумусу зберігається на рівні 2,76–2,84% за мінеральної системи удобрення, 2,88–3,24% — за органічної і 3,34% за орґано-мінеральної. Застосування різних систем удобрення по-різному впливає на кислотність ґрунту. Відмічено, що за мінеральної системи спостерігається його підкислення і зменшення величини суми вібраних основ, за органічної — простежується пом'якшувальна дія на фізико-хімічні властивості. Всі системи, які вивчалися у досліді, позитивно впливали на покращення поживного режиму чорнозему опідзоленого.

УДК 631.453(477.1)

2016.3.66. МЕДЬ В ПОЧВАХ АГРОЛАНДШАФТОВ ЖИТОМИРСЬКОГО ПОЛЕСЬЯ / Мыслыва Т.Н., Беляевский Ю.А., Надточий П.П. // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2015. — № 2(50), т. 1. — С. 23–28. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 546506.

Мідь, ґрунт, агроландшафт, коефіцієнт концентрації, забруднювач, органічна речовина.

Встановлено, що у верхньому 0–20 см шарі ґрунтів агроландшафтів фіксується відносно низький вміст валових форм міді, який коливається у середньому від 1–2 до 6–8 мг/кг. Коефіцієнт концентрації мікрофіксованої міді в орному шарі ґрунтів агроландшафтів у середньому коливається у межах від 1,11 до 2,42, а індекс насиченості ґрунту відпо-

відає фоновому вмісту, величина якого є низькою, тому цей елемент слід розглядати не як забруднювач, а як дефіцитний елемент, запаси якого в ґрунтах потребують поповнення. Характерною рисою розподілу міді за ґрунтовым профілем є її акумуляція у верхніх гумусово-акумулятивних горизонтах, що є результатом комплексної дії природних і техногенних

чинників. Для ґрунтів супіщаного гранулометричного складу характерним є підвищення вмісту міцнофіксованої міді в материнській породі, що зумовлене міцним її зв'язуванням у цих ґрунтах органічною речовиною. Визначальними факторами, що сприяють акумуляції міді у ґрунті, є вміст органічної речовини та гранулометричний склад.

631.5 АГРОТЕХНІКА

Науковий референт — доктор с.-г. наук ШЕЛЕПОВ В.В.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 631.51.02:633.15

2016.3.67. ФОРМУВАННЯ УРОЖАЙНОСТІ ЗЕРНА КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД СПОСОБУ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ У СХІДНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Манько К.М., Цехмейструк М.Г., Музафаров Н.М. // Роль наукових досліджень в забезпеченні процесів інноваційного розвитку аграрного виробництва України: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених і спеціалістів, м. Дніпропетровськ, 25–26 трав. 2016 р. — Вінниця: ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2016. — С. 69–70. Шифр 547356.

Кукурудза, обробіток ґрунту основний, зміна клімату, врожайність.

Узагальнено 11-річні дослідження з вивчення реакції гібридів кукурудзи різних груп стиглості на способи основного обробітку ґрунту в умовах Східного Лісостепу України. Дослідження проводили в паро-зерно-просапній сівозміні лабораторії рослинництва і сортовивчення Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН. Вивчали полицеву оранку плугом ПЛН-5-35 та чизелювання чизелем ПЧ-2,5 на фоні 10 т/га гною та $N_{60}P_{60}K_{60}$. За період вегетації рослин кукурудзи, 4 роки (2005, 2008, 2011 та 2014) були сприятливими за гідротермічним режимом (ГТК) від 1,09 до 1,55, інші — сухими або посушливими (ГТК = 0,72–0,83) порівняно з нормою (ГТК = 0,94). У середньому за роки досліджень (2005–2015) застосування безполцевого обробітку ґрунту призводило до зменшення врожайності зерна кукурудзи на 0,65 т/га, зокрема для гібридів ранньостиглої групи — на 0,60 т/га, середньоранніх — на 0,67 т/га, середньостиглих — на 0,68 т/га, що можна пояснити неоднаковими умовами вологозабезпеченості ґрунту та розподілу за глибиною рослинних залишків.

УДК 631.51.021:633.111:631.816

2016.3.68. ВЛИЯНИЕ РАЗЛИЧНЫХ СИСТЕМ ОБРАБОТКИ ПОЧВЫ И УДОБРЕНИЯ НА ПЛОДОРОДИЕ ПОЧВЫ И УРОЖАЙНОСТЬ ОЗИМОЙ ПШЕНИЦЫ / Романенко А.А., Кильдюшкин М.В., Солдатенко А.Г., Животовская Е.Г. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 3. — С. 26–29. — Библиогр.: 10 назв.

Система обробітку ґрунту, удобрення, родючість ґрунту, пшениця озима, врожайність.

Наведено результати досліджень щодо вивчення впливу систем обробітку і добрив на родючість ґрунту і врожайність пшениці озимої у стаціонарному досліді зерноотрав'яної просапної сівозміни в умовах Краснодарського краю. Вивчали три системи обробітку ґрунту — полицеву, безполцеву та розушільнювальну на фоні: без добрив (контроль), мінімальної дози $N_{35}P_{27}K_{16}$; середньої — $N_{70}P_{54}K_{32}$; середньої + 40 т/га гною; підвищеної дози $N_{140}P_{54}K_{32}$ за вирощування польових культур з чергуванням та беззмінно. Виявлено, що вирощування польових культур у зерноотрав'яній просапній сівозміні понад 30 років (1974–2010) за полицевого обробітку ґрунту без добрив призвело до втрат вмісту гумусу на 0,32% від вихідного вмісту (3,62%) в орному шарі 0–30 см. Застосування середньої дози добрив суттєво понизило втрати вмісту гумусу до 0,17–0,20%, а у сполученні їх з 40 т/га гною поліпшувало родючість ґрунту, проте збільшувалась також кислотність, що стримувало підвищення врожайності польових культур, зокрема пшениці озимої. Найбільшу врожайність пшениці озимої (69 ц/га) одержано на варіанті із застосуванням підвищеної дози добрив + меліорант. Зроблено висновок, що впровадження науково обґрунтованих систем

обробітку ґрунту та добрив, наявність у структурі сівозміни трьох полів бобових культур, а також використання усієї побічної продукції на удобрення, сприяли відтворенню вмісту гумусу та підвищенню врожайності пшениці озимої від 56,0 до 67 ц/га.

УДК 631.51.021:633.111“321”:631.559

2016.3.69. НУЛЕВАЯ, МИНИМАЛЬНАЯ ИЛИ ОТВАЛЬНАЯ ОБРАБОТКА ПОЧВЫ / Ленточкин А.М., Широкобов П.Е., Ленточкина Л.А. // Земледелие. — 2016. — № 3. — С. 9–12. — Библиогр.: 10 назв.

Пшениця яра м'яка, обробіток ґрунту, врожайність.

Наведено результати порівняльного вивчення технологій вирощування пшениці ярої м'якої за прямого висіву насіння, що ґрунтується на нульовій системі обробітку ґрунту за полицевого, безполцевого і мінімального обробітків ґрунту в умовах Удмуртської республіки (Росія). Вивчали вплив трьох факторів: дискування на глибину 10 см; обприскування гербіцидом Торнадо 500; способи обробітку ґрунту: без обробки, полицева оранка, безполцева мінімальна, нульова (no-till). Виявлено, що досліджувані системи механічного обробітку ґрунту практично не впливають на режими вологозабезпеченості, щільності і пористості ґрунту, проте достовірно знижують частку агрономічно цінної фракції. У середньому за два роки (2013–2014) кращі результати врожайності зерна пшениці ярої м'якої забезпечила полицева оранка — 2,54 т/га при вартості 852 руб./га. Безполцева система за глибокого пушення сформувала практично однакову врожайність — 2,44 т/га, але з більшою вартістю — 949 руб./га. Мінімальний обробіток ґрунту забезпечили також близьку врожайність — 2,48 і 2,44 т/га, проте вартість була у 2 рази менше — 426 і 388 руб./га відповідно. За нульового обробітку ґрунту з використанням гербіциду Торнадо 500 було одержано низьку врожайність — 2,05 т/га. Зроблено висновок, що в умовах Удмуртії більш ефективна за врожайністю зерна ярої м'якої пшениці є полицева оранка, хоча більш витратна. Заслужують на увагу і мінімальні системи обробітку ґрунту, врожайність яких майже однакова, зі значно меншими витратами порівняно з оранкою.

УДК 631.51:633.16:631.559

2016.3.70. РІСТ І РОЗВИТОК РОСЛИН ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ ТА УДОБРЕННЯ В СТЕПУ / Цилюрик О.І., Шапка В.П. // Роль наукових досліджень в забезпеченні процесів інноваційного розвитку аграрного виробництва України: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених і спеціалістів, м. Дніпропетровськ, 25–26 трав. 2016 р. — Вінниця: ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2016. — С. 82–83. — Библиогр.: 3 назви. Шифр 547356.

Ячмінь ярий, ріст і розвиток ячменю, післяжнивні залишки, обробіток ґрунту, добрива, врожайність, економічна ефективність.

Представлено результати досліджень щодо впливу систем обробітку ґрунту, мінеральних добрив та післяжнивних залишків попередника на врожайність ячменю ярого в умовах Степу. Дослідження виконували протягом 2011–2015 рр. у стаціонарному досліді за п'ятипольної сівозміни. Обробіток ґрунту проводили полицевим плугом ПО-3-35 на глибину 20–22 см (контроль), безполцевий — культиватором на глибину 14–16 см, безполцевий — дисковими боронами на глибину 10–12 см на 3 фонах удобрення: без добрив + післяжнивні рештки (ПЖР); $N_{30}P_{30}K_{30}$ + ПЖР; $N_{60}P_{30}K_{30}$ + ПЖР.

Ріст і розвиток рослин ячменю ярого істотно відрізнявся за роками досліджень і суттєво залежав від погодних умов. Крім погодних умов, біометричні показники залежали від дози внесення мінеральних добрив. Так, приріст висоти рослин, кількість стебел та вузлових коренів на одну рослину суттєво зростали від внесення $N_{30}P_{30}K_{30}$ — в 1,1–1,4, а $N_{60}P_{30}K_{30}$ — в 1,2–1,6 раза. Дискування знижувало ці показники порівняно з полицевим обробітком та чизелюванням. Використання полицевої оранки та чизелювання забезпечило майже однакову врожайність ячменю — 2,69–3,35 і 2,35–3,32 т/га відповідно. Дискування ґрунту знижувало врожайність на 0,14–0,48 т/га. Згідно з економічними розрахунками, незважаючи на меншу врожайність, дискування, порівняно з оранкою і чизелюванням, забезпечує економію пального — 12,0–13,2 л/га, зменшення витрат праці на 0,62–0,91 люд.-год/га і коштів на суму 191–260 грн/га.

УДК 631.512:633“324”:631.582

2016.3.71. ОБРОБІТОК ҐРУНТУ ПІД ОЗИМИ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ СТЕПУ / Циліурік О. // Агробізнес сьогодні. — 2015. — № 18. — С. 38–39.

Попередники, обробіток ґрунту, ґрунтова волога, озими культури.

Наведено заходи і способи обробітку ґрунту під озими культури в умовах Степу. Особливу увагу слід звертати на збереження продуктивної вологи на час сівби в шарі 0–10 см. В умовах Степу єдиним попередником, який гарантує одержання повноцінних сходів та високу продуктивність пшениці озимої, є чистий пар. У посушливих умовах догляд за паровим полем повинен базуватися на засадах мінімізації технологічних процесів — зменшення кількості операцій, поєднання механічних і хімічних заходів для знищення бур'янів, заміна культиваций боронуванням. Для поверхневого обробітку парів застосовують культиватори з робочими органами плоскоріжучого типу та пружинні борони. При підготовці зайнятих парів (озими на зелений корм, зернові сумішки) та непарових попередників (горох, соя, ріпак) потрібно своєчасно провести лущення стерні важкими тандемними двослідними дисковими боронами на глибину 8–10 см, потім зробити обробіток комбінованими агрегатами (ПЩН-2,5; КР-4,5 та ін.) на 10–12 см, розпушування ґрунту паровими культиваторами на глибину загортання насіння. При повному зневодненні посівного шару доцільно відтермінувати строки проведення наступного обробітку ґрунту до випадання дощів. В усіх випадках виключається спалювання стерні. По кукурудзі на силос (після збирання урожаю) проводять поверхневий мульчувальний обробіток ґрунту дисковими знаряддями з наступною культивацією для вирівнювання поверхні поля. На всіх попередниках перед сівом озимих проводиться передпосівна культивація на глибину 6–8 см, а сама сівба у вологу осінь на глибину 4–6 см, в суху — 7–8 см. Застосування технології нульового обробітку та no-till обґрунтовано лише на чистих від бур'янів полях та за наявності в посівному шарі 10–15 мм продуктивної вологи. Зроблено висновок, що обробіток ґрунту під озими культури повинен бути своєчасним і орієнтованим на збереження ґрунтової вологи та вирівняність поля.

УДК 631.53.02:631.348:631.1

2016.3.72. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДПОСІВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ ВРОЖАЮ ЗЕРНА РІЗНИХ КУЛЬТУР / Данченко В.Г. // Хранение и переработка зерна. — 2016. — № 4. — С. 36–37. — Бібліогр.: 6 назв.

Врожайність зернових культур, протруювання насіння, озонна обробка насіння.

Відмічено, що врожайність та якість зерна залежать від багатьох чинників, а саме: агрокліматичних умов, якості ґрунту, посівних кондицій і врожайних властивостей насіння тощо. Для одержання позитивних результатів потрібно дотримуватися агротехнологічних прийомів захисту насіння. Одним із заходів, який сприяє підвищенню врожайності, є передпосівна обробка насіння. Для обробки насіння існують хімічні, біологічні та фізичні методи. Проте кожен з них і, зокрема хімічний, мають низку негативних наслідків. Так, хімічний метод сприяє забрудненню навколишнього середовища отрутохімікатами, внаслідок накопичення їх як у ґрунті, так і у продукції рослинництва та є високовитратним. У зв'язку

з цим, вчені та практики переходять на альтернативні системи захисту насіння. За даними багатьох учених, найбільш перспективним є метод озонної обробки насіння. Вплив озону залежить від способу його застосування, концентрації та часу обробки. Для обробки насіння озonom у ТОВ “Елеватор” розроблено електричну зерносушарку місткістю 4 т для сушіння і обробки зерна. Проведені польові дослідження з точним дозуванням озону показали, що впровадження її у виробництво для обробки насіння дасть змогу виробникам при незначних капіталовкладеннях одержувати щорічний прибуток зерна близько 32% від вагових зборів врожаю на суму понад 3 млрд дол. США. Озонування зерна різних зернових культур перед сівом забезпечує рівноцінний захист порівняно з хімічним способом і збільшення на 11% врожаю зерна кукурудзи та насіння соняшнику.

УДК 631.559:631.582:631.816.1:633.111“324”

2016.3.73. ЗАЛЕЖНІСТЬ УРОЖАЙНОСТІ ТА ВОЛОГОЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ПОСІВІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ВІД ПОПЕРЕДНИКІВ ТА СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ В СІВОЗМІНАХ ПІВДЕННО-СХІДНОЇ ЧАСТИНИ СТЕПУ / Десятник Л.М., Качубан Д.А. // Роль наукових досліджень в забезпеченні процесів інноваційного розвитку аграрного виробництва України: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених і спеціалістів, м. Дніпропетровськ, 25–26 трав. 2016 р. — Вінниця: ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2016. — С. 54–55. Шифр 547356.

Пшениця озима, попередники, система удобрення, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу попередників (чорний пар, еспарцет на один укіс, горох, кукурудза на силос) і системи удобрення ґрунту (без добрив, органічна, органо-мінеральна, мінеральна) на вологозабезпеченість та врожайність пшениці озимої при розміщенні її в 7-пільних сівозмінах впродовж 2011–2015 рр. в умовах південно-східної частини Степу України. Встановлено, що під час сівби пшениці озимої найбільші запаси вологи в шарі ґрунту 0–30 см були по чорному пару — 36,1–37,2 мм, після еспарцету — 27,9–29,1 та гороху — 23,4–27,8 мм. Найменшими — 17,5–19,8 мм — після кукурудзи на силос. На час повної стиглості пшениці озимої запаси продуктивної вологи зменшилися. Проте найбільш економно вологу витрачали рослини пшениці по чорному пару — 843 мм, після гороху та еспарцету — 1118–1156, кукурудзи на силос — 1360 мм. Добрива сприяли ефективнішому використанню вологи рослинами. Кращі показники отримані за мінеральної або органо-мінеральної систем удобрення. Добрива також значно підвищували врожайність. У середньому по всіх попередниках без добрив одержано 4,51 т/га, по органічній системі — 5,25, органо-мінеральній — 6,09, мінеральній — 6,31 т/га. Проте найвищий урожай озимої пшениці одержано по чорному пару — 6,42 т/га, найнижчий — по кукурудзі на силос 4,22 т/га.

УДК 631.582:631.153.3

2016.3.74. РОЛЬ СІВОЗМІН У СУЧАСНОМУ ЗЕМЛЕРОБСТВІ / Щенко В.О. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 1. — С. 23–27. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 06 545215.

Сівозмінна, попередники, культура, строки повернення культур.

Відмічено, що науковцями нашої країни і, зокрема Уманської школи землеробства, багато зроблено у напрямі розробки та удосконалення сівозмін. Саме завдячуючи науковцям “сівозмінщикам”, науково обґрунтовані сівозміни були запроваджені практично в кожному господарстві і, як наслідок, вже в далекому 1990 р. урожайність зернових по країні становила 3,51 т/га, а валовий збір — 51 млн т. На сьогодні у виробництві немає у більшості випадків ні тваринництва, ні науково обґрунтованих сівозмін. Основними причинами втрати сівозмін є: 1) відсутність планового ведення рослинницької галузі, внаслідок чого господарства перейшли до вирощування культур за попиту ринку; 2) поділ культур на ринкові і неринкові або на прибуткові і збиткові; 3) зменшення площ посіву гороху і заміна його соєю. Остання через свою біологічну особливість не завжди є кращим попередником для пшениці озимої; 4) втрата строків повернення культур на попереднє місце вирощування, що призвело до погіршення фітосанітарного стану полів і різкого зниження врожайності;

5) зменшення поголів'я тварин призвело до зменшення площ посіву кормових культур, зокрема бобових трав, і погіршення родючості ґрунту; 6) відсутність в орендаря земельних паїв довготривалого землекористування, що не дає змоги впроваджувати сівоزمіни; 7) нарешті, одним із чинників знищення сівозмін стала не завжди об'єктивна інформація журналістів (наприклад, стаття І. Самойленко "Севооборот как инструмент насилия" в журналі "Зерно"). Шкода від такої інформації більша, ніж від відсутності сівозмін у фермера.

УДК 631.582:631.559

2016.3.75. ПРОДУКТИВНІСТЬ НАУКОВО ОБҐРУНТОВАНИХ СІВОЗМІН У ЗОНІ СТЕПУ / Шевченко М.С., Лебідь Є.М., Десятник Л.М. // Землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 1. — С. 7–12. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 545215.

Сівозмінна, продуктивність, система удобрень, культури с.-г.

Представлено аналіз результатів багаторічних досліджень з розроблення сівозмін науковими установами в Степу України. Встановлено, що впровадження сівозмін позитивно впливає на регулювання поживного і водного режимів ґрунту, забезпечує регулювання фітосанітарного стану посівів, зниження рівня розвитку хвороб і, як наслідок, збільшення продуктивності с.-г. культур. Враховуючи це, низка наукових установ Степу здійснює дослідження з вивчення сівозмін з різною ротацією культур і підвищення ефективності довгострокових (7–8-пільних) і короткоротаційних (3–5-пільних) сівозмін. Так, на Єрастівській дослідній станції при аналізі 8-пільних сівозмін встановлено, що найбільший вихід зерна отримано в удобренних варіантах зерно-паро-просапної (2,71–2,83 т/га) та зерно-просапної (2,66–2,80 т/га) сівозмін із насиченням зерновими культурами 75%. Із зменшенням частки зернових до 50% вихід зерна знижувався до 2,20–2,31 т/га. Урожайність зернових максимально була у зерно-трав'яно-просапній сівозміні — 4,63–4,85 т/га. В аналогічних дослідіах Розівської дослідної станції вищий збір зерна отримано у 7-пільній зерно-трав'яно-просапній сівозміні — 2,41–2,66 т/га, проте врожайність зернових була вищою у сівозміні з чистим паром — 3,81–4,43 т/га. Дані аналізу ефективності багатопільних сівозмін показали високий рівень їх продуктивності. Проте їх можна застосовувати на великих за площею орних земель господарствах. Для господарств з невеликою площею орних земель ефективними є 3–5-пільні сівозміни. На Кіровоградській дослідній станції більш ефективною є 5-пільна система з насиченням соєю 20%, на Миколаївській — 5-пільна з насиченням чорним паром (20%), зерновими (40–60%), технічними культурами (20–40%), в Інституті зрошуваного землеробства — 4-пільні сівозміни з попередниками для пшениці озимої: зайнятий пар, горох, кукурудза на силос. В усіх сівозмінах мінеральні добрива сприяли збільшенню виходу продукції, але погіршували економіку господарств унаслідок високих цін на добрива. Зроблено висновок, що використання сівозмін є важливою складовою аграрного виробництва, які дають змогу виробляти необхідну с.-г. продукцію.

УДК 631.582:631.675:631.51

2016.3.76. ПРОДУКТИВНІСТЬ СІВОЗМІН НА ЗРОШУВАНИХ ЗЕМЛЯХ ЗА РІЗНОГО ЇХ НАСИЧЕННЯ ЗЕРНОВИМИ І ТЕХНІЧНИМИ КУЛЬТУРАМИ / Ромащенко М.І., Музика О.П., Вожегова Р.А., Малирчук М.П. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 2. — С. 32–37. — Бібліогр.: 10 назв.

Сівозміни короткоротаційні, зрошення, культури зернові, врожайність, прибуток.

Наведено результати досліджень щодо вивчення оптимального співвідношення і насичення короткоротаційних сівозмін зерновими і технічними культурами в умовах зрошення та способів обробітку в них ґрунту. Вивчали 6 польових сівозмін з насиченням культур від 25 до 50% (табл.). Встановлено, що в умовах зрошення оптимальним способом основного обробітку ґрунту є оранка з обертанням скиби на глибину 27–30 см, яка загортає післяжнивні рештки в зону стабільного зволоження ґрунту, що сприяє підвищенню нітрофікаційної здатності ґрунту порівняно з мілками та поверхневими безполіцевими способами обробітку. Щодо кормової цінності за виходом кормових одиниць на 1 га сівозмінної

площі, найбільшою вона була у ланці сівозміни № 5 (кукурудза, кукурудза, соя, пшениця озима) — 11,9 т/га. У сівозміні з 50%-м насиченням сої та кукурудзи, вихід кормових одиниць був нижчим на 1,71 т/га, або на 16,7%. Зроблено висновок, що в умовах зрошувальних систем доцільно застосовувати 4-пільні сівозміни з питомою часткою кукурудзи, сої та пшениці озимої відповідно 50%, 25 і 25% або 25%, 50 і 25% та двопільні сівозміни з 50%-м насиченням соєю та пшеницею озимою.

УДК 631.582:633.15:631.526.3(477.8)

2016.3.77. УЗАГАЛЬНЕНА ФАКТИЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОЩУВАННЯ КУКУРУДЗИ НА ЗЕРНО В ЗАХІДНОМУ РЕГІОНІ. ПІДБІР ГІБРИДІВ / Балицький Я. // Агробізнес сьогодні. — 2015. — № 1/2. — С. 31.

Кукурудза, технологія вирощування, західний регіон.

Стисло тезами наведено узагальнену технологію вирощування кукурудзи на зерно в господарствах Західної України та деякі рекомендації щодо її покращання і підбору гібридів. Основними вимогами виробників щодо гібридів кукурудзи є стиглість (ФАО від 220 до 320), їх висока врожайність та добра вологовіддача. Більшість господарств кукурудзу на зерно розміщують після кукурудзи, цукрових буряків та ярого ячменю. Частина господарств застосовує оранку, деякі — поверхневий обробіток. Сіяти кукурудзу починають з 10–15 квітня з густотою стояння 75–80 тис. рослин/га на час збирання. З осені вносять 1–2 ц/га тукосуміші (8–26–26), аміачну воду в нормі 200–500 л/га. За сівби вносять від 0,5 до 5 ц/га аміачної селітри або карбаміду. Практично всі господарства використовують добрива, які містять цинк у нормі до 2 л (кг)/га у фазі 8–10 листків. 80% господарств застосовують дворазове внесення гербіцидів — після сівби і у фазі від 3–4 до 8–10 листків. Фунгіциди ніхто не використовує. Проти кукурудзяного метелика 10–15% господарств застосовують інсектициди і 60% — трихограму. Для покращання технології вирощування рекомендується сівбу починати раніше — за температури 6–8°C на глибині загортання насіння, застосовувати повноцінне повне мінеральне добриво під час підживлення, а не лише однобоке азотне. Обробіток ґрунту проводить глибокою оранкою до 32 см і сіяти кукурудзу тільки у сівозмінах, уникаючи повторних посівів по кукурудзі. Для збільшення врожайності слід висівати тільки австрійські гібриди селекції ЗААТБАУ з ФАО від 220 до 370. Врожайність кращих гібридів сягає 110–115 ц/га.

УДК 631.582:633.16:631.559

2016.3.78. ЗНАЧЕННЯ ПОПЕРЕДНИКА І НОРМИ ВИСІВУ У ФОРМУВАННІ ПРОДУКТИВНОСТІ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО / Іщенко В.А., Андрейченко О.Г., Темченко А.М. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ДСГДС НААН. — Кіровоград, 2015. — Вип. 12. — С. 33–37. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 547071.

Ячмінь ярий, попередник, норма висіву, продуктивність.

Наведено результати досліджень щодо вивчення залежності врожайності ячменю ярого сорту Статок від норм висіву та попередника в умовах північного Степу України. Ячмінь висівають по попередниках: соя, соняшник та пшениця озима за норм висіву: 4,0; 4,5; 5,0; 5,5 та 6,0 млн зерен/га. Встановлено, що на врожайність впливали натура та маса 1000 зерен. Найбільша натурна маса була одержана за вирощування ячменю після попередника соя — 651–652 г/л за норм висіву 4,0–5,0 млн зерен/га. У середньому за 2011–2013 рр. після всіх попередників більша натура формувалась за норм висіву 4,5 та 5,0 млн зерен/га. У середньому за роки досліджень встановлено як позитивний, так і негативний вплив норм висіву на масу 1000 зерен. Так при загущенні посівів ячменю відмічено тенденцію до зниження їх маси, найвищою вона була за норм висіву 4,0 та 4,5 млн зерен/га — відповідно 44,6 та 44,7 г. Зроблено висновок, що підбір оптимального попередника та норми висіву є одним із головних елементів сортової технології, що дає змогу без додаткових витрат розкрити потенціал сорту. В умовах північного Степу кращим попередником для формування врожайності ячменю ярого є соя, після якої він за норми висіву 5,0 млн зерен/га здатний формувати врожайність 4,19 т/га, що значно більше, ніж по попередниках соняшник (3,59 т/га) та пшениця озима (3,93 т/га).

УДК 631.583:631.559:633"324"

2016.3.79. ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОЩУВАННЯ ОЗИМИНИ В УМОВАХ ПОСУШЛИВОЇ ОСЕНІ / Hetic I. // Агробізнес сьогодні. — 2015. — № 19. — С. 18–19.

Адаптована технологія вирощування, пшениця озима, врожайність.

Відмічено, що на півдні України посушлива осінь частіше буває перед високосним роком. Знаючи цю закономірність, в Інституті зрошуваного землеробства НААН розробили і запатентували технологію вирощування пшениці озимої за умов посушливої осені. Основні вимоги технології: 1) за умов посушливої осені на всіх непарових попередниках необхідно застосовувати поверхневий обробіток дисковими або комбінованими агрегатами на глибину 10–12 см, потім добре вирівняти ґрунт до дрібногрудкуватого стану; 2) у сухий ґрунт сіяти в оптимальні строки не слід, а сівбу перенести на допустимі строки, коли настає прохолодніша погода. За таких умов насіння не псується, а посіви не зріджуються; 3) сіяти сорти пшениці, які більш адаптовані до пізніх строків сівби; 4) в умовах посушливої осені за більш пізніх строків сівби слід збільшити норму висіву до 6 млн насінин/га, що забезпечить весною не менше 300 рослин/м²; 5) зменшити глибину загортання насіння до 3–4 см, що дасть змогу раніше одержати сходи і сильніші рослини; 6) обов'язково протруїти насіння специфічними препаратами (Вітавакс, Кінто Дуо тощо), які не тільки захищають насіння від хвороб, але й стимулюють ріст рослин; 7) внести добрива до сівби і у підживлення весною. Раннє підживлення стимулює куціння рослин та збільшує щільність стеблостою; 8) не боронувати нерозкущені посіви; 9) обов'язково провести захист рослин та інші заходи з догляду за посівами пшениці. За виконання цих умов технології вирощування, пшениця озима за сівби у посушливу осінь здатна формувати урожайність понад 3,5 т/га, що на 1,1 т/га більше, ніж за традиційної технології вирощування.

УДК 631.81:551.583.13:633.111"324"

2016.3.80. АГРОХІМІЧНІ ПРИЙОМИ АДАПТАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР ДО ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ПОГОДНО-КЛІМАТИЧНИХ УМОВ / Мірошніченко М.М., Носко Б.С., Гладких Є.Ю., Панасенко Є.В., Круподеря Ю.О., Арцик Р.С., Голота Є.В. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 3. — С. 5–10. — Бібліогр.: 17 назв.

Адаптація с.-г. культур, погодно-кліматичні умови, застосування добрив.

Визначено ефективність агрохімічних прийомів адаптації рослин до екстремальних погодно-кліматичних змін в умовах Лісостепу Лівобережного. Дослідження проводились у тривалому стаціонарному досліді, закладеному у 1969 р. в ДП ДГ "Граківське" ННЦ "ІГА ім. О.Н. Соколовського". Аналізом результатів узагальнено, що ефективність добрив залежить від погодно-кліматичних умов року, зменшуючись у посушливі роки на 25–30% порівняно з природними за сприятливих погодних умов. Мінеральні добрива також сприяють збільшенню загальних витрат вологи з ґрунту на транспірацію внаслідок формування більшого врожаю. Для збільшення ефекту стійкості культур до несприятливих умов, потрібно проводити оптимізацію живлення, зумовлювати зміну витрат поглинання води шляхом збільшення фосфорно-калійного фону в ґрунті. Прикладом є азотне підживлення пшениці озимої весною. За його використання на фоні основного добрива (NPK), приріст врожайності становив 64,3%, без фону — тільки 6,4%. Для підвищення адаптації с.-г. культур слід регулювати форми

азотних добрив, застосовувати мікробіологічні препарати, підживлення проводити на фоні основних добрив. Зроблено висновок, що застосування інтегрованої системи удобрення сприяє стабілізації врожайності, а в роки зі сприятливими умовами забезпечує найвищий приріст урожаю.

УДК 631.816:631.582:633.13/.15

2016.3.81. ВЛИЯНИЕ РАЗНЫХ СИСТЕМ УДОБРЕНИЙ В ПОЛЕВОМ СЕВООБОРОТЕ НА КАЧЕСТВО ЗЕРНА ЯЧМЕНЯ И ОВСА / Воропаев В.Н., Дятлова В.А. // Аграрная наука. — 2016. — № 4. — С. 18–20. — Библиогр.: 7 назв.

Ячмінь, овес, сівозміна, системи удобрення, якість зерна, врожайність.

Представлено результати досліджень щодо вивчення дії різних систем удобрення у восьмирічній сівозміні на якість зерна ячменю (сорт Московський 2) і вівса (сорт Логовський 1026). Встановлено, що системи удобрення — 10 т/га гною + NPK (204 кг) і 20 т/га гною + NPK (320 кг) — значно підвищували вміст і збір сирого протеїну в зерні ячменю і вівса порівняно з контролем без добрив. У середньому врожайність зерна ячменю без добрив становила 20 ц/га, збір протеїну — 159,8 кг/га, амінокислот — 66,2 кг/га. На удобреному фоні 10 т/га гною + NPK (204) ці показники сягали відповідно 27,7 ц/га, 223 кг/га і 94 кг/га. Підвищена норма добрив — 20 т/га гною + NPK (320) — збільшила ці показники, але незначно — 29,0 ц/га, 236,6 кг/га і 109 кг/га. Аналогічну закономірність відмічено і за показниками врожайності і якості у вівса. Проте порівняно з ячменем, вони були більшими. Зроблено висновок, що добрива поряд зі збільшенням врожайності значно покращують і якість зерна.

УДК 631.82/.85:631.583:631.51.02

2016.3.82. МИНЕРАЛЬНЫЕ УДОБРЕНИЯ КАК КЛЮЧЕВОЙ ФАКТОР РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА И ОПТИМИЗАЦИИ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ / Кирюшин В.И. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 3. — С. 19–25. — Библиогр.: 15 назв.

Добрива мінеральні, адаптивно-ландшафтні системи землеробства, інтенсифікація землеробства, агрохімія.

Наведено результати аналізу використання мінеральних добрив у Росії за останні 50 років. На підставі одержаних результатів визначено причини низької ефективності дії мінеральних добрив у радянський і сучасний періоди. Загальний недолік — безсистемність добрив та елементів землеробства, технічна відсталість. У землеробстві всі системи повинні взаємодіяти з добривами, які значною мірою визначають вибір сорту, сівозміни, систем обробітку ґрунту, захисту рослин і, таким чином, виступають як важливіший системоутворюючий фактор. Застосуванням мінеральних добрив обумовлена можливість повної або часткової заміни чорного пару, мінімізації обробітку ґрунту і прямої сівби. Добрива обумовлюють важливіший засіб регулювання біологічного кругообігу, запобігають виснаженню ґрунтів, деградації агроландшафтів і розширенню геологічного кругообігу. Їх застосування — одна із визначальних умов оптимізації с.-г. природокористування, екологічного і економічного благополуччя соціуму. Проте питання виробництва та використання добрив не може регулювати тільки один ринок. Вони повинні бути частиною аграрної політики держави, орієнтованої на оптимізацію використання земельних ресурсів, освоєння адаптивно-ландшафтних систем землеробства і наукоємних агротехнологій та оптимізацію с.-г. природокористування в цілому.

631.6 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА МЕЛІОРАЦІЯ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — професор СЛЮСАР І.Т.

УДК 631.6:532.57

2016.3.83. ВІДНОВЛЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ЗДАТНОСТІ ЗРОШУВАЛЬНИХ СИСТЕМ / Крученко В.Д., Дехтяр О.О., Брюзгіна Н.Д., Шевчук Я.В. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 3. — С. 49–52. — Бібліогр.: 10 назв.

Зрошувальні системи, функціональна здатність, режим роботи каналів, міжгосподарська мережа.

Проведено аналіз стану використання зрошувальних систем з метою визначення їхньої спроможності у забезпеченні подачі води для поливу с.-г. культур у сучасних умовах змін

клімату та господарювання. Зазначено, що для визначення основних чинників впливу на режим роботи каналів слід проводити порівняльний аналіз проєктного і фактичного використання площ зрошення в зоні їхньої дії, обсягів подачі води та встановлення закономірностей змін швидкостей і витрат води у міжгосподарських каналах упродовж доби та поливного сезону; визначення величини питомих фільтраційних втрат води на каналі. Такі дослідження дадуть змогу науково обґрунтувати максимально можливі відновлення зрошення з огляду на зазначені вище чинники впливу на режим роботи каналів. На підставі цих досліджень управління водного господарства зможуть обґрунтувати оптимальні технічні умови для проєктних організацій з урахуванням необхідних заходів з оптимізації роботи міжгосподарської мережі для забезпечення безперебійної подачі води водокористувачам.

УДК 631.6:631.415.26:631.415.36

2016.3.84. МЕЛІОРАЦІЯ ҐРУНТІВ (СИСТЕМАТИКА, ПЕРСПЕКТИВИ, ІННОВАЦІЇ): колективна монографія / за ред. Балюка С.А., Ромащенко І.М., Трускавецького Р.С. — Херсон: Гринь Д.С., 2015. — 668 с. — Бібліогр.: 229 назв. Шифр 547268.

Меліорація ґрунтів, види меліорації, ґрунти меліоративного фонду, моніторинг меліоративних земель, меліоративний комплекс.

Узагальнено, систематизовано і висвітлено різноманітні види меліорації, якими володіє меліоративна практика. Дано генетичну характеристику ґрунтів меліоративного фонду, їхнього екологічного стану, означено перспективи інноваційного розвитку основних видів меліорацій. Акцентовується увага на необхідності постійного моніторингу меліорованих земель для своєчасного внесення технологічних корективів у їхню експлуатацію. Представлено конструктивні особливості сучасних водорегулювальних меліоративних систем. Доведено важливість науково обґрунтованого методичного підходу. Кожний захід цього комплексу в сукупності підсилює його загальний позитивний ефект. Такий синергійний меліоративний комплекс здатний не тільки зберегти, але й інтенсифікувати природні функції саморегуляції об'єкта меліорації, надаючи йому високі ландшафтно-адаптивні властивості. Дано нормативно-методичне, законодавчо-правове та інвестиційно-інноваційне забезпечення розвитку меліорацій.

УДК 631.615

2016.3.85. ВОДНІ РИЗИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕЛІОРОВАНИХ ЗЕМЕЛЬ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ / Шевченко А., Савчук Д., Морозова В., Забуга А., Малуґа В. // Водне господарство України. — 2016. — № 2. — С. 10–16. — Бібліогр.: 14 назв.

Водні ризики, трансформації меліоративних земель, меліоративні системи, зрошувані та осушувані землі, дренажна система.

Охарактеризовано стан меліоративних (осушувальні, зрошувальні, осушувально-зволожувальні, осушувально-зрошувальні) систем у Київській області. Зазначено, що на середину 90-х рр. ХХ ст. площі осушуваних земель становили майже 195 тис. га, зрошуваних — близько 115 тис. га. В останні 15–20 років відмічається зниження ефективності використання зрошуваних та осушуваних земель області. Унаслідок трансформації, тобто переведення меліорованих земель з однієї категорії в іншу, або з одного виду угідь в інший, площа зрошуваних земель скоротилася до 43,9 тис. га, з яких поливаються лише близько 10,0 тис. га. Площа осушуваних земель становить 188,8 тис. га, у т.ч. 152,9 тис. га сільгоспугідь, проте, значна частина не використовується за цільовим призначенням у с.-г. виробництві. Трансформація зрошуваних та осушуваних земель є чинником зростання водних ризиків у басейнах річок Київської області, що пов'язано з істотним зниженням захищеності с.-г. угідь і населених пунктів від затоплення та підтоплення, виникненням надзвичайних ситуацій при повеннях, паводках і торфових пожежах, забрудненням поверхневих і ґрунтових вод на селітебних територіях за відсутності централізованого каналізування та очисних споруд тощо. Управління ризиками шкідливої дії вод у басейнах рік з трансформованими меліорованими угіддями пов'язується із заборонаю або регулюванням забудови; улаштуванням систем відведення поверхневого стоку; урахуван-

ням наявності дренажних систем на забудованих територіях; улаштуванням систем централізованого водопостачання та водовідведення; моніторингом водно-екологічних ситуацій на меліорованих землях, що зазнали трансформації тощо.

УДК 631.67:631.445:631.452

2016.3.86. ВЛИЯНИЕ РЕГУЛЯТОРНОГО И ЦИКЛИЧЕСКОГО ВИДОВ ОРОШЕНИЯ НА ПОЧВЕННОЕ ПЛОДОРОДИЕ И ПРОДУКТИВНОСТЬ ЧЕРНОЗЁМА ОБЫКНОВЕННОГО АЗОВСКОГО ОРОСИТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ / Щедрин В.Н. // Почвоведение. — 2016. — № 2. — С. 249–256. — Библиогр.: 47 назв.

Регуляторне і циклічне зрошення, родючість ґрунту, продуктивність чорнозему звичайного, агро меліоративні заходи.

Розглянуто вплив регуляторного і циклічного видів зрошення на родючість ґрунту і продуктивність чорнозему звичайного, освоєного в різних умовах у зернокарбовій сівозміні. Дослідження проводились на Азовській зрошувальній системі на другій терасі р. Дон Ростовської області. Мінералізація поливної води становить 1,7–2,1 г/дм³, хімічний склад — сульфатно-натрієвий. Польові дослідження проводились з 2006 по 2013 рік на трьох стаціонарних ділянках. На двох ділянках здійснювалось регуляторне зрошення, на третій — циклічне з чергуванням через два роки зрошувального і незрошувального режимів. Показано, що в чорноземній зоні може застосовуватись новий вид зрошення — циклічний, який дає можливість зберегти природний процес ґрунтоутворення, вилучаючи прояви негативних процесів, характерних для земель, зрошуваних водою несприятливого складу. За вісім років використання чорнозему звичайного вміст гумусу збільшився на 10% (від 3,80 до 4,15%), а продуктивність становила 66,0 т/га кормових одиниць, що на 9% більше, ніж при регуляторному зрошенні без проведення агро меліоративних заходів, і на 12% менше, ніж при тому ж зрошенні з системою ґрунтозахисних заходів. Ці дані вказують на перспективність розвитку циклічного зрошення в чорноземній зоні з метою скорочення водного навантаження і збереження цього типу ґрунтів.

УДК 631.67:631.95(477.72)

2016.3.87. РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗРОШУВАНИХ ТА ВИЛУЧЕНИХ ЗІ ЗРОШЕННЯ ЗЕМЕЛЬ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / За ред. Вожегової Р.А., Морозова О.В. — Херсон: Гринь Д.С., 2015. — 184 с. — Бібліогр.: 44 назви. Шифр 547279.

Розвиток меліорації, зрошуване землеробство, стан зрошувальних систем, зрошувані та вилучені зі зрошення землі.

Дослідження спрямоване на наукове обґрунтування розвитку меліорації та зрошувального землеробства в умовах південної посушливої та сухостепової ґрунтово-екологічних підзон України, впровадження регіональних програм розвитку зрошення в південному регіоні України (на прикладі Херсонської обл.). Надано характеристику сучасного стану зрошувальних систем, зрошуваних та вилучених зі зрошення земель. Відмічено, що значне погіршення технічного стану наявних зрошувальних систем Херсонської області, особливо їх внутрішньогосподарської частини, є наслідком значного скорочення обсягів бюджетного фінансування та відсутності власних коштів у землекористувачів. Абсолютна більшість (понад 84,9%) зрошуваних земель мають задовільний, 7,2% — добрий та 7,9% — незадовільний технічний стан. Встановлено, що загальною тенденцією еволюції властивостей ґрунтів за вмістом гумусу після припинення їх зрошення є відновлення параметрів, характерних для їх незрошуваних аналогів. В усіх варіантах з припиненням зрошення відмічається підвищення пористості у шарі ґрунту 0–30 см, показники якого коливались у межах 48,3–49,8%. Після 20 років припинення зрошення пористість ґрунту була найвищою і зросла на 2,7 відносних відсотка порівняно зі зрошуваним ґрунтом. Через 29 років неполивного періоду зрошувані ґрунти за продуктивністю досягають рівня незрошуваних. На основі аналізу факторів, що обмежують розвиток зрошення, визначено напрями та заходи щодо підвищення ефективності використання зрошуваних земель.

УДК 631.67:633.18

2016.3.88. РИСОВІ ЗРОШУВАЛЬНІ СИСТЕМИ: ВИКОРИСТАННЯ ДРЕНАЖНО-СКИДНИХ ВОД: монографія / Дудченко В.В., Корнбергер В.Г., Морозов В.В., Морозов О.В., Дудченко К.В. — Херсон: ФОП Гринь Д.С., 2016. — 212 с. — Бібліогр.: 169 назв. Шифр 547354.

Рисова зрошувальна система, водоподача — водовідведення, дренажно-скидні води, регулювання режиму зрошення, урожайність.

Наведено результати багаторічних досліджень, що спрямовані на підвищення ефективності використання дренажно-скидних вод (ДСВ) рисових зрошувальних систем (РЗС) шляхом регулювання режиму водокористування (водоподача — водовідведення) із забезпеченням нормативного еколого-агрономічного стану земель у системі технології вирощування рису. Зазначено, що ресурсоощадне використання дренажно-скидних вод є одним з перспективних шляхів підвищення експлуатаційних показників РЗС: зменшення зрошувальної норми рису на 1220 м³/га, обсягу водовідведення на 1200 м³/га, підвищення урожайності рису. Дренажно-скидні води формуються на РЗС за рахунок поверхневого стоку, бокової фільтрації з чеків та ґрунтових вод. Об'єм ДСВ з 1 га зарегульованих РЗС у середньому становить 1938 м³/га, що дорівнює 13% від водоподачі, яка в середньому становить 15140 м³/га. Об'єм ДСВ, який можливо використати для зрошення с.-г. культур, залежить від пропускної спроможності скидних каналів та кількості регульовальних гідропоруд. Виявлено підвищення ДСВ дослідних ділянок порівняно з незарегульованими ділянками на 18,7% (до 1,00 г/дм³). Двоступеневе регулювання режиму зрошення дає можливість зменшити об'єми водовідведення за межі РЗС у середньому на 1200 м³/га, що дає економічний ефект на рівні 9,01 грн/га. Розроблений спосіб використання дренажно-скидних вод РЗС дає змогу зменшити зрошувальну норму рису в середньому на 1220 м³/га, при цьому річний економічний ефект становить 12,50–29,50 грн/га. Зрошення рису ДСВ при їх регульованому використанні підвищує урожайність рису в середньому на 0,9–1,0 т/га. Загальний економічний ефект від впровадження двоступеневого режиму зрошення у виробництво становить 4876 грн/га.

УДК 631.67:633/635

2016.3.89. НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ РЕЖИМІВ ЗРОШЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР З УРАХУВАННЯМ ПРИРОДНИХ ТА ГОСПОДАРСЬКО-ЕКОНОМІЧНИХ ЧИННИКІВ / Вожегова Р.А., Писаренко П.В., Біляєва І.М. [та ін.]. — Херсон: Гринь Д.С., 2015. — 220 с. — Бібліогр.: 56 назв. Шифр 547269.

Режими зрошення, строки поливу, середньодобове випаровування, інформаційні технології, моделювання.

Викладено науково-практичні аспекти формування режимів зрошення с.-г. культур (біологічно оптимальних, водозаощаджувальних, ґрунтозахисних) залежно від природно-кліматичних, агротехнологічних та еколого-економічних чинників, які дають можливість у практичних умовах суттєво зменшити непродуктивні витрати поливної води та інших ресурсів зі зменшенням антропогенного впливу на довкілля, отримання високого рівня врожаю і високі економічні показники від застосування штучного зволоження. Наведено особливості застосування розрахункового методу визначення строків поливу с.-г. культур за показниками середньодобового випаровування, формування практичного режиму зрошення культури. Показано ефективність використання інформаційних технологій для оптимізації режимів зрошення с.-г. культур та моделювання їх продуктивності на зрошуваних землях Півдня України.

УДК 631.674.6

2016.3.90. УПРАВЛЕНИЕ КАПЕЛЬНЫМ ПОЛИВОМ НА ОСНОВЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕРНЕТ-МЕТЕОСТАНЦИЙ IMETOS® / Шатковский А., Черевичный Ю., Журавлёв А., Минза Ф. // Овощеводство. — 2016. — № 7/8. — С. 62–64.

Интернет-метеостанции, капельный полив, управление, передполивная влажность, продуктивные опад.

Описано будову і роботу інтернет-метеостанції IMETOS®. Відображено порядок підключення датчиків до станції. Перерахунок в % НВ ґрунту проводиться за формулами. Одержаний

результат дає широкі можливості для аналізу і призначення чергового вегетаційного поливу при зниженні вологості до заданого порога. Додаткові можливості для користувачів в управлінні поливом відкриваються при використанні додатка (програми) IRRIMET для метеостанцій типу IMETOS® SM/TNS. В цьому додатку можна автоматично розрахувати водний баланс, враховуючи еталонну евапотранспірацію ET₀, евапотранспірацію культури ET_c, продуктивні опади тощо. В 2014 р. був проведений порівняльний дослід на кукурудзі, де було передбачено проведення вегетаційних поливів у строки, визначені за допомогою сенсорів Watermark і Echo Probe, а в другому варіанті — за допомогою тензіометрів (еталон). Передполивна вологість протягом вегетації — 85%, ґрунт ділянок — каштановий легкосуглинковий. Контроль — без зрошення. Показано, що суттєвої різниці в режимі зрошення, водоспоживання рослинами і, як наслідок, урожайності культури при використанні різних методів призначення строків поливу, не спостерігалось. Це свідчить про правильність методики побудови функціональних залежностей сенсорів вологості, достовірність і точність їх роботи.

УДК 631.674.6(477.74)

2016.3.91. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Олішевський М., Колосов В., Покуль О. // Водне господарство України. — 2016. — № 1. — С. 15–18. — Бібліогр.: 5 назв.

Краплинне зрошення, врожайність, дощувальні машини, поливна вода, електроенергія.

Міжнародний досвід виробництва рослинницької продукції із застосуванням краплинного зрошення показав його високу ефективність, за якої врожайність с.-г. культур збільшується в декілька разів порівняно з існуючими способами зрошення. У Одеській обл. у середньому за 2014–2015 рр. за краплинного зрошення одержано на 68,2% вищу врожайність, ніж при зрошенні дощувальними машинами. За краплинного зрошення поливна вода використовується рослинами максимально та виключаються її непродуктивні витрати на інфільтрацію за межі кореневого шару ґрунту та випаровування, що сприяє зменшенню негативного впливу зрошення на ґрунти, раціональному використанню електроенергії для перекачування води на зрошення та підвищує коефіцієнт її використання.

УДК 631.674.6:633.888

2016.3.92. ВПЛИВ КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ НА ЯКІСТЬ СИРОВИНИ ВАЛЕРІАНИ ЛІКАРСЬКОЇ (VALERIANA OFFICINALIS L.) / Приведенюк Н.В., Серeda Л.О., Шатковский А.П., Серeda О.В. // Агроекологічний журнал. — 2016. — № 2. — С. 122–128.

Краплинне зрошення, валеріана лікарська, корені із кореневищами, якість сировини, біологічно активні речовини.

Досліджено вплив вологості ґрунту на вміст біологічно активних речовин у сухих коренях із кореневищами валеріани лікарської за культивування рослин із застосуванням краплинного зрошення. Встановлено, що максимальний вміст екстрактивних речовин був у варіанті з рівнем передполивної вологості ґрунту 80% НВ і становив 39,54%. Підвищення вологості до 90% НВ спричинило зниження цього показника на 3,1%. Застосування краплинного зрошення забезпечує отримання сухих коренів з кореневищами із вмістом екстрактивних речовин на рівні 35,87–39,54%, ефірної олії — 5,7–6,4 мл/кг та суми сесквітерпенових кислот — 0,23–0,30% залежно від вологості ґрунту. Вирощування валеріани лікарської в умовах зрошення за підтримання вологості ґрунту на рівні 90% забезпечувало вихід діючих речовин з перевищенням контролю за вмістом екстрактивних речовин, ефірної олії та сесквітерпенових кислот у 2,4 і 2,9 та 3,7 раза відповідно. Уміст усіх трьох біологічно активних речовин відповідає вимогам Державної фармакопеї України та Європейської фармакопеї.

УДК 631.674.6:634.11

2016.3.93. ДЕЩО ПРО ЗРОШЕННЯ / Рябков Сергій // Садиництво по-українськи. — 2016. — № 2. — С. 102–104.

Краплинне зрошення, вологість ґрунту, режими зрошення, яблуня, коренева система, глибина зволоження.

Відмічено, що краплинне зрошення особливо ефективне за дефіциту водних і земельних ресурсів, на ділянках із склад-

ним рельєфом, близьким рівнем залягання підґрунтових вод та на низькородючих ґрунтах. Рівень вологості ґрунту у саду яблуні із крапельним зрошенням залежатиме від підщепи, віку насаджень та типу ґрунту. Зазначено, що максимального рівня урожайності можна досягти за умови формування режимів зрошення, коли вологість ґрунту у вегетаційний період підтримується не нижче ніж 75–85% НВ незалежно від гранулометричного складу ґрунтів. Глибину зволоження кореневого шару ґрунту для яблуні встановлюють залежно від глибини проникнення кореневої системи підщепи. Для дерев яблуні на вегетативній слаброслій напівкарликовій і карликовій підщепі допустима глибина зволоження кореневого шару ґрунту становить 0,4–0,45 м, на середньорослій напівкарликовій і карликовій — 0,45–0,5 м, а на середньорослій — 0,65–0,75 м. Відповідна глибина зволоження кореневого шару яблуні забезпечується вегетаційними поливами, їх терміни та норму визначають за допомогою тензіометричного методу чи інтернет-метеостанціями. Норма поливу завжди відповідає величині сумарного водоспоживання дерев і не перевищує встановленої (рекомендована) норми, особливо за вирощування насаджень на схилах (табл.).

УДК 631.674.6:634.8

2016.3.94. МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСУШУВАЛЬНИХ СИСТЕМ У ЛІВОБЕРЕЖНІЙ ЗОНІ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ / Тищенко О., Нагальнюк С. // Водне господарство України. — 2016. — № 2. — С. 23–27. — Бібліогр.: 9 назв.

Модернізація, осушувальні системи, водний режим, заболочені і перезволожені землі, рівень ґрунтових вод, транспортувальні канали.

Показано, що осушувальні системи лівобережної частини зони Полісся України не відповідають сучасним ринковим умовам с.-г. виробництва. Такі системи змінили водний режим заболочених і перезволожених земель, особливо в умовах дефіциту атмосферних опадів та зростання температури. Внаслідок цього скоротилась тривалість весняного та літньо-осіннього високого стояння рівня ґрунтових вод, місцями до критичних показників. Модернізація осушувальних систем і створення на їх основі технічно досконалих систем двосторонньої дії дає можливість впроваджувати науково обґрунтовані технології регулювання водного режиму осушуваних земель для вирощування високих урожаїв

с.-г. культур. Розроблено уніфіковані технологічні схеми забору води з річок і водосховищ та її подачі на зволоження транспортувальними каналами. З метою визначення об'ємів акумуляції води залежно від параметрів транспортувальних каналів і облаштованих у них акумуляційних ємностей, розроблено відповідні графіки. При модернізації осушувальних систем автори вважають за доцільне застосовувати принцип державно-приватного партнерства. Зазначено, що технічно відновлені шляхом модернізації осушувальні системи стануть регіональним прикладом сучасної організації гарантованого агровиробництва на меліорованих землях лівобережної зони Українського Полісся.

УДК 631.675:631.587:631.582

2016.3.95. ПРОДУКТИВНІСТЬ СІВОЗМІН НА ЗРОШУВАНИХ ЗЕМЛЯХ ЗА РІЗНОГО ЇХ НАСИЧЕННЯ ЗЕРНОВИМИ І ТЕХНІЧНИМИ КУЛЬТУРАМИ / Ромащенко М.І., Музика О.П., Вожегова Р.А., Малярчук М.П. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 2. — С. 32–37. — Бібліогр.: 10 назв.

Зрошення, зрошувальні системи, гідромодуль, продуктивність сівозмін, пшениця озима, соя, кукурудза.

Досліджено спроможність зрошувальних систем забезпечити науково обґрунтовані режими зрошення с.-г. культур у сівозмінах з різною питомою часткою вологолюбивих культур сої та кукурудзи. Відмічено, що для господарств зрошуваної зони на цьому етапі розвитку агропромислового комплексу за наявного стану зрошувальних систем, силового обладнання і дощувальної техніки застосовувати високоінтенсивні просапні системи землеробства неможливо без проведення їх повної реконструкції та модернізації з одночасним підвищенням гідромодуля таких систем до 07 л/с/га. На зрошуваних ділянках за зрошувальних систем із гідромодулем 0,35 л/с/га доцільно застосовувати 4-пільні сівозміни з питомою часткою кукурудзи, сої та пшениці озимої відповідно 50, 25 і 25% або 25, 50 і 25% та 2-пільні сівозміни з 50%-м насиченням соєю і пшеницею озимою. Підвищення питомої частки кукурудзи і сої в 2–3-пільних сівозмінах до 50,0–66,6% призводить до порушення науково обґрунтованих режимів зрошення та неможливості отримання проектних рівнів урожайності цих культур на всіх зрошувальних системах України, крім 1-ї черги Краснознаменської зрошувальної системи з гідромодулем 0,69 л/с/га.

631.8 ДОБРИВА

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН БІКІН А.В.

УДК 577.112:633.11:631.8

2016.3.96. ВПЛИВ ТРИВАЛОГО ЗАСТОСУВАННЯ ДОБРИВ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ФОТОСИНТЕЗУ ТА ВРОЖАЙНІСТЬ ПШЕНИЦІ ЯРОЇ / Кудрявицька А.М. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 4. — С. 24–27.

Пшениця яра, приріст урожаю, площа листків, суха речовина, продуктивність фотосинтезу.

Вивчали вплив систематичного застосування мінеральних добрив на фоні післядії 30 т/га гною на урожайність пшениці ярої, а також деякі фізіологічні процеси в рослинах за вирощування на лучно-чорноземному карбонатному ґрунті. ґрунт дослідної ділянки — лучно-чорноземний карбонатний грубопилувато-легкосуглинковий на лесоподібному суглинку. Середній уміст гумусу становив 4,7% у контролі. Дослідження проводили в зерно-буряковій сівозміні за схемою: без добрив (контроль), післядія гною (30 т/га) — фон, фон + P_{80} ; фон + $P_{80}K_{80}$; фон + $N_{80}P_{80}K_{80}$; фон + $N_{110}P_{120}K_{120}$; $N_{80}P_{80}K_{80}$. Проводили фенологічні спостереження та біометричні вимірювання площі листової поверхні. Встановлено: без застосування мінеральних добрив на фоні післядії 30 т/га гною істотно вплинуло на наростання площі листової поверхні рослин пшениці ярої та чистої продуктивності фотосинтезу. Наведено дані щодо впливу тривалого застосування добрив у сівозміні на накопичення сухої речовини в рослинах та урожайність зерна пшениці ярої (2009–2011 рр.). Отримані результати свідчать про те, що врожайність зерна пшениці

тісно корелює з показником накопичення сухої речовини, коливаючись у межах $r = +0,90\text{--}0,96$.

УДК 631.51.012:631.816.1

2016.3.97. ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМ ЗАСТОСУВАННЯ ДОБРИВ У СІВОЗМІНІ ЗА РІЗНИХ СИСТЕМ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ / Мартиненко В.М. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 4. — С. 76–78. — Бібліогр.: 14 назв.

Система удобрення, система обробітку, економічна ефективність, рівень рентабельності.

На дослідному полі Ін-ту сільського господарства Північного Сходу НААН протягом 2007–2010 рр. вивчали економічну ефективність органічної та мінеральної систем (МС) удобрення 4-пільної сівозміни за різних способів обробітку ґрунту. Доведено, що застосування різних систем удобрення забезпечувало збільшення врожайності культур сівозміни. Вартість приросту врожаю вищою була за мінеральної системи удобрення (1694–2159 грн/га). За органічної системи (ОС) ці показники були значно нижчими (166–584 грн/га). Економічна ефективність систем застосування добрив була різною та істотно залежала від способів обробітку ґрунту в сівозміні. Застосування мінеральних добрив за паритету цін, що нині склався на аграрному ринку України, було збитковим (–42,7 і –207,5 грн/га відповідно) за мінеральної системи (МС) удобрення на тлі полицевого обробітку та органічної

(ОС) і мінімізації обробітку ґрунту. Рівень рентабельності застосування добрив був найвищим за МС та ОС удобрення відповідно за мінімізації і полицевого обробітку ґрунту — 25,2 і 15,2%.

УДК 631.8

2016.3.98. АГРОМАТЕМАТИКА / Доценко О. // Пропозиція. — 2016. — № 5. — С. 46–48.

Добрива, норми макроелементів, родючість ґрунту, балансовий метод, бонітування ґрунтів.

Наведено аналіз методів розрахунку норм мінеральних добрив (МД), зокрема балансового методу визначення за винесенням поживних речовин із основної та нетоварної частини продукції. За іншою модифікацією цього методу потреба у добривах визначається за величиною запланованого приросту врожаю. У 80-х роках минулого століття необхідну норму добрив визначали на підставі даних бонітування ґрунтів за складним триетапним алгоритмом. На першому етапі встановлювали загальну норму удобрення азоту, фосфору і калію у діючій речовині. На другому етапі визначали дози застосування окремих видів добрив (N, P, K) за нормативним співвідношенням їхньої окупності приростом врожаю. На третьому етапі норми добрив корегували на забезпеченість ґрунту рухомими сполуками поживних речовин. Розроблено також (А.О. Христенко) регресійні моделі, що дають змогу встановити норму добрив (P, K) залежно від забезпечення ґрунтів сполуками цих елементів, що визначені різними аналітичними методами. Існують відповідні рівняння регресії для опрацювання картографічних матеріалів або аналітичних результатів. Розроблено ресурсощадну методику визначення норм МД для одержання прогнозованих урожаїв с.-г. культур на чорноземі типовому легкосуглинковому, яка ґрунтується на нормативах забезпечення ґрунту сполуками азоту, частковому покритті дефіциту рухомих сполук фосфору та виключенні калійних добрив, у разі достатнього забезпечення ґрунту цим елементом. Система удобрення, розроблена за ресурсощадною методикою, дала можливість значно скоротити витрати на добрива зі збереженням високої врожайності культур і забезпечила збільшення умовно чистого прибутку.

УДК 631.8.022.3

2016.3.99. ТОКСИЧНІ ЕЛЕМЕНТИ В ДОБРИВАХ / Кутюба А. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 6. — С. 66–68.

Токсичні елементи, добрива, важкі метали, ґрунт, гній, детоксикація, добрива органічні, мікроелементи.

За ступенем негативного впливу на ґрунт, рослини, тварин та людину важкі метали (ВМ) поділяють на групи: дуже небезпечні речовини — миш'як, кадмій, ртуть, селен, свинець, кобальт, цинк, фтор; бор, кобальт, нікель, молібден, хром; малонебезпечні речовини — барій, ванадій, марганець, стронцій. Представлено дані щодо джерел забруднення ґрунтів; класифікацію ґрунтів за вмістом ВМ; максимально допустимі рівні ВМ у продовольчій сировині та вміст мікроелементів і ВМ в органічних добривах і компостах. У випадку високого вмісту ВМ у ґрунтах, навіть за максимально допустимого рівня хоча б одного з металів, забороняється вирощувати чутливі до ВМ культури (салат, шпинат, цибуля, кріп, петрушка). Здатність ґрунтів зв'язувати токсиканти може бути посилена за допомогою низки агрохімічних і меліоративних заходів — застосування штучних і природних сорбентів, фітомеліорації, внесення органічних добрив. Органічні добрива характеризуються невисокими концентраціями важких металів, проте елементи, що відіграють важливу фізіологічну роль в житті рослин (Mn, Zn, Cu) є у гною в підвищених кількостях. Уміст мікроелементів у гної має важливе значення з точки зору відновлення біогенних компонентів ґрунтів. Використовуючи відходи тваринництва, слід надавати перевагу компостуванню для зменшення збудників хвороб, антибіотиків й інших речовин, що забруднюють ґрунт.

УДК 631.8:631.153:631.582

2016.3.100. БІОЕНЕРГЕТИЧНА ОЦІНКА ЗАСТОСУВАННЯ ДОБРИВ У КОРОТКОРОТАЦІЙНІЙ ЗЕРНОВІЙ СІВОЗМІНІ В УМОВАХ НИЗИННОЇ ЗОНИ ЗАКАРПАТТЯ / Тищенко О.С. // Селекція, генетика і технології вирощування сільськогосподарських культур: тези міжнар. наук.-практ. конф. молодих

вчених, 24 квіт. 2015 р. — Миронівка, 2015. — С. 58. Шифр 547023.

Добрива, біоенергетична оцінка, сівозмінна, енергетична ефективність систем удобрення.

Проведено дослідження впливу різних систем удобрення в 3-пільній зерновій сівозміні на продуктивність зернових культур та родючість дерново-буроземних опідзолених ґрунтів. Дослід закладено у 1965 р. на полі Закарпатської ДСГДС НААН. Чергування культур у сівозміні є наступним: кукурудза на зерно, зернобобові культури та пшениця озима. При аналізі енергетичної ефективності різних систем удобрення сукупна антропогенна енергія, витрачена на вирощування культур у сівозміні, взята як єдина незмінна величина для всіх варіантів дослідів. Змінною вважали сукупну енергію, витрачену на виробництво та застосування різних доз як мінеральних, так і органічних добрив. Установлено, що з погляду енергетичної оцінки різних систем удобрення, за роки досліджень найбільш ефективними були за вирощування кукурудзи на зерно та пшениці озимої. Однак енерговіддача використання добрив коливалася як за роками досліджень, так і культурами сівозміни. Найвищу енерговіддачу на всіх полях зернової сівозміни забезпечувало внесення фосфорних добрив, норми яких розраховані за балансом фосфору у ґрунті та подвоєння дози цього елементу на фоні одинарних норм азоту і калію (в середньому на гектар сівозміної площі $N_{73}P_{60}$ або P_{120}). Коефіцієнт енергетичної ефективності у цих варіантах по сівозміні становить 1,41 та 1,27, за витрат антропогенної енергії 8839 і 9769 МДж на тону приросту кормових одиниць у сівозміні.

УДК 631.8:631.427

2016.3.101. НА МАЙСТЕР-КЛАС ДО ПРИРОДИ / Негуляєва Н., Новохацький М. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 5. — С. 13–15.

Деградація ґрунтів, ґрунтова біота, мульчувальний шар, родючість ґрунту, рослинні рештки, "чорна земля", живильний газ, капілярність, шпаруватість ґрунту.

Автори статті вважають хибним шлях інтенсифікації, хімізації й агресивного до навколишнього середовища землеробства. Втрачено знання про закони, які діють у природі без втручання людини. У природних умовах не застосовуються мінеральні добрива, ґрунт не піддіється обробітку, й вирощену надземну рослинну масу не вивозять з поля, а залишають на поверхні, створюючи природний мульчувальний шар. Корифеї науки — В. Вернадський, В. Докучаєв, П. Костичев — відзначали, що все живе на Землі зобов'язане своїм життям мікро- та макрофауни, яка міститься у ґрунті. Відновлення родючості ґрунту й одержання сталих урожаїв с.-г. культур полягає у створенні належних умов існування ґрунтової біоти — забезпечення її рештками наземних і підземних частин рослин. Великою помилкою аграрія є "чорна земля". Протягом усього року ґрунт має бути вкритий живою біомасою або її відмерлими рештками. Теорія мінерального живлення рослин повністю ігнорує той факт, що 95% урожаю формується не з мінеральної складової ґрунту, а з повітряних газів — вуглецю, кисню, азоту та водню під час процесу фотосинтезу. Вкрай важливим є забезпечити рослини вуглекислим газом — він виділяється мікробіотою ґрунту у процесі її життєдіяльності та під час розкладання відмерлих рослинних решток на поверхні ґрунту або близько до неї в аеробних умовах. Жодне мінеральне добриво не здатне забезпечити рослини цією сполукою. Система землеробства І.Е. Овсінського заснована на обробітку ґрунту не глибше 5 см. Порівняно з глибоким обробітком з перевертанням пласта поверхневий обробіток залишає звичні умови існування мікроорганізмів ґрунту. ґрунт має бути щільним, тобто капілярним і шпаруватим. Рухома капілярна волога та повітря, яке проникає в ґрунт, забезпечують колообіг поживних речовин. Створення на поверхні ґрунту шару мульчі розриває ланцюг залежності сільгоспвиробника від погодних умов. ґрунт, як живий механізм, має свої особливості і здатність до самовідновлення, якщо зовнішній вплив є мінімальним.

УДК 631.8:631.48:631.618

2016.3.102. ЗМІНИ СТАНУ ОРГАНІЧНОЇ РЕЧОВИНИ РЕКУЛЬТИВОВАНИХ ҐРУНТІВ ЗА ЇХ ТРИВАЛОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ / Забалуєв С.В. //

Вісник аграрної науки. — 2016. — № 5. — С. 68–71. — Бібліогр.: 10 назв.

Рекультивовані землі, техноземи, гумусонакопичення, фітомеліорація.

Досліджено процеси гумусонакопичення і трансформації фітомаси рослин в органічну речовину на перших етапах біологічного освоєння рекультивованих ґрунтів. Досліди проведено протягом 1971–2015 рр. в умовах Південного Степу на трьох моделях техноземів, що були сформовані: 1 — лесоподібними суглинками; 2 — сумішшю червоно-бурих глин і суглинків; 3 — сіро-зеленими мергельними глинами. Вивчали продуктивність агроценозів із різними варіантами чергування с.-г. культур у часі. Наведено дані щодо продуктивності і вмісту енергії у фітомасі с.-г. культур з початку біологічного освоєння техноземів, а також показники трансформації фітомаси в гумус залежно від літологічної основи техноземів і насичення агросукцесій фітомеліоративними агроценозами (1971–2015 рр.). З одержаних даних зроблено висновки про те, що за с.-г. освоєння техноземів основним процесом первинного ґрунтогенезу є гумусонакопичення, швидкість якого залежить не тільки від едафічних характеристик техноземів і біокліматичного потенціалу території, але й від фітомеліоративних можливостей агрокультур. Кількість і якість рослинних решток, які надходять до техноземів, є основним енергетичним та речовинним матеріалом для гумусоутворення і гумусонакопичення. Прискорення процесів гумусонакопичення можливе завдяки насиченню сівозміни фітомеліоративними бобовими і бобово-злаковими багаторічними агроценозами.

УДК 631.81:631.55

2016.3.103. УРОЖАЙНІСТЬ ОСНОВНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР ТА ВИКОРИСТАННЯ ДОБРІВ У КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ / Пернак Ю.Л. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13. — С. 56–60. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 547519.

Добрива органічні і мінеральні, урожайність (пшениця озима, кукурудза, соняшник), біопрепарати, азотфіксатори, фосфат- та каліймобілізатори, біоінсектициди та біофунгіциди.

Наведено динаміку внесення органічних і мінеральних добрив та урожайність основних с.-г. культур: пшениці озимої, кукурудзи, соняшнику — в Кіровоградській обл. за останні 10 років. Проведено аналіз зміни урожайності від застосування добрив за роками (2005–2014). Запропоновано шляхи підвищення урожайності та досягнення бездефіцитного балансу за елементами живлення. Зроблено висновок про те, що за останнє десятиліття внесення мінеральних добрив у Кіровоградській обл. щороку збільшується, що позитивно впливає на врожайність с.-г. культур. Однак для досягнення бездефіцитного балансу за елементами живлення слід проводити внесення добрив лише згідно з науково обґрунтованими нормами. Для цього необхідно регулярно здійснювати агрохімічне обстеження полів, а підживлення проводити лише за результатами рослинної та ґрунтової діагностики. Також слід впроваджувати альтернативні джерела поповнення поживних речовин ґрунту: використовувати побічну продукцію рослинництва; збільшувати площі сидеральних культур; широко застосовувати біопрепарати при вирощуванні с.-г. культур (асоціативні та симбіотичні азотфіксатори, фосфат- та каліймобілізатори, деструктори поживних решток, біоінсектициди та біофунгіциди).

УДК 631.811.98

2016.3.104. МІКРОБИ ТА ВРОЖАЙ / Малиновська І. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 5. — С. 22–23.

Мікробні препарати, азотобактерин, мікроорганізми, бактеризація насіння, біодеструкція решток, ґрунтова біота.

Мікробні препарати різної функціональної дії завдяки активізації та модифікації природних механізмів дають змогу управляти ростом і розвитком рослин. Препарати на основі азотобактера, наприклад, сприяють підвищенню їх врожайності та вмісту азоту в ґрунті. Посилюється мобілізація легкодоступних для рослин форм фосфорних сполук у ґрунті. Складні органічні сполуки, що виділяються азотобактером, можуть не лише слугувати безпосереднім джерелом

живлення для рослин, а й підвищувати їхню стійкість до фітопатогенних мікроорганізмів, які спричиняють хвороби картоплі — парші, пшениці — пилової сажки і т.і. Останнім часом виявлено інтерес не тільки до хемотрофних мікроорганізмів, а і до фототрофних ціанобактерій, які здатні накопичувати азот (до 30 кг/га щороку) й утворювати асоціації з хемотрофними бактеріями. Значне місце в розв'язанні проблеми фосфорного живлення рослин відведено ендомікоризі, яка сприяє зростанню споживання рослинами цього елемента з ґрунту та добрив. Однак практичне освоєння мікоризації пов'язане з великими труднощами, оскільки мікоризні гриби не ростуть на штучних поживних середовищах. Існують перестороги щодо застосування комплексного оброблення насіння сумішшю двох або більше штамів мікроорганізмів. Але є позитивний ефект від застосування комплексного препарату фосфонітрагіну (ННЦ "Інститут землеробства НААН"). Запропоновано щорічне оброблення насіння зернобобових культур (для запобігання зниженню ефективності симбіотичної азотфіксації) бактеріальними препаратами на основі штамів, які підтримуються в лабораторних умовах на поживних середовищах, що дає змогу виключити втрату генів азотфіксації та підвищити продуктивність зернобобових культур на 15–20%. Використання регуляторів росту рослин не має наукової перспективи, оскільки більшість біологічних агентів препаратів здатні активізувати ріст і розвиток проростків рослин протягом вегетаційного періоду. Широке практичне застосування знайшли нові біопрепарати на основі природних мікроорганізмів для прискореного розкладання післяжнивних залишків і стерні. Одним із напрямів застосування новітніх біопрепаратів може бути створення в ризосфері таких умов, за яких інтродукований мікроорганізм тривалий час підтримується під час засвоєння речовин коренових виділень. Однак, на думку авторів, недоцільно вважати, що склад мікробних угруповань ризосфери рослин можна й потрібно коригувати за допомогою бактеріальних препаратів.

УДК 631.815:631.862

2016.3.105. ВІДРОДЖЕННЯ ОРГАНІКИ: ЕКОНОМІКА ВНЕСЕННЯ / Бобик С. // Агроном. — 2015. — № 3. — С. 44–46.

Гній ВРХ, транспортування гною, економіка внесення, зберігання та оброблення гною.

Розглянуто економічні питання, пов'язані з переміщенням гною ВРХ від ферми до поля, способами його внесення у ґрунт та способами оброблення, тобто, за термінологією автора, економіку внесення. Наведено дані щодо витрат на вивезення гною та укладання його в бурти на прикладі господарств з кількістю ВРХ 500, 1000 і 1500 голів на відстань від 5 до 15 км. Наведено також приклад розрахунку загальної вартості внесення 3000 т гною ВРХ із застосуванням сучасного розкидача. Розглянуто питання зберігання та оброблення гною ВРХ. Рекомендовано вивозити гній у гноєсховища, або зберігати у польових буртах безпосередньо на краю тих полів, де його заплановано вносити. Щоб одержати органічне добриво кращої якості (більший вміст NPK), слід застосовувати технологію компостування з низинним торфом або глиною. Досить перспективним є виготовлення так званого "штучного гною" за спеціальною технологією. Його основу становлять рештки соломі та зеленої маси рослин з подальшим додаванням біодеструкторів. Суть методу полягає у процесі біоконсервації органічної маси (підстилковий гній, пташиний послід, зелена маса рослин, ін.) із додаванням йодобілінників, сорбентів, біоти та меліорантів.

УДК 631.82(477.41/.42):633.34

2016.3.106. ПРОДУКТИВНІСТЬ СОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ІНОКУЛЯЦІЇ ТА УДОБРЕННЯ В УМОВАХ ПОЛІССЯ УКРАЇНИ / Дідора В.Г., Ступницька О.С. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 4. — С. 33–37. — Бібліогр.: 13 назв.

Соє, інокуляція, позакореневе підживлення, формування бульбочок, біологічна фіксація азоту, урожайність.

Мета дослідження — визначити та обґрунтувати вплив норм мінеральних добрив, інокуляції насіння та позакореневого підживлення на формування врожаю та якості сої у Поліссі. Досліджували процеси росту і розвитку рослин сої, формування врожаю, якості насіння та накопичення азоту в ґрунті. Для підвищення врожайності та якості зерна насіння обробляли інокулянтом ризогумін у нормі 2,00 кг/т насіння

сої, який містить вірулентні активні штами бульбочкових бактерій роду *Bradirisobium japonicum* для поліпшення симбіозу рослин із бульбочковими бактеріями. У період бутонізації проводили позакореневе підживлення рослин комплексним добривом на хелатній основі кристалон універсальний у нормі 2 кг/га, яке містить $N_{18}P_{18}K_{18}$ і комплекс мікроелементів. Наведено дані щодо висоти рослин та прикріплення нижнього боба, впливу елементів технології вирощування на врожайність та кількість біологічно фіксованого азоту залежно від варіанта досліду із застосуванням $N_{60}P_{60}K_{60}$. Показано, що внесення такого добрива, проведення інюкуляції та позакореневого підживлення не пригнічувало азотфіксуювальну діяльність мікроорганізмів, а, навпаки, сприяло утворенню бульбочок на кореневій системі в кількості 73 шт. порівняно з неудобреним фоном. Приріст урожаю ранньостиглого сорту сої Кивін становив 1,3 т/га.

УДК 631.82(477.72):633.51

2016.3.107. ПРОДУКТИВНІСТЬ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД РЕЖИМУ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ В УМОВАХ СУХОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Коновалова В.М., Ніжеголенко В.М. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13. — С. 34–36. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 547519.

Льон олійний, мінеральне живлення, технічна олія, продуктивність льону олійного.

Мета досліджень — вивчити вплив різних рівнів мінерального живлення на продуктивність льону олійного на фоні природного вологозабезпечення в умовах сухого Степу. Польові дослідження проведено на полях Асканійської державної с.-г. дослідної станції Ін-ту зрошувального землеробства НААН у 2013–2015 рр. Однофакторний дослід передбачав вивчення впливу доз внесення мінеральних добрив: без добрив (контроль), $K_{30}P_{30}$, $K_{60}P_{45}$, $K_{90}P_{60}$ на фоні природного вологозабезпечення. Льон олійний сорту Віра висівали нормою 4 млн схожих насінин на гектар. Ширина міжрядь становила 12,5 см, а попередником була пшениця озима. Проведеними дослідженнями встановлено, що достовірний позитивний ефект від застосування добрив проявився в усіх варіантах досліду. Наведено дані щодо продуктивності льону олійного сорту Віра залежно від застосування добрив (середнє за 2013–2015 рр.). Внесення добрив вплинуло на ріст, розвиток та формування його врожайності. Найбільшу врожайність льону олійного сорту Віра (1,44 т/га) та вихід жиру з одиниці площі (601 кг/га) отримано за внесення $K_{90}P_{60}$.

УДК 631.84:633.15

2016.3.108. МІКРОДОБРИВА Й КУКУРУДЗА / Дудка М., Шевченко О. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 5. — С. 68–69.

Мікродобрива, кукурудза, позакореневе підживлення, морфобіологічні характеристики.

В ДП ДГ «Дніпро» у 2014–2015 рр. в лабораторії технології вирощування кукурудзи розроблено технологію застосування мікроелементів і комплексних добрив у системі ґрунтового та позакореневого підживлення рослин кукурудзи. Висівали ранньостиглий гібрид кукурудзи Почаївський 190 МВ ширикорядно (70 см) з густотою 55 тис./га. Загальний фон живлення — $P_{30}K_{30}$, внесення N_{45} — під культивування та перед міжрядним обробітком. Наведено дані щодо впливу макро- та мікродобрив на біометричні показники рослин та врожайність зерна кукурудзи у варіантах: без добрив (контроль); із застосуванням: реаком-СР-кукурудза + карбамід, квантум — кукурудза + карбамід (6–7 листків), реаком-СР-кукурудза + карбамід, квантум — кукурудза + карбамід (9–10 листків); внесенням N_{45} перед передпосівною культивуванням та перед міжрядним обробітком. Зроблено висновки про те, що комплексне поліпшення морфологічних і репродуктивних показників унаслідок оптимізації живлення кукурудзи в період максимальних темпів ростових процесів позитивно позначилося на врожайності зерна, яка збільшилася під впливом комплексу добрив на 1,15 т/га. Крім того, в підсумковій ефективності взаємодії азотних добрив і мікроелементів частка аміачної селітри у формуванні врожайності основної продукції становила 0,93 т/га, а бакових сумішей карбаміду з мікроелементними препаратами була менш суттєвою — 0,37 т/га.

УДК 631.872

2016.3.109. УДОБРЕННЯ В СПЕКУ / Драганчук Михайло // The ukrainian farmer. — 2016. — № 5. — С. 16–17.

Дефіцит волози, мінеральні добрива, технологія no-till, фосфор, азот, карбамід, сидерати.

Система удобрення культур є одним із елементів технології no-till. За нульової технології післяжнивні залишки рослин захищають ґрунт від водної та вітрової ерозії, зменшують випаровування волози і сприяють відтворенню ґрунтової родючості. Саме брак волози зумовлює відсутність очікуваного ефекту від внесення добрив. У посушливі роки вони навіть пригнічують ріст і розвиток рослин. Найефективніший спосіб застосування мінеральних добрив у посушливій зоні — внесення їх із насінням за допомогою сіялки прямого висіву. Сівалкою одночасно з сівбою можна внести добрива в зону максимального використання культурою. Такий підхід заощаджує і час, і гроші. Фосфор доцільно вносити у ґрунт під час сівби. Азот ідеально було б вносити на різних етапах росту рослин, проте найкраще рішення — внести всю дозу азоту восени під час висіву озимих культур. Найкращим добривом для осіннього внесення є карбамід. Дуже ефективним є використання азотних добрив під післяжнивні залишки — це можна зробити тільки сіялками прямого висіву. Для збільшення вмісту органічної речовини в ґрунті й підвищення його родючості дуже важливими є такі елементи системи no-till, як сівозміна та післяжнивні залишки, а найголовнішою є покривна культура (сидерат). Сидерати сприяють збільшенню вмісту органічної речовини у ґрунті, стимулюють мікробіологічну активність, збільшують його вологоутримувальну здатність. Введення у сівозміну покривних культур оздоровлює ґрунт і зменшує витрати на мінеральні добрива.

УДК 631.872

2016.3.110. ЯК НЕ ВТРАЧАТИ ГУМУС / Кірілеско О., Корнійчук О. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 6. — С. 56–58.

Системи удобрення, гумус, родючість ґрунтів, чорнозем, рослинні залишки, сидерати, удобрення соломой, гній.

Досліджували чорнозем опідзолений середньосуглинковий (КСП «Маяк» Новоселицького р-ну Чернівецької обл.) на фоні унесення певної кількості добрив — органічних, мінеральних, зелених. Мінеральні добрива (МД) вносили щороку під культури з розрахунку $N_{300}P_{180}K_{180}$ у першій сівозміні, $N_{150}P_{180}K_{180}$ — у другій, $N_{240}P_{210}K_{210}$ — у третій і $N_{150}P_{195}K_{195}$ кг д.р. — у четвертій сівозміні. Розраховано баланс гумусу в різних сівозмінах з урахуванням кількості рослинних решток, що залишаються після попередника і відповідних норм гною, щоб синтез гумусу переважав над його мінералізацією. Наведено дані щодо виносу з урожаєм і надходження азоту із повітря за вирощування різних культур (соя, ячмінь на зерно, кукурудза на зерно, ін.), балансу гумусу в ґрунті в ланках короткочасних сівозмін (КРС) в 0–30 см шарі на 1 га (середнє за 5 років) та баланс гумусу в КРС залежно від заорювання соломи та сидеральних культур. Відмічено (з посиланням на експериментальні дані), що на інтенсивність гумусоутворення великий вплив має співвідношення між органічними та мінеральними добривами. Розширення цього співвідношення зумовлює прогавання ґрунтового процесу. Розраховано коефіцієнт гуміфікації сирової біомаси зеленого добрива, що заорювалось наприкінці цвітіння. За високої врожайності наземної маси сидерату у ґрунті синтезувалось 11,1–0,63 т/га гумусу. Використання залишків соломи на добриво в поєднанні з мінеральними добривами, рідким гноем та зеленим добривом є істотним джерелом збільшення запасів гумусу у ґрунті. Проміжні посіви та солома накопичують у середньому по сівозміні 1,78 т/га гумусу, що еквівалентно 28,7 т/га підстилкового гною в розрахунку на 1 га сівозмінної площі.

УДК 631.879.4

2016.3.111. КОМПОСТНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ / М'ягка М. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 7. — С. 66–68.

Біодобрива, біоферментація, вермикомпостування, інюкуляція мікроорганізмами, інтродукція мікроорганізмів.

Наведено результати досліджень з отримання біодобрив із заданими властивостями. Розглянуто кілька сучасних технологій компостування органічної маси. Серед них — біо-

ферментація, тобто компостування суміші відходів тваринного походження і інших органічних матеріалів — природного походження за співвідношення азоту й вуглецю 10:1–30:1, вологості 50–70% у спеціальних камерах-термосах за температури +65...+80°C протягом декількох діб. Технологія вермикомпостування, що набула активного розвитку в середині минулого століття, базується на здатності червоного каліфорнійського гібрида (ЧКГ) пропускати через себе велику кількість органічної речовини, а разом з нею й бактерій, грибів, водоростей, найпростіших. Розкладання органічних решток супроводжується синтезом комплексу гумусових сполук. Інокуляція мікроорганізмами дасть змогу створювати на

основі біогумусу добрива і мікробні препарати із заданими властивостями (фунгіцидні, рістстимулювальні й ін.). На сьогодні ця технологія більшою мірою є гіпотетичною, проте такі спроби описано в літературі. Інтродукція мікроорганізмів є ще одним напрямом керованого компостування. Це принципово нова технологія, яка може забезпечити трансформацію гною у своєрідні біоорганічні добрива із заданими властивостями. Урахування як агрохімічних показників, так і мікробіологічних особливостей процесу компостування дасть змогу науково обґрунтувати та створити біоорганічні добрива і біопрепарати, що матимуть різне функціональне спрямування.

502/504 ОХОРОНА ПРИРОДИ. СТАЛИЙ РОЗВИТОК 631.92/.95 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ЕКОЛОГІЯ

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ГУДКОВ І.М.

УДК [504.054:639.16].001.25(477)

2016.3.112. РАДІОЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА АГРАРНИХ І ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМ У ВІДДАЛЕНИЙ ПЕРІОД ПІСЛЯ АВАРІЇ НА ЧАЕС / Фурдичко О.І. // Агроекологічний журнал. — 2016. — № 1. — С. 6–13. — Бібліогр.: 11 назв.

Радіоекологія, радіоекологічна безпека, екосистеми аграрні і лісові, моніторинг радіаційний, радіаційно безпечна продукція.

Обґрунтовано підвищення значення наукового забезпечення радіаційного моніторингу в агросфері у віддалений період після ядерних аварій. Висвітлено актуальні проблеми й завдання наукового супроводу виробництва с.-г. продукції в зоні радіоактивного забруднення через 3 десятиліття після аварії на ЧАЕС. Розглянуто радіаційно-екологічні аспекти виробництва с.-г. сировини в регіонах, постраждалих унаслідок Чорнобильської катастрофи. Зазначено, що за 30 років після аварії на ЧАЕС радіоекологічна ситуація на території України істотно змінилася, однак і досі деякі приватні підсобні господарства виробляють продукцію, вміст радіонуклідів у якій значно перевищує встановлені державні нормативи. Сучасна економічна, соціальна та радіоекологічна ситуація вносить свої корективи в реалізацію запланованих заходів із ліквідації наслідків аварії. Основними заходами з реабілітації забруднених радіонуклідами територій, як і раніше, залишається забезпечення радіаційного моніторингу земель і продукції (першочергове завдання), здійснення контрзаходів, науковий супровід робіт. За 30 років після аварії на ЧАЕС відбулися також зміни радіаційної ситуації в забруднених лісових екосистемах, які свідчать про їхню стабільність і прогнозованість. Отже, лісові екосистеми за відсутності стійких явищ, які порушують їх цілісність, продовжують виконувати функцію потужного геохімічного бар'єру на шляху вторинного радіоактивного забруднення територій.

УДК 504.54:631.95:631.42

2016.3.113. НАУКОВІ МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ҐРУНТІВ ЯК ІНДИКАТОРА ЕКОЛОГІЧНОЇ НЕБЕЗПЕКИ НА ТЕХНОГЕННО НАВАНТАЖЕНИХ ТЕРИТОРІЯХ / Мадж С.М., Бовсуновський Є.О. // Вісник Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського. — 2016. — Вип. 2, ч. 1. — С. 115–121. — Бібліогр.: 10 назв.

Екологічна безпека, контроль якості ґрунту, техногенно навантажені території.

Розроблено загальні напрями для кількісної оцінки екологічного стану ґрунтів як індикатора прояву екологічної небезпеки на техногенно-деградованих територіях через призму еколого-геохімічного підходу. Здійснено аналіз можливостей самоочищення системи "ґрунт — рослини". Проведено експериментальне дослідження процесів поглинання важких металів (ВМ) на фоні мінімальної та інтенсивної систем захисту рослин. Виконано серію розрахунків основних геохімічних

та екологічних показників для визначення ступеня хімічного забруднення ґрунтів на техногенно навантажених землях. Результати досліджень засвідчили, що ґрунти на територіях, прилеглих до підприємств цивільної авіації, потерпають від техногенного впливу в зв'язку з накопиченням, насамперед, міді та свинцю, меншою мірою — цинку і високою ймовірністю їх акумуляції в рослинах. Слід зауважити, що при застосуванні мінеральної системи удобрення відбувалася активізація процесів акумуляції потенційно рухомих форм ВМ (їх кількість збільшилася в 1,1–1,5 раза). Інтенсивна система захисту сприяла цьому процесу. Необхідно відмітити, що органічна система удобрення й мінімальний захист рослин більшою мірою забезпечували нормальний та оптимальний екологічний стан верхніх шарів ґрунту за вирощування пшениці озимої, ніж високі норми мінеральних добрив та інтенсивний захист рослин; коефіцієнти концентрації коливались у межах 1,0–0,9. Слід зауважити, що міграція ВМ може бути небезпечною у випадку їх вимивання за межі ґрунтового профілю і надходження в ґрунтові води. З'ясовано, що за різних норм внесення добрив і пестицидів кількість шкідливих речовин зменшується в ряду: ґрунт — вегетативні органи — генеративні органи. Застосування мінеральних добрив, особливо на фоні інтенсивного захисту рослин, збільшувало величину коефіцієнта біологічного поглинання в генеративних органах, застосування ж побічної продукції, навпаки, сприяло зниженню переходу шкідливих речовин у рослини.

УДК 504.54:631.95:631.421.432

2016.3.114. ОЦІНКА ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОЛАНДШАФТУ ЗА ГІДРОЛОГІЧНИМИ ПОКАЗНИКАМИ / Белоліпський В.О., Полулях М.М. // Вісник аграрної науки. — 2015. — № 4. — С. 64–68. — Бібліогр.: 10 назв.

Агроландшафт, гідрологія агроландшафту, протиерозійне облаштування, дефіцит вологи, агрофон.

Наведено результати досліджень з метою оцінки функціонування ґрунтоводоохоронного агроландшафту (АЛ) за гідрологічними показниками з адаптацією протиерозійного облаштування на водозборі. Об'єкт досліджень — АЛ балкового водозбору з різним сполученням агрофонів і системою пользахисних смуг. Розроблено ескізу модель оптимізації ґрунтоводоохоронного АЛ з диференціацією за природно-антропогенними групами і врахуванням дефіциту вологи (від 0,7 НВ, %). З'ясовано, що оцінку функціонування АЛ можна здійснити за вологозабезпеченістю ґрунту. Комплексна емпірична модель запасів загальної вологи (мм) у ґрунті за вегетаційний період с.-г. культур з урахуванням впливових чинників (кількість опадів — 61,4%; щільність складання ґрунту — 17,1%; агрофон — 14,6%; коефіцієнт захисної дії лісосмуг — 4,2%) є основою природно-антропогенного угруповання АЛ. Згідно з ескізною моделлю ґрунтоводоохоронного агроландшафту оптимізацію гідрологічних параметрів

ґрунтів доцільно проводити в таких напрямках: використання вологонакопичувальних і вологоощадних агротехнологій; розуцільнення гумусного та верхнього перехідного шарів еродованих ґрунтів; підвищення ґрунтозахисного впливу лісосмуг у просторовій організації водозбору.

УДК 631.95:332.2/3(477)

2016.3.115. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ЕКОМЕРЕЖІ УКРАЇНИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ: монографія / Третяк А.М., Третяк В.М., Гунько Л.А., Лобушко Ю.В. — К., 2016. — 163 с. Шифр 547139.

Екомережа України, землекористування природоохоронне, проектування землевпорядне.

Досліджувалися теоретико-методологічні засади формування екомережі України в контексті розвитку природоохоронного землекористування, інституціональне забезпечення її формування, стан і тенденції розвитку. Розглянуто питання щодо пріоритетів формування екологічних відносин власності на землю та інші природні ресурси в сфері природокористування. Наведено законодавчо-нормативні вимоги до проектування землекористування структурних елементів екомережі, методуку землевпорядного проектування землекористування структурних елементів екомережі на території сільської ради й оцінки його ефективності. Слід зауважити, що в монографії під землекористуванням мається на увазі процес використання людиною (суспільством) інтегрального потенціалу території, який містить всі ресурси на відповідній ділянці геопростору, є складовою частиною суспільно-територіального комплексу регіонального рівня і призводить до ускладнення його структури, що знаходить своє відображення в процесі регулювання земельних економічних, екологічних, сільськогосподарських, містобудівних, правових та інших відносин прав власності й господарської діяльності.

УДК 631.95:504.06(477)

2016.3.116. ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРИЗНОМАНІТТЯ АГРОСФЕРИ В УКРАЇНІ / Коніщук В.В. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 3. — С. 53–57. — Бібліогр.: 13 назв.

Екосологія, агросфера в Україні, біорізноманіття, агроландшафт, моніторинг, флора, фауна.

Проведено дослідження з метою визначення найважливіших агроекологічних аспектів у національній (загальнодержавній) стратегії збереження біорізноманіття на засадах збалансованого розвитку України. Незважаючи на те, що Україна займає менше 6% площі Європи, її біорізноманіття становить приблизно 35%, причиною чого є розташування країни на перехресті багатьох природних зон і міграційних шляхів видів фауни. Біота України становить понад 70 тис. видів, з них флора — понад 27, фауна — понад 45 тис. видів. Фактично в Україні відсутній комплексний фоновий моніторинг біорізноманіття. Кадастр флори і фауни не доведено до логічного завершення. Потрібно розробити загальнодержавну програму охорони аборигенної фракції флори і фауни в агросфері. Доцільно відслідковувати поширення інвазійних видів, запобігати їх наслідкам. У перспективі на основі еко-созологічної концепції збереження біорізноманіття буде розвинуто методологічні аспекти корекції суб'єктивного ставлення до природи, доведено потребу інформування громадськості та пропагування природоохоронних ідей в АПК України. За визначеними напрямками в Інституті агроекології і природокористування НААН передбачено формування гербарію агроландшафтів, розробку агроекологічного районування України, обґрунтування оптимізації системи моніторингу природно-заповідного фонду агросфери.

УДК 631.95:504.3.054

2016.3.117. ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ НА КАЧЕСТВО АТМОСФЕРНОГО ВОЗДУХА / Фесенко А.М., Панкова О.В., Гутянский Р.А., Цехмейстер Н.Г., Безпалько В.В. // Инженерия природокористування. — 2016. — № 1. — С. 131–135. — Библиогр.: 9 назв.

Забруднення повітря, підприємство с.-г., сушіння зерна.
Здійснено дослідження впливу на атмосферне повітря виробничого обладнання с.-г. підприємств у рамках розробки системи екологічного управління відповідно до ДСТУ

ISO 14004:2006. З'ясовано, що забруднення повітряного середовища в с.-г. виробництві перш за все викликане використанням викопних видів палива, зокрема природного газу. Найпотужнішим обладнанням визнано сушку зерна SUKUPTE 2052 E, яке використовується в господарствах сезонно, проте потребує значних обсягів природного газу. Проведені розрахунки дали змогу оцінити обсяг викидів основних шкідливих та парникових газів — продуктів горіння природного газу (діоксид азоту, оксид вуглецю, ртуті та її сполук, діоксид вуглецю, оксиди діазоту та метану), приземні концентрації цих домішок у повітрі та відстань, на якій спостерігається максимальна концентрація забруднювальних речовин. Встановлено, що експлуатація такого с.-г. обладнання може спричиняти перевищення допустимої приземної концентрації діоксида азоту. Максимальна концентрація речовини за несприятливих метеорологічних умов спостерігається на відстані 82,5 м. Одержані результати свідчать про необхідність віднесення використовуваного обладнання до об'єктів IV-го класу небезпеки зі встановленим розміром санітарно-захисної зони (100 м). Зауважується, що такі умови не потребують коригування взаємного розміщення обладнання с.-г. підприємства та сільбищної зони для території дослідження. Проведений аналіз свідчить про значимість впливу об'єктів с.-г. призначення на якість повітря та важливість урахування розмірів санітарно-захисної зони при розміщенні виробничих об'єктів с.-г. підприємств. Зазначено, що для зменшення негативного впливу обладнання, яке викликає занепокоєння стосовно впливу на довкілля, необхідно забезпечити його використання у стисліші строки за найкомфортніших метеорологічних умов.

УДК 631.95:504.54:539.16(477.41/42)

2016.3.118. ОСОБЛИВОСТІ РАДІОАКТИВНОГО ЗАБРУДНЕННЯ АГРОЕКОСИСТЕМ ПОЛІССЯ УКРАЇНИ У ВІДДАЛЕНИЙ ПЕРІОД ПІСЛЯ АВАРІЇ НА ЧАЕС / Дідух М.І., Славов В.П. // Агроекологічний журнал. — 2016. — № 1. — С. 51–58. — Бібліогр.: 14 назв.

Радіоекологія, забруднення радіоактивне, агроекосистема, радіонукліди, агроценоз, фітоценоз, цезій-137.

Висвітлено результати радіаційно-гігієнічної оцінки особливостей забруднення агроекосистем Полісся України у віддалений період після аварії на ЧАЕС. Зазначено, що в цей період основними чинниками радіаційної ситуації в агроекосистемах регіону залишаються значні площі природних кормових угідь. Сучасні рівні питомої активності ^{137}Cs у ґрунтах цих угідь є досить високими (420–930 Бк/кг) й істотно перевищують фонові та майже вдвічі вищі, ніж в агроценозах. З'ясовано, що рівні забруднення с.-г. продукції в агроценозах і фітоценозах, незважаючи на значний рівень забруднення ґрунтів, були доволі низькими і не перевищували допустимих значень ДР-2006. Результати проведених досліджень дають змогу стверджувати, що для сучасного прогнозування радіоактивного забруднення продукції рослинництва та радіоекологічного обґрунтування допустимих рівнів забруднення ґрунтів ^{137}Cs коректно використовувати коефіцієнти переходу цього радіонукліда, отримані за останній період щодо різних умов ведення сільського господарства.

УДК 631.95:539.16:631.8:631.438:546.36

2016.3.119. НАКОПИЧЕННЯ ^{137}Cs В УРОЖАІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР ЗАЛЕЖНО ВІД ВПЛИВУ АГРОХІМІЧНИХ ЧИННИКІВ / Ступенко О.В., [Витриховський П.І.], Гірик В.В. // Агроекологічний журнал. — 2016. — № 1. — С. 140–145. — Бібліогр.: 9 назв.

Агроекологія, ^{137}Cs , радіонукліди, агрохімічні чинники, забруднення радіоактивне.

Наведено результати багаторічних досліджень (1988–2006 рр.) впливу вапнування та рівня забезпечення ґрунту фосфором і калієм, а також доз азотних добрив, внесених як підживлення, на накопичення радіонуклідів у зелених кормах та сіні. Було вивчено 13 варіантів удобрення в трьох повтореннях на двох фонах кислотності ґрунту. Досліджувався вплив дефіциту для рослин таких важливих елементів живлення, як магній та сірка, що забезпечують азотний, фосфорний та вуглеводний обміни в організмі рослин і визначають формування врожаю та його якості; вапнування та рівня забезпечення ґрунту фосфором і калієм, а також

доз азотних добрив, внесених під час підживлення, на накопичення в них ^{137}Cs . Результати досліджень на виведених з с.-г. використання землях Київського Полісся засвідчили, що внаслідок припинення внесення органічних та сирих мінеральних добрив (каїніти, силівініти) рослини можуть відчувати слабкий дефіцит магнію і сірки. Їх внесення сприятиме підвищенню врожайності культур і відповідно зменшенню питомої активності ^{137}Cs у врожаї. Вимірювання питомої активності ^{137}Cs у певних складових урожаю льону, люпину вузьколистого і сіна сумішки багаторічних злакових трав засвідчило, що використання сучасних технологій вирощування на радіоактивно забруднених дерново-підзолистих супіщаних ґрунтах зі щільністю забруднення 370–444 кБк/м² забезпечує одержання врожаю цих культур, який відповідає санітарно-гігієнічним нормативам (ДР-2006). Слід зазначити, що зелену масу та сіно сумішки багаторічних злакових трав можна використовувати як корм для тварин, а люпин вузьколистий як зелене добриво та для одержання насіння.

УДК 631.95:631.1:332.362:339.13(477.44)

2016.3.120. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ С.-Г. УГІДЬ В УМОВАХ РИНКОВИХ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН (НА ПРИКЛАДІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ) / Бурлака Неля // Землевпорядний вісник. — 2016. — № 5. — С. 22–26. — Бібліогр.: 8 назв.

Екологія с.-г., землекористування раціональне, ринкові земельні відносини.

Досліджено питання еколого-економічного використання земельних угідь Вінницької області, їх зміни за період реформування АПК, ефективність господарської діяльності с.-г. підприємств регіону. Зазначено, що земельний фонд Вінницької обл. становить 2649,2 тис. га, з якого до господарського використання залучено майже 78% всієї площі. З 1990 р. відбулися значні зміни в структурі земель за основними видами угідь. Зокрема, площа с.-г. земель зменшилася на 31,1 тис. га (від 2,046 млн га у 1990 р. до 2,015 млн га станом на 2015 р.). Площа ріллі за цей період зменшилася на 52,1 тис. га. Причина цих змін зумовлена значним використанням земель для не с.-г. потреб, переведенням ріллі в інші види угідь, насадженням полезахисних лісосмуг тощо. Наведено й проаналізовано дані щодо орієнтовних обсягів переведення ріллі в природні кормові угіддя та під заліснення; структури посівних площ у с.-г. підприємствах області; показників валової продукції і прибутку у цих підприємствах, а також індексів виробництва валової продукції. Здійснено розподіл регіонів України за обсягом виробництва валової с.-г. продукції в 2015 р. (Вінницька обл. — 7,5% у загальному обсязі), що є найвищим показником. Високі показники валової продукції й прибутку с.-г. підприємства Вінниччини досягають завдяки збільшенню питомої ваги в структурі виробництва таких культур, як соняшник, ріпак та соя. Це пов'язано з орієнтацією рослинництва України на експорт, тому прибуток аграріїв часто залежить від ситуації на світовому ринку. Сільгоспвиробники активно реагують на ринкові зміни, обираючи напрями виробничої діяльності. Слід зазначити, що земельні ресурси виступають однією з основних складових розвитку АПК. Для реалізації положень збалансованого землекористування має бути здійснена система організаційно-економічних заходів, яка б забезпечувала ефективне функціонування суб'єктів с.-г. підприємницької діяльності в конкретних природних умовах (наведено перелік заходів). Зроблено висновок, що в умовах науково-технічного прогресу еколого-економічної рівноваги можна досягти, якщо поступитися економічними показниками на користь екологічних.

УДК 631.95:631.147

2016.3.121. ОЦІНЮВАННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА / Кипоренко В.В., Вдовиченко А.В. // Збалансоване природокористування. — 2016. — № 1. — С. 46–51. — Бібліогр.: 14 назв.

Екологічно безпечна продукція, органічне сільське господарство, добробут населення, екологічна чистота, агро-виробничий потенціал.

Здійснено аналіз сучасного стану органічного сільського господарства (ОСГ) в Україні. Виділено складові частини потенціалу розвитку ОСГ для визначення його ролі в економіці країни. Запропоновано визначати потенціал розвитку

ОСГ за сукупністю трьох основних компонентів, а саме: агро-виробничий потенціал, екологічна чистота та рівень добробуту населення. Запропонована система оцінювання потенціалу розвитку ОСГ, що ґрунтується на застосуванні індексів, забезпечує ефективне функціонування виробників органічної с.-г. продукції за рахунок виявлення найперспективніших регіонів для інвестицій із урахуванням чинників, які забезпечують специфіку такого виробництва. Зазначено, що великі міста включати в аналіз недоцільно з причини сильного спотворення середніх показників, оскільки при розгляді їх характеристик стає очевидним, що там не представлено агро-виробничого потенціалу, проте значно вищий потенціал споживчий.

УДК 631.95:631.16:658.155:631.821.1(477)

2016.3.122. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВАПНУВАННЯ ҐРУНТІВ В УКРАЇНІ / Ходаківська О., Корчинська С. // Землевпорядний вісник. — 2016. — № 6. — С. 30–33. — Бібліогр.: 5 назв.

Агро-екологія, економічна ефективність, вапнування ґрунтів, меліоранти хімічні, ґрунти кислі.

Проаналізовано сучасний стан вапнування (В.) кислих ґрунтів в Україні та причини, які спричинили зменшення площ В. Досліджено динаміку проведення В. на Житомирщині й визначено рівень витрат на застосування різних форм меліорантів. Економічна оцінка ефективності В. ґрунтів свідчить, що витрати на нього окупаються природними врожаєм і чистим доходом. Проте, незважаючи на високу екологічну ефективність В., обсяги та якість цих робіт в останні роки не відповідають вимогам землеробства. У 2014 р. площі провапнованих ґрунтів скоротилися порівняно з 1990 р. у 16 разів. Головною причиною зменшення обсягів В. ґрунтів є скорочення фінансування на проведення цих робіт, а також недостатня відповідальність товаровиробників за погіршення родючості ґрунтів, і як наслідок — від'ємний баланс кальцію в землеробстві і недобір урожаю. Для подальшого підвищення ефективності робіт з хімічної меліорації кислих ґрунтів необхідно обсяги В. ґрунтів привести у відповідність до потреб землеробства та вирішити питання щодо фінансування хімічної меліорації ґрунтів з держбюджету. Для зменшення витрат на В. ґрунтів потрібно ширше використовувати місцеві поклади карбонатів, оскільки рентабельність їх застосування в 2–2,5 раза вища, ніж промислових. Економічно доцільно використовувати в землеробстві вапновмісний відхід цукрової промисловості — дефекат. З метою державного регулювання агро-екологічного стану с.-г. земель і контролю за проведенням заходів щодо збереження родючості ґрунтів необхідно створити Державну службу охорони земель і родючості ґрунтів.

УДК 631.95:631.459:631.6.02(477.7)

2016.3.123. РОЗВИТОК ЯРУЖНОЇ ЕРОЗІЇ В СТЕПУ ПІВНІЧНОМУ УКРАЇНИ / Тарасов В.І. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 5. — С. 60–63. — Бібліогр.: 13 назв.

Ерозія яружна, улоговина, розмив, гідрографічна мережа, картограма.

Вивчалися стан і динаміка розвитку ярів в умовах Степу Північної України на прикладі Луганщини. Об'єктом досліджень були форми лінійної ерозії, які виникли впродовж останніх 25 років. Зазначено, що процеси яроутворення у 80-ті роки ХХ ст. характеризувалися як помірні на більшій частині регіону, що зумовлено інтенсивним упродовженням протиерозійних комплексів на землях с.-г. використання. В останні роки ці роботи було припинено, тому щорічний приріст ярів підвищився і в деяких районах досягнув 20 і 25 м/км². Якщо наявна динаміка збережеться, то улоговини можуть перейти в яри, і в найближчі десятиліття максимальна щільність ярів може підвищитися від 2,6 до 3,65 од./км, густота — від 1,59 до 2,34 км/км². Зазначено, що застосування картограм і математичної моделі дасть змогу оптимізувати сполучення різних угідь на територіях с.-г. використання за коефіцієнтом екологічної стійкості. Необхідне подальше вивчення процесу яроутворення і впровадження ґрунтозахисних заходів для його стабілізації. При цьому перевагу слід надавати флорі. Зауважується, що середньорічний приріст ярів на цьому етапі не має перевищувати 1 м/км².

УДК 631.95:631.587(083.74):(477)

2016.3.124. АГРОЕКОЛОГІЧНА СТАНДАРТИЗАЦІЯ ТА НОРМУВАННЯ ВИТРАТ РЕСУРСІВ У ЗРОШУВАНІ ЗЕМЛЕРОБСТВІ: монографія / Вожегова Р.А., Коковіхін С.В., Малайчук М.П. [та ін.]. — Херсон, 2016. — 232 с. — Бібліогр.: 75 назв. Шифр 547330.

Агроєкологія, стандартизація, землеробство зрошуване, екологічна сертифікація, стандарти міжнародні.

Висвітлено теоретичні, науково-методичні, технологічні, організаційно-економічні, біоенергетичні та екологічні аспекти стандартизації й нормування витрат ресурсів у зрошуваному землеробстві (ЗЗ) України. Зазначено, що ЗЗ базується на величезній кількості складових елементів, які мають безпосередній вплив на родючість ґрунтів, продуктивність с.-г. культур та екологічний стан агроценозів. Для раціонального використання природного потенціалу ЗЗ України необхідно застосовувати сучасні підходи до стандартизації та нормування агресурсів як на глобальному рівні, так і на рівні окремих зрошувальних систем, господарств, сівозмін та полів. Розроблені авторами методичні підходи дають змогу здійснювати стандартизацію різних складових елементів систем ЗЗ, забезпечувати підвищення продуктивності вітчизняного агропромисловства та конкурентоспроможності на світових ринках та сприяє раціональному використанню ґрунтово-кліматичного потенціалу зони зрошення, оптимізації витрат природних та антропогенних ресурсів, зниженню екологічного тиску на родючість. За умов всесвітньої глобалізації та спеціалізації важливість стандартизації, метрології й оцінки відповідності істотно зростає.

УДК 631.95:631.8—022.513.2.001.25

2016.3.125. БІОЛОГІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕЧНІСТЬ НАНОАГРОХІМІКАТІВ / Макаренко Н.А., Каленська С.М., Рудніцька Л.В. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 210, ч. 1. — С. 91–96. — (Сер. Агрономія). Шифр 547125.

Екологічна безпека, наноагрохімікати, урожайність і якість с.-г. культур, біотести, біогеоценози.

Висвітлено результати дослідження наноагрохімікатів (НАХ) щодо впливу на врожайність і якість с.-г. культур з метою виявлення можливих екологічних ризиків їх застосування. Досліджували НАХ Nano-Gro та Аватар-1, які застосовуються в сільському господарстві для зрощення оптимальних умов росту і розвитку с.-г. рослин. Nano-Gro — препарат виробництва США. Це водорозчинні гранули діаметром близько 4 мкм, масою 0,05 г з масовою часткою активних компонентів сульфатів заліза, кобальту, алюмінію, магнію, марганцю, нікелю та срібла $2,84 \cdot 10^{-9}\%$. Гранули або $1,43 \cdot 10^{-11}$ г Аватар-1 — препарат вітчизняного виробництва, є колоїдним розчином особливо чистих карбоксилатів природних харчових кислот та особливо чистих біогенних металів нанорозмірів (1–100 нм) у концентрації, мг/л: Cu — 800, Zn — 70, Mg — 800, Ag — 1,3, Mn — 50, Co — 25,

Cr — 0,3, Mo — 25, Fe — 80, Se — 15, Ge — 15 у деіонізованій воді чистотою 99,99999%. У результаті дослідження було зафіксовано, що застосування НАХ призводило до істотного зниження рівня нітрифікаційної здатності ґрунту: на контрольному варіанті вона становила 60,4 мг/кг, під час застосування Аватару-1 знижувалася до 19,6–29,5, а Nano-Gro — 2,0–5,6 мг/кг. Відповідно спостерігалось пригнічення активності бактерій, про що свідчить показник інгібіторної дії (ІД). Одержані результати попереджують про можливі екологічні ризики під час застосування нанопрепаратів для удобрення і захисту с.-г. рослин.

УДК 631.95:633.1/.8“321”

2016.3.126. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЯРИХ / Писаренко В. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 4. — С. 34–37.

Екологізація землеробства, культури с.-г. ярі, кукурудза яра, горох, соя, буряки цукрові, ріпак, соняшник, гречка.

Розглянуто способи екологізації (Е.) на прикладі найпоширеніших в Україні ярих культур. Зазначено, що Е. землеробства базується насамперед на таких заходах, як оптимізація структури посівних площ і строків проведення робіт, мілкий обробіток ґрунту, використання органічних добрив і сидеральних культур, заміна хімічних препаратів біологічними тощо. За Е. землеробства для вирощування кукурудзи (К.) слід вирішити такі питання: забезпечити чистоту посівів, сформувати задану густоту рослин до збирання, зменшити їх вилягання в період збирання врожаю. Важливо, щоб розрив між передпосівною культивацією та сівбою був не більшим доби, оскільки цей захід особливо ефективний у боротьбі з бур'янами. Якщо виникає загроза пошкодження К. лучним метеликом, застосовують трихограму, яку випускають у період масового льоту та яйцекладки метеликів із розрахунку 25 тис. особин на 1 га, випуск повторюють через 5–7 днів. Щоб уникнути істотних втрат урожаю через вилягання рослин, пошкоджених кукурудзяним метеликом або стебловими і кореневими гнилями, термін збирання одного гібрида не повинен перевищувати 5–7 днів. Щодо гороху (Г.), то його доцільно повертати на попереднє місце через 5–6 років, оскільки це захищає рослини від ураження хворобами та шкідниками. Для захисту посівів від шкідників (горохова попелиця і горохова зернівка) Г. обсівають фацелією, смугами завширшки 40–50 м за норми висіву 4 кг/га. Найголовнішою вимогою до попередника сої (С.) є мінімальна забур'яненість поля після збирання врожаю, зокрема озимих і ярих колосових культур. Повертати сою на попереднє місце можна не раніше ніж через 3–4 роки. Найсприятливіші умови для цукрових буряків створюються за розміщення їх після пшениці озимої, яку висівали після зайнятого або сидерального пару. У сівозміні буряки можна вирощувати на тому ж полі не раніше як на 4-й рік. За загрози пошкодження рослин лучним метеликом застосовують мікробіологічні препарати — ентобактерин, дендробацилін та бітоксидацилін. Наведено також способи екологізації на прикладі ріпаку, соняшника, проса і гречки.

632 ХВОРОБИ РОСЛИН. ШКІДНИКИ РОСЛИН. ЗАХИСТ РОСЛИН

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

Науковий консультант — академік НААН ЛІСОВИЙ М.П.

УДК [632.952+632.954]:633.1

2016.3.127. ВОСЕНИ ЗАКЛАДАЄТЬСЯ ОСНОВА МАЙБУТНЬОГО ВРОЖАЮ ОЗИМИХ КУЛЬТУР / Чоні С., Дубровін В. // Пропозиція. — 2016. — № 9. — С. 84–86.

Культури озимі, шкідники зернових культур, протруйники, інсектициди, фунгіциди, гербіциди, септоріоз.

Наведено інформацію про численну групу шкідників зернових культур, що істотно шкодять восени: злакових мух, попелиць, цикади, хлібний турун, шведська і гессенська мухи. Особливість злакових мух у тому, що імаго живляться на квітках інших рослин, а шкодять їх личинки, які проникають

усередину молодих пагонів. Найбільшої шкоди злакові мухи завдають озимині ранніх посівів. Хлібний турун (ХТ) — специфічний шкідник, жуки якого живляться влітку на колосі зернових, а личинки пошкоджують молоді рослини восени і навесні. Від ХТ ефективно захищає протруйник Селест® Макс, краще діють інсектицид Енжіо, або Нурел™ Д. Сучасний протруйник Селест® Макс вирішує багато проблем з хворобами і шкідниками в осінній період. Особливу увагу треба звернути на таку хворобу, як септоріоз, який за умови різких коливань температури протягом доби уражує рослини. Тому рекомендовано застосовувати фунгіциди, зокрема пре-

парат Тілт® Турбо 575 к.е. — єдиний, який діє ефективно за температури 6°C. Не слід недооцінювати шкоду від бур'янів в осінній період. На забур'яненних посівах восени варто використовувати гербіциди. Наведено дані про особливості осіннього застосування гербіцидів та вимоги до їх застосування восени на зернових культурах. Усім вимогам осіннього застосування відповідають гербіциди Пік® і Ланцелот™. Проведені досліді показали високу ефективність осіннього застосування гербіциду Ланцелот™ порівняно з весняним внесенням — зафіксовано приріст врожайності, зміну видового складу бур'янів в посіві тощо.

УДК 632.08

2016.3.128. ПРОГНОЗУВАННЯ ЯКОСТІ ЕНТОМОКУЛЬТУР / Лисенко В.П., Бельченко В.М., Чернова І.С. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 5. — С. 52–54. — Бібліогр.: 16 назв.

Прогнозування, техноценоз, ентомокультура, агроценоз.

Робота присвячена проблемі визначення методичних підходів до прогнозування якості ентомокультур в умовах техноценозу. Наведено описову модель техноценозу, з наступними параметрами: вхідні — x_1 — кількість сировини, x_2 — кількість матеріалів, x_3 — виробнича площа, x_4 — електроенергія; призначення — y_1 — пошукова активність, y_2 — маса гусені, інші; керування (u_1 – u_4) — кількість корму, кліматичні умови, тривалість розведення потомства, густина популяції; некеровані (z_1 – z_4) — втрата працездатності обладнання, його зношувальність, зміна напруги електромережі, температура зовнішнього середовища. Надано також параметричну модель техноценозу. Із застосуванням методу статистичних випробувань Монте-Карло з імовірністю 0,95 прогнозовано якість ентомокультур в умовах техноценозу при змінюванні абіотичних, біотичних і технологічних факторів впливу. Залежно від цілей розведення встановлюють жорсткі вимоги до якості ентомокультур, яка формується постадійною комплексною дією регламентованих факторів впливу та пов'язана з точністю й стабільністю їх підтримання за допомогою автоматизованих систем керування. Визначення найбільш сталих параметрів призначення ентомокультур щодо зміни факторів в умовах техноценозу дасть можливість прогнозувати їх ефективне використання в умовах агроценозу.

УДК 632.25:633.34:633.853.52

2016.3.129. ОЗНАКИ ХВОРОБ СОЇ / Кирик М., Піковський М., Столяр А. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 7. — С. 82–84.

Хвороби сої, фузаріозна коренева гниль, несправжня борошниста роса (переноспороз), септоріоз, біла гниль, сіра гниль, фітопатогенні гриби.

Наведено матеріал щодо визначення низки хвороб сої. Фузаріозна коренева гниль поширена в посівах сої в усіх ґрунтово-кліматичних зонах України. Збудниками хвороби є ґрунтові гриби роду *Fusarium* Link, паразитична спеціалізація яких поширюється на багато культурних і дикорослих рослин. Надано опис діагностики та прояву хвороби на різних стадіях росту рослин. Несправжня борошниста роса (переноспороз) має дві форми прояву — місцеву та дифузну. Збудник хвороби — гриб *Peronospora manshurica* (Naum.) Syd — уражує тільки сою. Джерелами інфекції є уражені залишки рослин і насіння, у яких гриби зберігаються у вигляді спор. Септоріоз належить до плямистостей і проявляється на всіх надземних органах рослин протягом усього вегетаційного періоду, трапляється щороку. Наведено діагностичні ознаки хвороби. Біла гниль — збудник хвороби гриб *Sclerotinia sclerotiorum* (Lib.) de Vary. Поширена у вологі вегетаційні періоди. Гриб є поліфагом, що уражує зернобобові, технічні, овочеві культури і різні види бур'янів. Сіра гниль має поширення за умов частих атмосферних опадів і високої відносної вологості повітря. Діагностувати хворобу візуально можна за наявності типового симптому — сірого нальоту на поверхні уражених органів рослин. Джерелом інфекції є склеротії гриба, що формуються на уражених залишках рослин. У разі інфікування насіння — всередині нього є грибною патогеном. Надано рекомендації щодо обмеження розвитку хвороб сої.

УДК 632.35

2016.3.130. БАЗАЛЬНИЙ БАКТЕРІОЗ: ПРОБЛЕМА БЕЗ “РЕКЛАМИ” / Гончаров О. // Агроексперт. — 2016. — № 8. — С. 36–39.

Базальний бактеріоз, інфекції мікозно-бактеріальні, культури зернові, мікроорганізми епіфітні, бактерициди, інсектициди.

Базальний бактеріоз (ББ) — *Pseudomonas suringae* — один із “найпідступніших” бактеріозів, найпоширеніше бактеріальне захворювання на посівах зернових культур. Спалахи бактеріозу здебільшого трапляються в холодну погоду восени або ранньою весною, а також під час посух. Так, спалах бактеріозу у 1970–1975 рр. агрономи пояснювали посухою й іншими погодно-кліматичними чинниками. Наведено опис особливостей ББ: здатність бактерій виробляти і виділяти токсини для деяких збудників грибних та інфекційних хвороб (за незначної кількості ББ). Але за вищого рівня заселення бактеріями стимулювальний ефект зникає, а за надмірного — бактерії пригнічують рослини. Хвороба прогресує в роки з м'якою зимою й теплою весною, за підвищеної вологості. Бактерії здатні підсилювати дію заморозків на рослини. Розглянуто головне джерело бактеріальної інфекції — посівний матеріал і методи боротьби з інфекцією — фізичну (термічну) та хімічну (протруювання) обробку насіння. Використання хімічних протруйників більш технологічне, але перелік необхідних препаратів дуже обмежений. Фунгіцидні протруйники, що застосовувались 20–30 років тому (формалін, препарати, що містять тиам) мали бактерицидну дію. Замінили їх у середині 1990-х років на препарати, які не мали бактерицидних властивостей, тому спостерігалось поширення бактеріальної інфекції. Препарати з тиамом застосовуються і нині, що забезпечує достатній ефект профілактики від зараження ББ. Дано опис умов стримування розвитку базального бактеріозу (внесення азотних добрив, обробіток ґрунту із оборотом пласта).

УДК 632.51

2016.3.131. ЗЕЛЕНИЙ АГРЕСОР / Іващенко І. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 7. — С. 86–87.

Амброзія полинолиста, бур'ян, пилко амброзії, алергени, полінози, захист від амброзії.

Амброзія полинолиста (АП) — найпоширеніша в Україні рослина, одна з тих, що викликають у населення сезонні полінози. Коренева система в АП добре розвинена, проникає в ґрунт на глибину понад 4 м і здатна активно використовувати навіть дуже обмежені запаси вологи. Водночас АП має застосування як у народній, так і в офіційній медицині. Проте проблеми, які задають рослини цього виду на орних і неорних землях як бур'яни та потенційні алергени, ставлять питання захисту території від присутності карантинних рослин АП. У посівах с.-г. культур доцільним є своєчасне застосування гербіцидів з урахуванням специфіки культурних рослин і строків найефективнішого проведення обприскування. Важливе значення має також формування оптимальних показників оптичної щільності посівів. Актуальним є своєчасне підкошування травостою, підсівання та ремонт самих посівів культурних рослин для формування достатньої щільності дернини. В умовах населених пунктів (НП) контролювати наявність АП треба екологічними заходами, наприклад, скошуванням сходів АП. Перспективним є термічний спосіб знищення сходів АП струменем гарячої пари. Невеличкі ділянки в НП можна контролювати екрануванням сходів АП чорною плівкою. Зауважено, що посіви соняшнику також спричиняють масові алергії, хоч їх активність значно менша, ніж у амброзії полинолистій.

УДК 632.54:633.18

2016.3.132. ЗНИЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГЕРБІЦИДУ ЦИТАДЕЛЬ 25 ОД М.Д. НА ПОСІВАХ РИСУ / Дудченко Т.В., Цілінко Л.М., Фальковський І.В. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 6. — С. 20–22. — Бібліогр.: 10 назв.

Рис, гербіциди, резистентність, бур'яни, куряче просо.

Тривалий і беззмінний термін використання гербіциду цитадель 25 ОД м.д. (пеносулам, 25 г/л), одного з домінуючих, що використовуються у рисівництві, призвів до утворення стійких популяцій курячого проса (КП) (*Echinochloa*), швидко-рослого, здатного адаптуватися до циклу розвитку рису, який має високу насіннєву продуктивність, внаслідок чого став дуже небезпечним видом бур'янів. Резистентність КП визначали методом порівняння ділянок із тривалим (систематичним) застосуванням досліджуваного препарату та без

систематичного застосування. Встановлено, що у результаті тривалого застосування гербіциду цитадель 25 ОД м.д. на основі пеноксуламу на рисових полях утворилася популяція КП, яка є нечутливою до дії препарату. Унаслідок цього ефективність зазначеного гербіциду знизилася вдвічі. За тривалого використання гербіциду у варіанті із зареєстрованою нормою 1,5 л/га його ефективність становить 56,5% на 21-шу добу та 34,9% — перед збиранням. На ділянках, де гербіцид застосовували несистематично за норми 1,5 л/га на 21-шу добу вона була 97,6%, перед збиранням — 100%. Така висока ефективність препарату свідчить про те, що рослини курячого проса чутливі до нього.

УДК 632.9:633.1

2016.3.133. ДОМІНУЮЧІ ВІРУСНІ ХВОРОБИ ЗЕРНОВИХ КОЛОСОВИХ В УМОВАХ СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ / Петренкова В.П., Лучна І.С., Олейніков Є.С., Міщенко Л.Т. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 6. — С. 11–15. — Бібліогр.: 20 назв.

Вірус смугастої мозаїки пшениці, комахи-переносники, імуноферментний аналіз, електронна мікроскопія, пшениця озима.

Проведено вірусологічний моніторинг на посівах пшениці озимої, пшениці та ячменю ярих за умов Східного Лісостепу (Харківська обл.) на полях Ін-ту рослинництва НААН у 2015 р. з метою визначення домінуючих видів збудників вірусних захворювань зернових культур у даному регіоні України. Застосовано методи імуноферментного аналізу, електронної мікроскопії, візуальної діагностики, методики статистичного аналізу експериментальних даних. За результатами обстежень визначено домінуючі види фітовірусів. Доведено, що ураженість рослин спричинена вірусом смугастої мозаїки пшениці (ВСМП). Діагностику ВСМП підтверджено даними імуноферментного аналізу та електронної мікроскопії. Симптоматика ураження пшениці озимої ВСМП подібна до тієї, яку спостерігали раніше в багатьох областях. Підтверджено, що цей вірус розповсюджений в усіх зерносушіючих областях України. Досліджено способи передачі вірусу і встановлено, що останній в умовах України передається векторами — кліщами та механічно, а насіннєвим матеріалом не розповсюджується. Планується продовжити дослідження харківського ізоляту цього вірусу.

УДК 632.9+633.11

2016.3.134. СТІЙКІСТЬ НОСІЇВ ЖИТНЬО-ПШЕНИЧНИХ ТРАНСЛОКАЦІЙ ДО ДІЇ ЗБУДНИКІВ ЛИСТКОВИХ ХВОРОБ ПШЕНИЦІ В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Лісова Г.М., Собко Т.О. // Сучасні напрями селекційного удосконалення пшениці: матеріали міжнар. конф., присвяч. 100-річчю селекції пшениці в СГІ — НЦНС, м. Одеса, 1–3 черв. 2016 р. — Вінниця: ТОВ "Нілан-ЛТД", 2016. — С. 49–50. Шифр 547365.

Листкові хвороби пшениці, транслокації житньо-пшеничні, бура іржа, септоріоз, епіфітотії, резистентність, селекційний процес.

Визначали стійкість сортів носіїв житньо-пшеничних транслокацій (Т.) 1AL/1RS та 1BL/1RS до дії місцевих популяцій бурі іржі (БІ), борошністої роси (БР) та септоріозу (С.) листя в 2011–2015 рр. у зоні Правобережного Лісостепу України за умов різного інфекційного навантаження. Серед сортів з Т. 1AL/1RS визначено: високостійкий до дії збудника бурі іржі — сорт Монолог, стабільно стійкі сорти Колумбія і Nektar. Визначено також сорти з мінливою стійкістю (Amigo та Колумбія); сорти Золотоколоса, Еритроспермум 26221 втратили, але відновили стійкість при зменшенні інфекційного навантаження. В минулі роки (2006–2010) майже всі сорти з Т. 1AL/1RS були стійкими до збудника БІ. Припускається, що в популяції збудника БІ накопичилися гени вірулентності, здатні подолати захисну дію відповідних генів стійкості. Сорти з Т. 1BL/1RS проявили до дії місцевої популяції збудника БІ пшениці або мінливу стійкість (Мирич, Хазарія, ін.), або слабку сприйнятливості (Аврора, Кавказ, Мирлебен, Миронівська 61). Залучення до селекційного процесу Т. 1BL/1RS є недоцільним. Стабільно стійких зразків до дії місцевої популяції збудника БР серед носіїв Т. 1AL/1RS не виявлено. До дії місцевої популяції збудника С. сорти Amigo і TAM201 були стабільно помірно стійкими. Решта сортів з Т. 1AL/1RS

виявились помірно стійкими — слабосприйнятливими. Серед сортів з транслокаціями 1BL/1RS стабільно стійких до дії збудника септоріозу не виявлено. Сорти Кавказ, Мирлебен, Мирич, Київська 7, Півна виявились помірно стійкими — слабосприйнятливими. Їх можна залучати до селекційного процесу з урахуванням особливостей прояву стійкості під час збільшення інфекційного навантаження.

УДК 632.93

2016.3.135. О НЕКОТОРЫХ ТЕНДЕНЦИЯХ В ПРАКТИКЕ ЗАЩИТЫ РАСТЕНИЙ / Артохин К.С., Игнатова П.К. // Защита и карантин растений. — 2016. — № 3. — С. 13–18.

Захист рослин, економічний поріг шкодочинності, інтегрований захист рослин, системи захисту рослин.

Уведення критерію економічного порогу шкодочинності (ЕПШ) знаменувало собою перехід до інтегрованого захисту рослин (ІЗР), в якому сполучаються агротехнічні, біологічні і інші методи. З кінця ХХ ст. визначилася тенденція у розвитку ІЗР в бік управління. Норма застосування пестицидів залежить від чисельності шкідливих організмів і їх видового складу. Достатня норма витрат препаратів у більшості випадків є нижчою від рекомендованих регламентів. Наведено дані про порівняльні характеристики систем захисту рослин, алгоритм їх реалізації та піраміду прийняття рішень в програмі управління популяціями шкідливих організмів. Відзначено, що керівна роль науки у сфері захисту рослин помітно ослабла. Рекомендації по захисту частіше дають не вчені, а виробники пестицидів. Центральне місце в захисті рослин повинен мати моніторинг стану системи, який дає змогу прийняти рішення про захисні заходи. Наведено дані про ЕПШ бур'янів у посівах зернових культур, що дає змогу регламентувати застосування засобів захисту рослин у конкретних технологіях. Окрім ЕПШ аграріям потрібно знати реальні і потенціальні втрати від шкідливих організмів у разі відсутності захисних заходів. Ефективність більшості сучасних препаратів при нормативному застосуванні становить 100% для більшості шкідників і багатьох видів бур'янів. Часто норма витрат гербіциду і висока ефективність надлишкові. Тому дробне внесення гербіцидів зі зниженими нормами понижують ефект впливу прямої фітотоксичності на культуру і віддаляє у часі застосування гербіциду під наступну культуру. Наведено приклад застосування ІЗР, вибору адекватного (дешевого) препарату за результатами реальної оцінки чисельності шкідника зі зменшенням норм витрат пестициду та досягненням при цьому економічного ефекту.

УДК 632.934

2016.3.136. РЕНТАБЕЛЬНЕ СУШІННЯ / Олійник О., Жукова О. // Агроном. — 2016. — № 3. — С. 62–64.

Десикація, олійні (десикація), десиканти Баста і Реглон Супер, швидкість дії десиканта.

Представлено огляд практичних застосувань десикації — хімічного підсушування рослин — ефективного агрозаходу, що дає змогу своєчасно проводити збиральні роботи за вологої погоди. Застосування десикантів (Баста, Реглон Супер, ін.) — це боротьба з бур'янами, стримування поширення хвороб, зокрема білої та сірої гнилей на соняшнику. Надає перелік оброблюваних культур, на яких застосовується десикація (соняшник, соя, ріпак, льон, ін.). Серед олійних найбільш ефективно проведення передзбиральної десикації в посівах сої, соняшнику та ріпаку. Лідером у плані застосування десикації на сьогодні є соняшник. Десикація сприяє збереженню оптимального кислотного числа олії в насінні соняшнику — одного із головних показників її якості. При виборі десиканта рекомендується враховувати швидкість його дії — найшвидше діють препарати на основі диквату, а десиканти на основі гліфосату діють повільніше. Застосування десикантів потребує додаткових витрат, але зазвичай воно економічно виправдано.

УДК 632.935:635.655

2016.3.137. ХВОРОБИ СОЇ: МОНІТОРИНГ, ДІАГНОСТИКА, ЗАХИСТ: монографія / Петриченко В.Ф., Патица В.П., Пасічник Л.А. [та ін.]. — Вінниця: Віндрук, 2016. — 106 с. — Бібліогр.: 43 назви. Шифр 547245.

Соя, хвороби сої, бактерії фітопатогенні, віруси рослин, насіннєві інфекції, фітоплазмози.

Узагальнено результати досліджень хвороб сої та їх збудників. Відображено сучасний прогрес у моніторингу, діагностиці, деяких методах досліджень та захисту сої від збудників бактеріальних, грибних, мікоплазмових і вірусних хвороб з урахуванням різних ґрунтово-кліматичних зон України. Описано найбільш поширені та шкодочинні хвороби сої — фузаріоз, фузаріозне в'янення, пероноспороз, аскохітоз, гнилі, антракноз, церкоспороз, альтернаріоз, фомопсис, пліснявиння насіння, кутааста плямистість, пустульний бактеріоз, бактеріальний опік, бактеріальне в'янення, іржаво-бура плямистість, зморшкувата та жовта мозаїка та ін. Ці хвороби можуть знижувати урожайність насіння на 25% і більше та погіршувати його якість. Наведено агротехнічні заходи для обмеження хвороб сої. Книга може бути корисною для спеціалістів сільського господарства, аспірантів і студентів біологічних та агрономічних факультетів відповідних навчальних закладів.

УДК 632.937

2016.3.138. ЗА БИОЛОГИЧЕСКИМИ ПРЕПАРАТАМИ — БУДУЩЕЕ! / Пожарский В.Г., Пугачёв А.Н. // Защита и карантин растений. — 2016. — № 3. — С. 42–43.

Добрива, пестициди, біологічні препарати, ентомофаги, мікробіологічні добрива, Органіт N, Органіт P, Оргаміка S, Оргаміка F, "живі" добрива.

Компанія "Органіт парк" ("ОП"), яка виробляє високоефективні і безпечні біологічні препарати і 16 видів ентомоакарифагів, вносить свій вклад у вирішення екологічних проблем, пов'язаних з хімічним забрудненням і ерозією ґрунтів. Широке застосування, зокрема, знайшов біологічний регулятор росту рослин Біодукс, а у 2017–2019 рр. "ОП" планує запустити в промислове виробництво низку мікробіологічних добрив (Органіт N, Органіт P) на основі живих бактерій, а також біологічних фунгіцидів (Оргаміка S, Оргаміка F). Органіт N — азотне мікробіологічне добриво на основі штаму *Azospirillum zeae* OPN-14, що сприяє фіксації атмосферного азоту у формі доступних для с.-г. рослин речовин. Органіт P — нове комплексне фосфорне добриво на основі фосфат-мобілізувальної бактерії *Bacillus megaterium* OPP-31. Бактерія здатна розчиняти сполуки фосфору у ґрунті і переводити їх у доступні для рослин форми. "ОП" розробила також новинку — Оргамік S — біологічний фунгіцид на основі штаму *Bacillus amyloliquefaciens* OPS-32, що контролює розвиток хвороботворних патогенних мікроорганізмів. Ще одна новинка компанії "ОП" — біологічний фунгіцид Оргамік F. Він містить спори і фрагменти міцелію селективного штаму грибів *Trichoderma asperellum* і пригнічує життєдіяльність патогенів, що викликають кореневу гниль, гнилі розсади і квітів. Все більш активне застосування біологічних засобів у сільському господарстві, їх висока ефективність і безпека для оточення свідчать, що за такими препаратами — майбутнє.

УДК 632.937

2016.3.139. БИОЛОГИЧЕСКАЯ ЗАЩИТА РАСТЕНИЙ — ЗАЛОЖНИЦА ГАРМОНИИ? / Орлинский А.Д. // Защита и карантин растений. — 2016. — № 5. — С. 14–17. — Библиогр.: 8 назв.

Біологічний захист рослин, агенти біологічної боротьби, фітофаги, ентомофаги, інтродукція, шкідливі організми, акліматизація, корівки Богові (кокцинеліди).

Понад 50 років тому почався розвиток екологічно безпечних методів захисту рослин, у першу чергу — біологічного. Особливо перспективним було визнано класичний біометод супроти адвентивних шкідників рослин — навмисна інтродукція і акліматизація природних ворогів шкідників з інших регіонів. Успішне застосування неаборигенних агентів біологічної боротьби (АББ) продовжувалось до кінця ХХ ст., поки в низці регіонів світу не була акліматизована Богова корівка гармонія (Г.) — *Harmonia axyridis* азіатського походження. Здавна (з 1916 р.) її використовували для боротьби з тлями. З кінця 1960-х рр. перші випуски Г. проводили на Прикарпатті, в 1964–1981 рр. у низці штатів США. Зі США Г. було інтродуковано у Францію і інші країни Європи та світу. Перші акліматизації Г. супроводжувались вражаючим успіхом. Проте з часом з'явилися повідомлення, що Г. окрім тлі може нападати і на інших комах як шкідливих, так і корисних, наприклад, на інших кокцинелід. З'явилися повідомлення про

харчування її на ягодах винограду і фруктах. Думки вчених про комаху різко змінились, почалися дослідження, спрямовані на доказ шкодочинності Г. Автором наведено детальний аналіз ситуації, що склалась навколо біологічних методів захисту в системі природоохоронних відомств і відомств, покликаних захищати навколишнє середовище і біорізноманіття. Згадані відомства часто є прихильниками заборони класичних біологічних методів захисту, тим самим наносячи шкоду навколишньому середовищу.

УДК 632.954

2016.3.140. ПОСЛЕДЕЙСТВИЕ ГЕРБИЦИДОВ В ЗАСУШЛИВОМ ЗЕМЛЕДЕЛИИ / Стецов Г.Я. // Агроном. — 2016. — № 3. — С. 52–54.

Гербіциди, посушливе землеробство, післядія гербіцидів, сульфанілсечовина.

Розглянуто післядію гербіцидів (Г.) — вплив їх залишків і метаболітів на стан ґрунту, культурні рослини і бур'яни. Наразі на ринку представлено багато стійких до розкладу у ґрунті гербіцидів. Серед них нові, як, наприклад, похідні сульфанілсечовини, або імідазоліни, а також давно відомі. З одного боку післядія Г. — це добре, оскільки знижується засміченість. Але при цьому можуть пригнічуватись і культурні рослини, чутливі до залишків Г. Розглянуто ці явища на прикладі групи Г. — похідних від сульфанілсечовини (СФС). Похідні СФС дуже сильно різняться за періодом підрозкладу у ґрунті, і деякі з них можуть впливати на ріст наступної чутливої культури у сівозміні. Сам факт післядії не слід розглядати тільки як негативний. У посівах стійких культур ефект післядії буде мати позитивне значення. Розглянуто фактори впливу на швидкість розкладу сульфанілсечовинних Г.; як і де проявляється їх післядія; як запобігти негативному впливу післядії Г. Інформація про післядію міститься в регламентах застосування препаратів, а також у буклетах фірм і інших виданнях.

УДК 632.983.3

2016.3.141. ПРОТРУЄННЯ НАСІННЯ: РЯТІВНИЙ КОРАБЕЛЬ ЧИ ПІДВОДНИЙ АЙСБЕРГ? / Авраменко С., Попов С., Циганко В., Курилов О. // Пропозиція. — 2016. — № 9. — С. 90–94.

Насіння, протруйники, інсекто-фунгіцидні препарати, енергія проростання, схожість насіння.

Викладено результати багаторічних досліджень (Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва та інші н.-д. установи України) впливу передпосівної обробки насіння хімічними протруйниками (ХП) на процеси росту й розвитку рослин та формування ними врожайності зерна. Окрім позитивного впливу, застосування ХП має низку специфічних особливостей. Так, ХП істотно знижують енергію проростання, а також схожість насіння, порівняно з непротируєним. За тривалого перебування у ґрунті й дефіциту вологи протируєне насіння здатне довше залишатися неушкодженим збудниками хвороб та шкідниками. Отже, ефективність застосування протруйника визначається погодними умовами на час сівби. Наразі усе більшого поширення набувають інсекто-фунгіцидні препарати, які захищають сходи не тільки від хвороб, але й від шкідників. Втім застосування таких препаратів, вартість яких висока, доцільне лише за необхідності. Наведено дані про урожайність пшениці залежно від протируєння насіння та мінерального удобрення після попередників: кукурудза на силос, люцерна, соя, соняшник, зайнятий пар, кукурудза. Зроблено висновок, що застосовувати обробку насіння необхідно, враховуючи комплекс факторів, зокрема погодних, технологічних (сорт, попередник, строк сівби тощо), господарських, економічних й екологічних. Застосування хімічних протруйників забезпечує стабілізацію формування врожайності за роками вирощування.

УДК 633.16:632.9

2016.3.142. ОПТИМИЗАЦИЯ ХИМИЧЕСКОЙ ЗАЩИТЫ РАПСА ЯРОВОГО ОТ КРЕСТОЦВЕТНЫХ БЛОШЕК / Кузьменко Н.В., Цехмейструк Н.Г., Литвинов А.К., Станкевич С.В. // Защита и карантин растений. — 2016. — № 6. — С. 23–24. — Библиогр.: 3 назв.

Ріпак ярий, хрестоцвітні блішки, інсектициди, господарська ефективність.

Метою досліджень було оптимізувати хімічний захист ріпаку ярого від хрестоцвітих блішок (ХКБ). Дослідження проведені у сівозмінах дослідного поля Інституту рослинництва (Харківська обл.) у 2010–2012 рр. Наведено схему досліду, технічну, господарську і економічну ефективність інсектицидних препаратів. Виявлено, що комплексна дія обприскування сходів ріпаку інсектицидом з класу синтетичних піретроїдів (діюча речовина — лямбда-цигалотрин) на фоні передпо-

сівної обробки інсектицидами з класу неонікотиноїдів (д.р. імідаклоприд або тіаметоксам) знизило чисельність хрестоцвітих блішок у 7,5–10 разів порівняно з економічним порогом шкодочинності. Технічна ефективність препаратів становила 95,5–96,3%. У результаті зниження пошкодження ріпаку ХКБ і іншими шкідниками одержано збільшення врожаю 0,19–0,22 т/га з рентабельністю 282,6–291,6%.

60:57 БІОТЕХНОЛОГІЯ

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

Науковий консультант — академік НААН МЕЛЬНИЧУК М.Д.

УДК 581.143.6

2016.3.143. ИОНЫ ТЯЖЕЛЫХ МЕТАЛЛОВ В КЛЕТОЧНОЙ СЕЛЕКЦИИ ПШЕНИЦЫ / Сергеева Л.Е., Бронникова Л.И. // Сучасні напрями селекційного удосконалення пшениці: матеріали міжнар. конф., присвяч. 100-річчю селекції пшениці в СГП — НЦНС, м. Одеса, 1–3 черв. 2016 р. — Вінниця: ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2016. — С. 91–92. Шифр 547365.

Генетичні зміни, біотехнології, селекція клітинна, іони важких металів, іони Ba^{2+} і Cd^{2+} .

Запропоновано використання іонів важких металів (ІВМ), зокрема катіонів Ba^{2+} і Cd^{2+} , в клітинній селекції для відбору форм пшениці, стійких до засолення і водного дефіциту. У слідових кількостях ІВМ здатні викликати широкий спектр патологічних змін у клітинах рослин. На селективних середовищах, які містили летальні (такі, що викликають елімінацію усієї популяції кліток) дози Ba^{2+} і Cd^{2+} , було відібрано колонії клітин низки сортів пшениці. В подальшому вони формували стійкі клітинні лінії. Після декількох пасивувань на селективних середовищах, що вміщали токсичні ІВМ, відібрані варіанти починали піддавати дії засолення або водного стресу (шляхом додавання солей морської води і Манніту). При цьому Ba -стійкі лінії пшениці витримували летальне засолення; Cd -стійкі варіанти росли в умовах летального водного стресу. В подальшому стійкі форми вирощували при регулярній зміні культивальних середовищ. Клітинні культури пшениці виявляли стійкість до всіх стресових факторів. Наразі дослідження культивованих культур продовжується.

УДК 60:57.085.23

2016.3.144. КОЛЕКЦІЯ ШТАМІВ МІКРООРГАНІЗМІВ ТА ЛІНІЙ РОСЛИН ДЛЯ ХАРЧОВОЇ І СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІОТЕХНОЛОГІЇ / Корховий В.І. // Вісник національної академії наук України. — 2015. — № 12. — С. 46–49. — Бібліогр.: 32 назви.

Генетично модифіковані рослини, колекція господарсько цінних генів, трансформація, детекція.

З огляду на неоднозначне сприйняття в суспільстві новітніх агробіотехнологій було ухвалено важливі нормативні акти, які регламентують генно-інженерну діяльність і міждержавні відносини в цій галузі. Ключовим актом регулювання обігу ГМО в Україні є Закон України від 2007 р. “Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів (ГМО)”. Розпорядженням Кабміну України згідно з однією зі статей даного Закону ДУ “Інститут харчової біотехнології та геноміки НАН України” визначено науковою установою, уповноваженою на виконання функцій науково-методологічного центру з питань випробування ГМО. Створена в Інституті колекція (К.) штамів мікроорганізмів і ліній рослин для харчової і с.-г. біотехнології використовуватиметься як база при розробленні відповідних молекулярно-біологічних методів дослідження ГМО та стандартів для створюваної в Україні мережі ГМО-тестувальних лабораторій. Рішенням Уряду від 2009 р. К. надано статус об’єкта національного надбання. Колекція складається з 3 частин: 1) штамів мікроорганізмів, до яких належать продуценти харчових органічних кислот, білка, спиртів і т.і.; 2) штамів мікроорганізмів *Escherichia coli*

та *Agrobacterium tumefaciens*, які містять плазмідні вектори з господарсько цінними генами; 3) лінії рослин, отриманих у результаті експериментів з трансформації, соматонального ембріогенезу, вивчення дії різноманітних мутагенів. В Інституті створено центр колективного користування приладами “ГЕНТЕСТ”, який має у своєму арсеналі сучасне обладнання для розроблення та адаптації якісних і кількісних методів визначення ГМО.

УДК 60:57:579.864.1:637.136.3/5

2016.3.145. СТВОРЕННЯ І ОЦІНКА БІОТЕХНОЛОГІЧНОЇ ЦІННОСТІ КОМПОЗИЦІЙ ЛАКТОБАКТЕРІЙ / Страшнова І.В., Матковська А.І., Басюл О.В. // Мікробіологія і біотехнологія. — 2016. — № 2. — С. 61–74. — Бібліогр.: 14 назв.

Лактобактерії, біотехнологічні властивості, колекційні штами, антибіотики.

З’ясовано біотехнологічний потенціал виділених із м’ясної сировини і колекційних штамів лактобактерій та створених за їх участі композицій. Лактобактерії із зразків м’яса виділяли шляхом пересівів проб у знежирене молоко із наступним пересівом на MRS-агар і бульйон. Колекційні штами попередньо культивували у MRS-бульйоні з 5% вмістом глюкози. Із зразків м’ясної сировини виділено штами лактобактерій, які характеризувалися диференційними показниками активності і титрованої кислотності, швидкістю зсідання молока і своєрідністю утворюваного згустку. Виділені із проб м’яса і колекційні штами лактобактерій мають варіабельну антагоністичну активність щодо тест-штамів *S. aureus*, *E. coli*, *P. vulgaris*, *B. cereus*, *S. enteritidis*. Визначено стійкість штамів, лактобактерій до 5,0% і 7,0% NaCl; 0,2% і 0,4% фенолу при культивуванні та антибіотиків. На основі штамів *Lactobacillus sp.* M6, *L. delbrueckii ssp. bulgaricus* 444 і *L. plantarum* 991 було створено 6 варіантів композицій. Найкращу антагоністичну активність, інтенсивність росту при 7,0% NaCl і 0,4% фенолу при 5°C, стійкість до антибіотиків проявили композиції *Lactobacillus sp.* M6 + *L. delbrueckii ssp. bulgaricus* 444 у співвідношенні 2:1 і *Lactobacillus sp.* M6 + *L. plantarum* 991 у такому ж співвідношенні. Зроблено висновок про наявність у досліджених штамів лактобактерій біотехнологічних властивостей, вираженість і стабільність яких у композиціях збільшується. Найперспективнішими для промислової апробації є композиції *Lactobacillus sp.* M6 + *L. delbrueckii ssp. bulgaricus* 444 і *Lactobacillus sp.* M6 + *L. plantarum* 991 у однакових співвідношеннях 2:1.

УДК 60:577.3.633.2:636.386

2016.3.146. БІОЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БАГАТОРІЧНИХ ТРАВ’ЯНИСТИХ ФІТОЦЕНОЗІВ / Курчак В.Г., Ткаченко А.М. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 2. — С. 15–20.

Багаторічні трав’янисті фітоценози, біоенергетика, біомаса, енергетичний потенціал, природні кормові угіддя.

Визначено біоенергетичний потенціал трав’янистих фітоценозів України і надано пропозиції щодо його реалізації. Показано енергетичну продуктивність малопоширених багаторічних культур і різнотипних лучних травостоїв залежно від технологічних способів вирощування. Зроблено висновки, що

агрофітоценози (природні кормові угіддя, рослинність плавнів і боліт та енергетичні культури) є важливим резервом виробництва біопалива з біомаси. Найпродуктивніші багаторічні енергетичні культури (міскантус гігантський, сільфій прони-занолистий, гірчаки Вейріха та сахалінський, сіда багаторіч-на, топінамбур) забезпечують одержання з 1 га 14–18 т сухої маси та 250–300 ГДж теплової енергії, поліпшені природні кормові угіддя — відповідно 4–6 т і 75–110 ГДж.

УДК 60:633.16:631.523

2016.3.147. АНАЛІЗ СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ЩОДО ПРИСУТНОСТІ ТРАНСГЕННИХ КОНСТРУКЦІЙ / Волкова Н.Е. // Сучасні напрями селекційного удосконалення пше-ниці: матеріали міжнар. конф., присвяч. 100-річчю селекції пшениці в СГП — НЦНС, м. Одеса, 1–3 черв. 2016 р. — Він-ниця: ТОВ "Нілан-ЛТД", 2016. — С. 95–96. Шифр 547365.

Сорти пшениці м'якої, трансгенні конструкції, агробіо-технології, біотехнологічні культури.

Можливість випадкової присутності незареєстрованих генномодифікованих (ГМ) трансформаційних подій при мо-ніторингу рослинної сировини та продуктів потребує без-перервного контролю з боку як країн-імпортерів, так і країн-експортерів. В Україні перевірка насіння, харчових продуктів, сировини, в т.ч. вітчизняного виробництва (кукурудза, соя, ріпак) показала наявність ГМ зразків. Метою даної роботи було проведення моніторингу сортів пшениці м'якої (ПМ) озимої на присутність трансгенних конструкцій. Для ДНК-типуювання використано сорти ПМ: Пилипівка, Зорепад, Не-бокрай, Ватажок, Гурт, Хист, Лановий, Добровичин, Ветеран, Наснага. В проаналізованих сортах не встановлено наяв-ності регуляторних елементів — промоторів 35S, SSuAra, TA29 трансгенних конструкцій.

УДК 60:637.146.2

2016.3.148. СТВОРЕННЯ ЗАКВАШУВАЛЬНИХ КОМПО-ЗИЦІЙ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА КЕФІРУ / Гудима В.В. // Про-довольчі ресурси: проблеми і перспективи: зб. наук. пр. за матеріалами III Міжнар. наук.-практ. конф. Секція 1: "Інно-ваційні біотехнології та обладнання в харчовій промисло-вості". Секція 2: "Економіка та управління підприємствами і галузями агропромислового комплексу", 4 листоп. 2015 р. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2015. — С. 48–49. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 547147.

Кефір, заквашувальні композиції.

Актуальним завданням вітчизняної біотехнології є роз-роблення конкурентоспроможної заквашувальної культури на основі автентичної мікрофлори кефірних грибків, що давала б змогу виробляти кефір високої якості. В роботі створено три види заквашувальних композицій для ви-робництва кефіру, що різняться за бажаними для виробництва органолептичними характеристиками. Технологія передбачає збагачення природного симбіозу грибкової кефірної закваски мікрофлорою, виділеною виключно з кефірних грибків: лак-тобактеріями видів *L. lactics*, *L. diacetylactis*, *S. thermophilus* та дріжджами *Saccharomyces unisporus*, що не зброджують лактозу. Збільшення у складі мікрофлори кефірної грибкової закваски частки лактозонегативних дріжджів дає змогу спо-вільнити спиртове бродіння та відповідно утворення CO₂ під час зберігання готового продукту у 2 рази, а додаткове за-лучення мезофільних лактококів — прискорити сквашування молочної основи на 4 години. Вироблений кефір характе-ризувався приємним тонізуючим смаком, однорідною, в міру густою, консистенцією. Склад мікрофлори та фізико-хімічні показники були стабільними упродовж 14 діб зберігання. За показниками якості продукт відповідає вимогам діючих нормативних документів.

УДК 60:637.54

2016.3.149. БИОТЕХНОЛОГИЧЕСКОЕ СТРУКТУРИРОВА-НИЕ ГЕЛЕЙ ИЗ СУРИМИ ПТИЦЫ / Маевская Т.Н., Базиво-ляк С.М., Пешук Л.В. // Продовольчі ресурси: проблеми і перс-

пективи: зб. наук. пр. за матеріалами III Міжнар. наук.-практ. конф. Секція 1: "Інноваційні біотехнології та обладнання в харчовій промисловості". Секція 2: "Економіка та управління підприємствами і галузями агропромислового комплексу", 4 листоп. 2015 р. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2015. — С. 56–58. — Би-блiogр.: 4 назви. Шифр 547147.

Структурування гелів біотехнологічне, переробка м'яса птиці, білкові гелі суріми.

Запропоновано новий біотехнологічний підхід до перероб-ки м'яса птиці — використання мікробного ферменту транс-глутамінази (ТГ) (MT Gase). Білок — глютамін гаммаглю-тамілтрансфераза (ЕС 2.3.2.13), що каталізує реакції ацил переносу, деамідування і полімеризацію між внутрішньо- або міжкланцюговими гаммакарбоксамідними групами глютаміну (ацил донор) і вільними аміногрупами лізину (ацил акцептор). Дослідили ефективність каталізу утворення ізопептидних зв'язків мікробною ТГ на основі оцінки мікроструктури гелів суріми з птиці. Як основну сировину для промивки використа-но суміш м'яса механічного обвалювання курчат-бройлерів (50%) і м'яса ручного обвалювання курей-несучок (50%), по-передньо подрібненого. Фарш промивали електрохімічно ак-тивованим розчином хлориду натрію. Електроліз проводили в мембранному електролізері. Після центрифугування суріми розділяли на 2 частини: одну — на термообробку, в другу — вносили 0,01% ТГ. Зразки фаршу термостатували для отримання гелів і оцінювали мікроструктуру з використанням растрового електронного мікроскопа. Аналіз мікрофотографій гелів суріми з птиці свідчить, що без внесення ТГ структура гелю груба, пориста. Мікробна ТГ сприяє утворенню компакт-ної і однорідної структури. Встановлено високу ефективність використання ТГ для утворення однорідної мікроструктури в білкових гелях суріми.

УДК 602.6:582.542.11

2016.3.150. БІОТЕХНОЛОГІЯ ПШЕНИЦІ: КЛІТИННА СЕ-ЛЕКЦІЯ ТА ГЕНЕТИЧНА ІНЖЕНЕРІЯ: монографія / Дуб-ровна О.В., Моргун Б.В., Бавол А.В. — К.: Логос, 2014. — 375 с. — Бібліогр.: 618 назв. Шифр 547298.

Пшениця, морфогенез пшениці, клітинна селекція пшени-ці, селекція in vitro м'якої пшениці, геном пшениці, генетична трансформація рослин.

Монографія побудована на узагальненні власних та ана-лізі літературних даних у галузі біотехнології пшениці (П.), зокрема сучасних клітинних технологій, таких як селекція *in vitro* та генетична інженерія, які широко використовуються у селекції та генетиці П. Ефективні біотехнології П. спрямо-вані на створення її рослин, стійких до хвороб та стресових чинників довкілля. Представлено біологічну характеристику і господарське значення П. та відомості про чинники, що об-межують її врожайність. Надано аналіз процесів морфогенезу та методики розробки системи *in vitro* для отримання рослин-регенерантів П. Обґрунтовано теоретичні і практичні питання клітинної селекції П. на стійкість до біотичних та абіотичних стресів. Наведено результати досліджень селекції П. *in vitro* на комплексну стійкість до стресових чинників довкілля. До-сліджено мінливість геному пшениці при культивуванні *in vitro* та за дії стресових чинників. Розглянуто методи доставки рекомбінантної ДНК, способи прямого введення генів у клі-тину, основні стратегії для введення мультигенів у рослинні клітини, генетичну інженерію пластид рослин, створення безмаркерних рослин, методи трансформації без викорис-тання селективних маркерів. Детально описано чинники, які впливають на ефективність Т-ДНК доставки у пшениці. На-ведено власні експериментальні дані щодо *Agrobacterium* — опосередкованої трансформації пшениці з використанням різних типів експлантів. Розглянуто також так званий метод біобалістичної трансформації — впровадження різних мар-керних генів у П. та представлено експериментальні дані щодо генетичної трансформації пшениці з використанням каліусних культур та аналізу геномної мінливості трансфор-мованих клітинних культур.

633/635 РОСЛИННИЦТВО

633.0 Загальні питання

Науковий референт — доктор с.-г. наук ШЕЛЕПОВ В.В.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 631.151:631.1.016:631.57(470+571)

2016.3.151. ПРОДОВОЛЬСТВЕННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ РОССИИ И ШЕСТОЙ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЙ УПАДК В АПК / Панфилов В.А. // Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2016. — № 1. — С. 10–12. — Библиогр.: 6 назв.

Продовольча безпека, технологічний побут, виробництво і переробка продукції.

Відмічено, що протягом 25 років мілкі власники та фермери не сприяли значному росту продуктивності в АПК. С.-г. підприємства виробляють лише 44,8% продукції, решту — приватні (51,5%) і фермерські (3,7%) господарства. Для виконання доктрини продовольчої безпеки Росії, значна частина головних продовольчих продуктів повинна вироблятися у країні (зерна — не менше 95%, цукру — 80, м'яса — 85, молока — 90, овочів — 85%) в господарствах. З метою реалізації цих завдань потрібно знизити залежність АПК від імпорту технологій, машин та інших ресурсів, тобто закінчити виконання четвертого-п'ятого технологічних побутів (галузь мікроелектроніки, генної інженерії та біотехнології) і перейти до шостого побуту. Останній побут характеризується широким застосуванням біо- і нанотехнологій, генної інженерії, мікроелектроніки, робототехніки. Прогресивна техніка у сільському господарстві, переробній і харчовій промисловості повинна базуватися переважно на крупних державних підприємствах або крупних приватних виробниках, на яких легше провести спеціалізацію та концентрацію виробництва. Реіндустріалізацію виробництва продуктів харчування потрібно вести на вітчизняній базі, оснащений автоматикою і електронікою. Прикладом є Ростовська область, де два крупних пташники обслуговують тільки три співробітника. Зроблено висновок, що тільки крупні сільгоспвиробники і переробно-харчові підприємства, об'єднані у системні комплекси, здатні забезпечити продовольчу безпеку країни.

УДК 631.528:633:631.5

2016.3.152. 10 ФАКТІВ ПРО БІОТЕХНОЛОГІЧНІ / ГЕННО-ІНЖЕНЕРНІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ КУЛЬТУРИ / Сорочинський Б. // Agroexpert. — 2016. — № 6. — С. 26–27.

Біотехнологічні культури, генномодифіковані рослини, господарське значення.

Наведено 10 фактів про біотехнологічні (генно-інженерні) с.-г. культури, опубліковані Міжнародною службою ISAAA зі сприяння аграріям генномодифікованих рослин. Факт № 1. Із 1996 р. у 28 країнах світу біотехнологічні культури вирощуються на площі понад 2 млрд га, одержано продукції на 150 млрд дол. США. 90% виробників — дрібні фермери. № 2. За 20 років площі під культурами ГМО збільшилися у 100 разів — із 1,7 млн га у 1996 р. до 179,7 млн га у 2015 р. № 3. Із 28 країн, які вирощують біотехнологічні культури, 20 (53%) відносяться до країн, які розвиваються, 8 (47%) — до промислово розвинутих. № 4. 33% культур мають дві або більше комбінованих характеристик, прикладом є кукурудза Bt/HT. № 5. Латинська Америка, зокрема Бразилія і Аргентина, є лідерами за площами під генно-інженерними культурами. Друге місце займає Азія, лідерами у якій є Китай та Індія. № 6. У 2015 р. в США було введено кілька нових генно-інженерних культур, зокрема картоплі Innate™, яблука Arctic, тваринного модифікованого корму та генномодифікований лосось. № 7. У США вперше впроваджено посухостійку кукурудзу Drought Card™, площі під якою за три роки збільшилися у 15 разів — із 50 тис. га у 2013 р. до 810 тис. га у 2015 р. № 8. П'ять країн ЄС продовжили висівати на площі 116800 га біотехнологічну кукурудзу, що на

18% менше показника 2014 р. Зменшення площ зумовлено кількома факторами, зокрема із обтяжливими вимогами подання звіту. № 9. Вирощування генно-інженерних культур забезпечило зниження обсягу застосування пестицидів на 37%, збільшення врожайності на 22%, зростання доходів на 68%. № 10. Очікується надходження на ринок понад 85 нових генно-інженерних культур, зокрема посухостійка кукурудза, золотий рис, вигна тощо. Наведені факти викладено у звіті обсягом 400 сторінок, у якому зазначено, що генно-інженерні культури не мають жодної, з точки зору можливих ризиків, різниці стосовно впливу на здоров'я людини та навколишнє середовище, порівняно з культурами, отриманими шляхом традиційної селекції. На жаль, цей звіт залишився непоміченим в Україні.

УДК 632.51:631.582:632.11

2016.3.153. ПРОДУКТИВНІСТЬ ПОПУЛЯЦІЙ БУР'ЯНІВ В АГРОФІТОЦЕНОЗАХ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР ЗА РІЗНИХ УМОВ ЇХ ФОРМУВАННЯ / Соколовська І.М. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ДСГДС НААН. — Кіровоград, 2015. — Вип. 12. — С. 63–69. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 547071.

Агрофітоценози, біопродуктивність бур'янів, кругообіг органічних речовин.

Відмічено, що невід'ємною частиною інтенсивного землеробства є його хімізація, особливо застосування добрив. Проте добрива не тільки сприяють підвищенню врожайності культурних рослин, але й збільшують забур'яненість посівів. Підраховано, що коефіцієнт використання поживних речовин з добрив культурними рослинами становить 30–40%. Бур'яни, споживаючи поживні речовини добрив, значно знижують цей коефіцієнт. Проведений моніторинг стану популяцій найбільш поширених бур'янів у посівах ячменю ярого та озимого, пшениці озимої та кукурудзи у двох господарствах (ПГ "Калінінське" і ТОВ "Колос") упродовж 2011–2013 рр. показав, що найменшу біопродуктивність мали популяції бур'янів в агроценозах пшениці озимої, найбільшу — в посівах кукурудзи. Так, у посушливому 2013 р. продуктивність бур'янів на полях пшениці озимої без добрив становила на початку весняної вегетації 150 г/м², за внесення NPK₂₀₀ — 170 г/м², в посіві кукурудзи відповідно — 200 і 235 г/м². Посіви ячменю ярого і озимого займали проміжне положення. У період вегетації біопродуктивність популяцій збільшилась у посівах пшениці озимої до 760 г/м² без добрив і за внесення NPK₂₀₀ — до 810 г/м², по кукурудзі — 1220 і 1300 г/м² відповідно. Наростання біомаси в популяціях бур'янів відбувалося по-різному й залежало як від умов року, так і агротехнічних заходів. У посушливому 2013 р. вона була меншою, сприятливішому 2011 р. — більшою. На підставі накопичення біопродуктивності популяцій бур'янів, зроблено висновок, що найбільша біопродуктивність бур'янів сприяє і більшому поверненню у ґрунт органічних речовин внаслідок кругообігу — 4712–5342 кг/га (з посіву кукурудзи) проти 27,0–33,0 кг/га (з посіву пшениці).

УДК 633.111.719:631.871:631.615

2016.3.154. ПШЕНИЧНІ РЕКОРДИ, АБО ЗОЛОТО НА БОЛОТІ / Кондратюк С. // Агроном. — 2016. — № 8. — С. 72–74.

Пшениця озима, тритикале озиме, мул річок і озер, рекордні врожаї.

Наведено результати досліджень 90-річного кандидата с.-г. наук І.В. Бадуліна з одержання рекордних врожаїв пшениці озимої сорту Фаворитка та тритикале озимого Союз на руслі пересохлої невеличкої річки на околиці м. Запоріжжя. Вже кілька років посіп І.В. Бадулін отримує з невеликої ділянки

(близько 50 м²) середню врожайність 3 кг/м², або 300 ц/га. Секрет такої високої врожайності пшениці — в мулистих ґрунтах. Як відомо, мул утворюється й відкладається на дні річок внаслідок змивання в них під впливом опадів верхнього родючого шару ґрунту, який збагачується органічними та мінеральними компонентами з водоймищ. Сорт Фаворитка займає 70% ділянки, а 30% — сорт тритикале Союз. Крім того, І.В. Бадупін вивчав не тільки вплив мулу на врожайність, але й строки сівби. Для цього сівба проводиться у III декаді липня, серпня та вересня. За 10 років досліджень врожайність коливалась у середньому від 3 кг/м² до 4 кг/м². Сівба відбувається вручну на глибину 4,5–5 см. Кожна насінина викладається на рівновіддаленій одна від одної відстані в рядку та міжрядді. Норма висіву спочатку була 5 млн, зараз — 7 млн насінин. Продуктивний стеблостій сягає 2,78 пагона на рослину з площею живлення 14,3 см². У посівах на час молочно-воскової стиглості цього року (2016) на 1 м² було 1950 колосів з середньою кількістю зерен 45–50 шт., максимальною — 73, масою 1000 насінин 45–50 г. За підрахунків елементів продуктивності встановлено, що в 2016 р. очікується врожайність 3,5 кг/м², тритикале озимого сорту Союз — 3,2 кг/м². Зроблено висновок, що потрібна державна програма з розчищення малих річок і озер та використання мулу як добрива.

УДК 633.111"324":631.164.24

2016.3.155. СКІЛКИ КОШТУВАТИМЕ ГЕКТАР ДЛЯ АГРАРІЯ В 2015 РОЦІ / Кернасюк Ю. // Агробізнес сьогодні. — 2015. — № 1/2 (296–297). — С. 12–15.

Виробництво с.-г., вартість витрат, складові витрат, пшениця озима.

Представлено результати аналізу вартості 1 га виробництва с.-г. продукції у 2014 р. і її прогноз на 2015 р. за інформацією Міністерства аграрної політики та продовольства. Станом на 17 грудня 2014 р. фактичні витрати коштів с.-г. підприємств становили понад 56 млрд грн, або 98% від планової потреби (на 8,2 млрд грн більше 2013 р.). Збільшення витрат відбулося за рахунок підвищення вартості мінеральних добрив, паливно-мастильних матеріалів, запчастин, засобів захисту та високої інфляції. Під урожай 2015 р. аграрії посіяли озими на зерно на площі 8,0 млн га, зокрема пшениці озимої 6,8 млн га (112%), ячменю — 1,1 млн га (97%), жита — 149,6 тис. га (75%). Статистика зростання собівартості продукції в аграрному секторі свідчить, що серед видів витрат найбільше зросла вартість мінеральних добрив — майже на 53,2%, запчастин для техніки — на 40,7 та нафтопродуктів — на 40,6%. Значно підвищились послуги в сільському господарстві — на 38,4%, ціна електроенергії — на 33%. У 2015 р. важливу роль у підвищенні вартості продукції будуть відігравати: рівень інфляції, вартість паливно-мастильних матеріалів, добрив, засобів захисту рослин та коливання курсу грошової одиниці. Враховуючи тенденцію зростання вартості матеріалів, собівартість одиниці с.-г. продукції може сягти 7567,4 грн/га проти 6333,5 грн/га у 2014 р., зокрема пшениці озимої з рівнем урожайності 4,5 т/га — 9970,7 грн/га. Відтак, кожен сільгоспвиробник у 2015 р. має чітко визначитися, де і на яких напрямках реально зменшити витрати для забезпечення конкурентоспроможності аграрного виробництва.

УДК 633.19:631.526.3:631.527

2016.3.156. АГРОЕКОЛОГИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА И КЛАСТЕРНЫЙ АНАЛИЗ СОРТОВ И СЕЛЕКЦИОННЫХ ЛИНИЙ ТРИТИКАЛЕ РОССИЙСКОЙ СЕЛЕКЦИИ / Понамарёв С.Н., Понамарёва М.Я., Гильмуллина Л.Ф., Маннапова С., Хусаинова Н.Ш., Гадальзянова Г.М. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 6. — С. 41–44. — Библиогр.: 10 назв.

Тритикале, сорти, селекція, кластери, врожайність.

Наведено результати вивчення 50 російських сортів і селекційних ліній озимого тритикале із світової колекції ВІР ім. М.І. Вавилова за комплексом господарсько корисних ознак упродовж 2012–2015 рр. в умовах Красноярського краю. За зимостійкістю виділено сорти: Бард, Тарасовський юбілейний, Водолей, Аккорд та інші (табл. 1). Найбільшим вмістом білка у зерні володіли сорти Студент, Конвейер, Мір, Алтайская 4, які слід використовувати як джерело при селекції на ви-

сокобілковість. Високою якістю зерна з об'єднанням високої продуктивності відрізняються сорти і лінії: Устінья, Саргау, Аккорд, Студент та інші. Методом багатомірної статистики нових вітчизняних сортів, тритикале поділено за ознаками на 7 кластерів і 5 відособлених типів (табл. 2). Кожен кластер об'єднує від 6 до 9 сортів, більш схожих за комплексом ознак. Так, для сортів тритикале 1-го кластера характерна висока продуктивність головного колоса та низькорослість; для 2-го кластера — висока продуктивна куцистість і маса зерна з рослини (табл. 3). За висновками виділено джерела окремих господарсько корисних ознак: Устінья, Саргау, Аккорд, АД 412/2, Алтайская 5 та ін. — за високою продуктивністю і якістю зерна; Башкірская короткостебельная, Аграф, Аллегро та ін. — за вмістом білка й врожайністю. Виділені сорти рекомендовано для використання у практичній селекції.

УДК 633.19:664.461:664.013:005.936.41

2016.3.157. НАРОДНОГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ ТРИТИКАЛЕ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ РОЗШИРЕННЯ СИРОВИННОЇ БАЗИ ХАРЧОВИХ ВИРОБНИЦТВ / Васильєв С.В. // Зернові продукти і комбікорми. — 2016. — Т. 62, № 1/2. — С. 13–19. — Библиогр.: 29 назв.

Тритикале, зерно, біохімічні властивості зерна, технологічні властивості.

Наведено огляд наукових праць, спрямованих на вивчення біохімічних і технологічних властивостей тритикале та визначення його місця в агропромисловій сфері України. Тритикале у багатьох країнах світу є культурою поліфункціонального використання як харчового, так і кормового призначення. Сортовипробування тритикале проводиться у 75 країнах. В Україні більш відомі сорти Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва як озимого, так і ярого типу розвитку. З озимих сортів найкращими є Гарне, Ратне, Раритет, Харроза. Площі посіву — близько 100 тис. га. За фізичними та біохімічними властивостями зерно тритикале займає проміжне положення між пшеницею і житом. Так, за натурою зерно тритикале поступається пшениці, але перевищує зерно жита. Вміст білка вищий, ніж у пшениці й жита, клейковини — такий самий, але якість її нижча. Проте потрібно зазначити, що тритикале насамперед використовують як кормову культуру для отримання зеленої маси, яка характеризується підвищеним вмістом протеїну, цукрів, каротиноїдів і поживною цінністю. Другою сферою широкого застосування тритикале є виробництво спирту, яке значно дешевше, ніж з жита й кукурудзи. На думку деяких дослідників, тритикале є перспективною культурою для розширення сировинної бази хлібопекарської галузі. Борошно із зерна тритикале за хлібопекарськими властивостями близьке до житнього, хліб з нього за об'ємом поступається пшеничному, але перевищує житній. Хліб має солодкуватий смак з більшою кислотністю та вологістю. Крім виготовлення хліба, за твердженням науковців, із борошна тритикале можна виробляти печиво високої якості, різноманітну крупу, пряники, кекси та бісквіти. Сучасні сорти тритикале характеризуються високими технологічними властивостями близькими до зерна пшениці, що зумовлює можливість використання стандартного обладнання для його переробки.

УДК 633.34:631.542.3:631.559

2016.3.158. НЕТРАДИЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ПІДВИЩЕННЯ УРОЖАЙНОСТІ СОЇ / Січкач В. // Пропозиція. — 2016. — № 6. — С. 52–54.

Соя, чеканка рослин, добрива, врожайність.

Відмічено, що головними факторами, що сприяють підвищенню врожайності сої, є: сорт, погодні умови, система добрив, захист від хвороб і шкідників, протруювання насіння, спосіб сівби. Кожен із показників вносить свій внесок у рівень врожайності. Так, спеціалісти США дослідили, що система добрив дає змогу одержати приріст врожайності сої на рівні 3 ц/га, сорт — 2,2, захист від хвороб і шкідників — 2,5, протруєння насіння — 1,8, спосіб сівби — 1,5 ц/га. За період із 1924 по 2010 рік середня врожайність сої в США підвищилась від 7,7 до 31 ц/га. У 2014 р. в США одержали рекордну середню врожайність сої — 31,6 ц/га. Одним із основних прийомів підвищення врожайності сої була чеканка молодих рослин сої у стадії 5–6 листків. Чеканка (прищипування верхівки, пінцирування) дає змогу призупинення росту головного

стебла, внаслідок чого відбувається перерозподіл пластичних речовин — зменшення їх притоку до генеративних органів і збільшення — до продуктивних. В умовах України чеканку проводили у фірмі "Інтерагро Сквир" (Київська обл.), внаслідок якої відбулося збільшення врожайності на 20–30%, та у фермерському господарстві "Тетяна 2011" — приріст 1,2 ц/га. Проте надзвичайно високу врожайність сої одержано в Японії — 67,3 ц/га у 1955 р. за видаленням термінальної бруньки. Було встановлено, що використання цього прийому до цвітіння збільшувало кількість бічних гілок. Детальне вивчення прийому чеканки показало, що сорти сої суттєво різняться за характером росту, який генетично детермінований. Сорти детермінованого типу вегетативний ріст закінчують до цвітіння, тому чеканка у цей період призводить до негативного впливу на врожайність. Сорти недетермінованих типів дають позитивний вплив. На підставі цього зроблено висновок, що для проведення заходу "чеканка рослин сої" необхідні додаткові дослідження з вивчення проходження фенологічних фаз кожного сорту — чим раніше проводиться чеканка, тим краще будуть проходити процеси відновлення і появи молодих пагонів і нових бобів продуктивності.

УДК 633–1–2:630*3

2016.3.159. НАУКА Й СУЧАСНИЙ АПК / Михайлов Ю. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 8. — С. 26–27.

Сільське господарство, новітні технології в АПК, штучна їжа.

Відмічено, що сільське господарство, як ніяка інша галузь економіки, впроваджує найбільше новітніх технологій в АПК. Надано їх короткий огляд, зокрема використання: 1) оптично-спектральних аналізаторів для визначення вмісту азоту в рослинах, які встановлюються на с.-г. машинах по внесенню добрив. Інформація з датчиків надходить на бортові комп'ютери машин у реальному часі. Останні визначають потрібну дозу внесення добрив; 2) супутники та суперкомп'ютери. Насамперед, це аерокосмічна фотозйомка стану посівів, встановлення систем автоматичного керування машинами, географічного місця об'єкта, прогнозування погоди; 3) дрони або безпілотні літальні апарати для огляду стану посівів, унесення пестицидів і добрив; 4) роботи — на молочних фермах та для сівки рису (Японія); 5) біотехнологія — для створення ГМО, штучної ДНК, нових хімічних сполук. У перспективі — штучна їжа, яка за корисністю для здоров'я, поживними властивостями та смаком перевершуватиме традиційну.

633.1 Хлібні злаки. Зернові культури

Науковий референт — доктор с.-г. наук ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 347.77.028:631.526.32:339.13(477)

2016.3.160. СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ НАСІННИЦТВА В УКРАЇНІ / Захарчук О.В. // Сучасні напрями селекційного удосконалення пшениці: матеріали міжнар. конф., присвяч. 100-річчю селекції пшениці в СГІ — НЦНС, м. Одеса, 1–3 черв. 2016 р. — Вінниця: ТОВ "Нілан-ЛТД", 2016. — С. 138–140. Шифр 547365.

Насінництво, норми висіву, виробництво насіння, законодавчі акти.

Відмічено, що в країнах ЄС щороку виробляється понад 200 млн т зерна зернових, з якого 3,5% або близько 6–7 млн т зерна використовується як посівний матеріал. В Україні, в результаті меншого врожаю і вищих норм висіву, на сівбу використовується зерна вдвічі більше, ніж в ЄС, що становить більше ніж 5% або близько 3 млн т. Середнє використання сертифікованого насіння в країнах ЄС становить близько 50%, зокрема в Данії, Нідерландах — 75–90%. Сертифікований посівний матеріал — це нові сорти рослин, які мають не лише кращу якість, але і підвищену стійкість до хвороб і змін клімату. Незважаючи на значні поліпшення у вітчизняному насінництві, Україна ще далека від європейських країн щодо забезпечення виробничих посівів якісним сертифікованим насінням. Причиною стало руйнування системи насінництва, доведення до критичного стану матеріально-технічної бази вітчизняної селекції, закриття або зруйнування насінневих заводів. Ринок насіння деформовано, товаровиробники часто пропонують фальсифікат під певною назвою нового сорту, що і викликало експансію іноземних сортів щодо низки с.-г. культур. Прийняті у грудні 2015 р. зміни до законів України "Про насіння і садивний матеріал" та "Про охорону прав на сорти рослин" надають можливість реально упорядкувати функції відповідних органів у сфері удосконалення систем сертифікації, умов реєстрації виробників насіння тощо. Проте, виходячи з вимог Європейського Союзу, в Україні потрібно: а) встановити державне замовлення на створення нових сортів та підтримку насінництва; б) розробити чіткий механізм отримання роялтих платежів на основі реальної вартості насіння. Вирішення цих проблем сприятиме налагодженню міжнародної співпраці України у сфері охорони прав на сорти рослин та комерційного обігу насіння.

УДК 631.527:633.113

2016.3.161. ХАРАКТЕРИСТИКА КОЛЕКЦІЙНИХ ЗРАЗКІВ СПЕЛЬТИ (TRITICUM SPELTA L.) ЗА ЕЛЕМЕНТАМИ ПРОДУКТИВНОСТІ ТА ХЛІБОПЕКАРСЬКОЮ ЯКІСТЮ / Моргун В.В., Січкач С.М., Починок В.М., Нінієва А.К., Чугункова Т.В. //

Физиология растений и генетика. — 2016. — Т. 46, № 2. — С. 112–119. — Бібліогр.: 19 назв.

Triticum spelta L., спельта озима та яра, зразки колекції, пшениця м'яка, елементи продуктивності, якість зерна.

Наведено результати вивчення елементів продуктивності, якості зерна та хлібопекарських властивостей колекційних зразків спельти. Вивчали зразки ярої та озимої спельти із колекції Національного центру генетичних ресурсів рослин України, Устимівської дослідної станції рослинництва та Інституту фізіології рослин і генетики НАН України. Стандартами слугували: сорт ярої канадської спельти СДС Zorba та сорт м'якої пшениці Зимоярка. Для аналізу із кожного зразка відбирали 20 рослин, визначали їх середню висоту (ВР), загальну (ЗК) і продуктивну (ПК) куцистість, довжину головного колоса (ДГК), кількість колосків у головному колосі (ККГК), кількість зерен у головному колосі (КЗГК), масу зерна головного колоса (МЗГК), масу зерна з рослини (МЗР) та масу 1000 зерен (МТЗ). Після збору врожаю визначали вміст білка, клейковини, показник седиментації та хлібопекарські властивості борошна спельти. За морфологічними показниками (ВР, ЗК, ПК і ДГК) кращим був зразок № 12041, за елементами продуктивності (ККГК, КЗГК, МЗГК, МЗР та МТЗ) — зразок UA 0300074 — маса зерна головного колоса — 2,2 г, маса зерна з рослини — 13 г, маса 1000 зерен — 40,0 г. За якістю зерна й хлібопекарськими властивостями кращими були зразки — 1114, 1117 та 1116, хоча поступалися сорту м'якої пшениці Ятрань 60. Виділені зразки можуть слугувати донорами для поліпшення або створення нових сортів м'якої пшениці.

УДК 633.1"324":631.582:631.526.3

2016.3.162. ВРОЖАЙНІСТЬ ОЗИМИНИ ПІСЛЯ ПОПЕРЕДНИКІВ: СОНЯШНИК І СОЯ / Авраменко С., Попов С., Гутяньський Р., Усов О., Курилов О. // Агробізнес сьогодні. — 2015. — № 17. — С. 37–39.

Культури озимі, пшениця, жито, тритикале, попередник, добрива, врожайність зерна.

Наведено результати досліджень щодо вивчення впливу попередників (соя, соняшник) на формування врожайності сортів пшениці озимої (Альянс, Досконала), жита озимого (Пам'ять Худосерка, Слобожанець F₁) та тритикале озимого (Ратне, Раритет) в умовах Лівобережного Лісостепу України впродовж 2011–2013 рр. Традиційно вважається, що соя, як бобова культура, є кращим попередником для озимих, оскільки завдяки бульбочковим бактеріям, залишає після себе значну кількість азоту у ґрунті, тоді як соняшник — нав-

паки, збільнює ґрунт. Однак це не завжди справджується. Соя для формування 1 т насіння і побічної продукції виносить з ґрунту 75–100 кг азоту, 17–25 кг фосфору та 30–45 кг калію, тоді як соняшник відповідно 40–65 кг, 15–30 і 100–160 кг. При цьому слід зазначити, що коренева система соняшнику поглинає калій з глибини ґрунту й більшу його частину залишає з побічною продукцією у верхній частині ґрунту, чим робить його доступнішим для наступних культур. Дослідженнями встановлено, що перевага попередника залежала від погодних умов осіннього періоду, строків збирання культури та якості передпосівного обробітку ґрунту. У середньому за три роки (2011–2013) врожайність зерна у всіх варіантах досліджуваних культур після соняшнику не поступалась її рівню після сої. Після обох попередників виявлено високу ефективність мінеральних добрив. Найвищу врожайність зерна пшениці озимої по сої та соняшнику одержано за внесення $N_{75}P_{45}K_{45}$, яка становила 4,29 і 4,40 т/га відповідно. На контролі (без добрив) у середньому за три роки (2011–2013) істотної різниці врожайності зерна пшениці по попередниках не виявлено. Зроблено висновок, що без добрив попередники соя та соняшник за врожайністю зерна є рівнозначними, а за внесення різних норм мінеральних добрив врожайність зерна озимих по попереднику соняшник була вищою, ніж після сої. Перевищення за врожайністю становило: у пшениці — 5,9%, тритикале — 15,6, жита озимого — 11,1% порівняно з контролем.

УДК 633.11:631.348:632.93:631.53.02

2016.3.163. СОВРЕМЕННЫЙ ПОДХОД К ПРЕДПОСЕВНОЙ ОБРАБОТКЕ СЕМЯН / Фадеев Л.В. // Хранение и переработка зерна. — 2016. — № 4. — С. 38–45. — Библиогр.: 6 назв.

Насіння, мікроорганізми, захист насіння, машини для протруювання.

Відмічено, що зерно було, є і буде місцем проживання та їжею для мікроорганізмів. Збільшення людиною виробництва зерна сприяло і збільшенню популяцій мікроорганізмів — конкурентів людини за сфери існування, тому боротьбу з ними потрібно проводити за всіма правилами боротьби з конкурентами. Головне — добре знати конкурента. Друге правило — ворог нашого конкурента — наш друг. За мільйони років у природі сформувався симбіоз мікроорганізмів з рослинами. Для знищення мікроорганізмів людина почала застосовувати поліцейський обробіток ґрунту, хімічну обробку посівів та зерна. Для збільшення ефективності у боротьбі з шкідниками, останнім часом набирає силу обробка насіння інокулянтами не тільки бобових, а й зернових культур. Для покращання обробки насіння інокулянтами в ООО “Спец-елеватормелъмаш” розроблено протруювач із двома блоками, у яких відбувається нанесення препарату на насіння. Розроблений протруювач має низку переваг порівняно з існуючими, зокрема, відсутнє травмування насіння та якісна обробка інокулянтами. Протруювач ПСФ дає змогу одночасно проводити протруювання хімічними препаратами та інокулювання насіння.

УДК 633.11:631.52(213.5)

2016.3.164. ЭФФЕКТИВНОСТЬ РАЗЛИЧНЫХ МЕТОДОВ ОТБОРА В СЕЛЕКЦИИ ЯРОВОЙ ПШЕНИЦЫ / Новохатин В.В. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 3. — С. 42–45. — Библиогр.: 24 назв.

Пшениця яра м'яка, селекція, методи добору, умови вирощування, сорт, економічна ефективність добору.

Наведено результати досліджень з вивчення ефективності методів добору вихідного матеріалу у гібридних комбінаціях при селекції пшениці м'якої ярої в умовах Казахстану. Добір проводили методами: I — ОНП (окрема насіння на потомство); II — ОНП МП (одноразовий добір насіння в F_2 і наступний пересів до F_5); III — МП (масовий пересів F_2 до F_5). При пересіві гібридних популяцій, щороку добирали елітні рослини, які після обмолоту і оцінок зерна за формою, крупністю і виповненістю, висівали сім'ями (3000–4000 шт.) в умовах зрошення і напівзабезпеченої богари. Оціночні роботи проводились у закритому ключі одним селекціонером, що давало змогу знизити їх суб'єктивність. Із взятих 54 гібридних комбінацій, у період пересіву і оцінок до F_5 було вибрано 26 комбінацій. На 28 залишених комбінаціях F_5

відбиралось по 150–200 елітних рослин — усього 7829 ліній. Одержаних методом ОНП до селекційного розсадника дійшло 434 (5,5%) ліній, методом ОНП + МП — 5028 (64,2%), з МП — 2367 (30,2%). Проте до конкурсного сортовивчення із ОНП (434 ліній) дійшло 4 лінії, із яких 3 лінії (92%) під назвою сортів Ікар (zareestrovano в 4, 9–11 регіонах), АВІАДа (zareestrovano в 4, 9, 10 регіонах РФ) і Аделіна (проходить державне сортовипробування) знаходяться у виробництві. Методами ОНП + МП і МП до конкурсного сортовивчення передано тільки 2 і 0 ліній відповідно. Зроблено висновок, що метод ОНП є найбільш ефективним при створенні сортів ярої м'якої пшениці і заслуговує широкого впровадження в селекції.

УДК 633.111“324”:631.559:631.582

2016.3.165. ЗАЛЕЖНІСТЬ ЗЕРНОВОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ВІД ПЛОЩІ ПРАПОРЦЕВОГО ЛИСТКА / Протопіш І.Г. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 2. — С. 64–67. — Библиогр.: 10 назв.

Пшениця озима, сорт, площа прапорцевого листка, попередник, строк сівби, врожайність.

Наведено результати досліджень щодо вивчення впливу площі прапорцевого листка на врожайність сортів пшениці озимої (Білоцерківська напівкарликова, Царівна) за сівби у другій декаді вересня і першій декаді жовтня по попереднику чорний пар та конюшина лучна упродовж 2009–2011 рр. в умовах Вінницької обл. Встановлено значну перевагу величини площі прапорцевих листків на 1 м² за сівби у I декаді жовтня. Так, по попереднику чорний пар та за 2-го строку сівби площа прапорцевих листків сорту Білоцерківська напівкарликова становила 9884,6 см²/м², першого строку — 7609,3 см²/м². У сорту Царівна показники площі були меншими і становили відповідно 9696 і 7528 см²/м². Доведено пряму залежність врожайності зерна пшениці озимої від величини площі прапорцевих листків — коефіцієнт кореляції становив 0,58. Частка впливу на формування врожайності становила 0,34 або 34%. Індекс поверхні листка у сорту Білоцерківська напівкарликова становив 0,99, у сорту Царівна — 0,97.

УДК 633.13:631.816.12

2016.3.166. ФОРМУВАННЯ ЗЕРНОВОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ ВІВСА ГОЛОЗЕРНОГО В ПІВНІЧНОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ / Кулик І.О. // Роль наукових досліджень в забезпеченні процесів інноваційного розвитку аграрного виробництва України: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених і спеціалістів, м. Дніпропетровськ, 25–26 трав. 2016 р. — Вінниця: ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2016. — С. 67–68. Шифр 547356.

Овес голозерный, попередник, добрива, врожайність.

Викладено результати досліджень щодо формування продуктивності вівса голозерного залежно від попередників та мінеральних добрив. Дослідження проводили на базі Ерастівської дослідної станції ІЗК НААН впродовж 2013–2015 рр. Вивчали сорт Скарб України по попередниках: пшениця озима, кукурудза МВС та соняшник з внесенням мінеральних добрив під передпосівну культивування та у підживлення. Встановлено, що зернова продуктивність вівса знаходилась у тісному взаємозв'язку із розмірами волоті. Підживлення N_{30} порівняно з варіантом без підживлення, залежно від фонового внесення добрив, сприяло збільшенню довжини волоті на 10,6–16,3%. Мінеральні добрива збільшували масу зерна за однієї рослини на 0,17–0,58 г залежно від попередника. Найбільші показники коефіцієнта продуктивного кушіння рослин вівса (1,33–1,46) спостерігались за внесенням $N_{40}P_{40}K_{40} + N_{30} + \text{Реакон-СР-Зерно}$. Даний варіант забезпечив і формування найвищих показників маси 1000 зерен — 25,8–28,6 г. Приріст врожайності від внесення $N_{20}P_{20}K_{20}$ та $N_{40}P_{40}K_{40}$ відносно контролю становив відповідно 9 та 13% після попередника пшениця озима, 19 та 23% — після кукурудзи і 11 і 24% — після соняшнику. Зроблено висновок, що кращим попередником для вівса голозерного є кукурудза МВС, після якої врожайність підвищується на 1,2–18,1% порівняно з іншими попередниками.

УДК 633.15:631.526.3:631.543.2

2016.3.167. УРОЖАЙНІСТЬ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ РІЗНИХ ГРУП СТИГЛОСТІ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ ТА ГУСТОТИ СТОЯННЯ В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ НА

ЗРОШЕННІ / Влашук А.М., Колпакова О.С., Кляуз М.А. // Роль наукових досліджень в забезпеченні процесів інноваційного розвитку аграрного виробництва України: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених і спеціалістів, м. Дніпропетровськ, 25–26 трав. 2016 р. — Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. — С. 49–50. Шифр 547356.

Кукурудза, гібриди, строки сівби, густина стояння, врожайність.

Наведено результати досліджень з вивчення впливу строків сівби і густоти стояння рослин на врожайність гібридів кукурудзи різних груп стиглості в умовах південного Степу на зрошенні. Вивчали три строки сівби (II і III декади квітня, I декада травня), гібриди Тендра (ранньостиглий), Скадовський (середньоранній) та Каховський (середньостиглий) за густоти стояння 70, 80 і 90 тис. рослин/га. Виявлено, що показники врожайності від досліджуваних факторів варіювали в межах 9,7–10,9 т/га (Тендра), 10,1–11,9 (Скадовський), 11,5–13,5 т/га (Каховський). Найбільшу врожайність зерна (13,5 т/га) сформував гібрид Каховський за сівби у III декаді квітня та густоти стояння 70 тис. рослин/га. Проте ранньостиглий гібрид Тендра виявився більш адаптованим до умов вирощування — рівень падіння врожайності був мінімальним за всіх строків сівби та густоти стояння рослин. Установлено, що всі фактори досліджу: гібрид, строки сівби і густина стояння по-різному впливають на рівень врожайності. В умовах зрошення III декада квітня є оптимальним строком сівби, а більш врожайним є гібрид Каховський — 13,9 т/га за сівби у III декаді квітня і густоти 70 тис. шт./га.

УДК 633.15:631.555:631.526.3

2016.3.168. ПРОДУКТИВНІСТЬ КУКУРУДЗИ РІЗНИХ ГРУП СТИГЛОСТІ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ ЗБИРАННЯ / Березовський С.В. // Роль наукових досліджень в забезпеченні процесів інноваційного розвитку аграрного виробництва України: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених і спеціалістів, м. Дніпропетровськ, 25–26 трав. 2016 р. — Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. — С. 44–46. Шифр 547356.

Кукурудза, гібриди, строки збирання, врожайність.

Проведено дослідження з виявлення оптимальних строків механізованого збирання зерна гібридів кукурудзи різних груп стиглості. Строки збирання визначають втрати зерна, травмованість та вологість, що впливає на технологічні втрати. Встановлено, що в разі зміщення строків збирання гібридів кукурудзи у бік пізніх, спостерігається чітка тенденція до збільшення показника полеглості рослин. Простежується й закономірність, що скоростигліші гібриди мають більші показники полеглості. Так, якщо при збиранні 15 вересня ранньостиглий гібрид Ушицький 167 СВ мав показник полеглості рослин 2,9–9,1%, середньоранній Подільський 274 СВ — 0,1–2,0%, то при збиранні 5 листопада ці показники збільшилися до 29 і 18% відповідно. Крім полеглості рослин, строки збирання визначають і передзбиральну вологість зерна. Найменша вологість зерна спостерігалась за своєчасного збирання — 15–25 вересня. Зволікання зі строками збирання призводило до збільшення вологості зерна внаслідок погіршення кліматичних умов. Пізні строки збирання підвищують пошкодження рослин шкідниками та ураження хворобами. Найменші втрати зерна всіх гібридів різних груп стиглості були за ранніх строків збирання, коли фіксували найменшу кількість пониклих качанів, хоча дещо підвищену вологість. У гібридів всіх груп стиглості при збиранні 15 вересня втрати зерна були в межах 1,3–2,1%, а при збиранні 5 листопада втрати зростали до 7,3–9,5%.

УДК 633.15:633.111:631.526.3

2016.3.169. ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРОИЗВОДСТВА ЗЕРНА НА ОСНОВЕ НОВЫХ СОРТОВ ОЗИМОЙ ПШЕНИЦЫ СЕЛЕКЦИИ КНИИСХ им. П.П. ЛУКЬЯНЕНКО / Романенко А.А., Беспалова Л.А., Котляров Д.В. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 3. — С. 15–18. — Библиогр.: 3 назв.

Пшениця озима, сорт, виробництво зерна, площа посіву, врожайність, економічна ефективність.

Наведено результати порівняльної оцінки економічної ефективності вирощування нових сортів пшениці озимої селекції Краснодарського НДІСГ ім. П.П. Лук'яненка за 2001–2015 рр. Докладно показано динаміку врожайності і збільшен-

ня посівних площ. Так, у деяких районах Краснодарського краю середня врожайність пшениці озимої досягла 6,0 т/га і навіть 7,0–8,0 т/га. Проте в інших районах і господарствах генетичний потенціал сортів використовувався на 30–40%. На підставі аналізу показників ціни реалізації продовольчого зерна, середніх витрат на вирощування, собівартості і рентабельності зерна розраховано загальний економічний ефект від селекції і наслідництва нових сортів пшениці озимої. За п'ять років (2004–2008) загальний економічний ефект від вирощування нових сортів становив 15229,7 млн руб., у т.ч. 10365,5 млн руб., або 68% — за рахунок впровадження напівкарликових сортів. Саме високий чистий прибуток за 5 років забезпечив сорт Гром — 4033,1 млн руб. і Таня — 3936,9 млн руб. Кожен рубль, вкладений в селекцію, приніс від 16 до 579 руб. чистого прибутку (табл.). Сорти Гром і Таня в 2005–2015 рр. становили основу озимого клину на Кубані — по 257,2 і 426,3 тис. га відповідно щороку.

УДК 633.16:631.526.3:631.527.8

2016.3.170. ИНТЕГРИРОВАННАЯ ОЦЕНКА АДАПТИВНОЙ СПОСОБНОСТИ ОБРАЗЦОВ ЯЧМЕНЯ ИЗ КОЛЛЕКЦИИ ВИР В УСЛОВИЯХ КРАСНОЯРСКОГО КРАЯ / Сури́н Н.А., Ляхова Н.Е., Герасимов С.А., Липшин А.Г. // Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, № 6. — С. 32–35. — Библиогр.: 18 назв.

Колекція ячменю ярого, оцінка комплексна, екологічна пластичність, врожайність.

Представлено результати комплексної оцінки 85 зразків світової колекції ячменю ярого ВІР ім. М.І. Вавилова за окремими елементами продуктивності, ступеня варіювання, екологічної пластичності в умовах Красноярського краю впродовж 2012–2015 рр. За скоростиглістю виділено зразки: Соболюк, Княжич, Нутанс 302, Двина, Pasande, які досягають разом зі стандартом Ага (табл. 1). Високою здатністю до кушіння характеризувалися зразки — Княжна, Нутанс 302, Rural — 2,0–2,8 пагони/рослину. За кількістю зерен у головному колосі — Двина, Ілек 16, Xandu (19,7–21,5 шт./кол.). За масою 1000 зерен — Нутанс 302, Корона, Xandu (45,3–47,9 г). Виявлено позитивну сполученість між масою зерна головного колоса і врожайністю, за якими слід проводити добір високопродуктивних генотипів у гібридних популяціях. Сформовано групи зразків за різних елементів продуктивності — продуктивної кущистості, маси зерна з головного колоса або рослини (табл. 2). Серед високопродуктивних сортів кращими були Княжич та Etienne (467–520 г/м²). За комплексом господарсько-корисних ознак в умовах Красноярського краю кращими були Фенікс (маса 1000 зерен та з рослини), Rural (продуктивне кушіння, маса зерна з рослини), Нутанс 302 (скоростиглість, продуктивне кушіння, маса 1000 зерен та з рослини) та ін. Сорти Ага, Княжич, Фенікс, Ілек 16, Rural і Etienne гармонічно поєднували селекційні ознаки, адаптивну здатність й підвищену врожайність.

УДК 633.161:631.51.02:631.582

2016.3.171. НОВЫЕ СОРТА-ДВУРУЧКИ ЯЧМЕНЯ И ЭЛЕМЕНТЫ ТЕХНОЛОГИИ ИХ ВОЗДЕЛЫВАНИЯ ПРИ ОСЕНЕМ ПОСЕВЕ В УСЛОВИЯХ ЮЖНОЙ ЗОНЫ РОСТОВСКОЙ ОБЛАСТИ / Алабушев А.В., Янковский Н.Г., Донцова А.А., Попов А.С. // Земледелие. — 2016. — № 3. — С. 38–40. — Библиогр.: 5 назв.

Ячмінь, дворучка, строк сівби, попередник, сорти, врожайність.

Відмічено, що в умовах Ростовської обл. відсоток зрідженості і загибелі посівів озимого ячменю часте явище. Для їх пересіву або «ремонт» потрібні сорти ячменю — дворучки. В Інституті зернових культур ім. І.Г. Калиненка створено низку сортів ячменю-дворучки, здатних формувати за осінньої сівби до 10 т/га, весняної — до 6 т/га зерна. Вивчали три сорти: Мастер, Тимофій і Тигр, висіяних по попередниках — пшениця озима, кукурудза на силос, горох і чорний пар у різні строки: 10, 20, 30 вересня і 10 жовтня. За роки вивчення (2011–2013) відмічено сортову реакцію на попередники. Так, сорт Мастер найбільшу врожайність сформував у 2011 р. — 6,4 т/га по гороху, у 2012 р. — 4,0 т/га по пшениці озимій, у 2013 р. — 6,1 т/га по чорному пару. У сорту Тигр у 2011 р. найбільша врожайність була по пшениці озимій — 6,5 т/га, у 2012 і 2013 рр. — 4,1 і 6,6 т/га відповідно по чорному

пару. У середньому за 2011–2013 рр. врожайність була: по чорному пару — 5,4–6,1 т/га; після гороху — 5,4–5,6 т/га; після озимої пшениці — 5,1–5,4 т/га і найнижчий — 4,9–5,2 т/га — по кукурудзі на силос. Найбільша врожайність сортів ячменю-дворучки була за сівби 20–30 вересня: 5,6–6,2 т/га за сівби 20.09 і 5,3–5,9 т/га — сівби 30.09. Зроблено висновок, що для півдня Ростовської обл. сівба 20–30 вересня є оптимальними строками. Сівба пізніше або раніше призводила до зниження врожайності всіх сортів ячменю.

УДК 633.19:631.526.3

2016.3.172. СОРТ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ УРОЖАЙНОСТІ ТРИТИКАЛЕ ОЗИМОГО / Ковальчук О.І. // Роль наукових досліджень в забезпеченні процесів інноваційного розвитку аграрного виробництва України: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених і спеціалістів, м. Дніпропетровськ, 25–26 трав. 2016 р. — Вінниця: ТОВ "Нілан-ЛТД", 2016. — С. 60–61. Шифр 547356.

Тритикале озиме, сорт, технологія вирощування, врожайність.

Відмічено, що для зони Лісостепу й Полісся України рекомендовано 26 сортів тритикале озимого, занесених до Дер-

жавного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні. Проте в умовах різких гідротермічних коливань більшість сортів мають велику розбіжність між потенційною та реальною врожайністю, яка значно варіює за роками. Для визначення реалізації генетичного потенціалу тритикале озимого в умовах Львівської обл. вивчали сорти, створені у різних за екологічним типом установах-оригінаторах: Поліський 7 (Ін-т землеробства), Ратне, Мольфар (Волинський ін-т агропромислового виробництва), Харроза, Раритет (Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва). Перед сівбою насіння обробляли регулятором росту Вимпел-К + мікродобриво Оракул сумісно з протруйником Вітавакс 200 ФФ. Під передпосівну культивування вносили $N_{30}P_{90}K_{90} + N_{30}$ (IV та VII етапи органо-генезу). Посіви обробляли від хвороб фунгіцидом Фалькон, від бур'янів — гербіцидами Раундап, 48% в.р., Гранстаром, 73% в.р. Найвищу врожайність — 5,11–5,72 т/га — забезпечили сорти Раритет і Мольфар, а найнижчу — 5,23 т/га — Харроза. Різницю між сортами становила 0,12–0,61 т/га. Вищу врожайність сортів Мольфар і Раритет було одержано за рахунок більшої маси зерна з колоса — 2,56 і 2,62 г/шт. та менших втрат при перестой.

633.2/.4 Кормові культури

Науковий референт — кандидат істор. наук ДАВИДЕНКО М.М.

Науковий консультант — професор БОГОВІН А.В.

УДК 633.17:631.559

2016.3.173. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УРОЖАЙНОСТІ ЗЕРНА СОРГО ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ / Освієнко І.А. / Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2015. — № 1. — С. 21–28. — Бібліогр.: 5 назв.

Сорго зернове, строки сівби, норми висіву, урожайність зерна.

Вивчено особливості формування урожайності зерна сорго сорту Одеський 205 залежно від строків сівби та норм висіву в умовах Лісостепу Правобережного. Виявлено, що строки сівби значною мірою впливали на проходження фаз росту і розвитку сорго зернового та залежали від погодних умов. Встановлено, що для одержання насіння сорго зернового в умовах Лісостепу Правобережного його доцільно висівати у першій та другій декаді травня з нормою висіву 200 тис. шт./га схожих насінин, коли створюються сприятливі умови для росту та розвитку рослин і формування найбільшої насінневої продуктивності, яка становила 5,0 та 5,1 т/га відповідно. Сівба сорго зернового у більш пізні строки (в третій декаді травня та першій декаді червня) призводила до значного зниження урожайності — 3,5 та 1,9 т/га відповідно, а в окремі роки досліджень внаслідок сівби в цей період несприятливі погодні умови припадали на час формування зернівки у волоті і як наслідок, призводили до фізіологічної неспроможності рослин сформувати зерно у волоті. За сівби з нормою висіву 100 тис. шт./га схожих насінин сорго формувало великі волоті та задовільний урожай від 3,1 до 1,2 т/га зерна залежно від строку сівби. При збільшенні норми висіву розміри волотей зменшуються, проте урожайність зростає за рахунок утворення більшої кількості продуктивних волотей на одиницю площі.

УДК 633.2/3:551.583(477.7)

2016.3.174. ПРОДУКТИВНОСТЬ СИЛОСНЫХ КУЛЬТУР В УСЛОВИЯХ ЗАСУШЛИВОГО КЛИМАТА ЮЖНОЙ СТЕПИ УКРАИНЫ / Голобородько С.П., Петричук Л.И. // Кормопроизводство. — 2016. — № 7. — С. 33–39.

Сорго цукрове, кукурудза, одиниці кормові, протеїн, посуха.

Наведено результати порівняльного вивчення силосних культур сорго цукрового і кукурудзи на темно-каштанових ґрунтах в одновидових і сумісних посівах із соєю і амарантом в умовах неполивного землеробства Південного Степу України. Силосні культури вивчали в період 2011–2013 рр. у трифакторному польовому досліді, де фактор А — кормові культури (кукурудза середньостигла Кримська 15 і пізньо-

стигла Аграрна 5 і сорго цукрове середньостигла Етюд і пізньостигла Одеська 385), фактор В — група стиглості і фактор С — культура-компаньйон. Упродовж трьох років проведення досліджень погодні умови були вкрай несприятливими для вирощування. При вирощуванні сорго цукрового в сумісних посівах з соєю і амарантом в умовах природного зволоження (без зрошення) забезпечувалося одержання найбільш збалансованих за поживністю високоякісних кормів (3,60–3,91 т/га к. од.). Середньостиглий сорт сорго цукрового Кримське 15 виявився продуктивнішим за сорго пізньостиглого сорту Аграрний 5 як у одновидових посівах — 17,2 і 15,7 т/га, так і в суміші з амарантом — 17,4 і 16,9 т/га зеленої маси відповідно. Сорго цукрове різної групи стиглості порівняно з кукурудзою формувало більш високі врожаї листостеблової маси і забезпечувало рівномірніше надходження кормів упродовж вегетаційного періоду для годування тварин.

УДК 633.2:551.5

2016.3.175. ПРОДУКТИВНІСТЬ БОБОВО-ЗЛАКОВИХ СУМІШЕЙ ОДНОРІЧНИХ КУЛЬТУР ЗАЛЕЖНО ВІД ПОГОДНИХ УМОВ ЛІСОСТЕПУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО / Гетман Н.Я. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2015. — Вип. 81. — С. 39–45. — Бібліогр.: 6 назв.

Культури однорічні, вологозабезпеченість, температурний режим, урожайність, маса листостеблова, речовина суха.

Наведено аналіз погодних умов за період 1981–2014 рр. та їх вплив на кормову продуктивність сумішей вівса та тритикале ярого з високобілковими культурами. Відзначено, що за останнє десятиліття період вегетації відрізнявся високими середньодобовими температурами повітря (106–107% від багаторічної норми), нерівномірним зволоженням (86%), загальною атмосферною посушливістю та задовільними запасами продуктивної вологи в 100 см шарі ґрунту. Проте, незважаючи на зміни погодних умов, суміші вівса та тритикале ярого з високобілковими культурами забезпечили в середньому урожайність листостеблової маси на рівні 27,1–32,9 т/га з виходом сухої речовини 5,82–7,81 т/га з вмістом перетравного протеїну в кормовій одиниці 125–131 г.

УДК 633.2:631.962.2:57

2016.3.176. ФОРМУВАННЯ ЩІЛЬНОСТІ СІЯНИХ АГРОФІТОЦЕНОЗІВ ЗАЛЕЖНО ВІД ВИДОВОГО СКЛАДУ БАГАТОРІЧНИХ ТРАВ ТА РІВНЯ ЇХ УДОБРЕННЯ / Демидас Г.І., Демцюра Ю.В. // Вісник Уманського національного універси-

тету садівництва. — 2016. — № 1. — С. 45–47. — Бібліогр.: 9 назв.

Щільність травостою, видовий склад, рівень удобрення, спосіб сівби.

Висвітлено вплив способів сівби, рівня мінерального удобрення та видового складу багаторічних травосумішок на формування щільності травостою та інтенсивності досягнення ним укисної стиглості. Використано сорти трав: люцерна посівна сорту Синюха, очеретянка звичайна сорту Київська, пирій безкореневищний сорту Марусинський, стоколос безостий сорту Арсен, костриця лучна сорту Катріна, грястиця збірна сорту Українка, тонконіг лучний сорту Приєкульський. Вивчено вплив сівби в один рядок та роздільно смугами через 2 рядки. Встановлено, що найбільшу кількість пагонів на 1 м² забезпечують травосумішки, до складу яких входять люцерна посівна, грястиця збірна та стоколос безостий з тонконогом лучним. Щільність таких травостоїв за внесення повного мінерального добрива і смугового способу сівби становила 1064–1095 шт./м².

УДК 633.2:636.086 (477.42)

2016.3.177. ВИРОБНИЦТВО КОРМІВ ЗА ОРГАНІЧНОГО ВИРОЩУВАННЯ БАГАТОРІЧНИХ ТА ОДНОРІЧНИХ ТРАВ В УМОВАХ ПОЛІССЯ / Мойсієнко В.В., Стоцька С.В., Сладковська Т.А. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2015. — № 1. — С. 144–151. — Бібліогр.: 4 назви.

Трави багаторічні та однорічні, травосумішки, системи удобрення органічна та органо-мінеральна.

Викладено результати багаторічних наукових досліджень з багаторічними та однорічними травами в одновидових посівах та сумішках щодо підвищення їх кормової продуктивності, виробництва кормів і кормового білка за органічного вирощування. Встановлено, що виробництво якісних трав'яних кормів значною мірою залежить від органічної та органо-мінеральної систем удобрення у кормовій сівозміні, застосування органічної маси рослин — соломи, зелених добрив, гною, рідких комплексних добрив на хелатній основі Квантум–Зернові та Квантум–Бор-Актив. Ці фактори залежно від агрокліматичних умов вирощування сприяють забезпеченню 6–12 т/га сухої речовини, 5–11 т/га кормових одиниць та від 0,8 до 1,7 т/га перетравного протеїну при високій якості кормової одиниці.

УДК 633.21:631.599(477.73)

2016.3.178. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ БАГАТОРІЧНИХ ЗЛАКОВИХ ТРАВ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ / Антипова Л.К. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 1(82). — С. 107–114. — Бібліогр.: 8 назв.

Трави багаторічні злакові, облистянність, умови погоднокліматичні, одиниці кормопроєїнові, енергія обмінна.

Наведено результати трирічних (2012–2014 рр.) досліджень росту і розвитку багаторічних злакових трав (стоколос безостий сорту Марс, житняк гребінчастий сорту Петрівський, пирій середній сорту Хорс, райграс високий сорту Дронго) у посушливих умовах південного Степу України на прикладі Миколаївської області з метою визначення найбільш продуктивних з них для зміцнення кормової бази. У середньому за роки досліджень, найбільш високою польовою схожістю насіння виявилася у стоколосу безостого — 50,0%. Схожість насіння житняка, райграсу та пирію у середньому за два роки була на рівні 49,7, 48,6 і 46,2% відповідно. Найбільша кількість пагонів була сформована багаторічними злаками у другий рік вегетації, найбільша облистянність рослин була у стоколосу безостого (45,5%) та у райграсу (44,9%), тоді як у житняка вона становила 39,6%. У середньому за другий і третій роки життя, перевагу за продуктивністю мали рослини стоколосу безостого (3,73 т/га повітряно-сухої маси, 2,24 т/га кормопроєїнових одиниць (КПО), 25 ГДж/га обмінної енергії). Рослини житняка формували найнижчу урожайність з одиниці площі. Збір кормових одиниць становив 1,49 т/га, перетравного протеїну — 0,14 т/га, КПО — 1,42 т/га, обмінної енергії — 20,2 ГДж/га.

УДК 633.31:633.15

2016.3.179. СИЛОСОВАНИЕ КУКУРУЗЫ С ЛЮЦЕРНОЙ / Насибов Ф.Н., Мирзоев В.А. // Аграрная наука. — 2016. — № 7. — С. 16–18. — Библиогр.: 4 назв.

Силос комбінований, люцерна, кукурудза, хімічний склад силосу, консервування силосу,

Наведено дослідження з вивчення формування врожаю і кормової цінності кукурудзи. Кількість жиру (0,97%), клітковини (7,5%) і каротину (40,27%) була вище в силосі I варіанта (кукурудза 80 і люцерна 20%); золи (2,52%) в силосі II варіанта (кукурудза 75 і люцерна 25%), у силосі III варіанта було більше кальцію (0,44%), а фосфору (0,14%) у силосі IV варіанта (60 кукурудзи та 40% люцерни). Результати хімічного аналізу силосів показали, що кукурудзяно-люцерновий силос порівняно з кукурудзяним відрізнявся більш високим вмістом поживних речовин. Уміст сирого протеїну був також достовірно вищий у цьому ж силосі. Так, у кукурудзяно-люцерновому силосі його було 0,93, а в кукурудзяному — менше на 0,06%. Найбільша кількість сирого клейковини була в кукурудзяно-люцерновому силосі і становила 7,21, а в кукурудзяному — на 0,89% менше. Результати показали, що найбільше збереження сухої речовини (88,26%) спостерігалось в третьому варіанті силосу — 70% кукурудзи і 30% люцерни. Це говорить про те, що таке співвідношення сировини найбільш оптимальне для силосування кукурудзяно-люцернової суміші без використання консервантів.

УДК 633.321:631.527.5

2016.3.180. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АЛЛОПОЛИПЛОИДИИ В СЕЛЕКЦИИ КЛЕВЕРА ЛУГОВОГО (TRIFOLIUM PRATENSE L.) / Новоселов М.Ю., Старшинова О.А., Дробышева Л.В., Зятчина Г.П. // Кормопроизводство. — 2016. — № 9. — С. 39–45.

Конюшина, алополіплоїдія, гібридизація міжвидова, продуктивність насіннєва.

Досліджено можливість створення тетраплоїдного селекційного матеріалу конюшини лугової з підвищеною насіннєвою продуктивністю методом алополіплоїдії. Використовували диплоїдні зразки конюшини інкарнатної (*Trifolium incarnatum* L.) K-34540 і K-32650 і конюшини лугової (*Trifolium pratense* L.) № 226Бц. Для виявлення алополіплоїдів на основі гібридизації конюшини лугової і інкарнатної були отримані автотетраплоїди. Диплоїдні пилкові зерна набували неправильної форми, що давало змогу ідентифікувати химерні рослини в поколінні C₀. Вихід автотетраплоїдів у поколінні C₁ становив 64–78%. Вони були включені в схрещування, де як материнська форма використовувалася *Tr. pratense* L., як батьківська — *Tr. incarnatum* L. У процесі схрещувань було отримано 40 вивчених насінин при зав'язуванні 2,7%. Вихід алополіплоїдів становив 0,14%. Два гібрида відрізнялися високою здатністю до самозапилення: зав'язування насіння становило 43–56%. Вивчені генотипи покоління I₁ відрізнялися різним рівнем самосумісності — від 3–4 до 91%. Вихід генотипів з рівнем самосумісності вище середнього по досліді досягав 52–54%. Отримано високосамосумісні алополіплоїди покоління I₂ на основі міжвидової гібридизації конюшини лугової і інкарнатної.

УДК 633.352:631.52

2016.3.181. МІНЛИВІСТЬ ТА УСПАДКУВАННЯ ОЗНАК В ПОПУЛЯЦІЯХ F₃ ВИКИ ЯРОЇ, ВИРОЩЕНИХ В АГРОЦЕНОЗІ З ПІДТРИМУЮЧИМИ КУЛЬТУРАМИ / Гагін А.О. // Вісник Уманського національного університету садівництва. — 2015. — № 1. — С. 49–57. — Бібліогр.: 6 назв.

Вика яра, мінливість, успадкування, культура підтримувальна.

Наведено результати дослідження мінливості та успадкування ознак рослин F₃ вики ярої (гібридні популяції F₃: Веснянка /880/09; 910/09 / Гібридна 13; Ліла / Багатоплідна 19; Білоцерківська 96 / Спутниця та їх вихідні форми), вирощених із підтримувальною культурою, для підвищення стійкості вихідного матеріалу до вирощування в змішаному агроценозі. Встановлено, що на фоні підтримувальної культури зменшувалися межі фенотипової мінливості за продуктивністю порівняно з контролем. Спостерігається зниження успадкування ознак у рослин, вирощених на фоні підтримувальної культури, за рахунок збільшення модифікаційної та зменшення генотипної мінливості. При оцінці рослин F₃ на зазначеному фоні, коефіцієнт успадкування може знижуватися в декілька разів, що може свідчити про низьку здатність вихідних форм конкурувати із підтримувальними культурами.

УДК 633.361:631.5

2016.3.182. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЮ ЕС-ПАРЦЕТУ ПОСІВНОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ДІЇ АГРОТЕХНІЧНИХ ФАКТОРІВ / Коваленко В.П. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 94: С.-г. науки. — С. 32–37. — Бібліогр.: 7 назв.

Еспарцет посівний, площа листків, висота скошування, зелена маса.

Відображено результати досліджень зі встановлення впливу добрив і висоти скошування на формування травостою еспарцету посівного, а також на основні показники врожайності та якості корму з цієї культури. Встановлено, що при висоті скошування 11 см врожайність була вищою порівняно з варіантами, де травостій скошували на висоті 7 см. Доведено, що найбільша площа листової поверхні формується за висоти скошування 11 см у період початку цвітіння — 50,3–52,3 тис. м²/га, на час масового цвітіння листової поверхні зменшується до 46,7–47,63 тис. м²/га.

УДК 633.367.3:631.81.095.337

2016.3.183. АГРОТЕХНИЧЕСКИЕ ПРИЁМЫ ПОЛУЧЕНИЯ ВЫСОКОГО УРОЖАЯ ЛЮПИНА БЕЛОГО / Сергеева В.А., Муравьев А.А., Наумкин В.Н. // Аграрная наука. — 2016. — № 7. — С. 4–7. — Библиогр.: 15 назв.

Люпин білий, сорти люпину, норми висіву, строки сівби, інюляція, добрива, регулятор росту.

В умовах Белгородської обл. на чорноземі типовому виявлено реакцію сортів люпину білого на ґрунтово-кліматичні умови. У середньому за 4 роки врожайність варіювала від 3,39 до 4,32 т/га насіння. Максимальний рівень врожайності і високу якість насіння забезпечив сорт Деснянский 4,32 т/га з вмістом білка 32,8%, жиру — 9,7% при низькій алкалоїдності 0,067%. Встановлено, що сорт Деснянский слід висівати в ранні терміни при прогріванні посівного шару ґрунту до 6–7°C з нормою висіву 1,3 млн схожих насінин на гектар. Поліпшення поживного режиму рослин у цілому при комплексному застосуванні досліджуваних технічних прийомів позитивно впливало не тільки на вегетативний ріст, висоту і збір повітряно-сухої маси рослин, але і на кількість та масу активних азотфіксуювальних кореневих бульбочок, а також сприяло істотному збільшенню площі асиміляційної поверхні рослин. Внесення повної норми добрива спільно з обробкою насіння люпиновим ризоторфіном, молібдатом амонію, сульфатом кобальту і регулятором росту лариксином забезпечило найбільшу врожайність (2,71 т/га) і кращу якість насіння (білка — 35,7%, жиру — 8,2, низький вміст алкалоїдів — 0,112%).

УДК 633.37:631.559:(631.531.048+631.81)

2016.3.184. РІСТ І РОЗВИТОК ЧИНИ ПОСІВНОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД НОРМ ВИСІВУ ТА УДОБРЕННЯ В УМОВАХ ЛІСО-

СТЕПУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО / Страшевська К.В. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 3. — С. 15–22. — Бібліогр.: 10 назв.

Культури зернобобові, білок, чина посівна, зерно, маса зелена.

Викладено результати досліджень (2014–2015 рр.) процесів росту і розвитку чини посівної сорту Сподіванка на сірих лісових ґрунтах залежно від норм висіву, удобрення та погодних умов. Встановлено, що ріст і розвиток чини посівної значною мірою залежить як від удобрення, так і від погодних умов у період вегетації. Польова схожість насіння в умовах 2014 р. становила за норми висіву 1,5 млн.шт/га насінин 96%, в той час як в умовах 2015 р. цей показник був меншим на 4%, а виживання рослин від сходів до збирання становило у 2014 р. 96%, в 2015 р. — 92%. Менш сприятливі погодні умови 2015 р. за кількістю опадів значною мірою впливали на зменшення висоти рослин, яка була меншою у період бутонізації на 36 см, у фазі цвітіння — на 41 см, при утворенні бобів — на 44 см, а у повній стиглості — на 43 см порівняно з умовами 2014 р. За більш посушливих умов у 2015 р., за показником ГТК 0,50 період вегетації чини посівної сорту Сподіванка від сходів до повної стиглості становив 84 дб, проти 87 дб у 2014 р. за показником ГТК 1,24. Тривалість міжфазних періодів чини посівної сорту Сподіванка у середньому становила: сівба-сходи — 9 дб, сходи-бутонізація — 23 доби, бутонізація-цвітіння — 16 дб, цвітіння-утворення бобів — 16 дб, у міжфазний період — повна стиглість у 2014 р. становила 23 доби, в 2015 р. — 20 дб. У зв'язку з прогнозованим потеплінням клімату перспективною зернобобовою культурою в умовах Лісостепу Правобережного доцільно вважати чину посівну.

УДК 633.39:677.152:631.5:631.8

2016.3.185. КРОПИВА КОРМОВА / Ковбасюк П. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 9. — С. 4–7.

Кропива кормова, агротехніка кропиви, удобрення, сівба кропиви, обробіток міжрядь.

Наведено біологічні особливості, господарське значення, агротехнічні прийоми вирощування, режим удобрення кропиви коноплеподібної. З'ясовано, що кропива в раціоні свиней і птиці навіть у невеликій кількості (5–7%) збільшує їхню продуктивність на 20–25%. Кропива має високі вимоги до щільності ґрунту, найсприятливішими є показники 0,9–1,3 г/см³, оптимальна кислотність ґрунту — 6,8–7,4. Для одержання високої врожайності слід вносити 30–40 т/га органічного добрива та повне мінеральне добриво з розрахунку N₉₀P₉₀K₆₀ на чорноземах. Для покращання міжрядного обробітку ґрунту на ранніх стадіях, коли сходів кропиви не видно, рекомендовано використовувати маячну культуру (ріпак), яка позначатиме сходи.

633.5/.9 Технічні культури

Науковий референт — кандидат істор. наук ДАВИДЕНКО М.М.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН КАЛЕНСЬКА С.М.

УДК 633.171.003.13:631.53.04

2016.3.186. ВПЛИВ СТРОКІВ СІВБИ ТА ШИРИНИ МІЖ-РЯДЬ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ БІОМАСИ СВІТЧГРАСУ / Поліщук М.І., Ковбасюк Б.М. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 3. — С. 266–272. — Бібліогр.: 8 назв.

Світчграс, міжряддя, строк сівби, біомаса світчграсу, продуктивність світчграсу.

Наведено результати досліджень з обґрунтування доцільності використання енергетичної культури світчграсу (просо лозоподібне) із метою отримання сировини для виробництва біопалива. Описано рослини в перший рік вегетації, їх кількісні морфологічні показники, вихід сухих речовин та їх взаємозв'язок на формування фітомаси світчграсу залежно від строків сівби та різної ширини міжрядь. Встановлено, що максимальний вихід біомаси світчграсу в середньому за 2014–2015 рр. (при висіванні рослин у 2-гу декаду квітня та

з шириною міжрядь 30 см) — 5,9 т/га, що є кращим із варіантів. Відповідно найменший урожай одержали за сівби у 3-тю декаду травня та з шириною міжрядь 15 см — 3,4 т/га. У 2014–2015 рр. вихід сухих речовин у кращих варіантах дослідів становив: 2014 р. (сівба у 2-гу декаду квітня) — 7,4 т/га, 2015 р. на аналогічному варіанті — лише 4,4 т/га.

УДК 633.34:579.262:579.64:631.461.5

2016.3.187. ВЗАЄМОДІЯ СУЧАСНИХ СОРТІВ СОЇ З БІОПРЕПАРАТАМИ КОМПЛЕКСНОЇ ДІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА УРОЖАЙНІСТЬ / Білявська Л.Г., Білявський Ю.В. // Мікробіологічний журнал. — 2016. — Т. 78, № 3. — С. 97–99. — Бібліогр.: 8 назв.

Соє, біопрепарати мікробіологічні, сорт сої, продуктивність сої.

Вдосконалено елементи діалогізації технологій вирощування сої сортів Аметист, Агат, Алмаз за використання

мікробіологічних препаратів. Досліджено максимальну реалізацію потенціалу рослинно-мікробних взаємодій при підборі комплементарних пар: сорт рослини — біопрепарат (штам мікроорганізмів). Проаналізовано питання застосування біологічних препаратів комплексної дії з різною функціональністю впливу на продуктивність сучасних сортів сої в ґрунтово-кліматичних умовах Полтавської області. Встановлено, що чутливість сортів сої різних груп стиглості залежить від погодних умов року та різноманітної дії біопрепаратів, що вивчалися. Показано істотність впливу факторів "рік", "сорт", "біопрепарати" та їх взаємодію. Обробка насіння сої мікробіологічними препаратами: ризобіотом, біополіцидом, фосфогенеріном, алкалігеном, флавобактерином і їх комплексами є найбільш ефективним засобом підвищення урожайності сої. Заміна у компонентному складі антагонізму Чайковського на флавобактерин призводить до зниження урожайності (порівняно з кращим варіантом БК А+Б+В), проте підвищує урожайність порівняно з контролем.

УДК 633.34:581.1:581.557:579.6

2016.3.188. ОСОБЛИВОСТІ МЕТАБОЛІТНОГО ПРОФІЛЮ КОРЕНІВ СОЇ ЗА ІНОКУЛЯЦІЇ ШТАМАМИ *BRADYRHIZOBIUM JAPONICUM* РІЗНОЇ АКТИВНОСТІ / Левішко А.С., Маменко П.М. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2016. — № 1(37). — С. 88–95. — (Сер. Біологія). — Бібліогр.: 22 назви.

Соя, Bradyrhizobium japonicum, Glycine max, симбіоз, азот-фіксація, метаболіти.

Досліджено динаміку основних груп низькомолекулярних сполук коренів сої сорту Васильківська за її інокуляції активним та неактивним штамми *Bradyrhizobium japonicum*. Показано, що період формування бульбочок характеризується суттєвим накопиченням цукрів у коренях інокульованих рослин — понад 17% від усіх метаболітів порівняно із 11% у контролі. Інокуляція активним штамом збільшує вміст вільних амінокислот до 2% порівняно з 0,79 і 0,78% у контролі та у варіанті з малоактивним симбіозом відповідно. Зазначено, що процес формування симбіозу активізує синтез і накопичення у коренях інфікованих рослин моно- та олігосахаридів, які є джерелом енергії та попередниками синтезу основних структурних біополімерів. Особливістю активного симбіозу є збільшення вмісту вільних амінокислот, які є основною формою депонування зв'язаного біологічного азоту. Зроблено припущення, що інокуляція рослин сої індукуює синтез органічних сполук, здатних депонувати енергію в клітині.

УДК 633.34:631.5

2016.3.189. СИМБІОТИЧНА ТА НАСІННЄВА ПРОДУКТИВНІСТЬ СОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ІНОКУЛЯЦІЇ ТА МОРФОРЕГУЛЯТОРА В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО / Чорна В.М. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 3. — С. 113–123. — Бібліогр.: 15 назв.

Соя, препарат Оптімайз, хлормекватхлорид, азот біологічний, урожайність сої.

Вивчено вплив комплексного застосування інокуляції бактеріальним препаратом Оптімайз (2,8 л/т) та обробки посівів морфорегулятором хлормекватхлорид на основні показники симбіотичної продуктивності посівів сої, зокрема кількість та масу активних бульбочок, активний симбіотичний потенціал, кількість фіксованого азоту та урожайність насіння сортів сої різної групи стиглості: КиВін (ранньостиглий), Княжна (середньоранньостиглий), Монада (середньостиглий). Встановлено сильний позитивний зв'язок між рівнем урожайності та кількістю фіксованого азоту ($r = 0,908-0,985$). Максимальні показники симбіотичного апарату рослин сої та урожайність насіння сортів: КиВін — 2,13 т/га, Княжна — 2,14 т/га та Монада — 2,39 т/га було одержано на ділянках, де проводили інокуляцію насіння бактеріальним препаратом Оптімайз та обробку посівів сої хлормекватхлоридом у фазі бутонізації концентраціями 0,75 та 1,0% розчином.

УДК 633.521:631.531

2016.3.190. ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ПРОДУКТИВНОСТІ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО З ЛЬОНОМ-ДОВГУНЦЕМ В УМОВАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО ПОЛІССЯ УКРАЇНИ / Бучко К.Д. // Вісник

Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград, ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13. — С. 9–11. — Бібліогр.: 5 назв.

Льон олійний, льон-довгунець, добрива мінеральні, врожайність льону, льоносолома.

У 2014–2015 рр. проведено польовий дослід на дослідному полі ІСПП у с. Грозине Коростенського р-ну Житомирської обл. з вирощування на різних фонах удобрення льону-довгунцю сорту Журавка та льону олійного сорту Еврика. Встановлено, що за технології, яка включала внесення $N_{30}P_{60}K_{90}$ та позакореневе підживлення інтермаг мікродобривами сорт Еврика льону олійного забезпечив у середньому за два роки врожай насіння 16,2 ц/га проти 4,2 ц/га сорту Журавка довгунцевого льону. При цьому у сприятливому за метеорологічними умовами 2014 р. врожай насіння олійного льону становив 25,2 ц/га проти 7,2 ц/га сорту Журавка. Урожайність льоносоломи олійного льону сорту Еврика у середньому за 2 роки у контрольному варіанті виявився у 2,3 раза та у варіантах з удобреннями у нормі $N_{20}P_{40}K_{60}$ та з позакореневим підживленням — у 1,9, у варіанті з удобренням $N_{30}P_{60}K_{90}$ — у 1,7 і з позакореневим підживленням — у 1,6 раза нижчий врожаю льоносоломи льону-довгунцю сорту Журавка. З'ясовано, що прибуток від вирощування продукції льону олійного сорту Еврика може бути на рівні 16,5–18,2 тис. грн з 1 га за рентабельності 105–115%, тоді як прибуток від вирощування льону-довгунцю без дотацій може бути на рівні 12,5–14,8 тис. грн за рентабельності 42–46%.

УДК 633.63:631.53.027:632.951

2016.3.191. ВСТАНОВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЗБУДНИКІВ КОРЕНЕЇДА ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗАХОДІВ БОРЬОБИ / Пінчук Н.В., Буткалюк Т.О., Вергелес П.М. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 3. — С. 245–254. — Бібліогр.: 10 назв.

Буряки цукрові, коренеїд, фунгіциди, ураження, гриби.

Визначено, що коренеїд сходів цукрових буряків в умовах достатнього зволоження Центрального Лісостепу України при сприятливих умовах для його поширення викликає ураження понад 65% рослин. Основними збудниками хвороби у цій зоні є гриби роду *Fusarium* (38%) та вид *Aphanomyces cochlioides* (31,3%). Найбільш патогенними видами роду *Fusarium* є *F. culmorum*, *F. oxysporum* та *F. sambucinum*. При застосуванні фунгіцидів у композиціях розширюється спектр їх дії проти збудників коренеїда. Так, суміш тачігарену з превікуром та тачігарену з сульфокарбонатом К пригнічує розвиток таких видів грибів, як *Phoma betae*, *Puthium ultimum*, *Rhizoctonia adersholdii* і зменшує ураженість рослин грибами роду *Fusarium spp.* та *Aphanomyces cochlioides* на 4,4–19,1% порівняно з контролем. Захисна дія суміші фунгіцидів проти коренеїда сходів цукрових буряків залежить від ефективності препаратів, що входять до її складу, та норми їх витрати. При використанні тачігарену і сульфокарбонатом К найвищий ефект проти цієї хвороби отримано при застосуванні препаратів у повних нормах витрати, а суміші тачігарену з превікуром — у половинних. Урожайність коренеплодів цукрових буряків після обробки насіння композиціями препаратів проти коренеїда збільшилася на 5,9–6,5 т/га порівняно з контролем.

УДК 633.63:631.816.3:581.132

2016.3.192. ЕФЕКТИВНІСТЬ МІКРОДОБРИВ "РЕАКОМ" У ПІДВИЩЕННІ ПРОДУКТИВНОСТІ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Іваніна В.В., Олексій Л.М. // Цукрові буряки. — 2016. — № 3. — С. 10–12. — Бібліогр.: 2 назви.

Буряки цукрові, гібрид буряків, ефективність нових форм мікродобрив, продуктивність буряків.

Упродовж 2011–2013 рр. вивчено ефективність нових форм мікродобрив "Реаком" на посівах цукрових буряків гібрида Український ЧС-72 в умовах достатнього зволоження Лісостепу України. Внесення мікродобрив у позакореневе підживлення цукрових буряків у фазі змикання листків у міжряддях дозою 4 л/га активізувало фізіологічні процеси у рослинах, збільшило масу одного коренеплоду на кінець вегетації на 42–64, листків — на 44–78 г/рослину; зменшило бал ураження листової поверхні церкоспорозом порівняно з контролем без мікродобрив на 15–19%. Мікродобрива забезпечили підвищення урожайності коренеплодів на 3,3–5,4 т/га, цукристості — на 0,1–0,8%, збір цукру — на 0,9–1,3 т/га.

Максимальної продуктивності гібрида цукрових буряків Український ЧС-72 досягнуто за внесення у позакореневе підживлення мікродобрива РЕАКОМ-буряк на ОЕДФ + ультра-мікроелементи в дозі 4 л/га: врожайність коренеплодів — 47,8 т/га, цукристість — 16,8%, збір цукру — 8,0 т/га.

УДК 633.63:633.416:631.527

2016.3.193. ДОБІР БАТЬКІВСЬКИХ КОМПОНЕНТІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ГІБРИДІВ БУРЯКІВ КОРМОВО-ЦУКРОВОГО НАПРЯМУ / Дубчак О.В., Кротюк Л.А., Орлов С.Д. // Цукрові буряки. — 2016. — № 3. — С. 4–7. — Бібліогр.: 11 назв.

Буряки кормово-цукрові, селекція буряків, гетерозис, гібрид буряків, продуктивність буряків.

Проведено добір багатонасінних високоврожайних кормових та цукрових буряків з підвищеним вмістом цукру. За результатами їх схрещування одержано кормово-цукрові гібриди та з'ясовано їхню продуктивність. Проведено індивідуальний добір потомства новостворених гібридів, коренеплоди яких понад 90% мали ознаки кормового типу з гладенькою поверхнею, без ортостихи з підвищеними показниками продуктивності та проявили стійкість до посухи (спекотний період вегетації +34,8°C), пониженої температури повітря в осінній період (термометра повітря –1°C), підвищену лежкість і стійкість до гнилизни при зберіганні, порівняно з вихідними батьківськими формами і груповим стандартом. Кормово-цукрові гібриди, які виділилися в результаті першого циклу схрещувань порівняно з вихідними формами та груповими стандартами кормових і цукрових буряків, мали підвищену врожайність коренеплодів у гібридів від 52,9 до 57,6 т/га (43,4 т/га — стандарт), вміст сухої речовини становив 10,02–12,51%, тоді як у батьківської форми Лада — 10,59%. Повторні схрещування виділених цукрово-кормових гібридів з індивідуальним потомством як цукрових, так і кормових буряків мали вищий прояв гетерозису за господарсько цінними ознаками. Після двох циклів схрещувань одержано підвищення врожайності коренеплодів у кормово-цукрових гібридах від 73,9 т/га у Біемяра — д-8 / В.в.а.Д 11302 до 75,2 т/га у Біемяра д-8 / В.в.а.Д В11360, підвищився вміст цукру і відповідно сухої речовини порівняно з першим циклом схрещування.

УДК 633.66:631.54

2016.3.194. ВПЛИВ СХЕМИ ПОСАДКИ НА РІСТ, РОЗВИТОК І ПРОДУКТИВНІСТЬ РОСЛИН СТЕВІЇ / Стефанюк В.Й. // Цукрові буряки. — 2016. — № 3. — С. 18–19. — Бібліогр.: 3 назви.

Стевія, схема садіння, поверхня асиміляційна, приживальність.

Запропоновано удосконалення існуючих схем садіння розсади стевиї. Визначено, що за середньої кількості висадженої розсади на ділянці 172 шт., прижилося 159 шт. або 92%. Збільшення приживаності спостерігалось у варіанті зі схемою садіння 70×16 см у рядку — 94%, істотно нижча приживлюваність була на площі живлення 70×25 см — 87%. Встановлено, що значний ріст і розвиток рослин спостерігається з третьої декади липня до вересня. Найбільші приживаність, асиміляційна поверхня (92–94%), їх висота (57,4–61,4 см), кількість міжвузлів, асиміляційна поверхня — довжина і ширина листків (6,0–6,5 і 2,5–3,0 см відповідно) відмічені за схеми садіння 70×16 см у рядку, 70×40 см у стрічці та за схеми 60×35 см у стрічці.

УДК 633.75:631.811

2016.3.195. ФОРМУВАННЯ ФОТОСИНТЕТИЧНОГО АПАРАТУ, НАСІННІВІВ ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ОЛІЇ МАКУ ОЛІЙНОГО ЗА ДІЇ ЕМІСТИМУ С / Миколайко В.П. // Вісник Уманського національного університету садівництва. — 2015. — № 1. — С. 66–69. — Бібліогр.: 17 назв.

Мак олійний, апарат фотосинтетичний, емістим С, морфогенез, кислоти вищі жирні.

З позицій концепції донорно-акцепторних відносин проаналізовано результати вивчення впливу стимулятора росту Емістим С на морфогенез і продукційний процес маку олійного сорту Беркут. Встановлено, що обробка рослин маку олійного цим препаратом сприяла підвищенню росту, формуванню більш потужного фотосинтетичного апарату і збільшенню "запиту" на асиміляції процесами карпогенезу

внаслідок посиленого галушення стебла та формування більшої кількості коробочок на рослині. У період активного росту оброблені препаратом рослини ставали вищими за висотою від контрольних на 8–10%. Виявлено, що дія препарату була більш суттєвою на фоні посушливих умов вегетації у 2011 р. та менш ефективною за вологих умов вегетації 2014 р. З'ясовано, що середні розміри листків у контролі і досліді не відрізнялися. Встановлено, що за дії препарату Емістим С суттєво зростала товщина листків (контроль — 233,3 ± 6,91, дослід — 250,34 ± 4,65 мкм), товщина шару хлоренхіми (відповідно, 127,5 ± 6,97 і 149,7 ± 6,51 мкм), а також довжина (контроль — 43,8 ± 0,83, дослід — 57,1 ± 0,97 мкм) і товщина (контроль — 21,0 ± 0,32, дослід — 25,9 ± 0,40 мкм) хлоренхіми клітин. Виявлено, що препарат суттєво збільшує вміст хлорофілів у листках маку олійного. Обробка Емістимом С сприяла незначному підвищенню олійності. Вміст олії в насінні маку у варіанті з обробкою 0,1% розчином становить 45,8±0,02%, 0,2% — 45,8±0,054%, в контролі — 45,6±0,03%.

УДК 633.78:631.527

2016.3.196. ХАРАКТЕРИСТИКА ВИХІДНОГО СЕЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ ЦИКОРІЮ КОРЕНЕПЛОДНОГО ЗА ЇХ ПРОДУКТИВНІСТЬ / Миколайко В.П. // Вісник Уманського національного університету садівництва. — 2016. — № 1. — С. 66–69. — Бібліогр.: 8 назв.

Цикорій коренеплідний, форми селекційні, продуктивність, інулін.

Наведено результати досліджень продуктивності селекційних форм цикорію коренеплідного за врожайністю коренеплодів, впливом кліматичних умов і вмістом сухої речовини та інуліну. Аналіз врожайності коренеплодів вихідного селекційного матеріалу цикорію коренеплідного показав, що в середньому за п'ять років 32,4% номерів мали врожайність коренеплодів нижчу від стандарту, 35,9% — рівну або близьку до стандарту і 31,8% — достовірно перевищували стандарт на 10% і більше. Маса коренеплоду цикорію коренеплідного істотно залежить від ґрунтово-кліматичних умов вирощування. Середній показник даної ознаки за п'ять років відтворює генотипний фактор — 51,6% номерів мали масу до 200 г і 33,3% до 300 г зі зменшенням кількості номерів з більшою масою і відхиленням між крайніми варіантами від 96,7 до 484,7 г. Коефіцієнт вирівняності за даною ознакою є високий і становить у середньому 88,83%. За вмістом сухої речовини значний відсоток селекційних номерів знаходився на рівні 3,6±0,03, однак варіювання було в межах від 23,8% до 28,7%, що залежить від селекційного матеріалу. Вміст інуліну зафіксовано на рівні 65,6 ± 3,0% з відхиленням від 50,1% до 71,2%. Кращі зразки цикорію коренеплідного розмножено для подальшої селекційної роботи.

УДК 633.78:631.527

2016.3.197. БІОЛОГІЧНА УРОЖАЙНІСТЬ, ОСИПАННЯ НАСІННЯ ЦИКОРІЮ КОРЕНЕПЛОДНОГО ТА ЙОГО ЯКІСТЬ / Доронін В.А., Миколайко В.П. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 3. — С. 144–155. — Бібліогр.: 9 назв.

Цикорій коренеплідний, урожайність біологічна, осипання насіння, схема садіння, чеканка, зрошення, якість насіння.

Наведено результати досліджень урожайності насіння цикорію коренеплідного і його втрат від осипання за різних агротехнологічних прийомів. Проведений аналіз якості насіння, зібраного з насінників та насіння, яке обсіпалося. У період дозрівання насіння і до скошування насінників осипання насіння майже не було. Воно осипалося в період скошування насінників. Залежно від умов зрошення істотної різниці з втрат насіння не було. У варіантах, де проводили чеканку, втрати насіння за його осипання були значно меншими, ніж у контролі — без чеканки, незалежно від схем садіння коренеплодів як в умовах краплинного зрошення, так і без нього. При збільшенні густоти насінників також відзначено зменшення втрат насіння за його осипання. Загущене садіння та чеканка сприяли активному проходженню фази дозрівання насіння — скороченню його періоду. Зменшення втрат насіння забезпечувало підвищення його біологічної урожайності. Встановлено, що найістотніший вплив на підвищення біологічної урожайності мало краплинне зрошення насінників.

Аналіз якості насіння, зібраного з насінників та насіння, яке обсіпалося, показали, що його енергія проростання та схожості були майже однаковими. Не було істотної різниці з енергії проростання та схожості насіння, зібраного з рослин та того, що осипалося за обох схем садіння коренеплодів як у контролі — без зрошення, так і в умовах краплинного зрошення. Лише застосування чеканки забезпечило істотне підвищення цих показників якості за обох схем садіння висадків незалежно від умов зрошення.

УДК 633.853.494:631.8

2016.3.198. ПОЗАКОРЕНЕВЕ ПІДЖИВЛЕННЯ РІПАКУ ОЗИМОГО ВОСЕНИ / Ямковий Віктор, Вокальчук Богдан // Агроном. — 2016. — № 3. — С. 134–135.

Ріпак озимий, підживлення позакореневе, мікродобрива, зимостійкість.

Наведено фізіологічне значення елементів живлення для ріпаку озимого восени, технології застосування мікродобрив «УАРОСТОК»[®] у цей період, а також результати досліджень впливу позакореневих підживлень мікродобривами «УАРОСТОК»[®] на зимостійкість та урожайність ріпаку озимого за різних рівнів мінерального живлення. Дослідження проведено в НУБіП України під керівництвом кандидата с.-г. наук А.В. Юника. Виявлено, що осіннє позакореневе підживлення посівів ріпаку озимого за схемою «РОСТОК Макро» 2 л/га + «РОСТОК Бор» 1 л/га збільшує кількість листків і товщину кореневої шийки при вході рослин у зиму. Крім того, на варіантах із внесенням мікродобрив «УАРОСТОК»[®] рослини ріпаку накопичували на 3–4% більше цукрів, що сприяло підвищенню зимостійкості рослин на 4–5% та урожайності насіння — на 0,46–0,57 т/га.

УДК 633.853.494:631.8.022.3

2016.3.199. БІОМЕТРИЧНІ ПАРАМЕТРИ ПЕРЕЗИМІВЛІ РОСЛИН ОЗИМОГО РІПАКУ ЗА РІЗНИХ СТРОКІВ ПОСІВУ ТА РІВНІВ ОСНОВНОГО УДОБРЕННЯ / Мацера О.О. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 3. — С. 15–22. — Бібліогр.: 10 назв.

Ріпак озимий, удобрення основне, удобрення припосівне, строк сівби, гібрид ріпаку.

Для оцінки розвитку рослин озимого ріпаку в осінній період було обрано гібриди різних груп стиглості — Екзотік (ранньо-стиглий), Ексель (середньостиглий) та Ексагон (пізньо-стиглий); три строки сівби — 10 серпня, 21 серпня та 5 вересня; рівні мінерального удобрення — $N_0P_0K_0$, $N_{60}P_{30}K_{60}$, $N_{120}P_{60}K_{120}$, $N_{180}P_{90}K_{180}$, $N_{240}P_{120}K_{240}$. Встановлено, що строк сівби, рівні основного та припосівного удобрення, а також біологічний тип стиглості гібрида мають значний вплив на проходження осінньої вегетації озимого ріпаку та формування параметрів перезимівлі рослин. Так, найбільш оптимальні біометричні показники рослини озимого ріпаку формувалися за норми добрива $N_{240}P_{120}K_{240}$, зокрема гібрид Екзотік — за першого строку сівби 10 серпня (кількість рослин на 1 м² — 75,30; діаметр кореневої шийки — 1,23 см; висота точки росту від поверхні ґрунту — 1,46 см; кількість листків на рослині — 7,3 шт. та довжина кореневої системи — 127,73 см), гібрид Ексель — за другого строку сівби 21 серпня (кількість рослин на 1 м² становила 76,20 шт., що перевищувало варіант без внесення добрив на 12,43 рослини або 19,5%, діаметр кореневої шийки становив 1,14 см) та гібрид Ексагон — за третього строку сівби 5 вересня.

УДК 633.853.494:632.95

2016.3.200. КАРАМБА® ТУРБО НА РІПАКУ — ПРИБУТОК У ВАШИХ РУКАХ / Бабаянц О.В. // Агроном. — 2016. — № 3. — С. 124–127.

Ріпак, фунгіцид-ретардант, патогени, насіння ріпаку, норма витрати.

Наведено результати випробування на Півдні України препарату Карамба® Турбо — першого фунгіциду-ретарданту, створеного науковцями агрохімічної компанії BASF. Рекомендовано застосування препарату двічі за вегетацію. У разі застосування Карамба® Турбо уперше (восени, у фазі ВВСН 14–15 за розкриття 5-го листка розетки) з нормою витрати 0,7–1,2 л/га і середньодобових температурах від 5°C і вище зафіксовано його ефективну захисну та лікувальну дію проти всіх патогенів, актуальних у цей період. Найвищу біологічну ефективність за позицією ретардантних властивостей виявлено при використанні Карамба® Турбо з нормою витрати 1,2 л/га та 1,0 л/га. При застосуванні Карамба® Турбо ураження альтернаріозом становило від 0,5 до 3,5%; не було зафіксовано проявів вилягання рослин, в той час як на контрольному фоні вилягання сягнуло 23–25%. Насіння визрівало дещо довше, ніж на контролі та ділянках із конкурентами, однак маса тисячі насінин, крупність насіння, його чистота на фоні Карамба® Турбо були вищими у 1,4–1,7 рази. Урожайність насіння на контролі становила у середньому до 2,2 т/га, за обробки конкурентними фунгіцидами врожай коливався в межах від 2,4 до 2,6 т/га. При застосуванні Карамба® Турбо врожайність коливалася від 2,6 т/га за одноразового обприскування лише навесні до 2,9 т/га за дворазового застосування препарату.

УДК 633.853.494:633.853.494

2016.3.201. ВПЛИВ РІЗНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОЖАЙНІСТЬ РІПАКУ ОЗИМОГО В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Влашук А.М., Прищепо М.М., Шапарь Л.В., Колпакова О.С. // Агроном. — 2016. — № 3. — С. 128–132.

Ріпак озимий, норма висіву, урожайність ріпаку, насіння кондиційне.

Наведено результати дослідів (2012–2015 рр.), які проводили у дослідному господарстві Інституту зрошуваного землеробства НААН, де вивчали сорти ріпаку озимого вітчизняної селекції: Антарія, Сенатор Люкс, Анна та Черемош. Культуру висівали у три строки — у I, II та III декадах вересня звичайним рядковим способом з нормами висіву 0,9; 1,1; 1,3 млн шт./га. Встановлено, що в середньому за 3 роки найбільший вихід кондиційного насіння було одержано за сівби у I декаді вересня — 1,86 т/га, що на 22,0% більше, ніж при сівбі у II декаді вересня і на 32,8% більше, ніж при сівбі у III декаді того ж місяця. При сівбі ріпаку озимого у I декаді вересня звітного року середній показник маси 1000 насінин становив 4,03–4,71 г. При проведенні сівби в більш пізні строки цей показник зменшувався до 3,98–4,65 г при сівбі у II декаді та до 3,74–4,10 г при сівбі в III декаді вересня. За рахунок регулювання розглянутих чинників впливу на продуктивність ріпаку озимого та доведення їх до оптимальних значень було одержано максимальний у досліді чистий прибуток — 39,2 тис. грн/га на посівах I строку сівби сорту Антарія за норми висіву 0,9 млн шт./га з найменшою собівартістю 1 т посівного насіння — 2186 грн і найвищим показником рентабельності вирощування ріпаку озимого — 730,2%.

634.1/.8 Садівництво. Плодівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 634.1:631.371

2016.3.202. ЕНЕРГООЩАДНІ САДИ / Матвієнко М., Жук В., Ходаківська Ю., Шевчук Н., Китаєв О. // Садівництво по-українськи. — 2016. — № 1. — С. 52–53.

Садівництво перспективне, екологія садів, ресурсоощадні промислові сади.

Висвітлено недоліки тенденції щодо впровадження в Україні західних індустріально-реанімаційних технологій у садівництві, які є економічно необґрунтованими та мають екологічно небезпечні наслідки. Як альтернативу запропоновано технологію створення інтенсивних ресурсоощадних промислових садів екологічного спрямування. Вона базува-

тиметься на використанні зимостійких адаптивних насінневих підщеп, карликових проміжних вставок та стійких до хвороб і шкідників сортів. Залежно від природи сорту і довжини вставки насадження матимуть щільність 1,2–3,5 тис. дер./га. Такі сади починають плодоносити в рік садіння, а з 2–3-го року дають високоякісний промисловий урожай якісної продукції. Технологія трикомпонентних саджанців (ТС) повністю знімає проблеми щодо сумісності щеплених компонентів. Продуктивний період експлуатації саду зростає до 55–75 років, що в 2,5–3 рази перевищує індустріальні інтенсивні сади. Завдяки ТС на сильнорослих сіянцевих підщепах у богарних умовах є можливість вирощування деяких кісточкових порід і плодівих сортів раннього терміну досягання, спрощується технологія зрощення. Сади ТС можна розміщувати на ґрунтах з низькою природною родючістю і підвищеним умістом карбонатів, що особливо важливо для вирощування груші. Створені за запропонованою технологією сади не потребують опори, насіннєві підщепи слабше вражаються вірусами, що сприяє зменшенню фінансових витрат та покращанню екології садів.

УДК 634.11:577.175.1

2016.3.203. ФІЗІОЛОГІЧНІ Й ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЗАПОБІГАННЯ ПЕРІОДИЧНОСТІ ПЛОДОНОШЕННЯ, СТАБІЛІЗАЦІЇ ПРОДУКТИВНОСТІ НАСАДЖЕНЬ І ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ Й ЛЕЖКОСТІ ПЛОДІВ ЯБЛУНІ / Вогудковський В. // Садівництво по-українськи. — 2016. — № 2. — С. 80–87.

Плодоношення дерев, фітогормони, яблуневі сади, ростові процеси яблуні, якість плодів, регулювання у плодівництві.

Результати останніх фундаментальних і прикладних досліджень у садівництві виявили важливу багатofункціональну роль фітогормонів (ауксини, гібереліни, цитокиніни, етилен, абсцизова кислота) у життєдіяльності плодівих рослин і плодів та їх вплив на продуктивність (закладання квіткових бруньок), стійкість насаджень до стрес-факторів, а також якість плодів та їх лежкість. Розглянуто роль фітогормонів, регуляторів росту та окремі агроприйоми у плодівництві. Показано, що в регулюванні утворення квіткових бруньок центральна роль належить гормональному середовищу в оточенні бруньок: низький рівень гіберелінів, ауксинів і підвищений рівень етилену. Надлишок плодів на дереві порушує гормональний баланс та оптимальне постачання всіх органів рослин асимілятами, що негативно впливає на закладання майбутнього врожаю та якість плодів. Тому необхідно вчасно проріджувати плоди (оптимальне навантаження — 6–7 плодів яблуні на 1 см² поперечного перерізу штамбу). Наведено основні умови закладання (індукування) квіткових бруньок, комплекс екологічних, біологічних, агротехнічних факторів, що регулюють збалансований ріст, продуктивність, стійкість до стрес-факторів, якість і лежкість плодів. Ця концептуальна модель запобігає періодичності плодоношення та сприяє ефективному виробництву високоякісних плодів. Конкретизуються біологічні й агротехнічні методи регулювання ростових процесів і механізми їхньої дії, види обрізування (червневе, літнє, серпнєве, після збирання врожаю, підрізування коріння, надпилювання штамбів). Висвітлено способи регулювання врожайності (ручний, хімічний, механічний) та особливості обробки дерев фітогормонами і регуляторами росту.

УДК 634.13(438)

2016.3.204. КЕРУЄМО ГРУШЕЮ / Сосна Іренеуш // Садівництво по-українськи. — 2016. — № 3. — С. 18–24 (Початок Закінчення у № 4, 2016).

Груша у Польщі, сорти груші, підщепи груші.

Досвід Польщі. Охарактеризовано комбінування сортів та підщеп груші, як основний спосіб регулювання росту і швидкості настання плодоношення. У Польщі найбільше садів груші садять на досить стійкій до морозу підщепі — айві S₁. Зокрема сорти Конференція та Комісувка попри слабший ріст значно краще плодоносять на айві S₁, ніж на айві МА та айві МС. Останнім часом великі надії покладають на клонову підщепу Pyrodwarf німецької селекції, хоча її розмноження складне (не вкорінюється у ґрунті). Описано нові сорти груші, які заслуговують на увагу: Радана (літній, чеська селекція (с.)), Карола (осінній, шведська с.), Конкорд (зимовий, англійська с.), Діколор, Амфора та Еріка (зимові, чеської с.). З огляду на небезпеку бактеріального опіку, виділено ка-

надський сорт Харроу Світ — смачний, дуже врожайний, пізньоосінній, маловразливий щодо морозу і на 2-й рік після садіння дає 1-й урожай. Відзначено сорти *Fertilia*, *Delbard*, *Delwilmor*, Ноябрьська, Вижниця. Наведено порівняльні показники росту і плодоношення нових сортів, закладених у 2006 р.: Ізольт, Гортензія, Фертілья, Морава, Вижниця, Ноябрьська, Бланка, Ута, Давід, Богемія. Показано вплив якості садивного матеріалу на ріст і плодоношення сортів Карола і Діколор, а також вплив клону айви і системи ведення дерев на плодоношення і середню масу плоду у сортів Лукасувка, Конференція, Комісувка.

УДК 634.23:632.111.5

2016.3.205. ЗИМОСТІЙКІСТЬ ВИШНІ / Китаєв О., Кривошапка В. // Садівництво по-українськи. — 2016. — № 2. — С. 64–66.

Вишня, зимостійкість вишні.

В Інституті садівництва НААН запроваджено програму комплексного визначення морозо- та зимостійкості сортів плодівих порід. Представлено результати досліджень, які показують, що до морозостійких сортів вишні (МСВ) належать МСВ середнього терміну досягання: Норд, Стар, Тургенєвка, Альфа і Ночка, які незначно підмерзають лише за суворої зими. Середню морозостійкість мають: Радість, Фаворит і Подбельська (за суворих зим сильно пошкоджуються), слабку — Чудо-вишня, Ребатьська красуня і Донецький велетень (за температур -25...–30°C можуть вимерзати зовсім). Останні 2 сорти є вишнево-черешневі гібриди, що успадкували анатомо-морфологічну структуру пагонів і бруньок черешні, тому є менш стійкими до морозів. Охарактеризовано температурні вимоги вишні, процес дослідження зимостійкості і морозостійкості. Зокрема висвітлено електричний опір тканин, льодоутворення у них, ризики для сортів.

УДК 634.25:632.952

2016.3.206. КУЧЕРЯВІСТЬ ПЕРСИКА / Нагорна Л. // Садівництво по-українськи. — 2015. — № 6. — С. 40–41.

Персик, кучерявість персика, захист персика від хвороб, фунгіциди, біозахист персика, південна зона.

Представлено результати моніторингу персикових садів у 2008–2015 рр. щодо ураження їх хворобою кучерявості (ХК) у південній зоні України. Визначено, що в Херсонській, Миколаївській, Одеській і Запорізькій областях ураження листків становило 50–100%, а пагонів — 25–50%. Без захисних заходів насадження втрачали 20–90% листя і молоді зав'язі, що взимку зумовлювало вимерзання дерев. Збудник ХК — головчастий гриб *Taphrina deformans* Tu1 класу *Ascomycetes*, для його розвитку основне значення мають погодні умови в період розпускання бруньок і до появи молодих листків (віком 8–10 днів), особливо за температури повітря +10...+20°C, вологості — 65%, суми опадів — понад 30 мм. Описано біологічні особливості розвитку ХК, а також заходи захисту від інфекції. Основними є хімічні обприскування мідьмісними препаратами, похідними тріазолів і дитіокарбамінової кислоти, аміносполуками сірчаної кислоти та іншими фунгіцидами (Ф.) з контактною і системною дією. Перше обприскування мідьмісними препаратами здійснюють у період листопаду, коли 60–70% листків обсіпають, друге — у період набухання бруньок, ефективність при цьому — 80–95%. На початку розпускання листової бруньки обприскують Ф. на основі водорозчинних гранул (ВГ) ципродинілу, концентрату емульсії дифеноконазолу, ВГ суміші піраклостробіну та дитіанону, або ж на основі ВГ крезоксим-метилу. Перед самим цвітінням рекомендується обприскування Ф. на основі дитіанону або суміші боскаліду та піраклостробіну. Описано альтернативні обробки персика біопрепаратами (на основі спор міцелію гриба-антагоніста *Trichoderma lignorum*, на основі бактерій *Pseudomonas fluorescens* та *Pseudomonas aureofaciens*). Серед стійких до хвороби сортів в умовах Південного Степу України виділено сорти персика: Віреня, Златодар, Ювілейний Сидоренка, Золотистий, Спокуса, Первісток, Ласунець, Пам'яті Сидоренка, Мадкарсі, а серед імунних — сорт Мрія.

УДК 634.36:631.526.3

2016.3.207. СОРТИ ПЛОДОВОЇ ШОВКОВИЦІ ДЛЯ ОРГАНІЧНОГО САДІВНИЦТВА / Бабаєва Г.І., Литвин В.М., Вой-

тенко В.І., Хмельова Т.С. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 6. — С. 16–19. — Бібліогр.: 14 назв.

Шовковиця, екологічно чиста ягода.

У Відділі шовківництва та технічної ентомології Національного наукового центру "Ін-т експериментальної та клінічної ветеринарної медицини" створено сорти плодової шовковиці для органічного садівництва. Вони стійкі до несприятливих умов довкілля, хвороб та шкідників, не потребують застосування хімічних засобів захисту і хімічних добрив. Плодові сорти Надія, Мереф'янська, Українська 7, Українська 107, Українська 510, Плодова 4 та Харківська 14 пропонуються для впровадження у фермерські господарства, сади для санаторного призначення, а також індивідуальних присадибних господарств. Вони забезпечать ранню екологічно чисту продукцію для українського населення.

УДК 634.713:635.044

2016.3.208. ОЖИНА ПІД ТУНЕЛЬНИМИ НАКРИТТЯМИ / Агнешка Ожел // Плантатор. — 2015. — № 6. — С. 100–102.

Ожина (тунельне накриття), досвід Польщі (виращування ожини).

Висвітлено досвід Польщі (Ін-т експериментального садівництва). Виращування ожини під накриттям має свої переваги і недоліки. Необхідно звертати особливу увагу на підтримання належної температури повітря і вологості, дотримання відповідної відстані між кущами в рядах і міжряддях. Накриття захищає рослини від дощів і зайвого сонця. Поліетиленова плівка чи поліестер, зміцнений скловолокном, мають досить високу світлопроникність. Тому не зайвим буде додаткове забілювання плівки чи скла в періоди особливо інтенсивного сонячного випромінювання. Ожину в тунельних накриттях виращують і в горщиках (касетах) — 10 л ємностях. Платтації під накриттям потребують обов'язкового крапельного зрошення. Добрива у таких тунелях подають у формі фертигації з одночасним проведенням фунгіцидних заходів (у період цвітіння). Для подовження лежкості ягід після збору врожаю рослини слід підживлювати кальцієвими добривами. За тунельного виращування ожини зазвичай спостерігається бурхливий ріст пагонів, це необхідно враховувати у схемах садіння. Описано хвороби і шкідники ожини та заходи захисту. Розглянуто результати сортовивчення ожини в Польщі. Надано оцінку плодоношення популярних сортів (Бжезна, 2008–2010 рр.).

УДК 634.75:547.587.11

2016.3.209. ВПЛИВ САЛІЦИЛОВОЇ КИСЛОТИ НА ОРГАНОГЕНЕЗ РОСЛИН СУНИЦІ САДОВОЇ (FRAGARIA ANANASSA DUCH.) У КУЛЬТУРИ IN VITRO / Субін О.В., Мельничук М.Д., Ліханов А.Ф., Кляченко О.Л. // Физиология растений и генетика. — 2016. — Т. 48, № 1. — С. 26–33. — Бібліогр.: 16 назв.

Суниця садова (in vitro), сорти суниці, кислота саліцилова, органогенез, синтез фенольних сполук.

За результатами досліджень (НУБіП та НААН) встановлено, що за додавання в поживне середовище 25 мг/л саліцилової кислоти (СК) прискорюються процеси пагоноутворення рослин суниці садової у культурі *in vitro*. При цьому збільшується площа листової поверхні. Наведено дані сортоспецифічності цього впливу на органогенез сортів суниці: Берегиня (середньоранній), Факел (пізній), Голосіївська рання і Дашенька київська (ранні) та Аліна клон С4 (сорт нейтрального дня). Методом тонкошарової хроматографії ідентифіковано специфічні сполуки, які синтезуються під впливом СК та не виявляються в контролі. Показано, що під впливом СК відбуваються зміни вторинного метаболізму в рослині, що супроводжується синтезом біологічно активних сполук (у т.ч. терпеноїдів і кон'югатів оксикоричних кислот) з властивостями регуляторів росту. За використання екзогенної СК залежність між площею листків і вмістом флавоноїдів була оберненою ($r = -0,90$).

УДК 634.8:631.541.3

2016.3.210. ВДОСКОНАЛЮЄМО СОРТИМЕНТ / Дяденко О., Микитенко С. // Садівництво по-українськи. — 2016. — № 3. — С. 50–52.

Виноградники оновлені, сорти виноградарників, щеплення винограду, окулірування винограду, інструменти для виноградарників, антитранспіранти рідкі.

Відзначається, що в країнах з розвинутим виноградарством (США, Нова Зеландія та ін.) досить ефективно здійснюють сортозаміну виноградарників шляхом перещеплення кущів. Цей досвід рекомендується унаслідувати і вдосконалювати в Україні. Зокрема він потребує широкого застосування засобів малої механізації (сучкорізи, бензопили, акумуляторні електроінструменти, спеціальні ножі, секатори тощо). Замість поліетиленових плівок слід використовувати матеріали, що розкладаються під дією сонячного випромінювання, а ще краще — рідкі антитранспіранти. Детально описано способи щеплення: в розщипі штамбу куща, просте копулювання здерев'янілими і зеленими живцями, щеплення здерев'янілим живцем у розщип вузла або міжвузля зеленого пагона, окулірування впритул здерев'янілим щитком або ж зеленим, окулірування щитком за кору. Вказано оптимальні і допустимі строки відповідних щеплень.

УДК 634.8:632.111.5

2016.3.211. ДОСТУПНІ ПРИЙОМИ ПІДВИЩЕННЯ ЗИМОСТІЙКОСТІ / Бінчев І.І. // Виноград. Вино. — 2015. — № 5. — С. 8–14.

Виноград, зимостійкість винограду, сорти винограду, щеплення винограду, урожайність винограду.

Представлено досвід виноградаря-аматора щодо виращування винограду різних сортів. Детально описано зберігання і кільчування чубуків, щеплення і стратифікацію. Наведено схеми апарата для кільчування чубуків, висаджування у шкільці, шпалери, формування додаткової кореневої системи (ДКС) і рукавів. Зазначено, що додатково сформована коренева система сприяє стабільній добрій врожайності. Показано особливості закладання відводків лози винограду (ВЛВ) для формування ДКС, а також розмноження цінних сортів за допомогою ВЛВ та параметри щодо визначення оптимального навантаження врожаю на кущ. Охарактеризовано їх обрізування й обприскування, догляд за укритими і неукритими сортами. Щоб укриті сорти не вимерзли, їх рекомендується прищеплювати на підщепи Альфа або Пленитель. На них цінні сорти дають добрі врожаї, а ягоди виривають раніше, ніж на власнекореневих рослинах. Описано деталі успішного щеплення, а також використання винограду для вертикального озеленення (ВО). Для ВО стін і балконів підходять культурні морозостійкі сорти: Альфа, Пленитель, Ізабелла, Амурський, Ліндлей, Арктика, Північний, Російський Конкорд, Ноа, 1001 та ін.

УДК 634.8:632.51

2016.3.212. ВИНОГРАД І БУР'ЯНИ / Шевченко І. // Садівництво по-українськи. — 2016. — № 3. — С. 54–56.

Виноградники, міжряддя виноградарника, бур'яни і штучні фітоценози, мульча, жито озиме, щавель, волога у виноградарниках, спекотне літо.

Показано, що культивування в міжряддях виноградарників штучних фітоценозів зумовлює якісні та кількісні зміни у формуванні видового складу і чисельності бур'янів. Під час культивування виноградарників міжряддя рекомендується засівати покривними культурами (ПК). Розглянуто розвиток бур'янів у міжряддях винограду залежно від укриття озимим житом та кислим щавлем, що зумовлюється терміном сівби, тепловим режимом, зволоженням ґрунту, густотою стояння, кушенням та розвитком ПК. Наведено показники балансу вологи активного шару ґрунту та горизонту глибиною до 100 см — під чорним паром, бур'янами, покривом озимим житом та кислим щавлем. Зазначено, що за культивування жита в міжряддях обмежені запаси вологи використовуються ефективніше — після скошування вегетативна маса жита працює як мульча та сприяє кращій акумуляції літніх опадів. При цьому значно зменшується температура поверхні ґрунту за спекотного літа, скорочуються витрати вологи на фізичне випаровування та забезпечується накопичення в ґрунті свіжої органічної речовини.

УДК 634.8:663.2/3(477.87)

2016.3.213. ВИНОГРАДАРСТВО І ВИНОРОБСТВО НА ЗАКАРПАТТІ / Боднар П., Кашова М., Добоній І., Шейдик К.

(пер. зі словац. Косинець Н.). — Ужгород, 2015. — 132 с. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 547181.

Виноградарство Закарпаття, сорти винограду, вирощування винограду, виноробство, шпалери для виноградників, хімічний склад суслу, винні підвали, дегустація вин.

Представлено ботанічну характеристику і систематику сортів винограду (американські, східноазіатські, європейсько-азіатські та західноєвропейські). Висвітлено сучасний стан виноградарства Закарпатської області. Показано сортовий потенціал столового (24 районів) і 16, що на випробуванні) і технічного (11 та 4, що не пройшли випробування) винограду, а також класифікацію токайських вин. Наведено важливі фактори щодо закладання успішного й ефективного виноградника, що використовується як мінімум 25 років (вибір земельної ділянки і відповідних сортів, формування міжрядь, а також проектна документація і технічний план, адміністративний дозвіл виробництва в рамках області та підприємства). Розглянуто заходи щодо захисту ґрунтів від ерозії, покращання ґрунту, удобрення. Показано плантаж та вирівнювання ділянки, будівництво доріг, опор тощо. Велика увага приділяється догляду за виноградником у перші роки розвитку, способом формування виноградної лози, збору врожаю та іншими факторами, що впливають на якість виноградного суслу. Висвітлено особливості догляду за вином, його зберігання та дегустації.

УДК 634:631.541.3

2016.3.214. ОКУЛІРУЄМО САДЖАНЦІ / Шевчук Н. // Садівництво по-українськи. — 2016. — № 3. — С. 66–70.

Окулірування саджанців, розсадники, брунька, заготівля і зберігання живців, інструменти для окуліровки.

Висвітлено особливості базової технології в розсадництві, яка передбачає щеплення підщепи брунькою (вічком) із фрагментом прилеглих до неї тканин (щитком) кори, камбію і деревини та характеризується високою приживлюваністю заокулірованих бруньок. Розглянуто способи окулірування (Ок): вприклад, у Т-подібний розріз та трубкою. Останній — трубкою (дудкою, кільцем) і напівтрубкою — застосовують для культур з відносно товстими пагонами і товстою корою на живцях і підщеплах (грецький горіх, інжир). Окулірування можна проводити від ранньої весни і до початку осені (за 1,5–2 місяці до холодів). Літнє Ок триває із середини липня до кінця серпня і забезпечує найвищий відсоток приживлюваності вічок, його не слід проводити у спекотну, вітряну та дощову погоду. Навесні Ок здійснюють на початку вегетації (кінець березня — квітень), воно доцільне для виготовлення саджанців швидкозростаючих кісточкових культур (персик, слива, алича, абрикос). Описано організацію робіт, техніку окулірування, вимоги до застосованих інструментів і матеріалів, підготовки підщеп, а також особливості заготівлі і зберігання живців для літнього і ранньовесняного окулірування.

635.1/.8 Овочівництво. Городництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ХАРЕБА В.В.

УДК 635.1/.8(477)

2016.3.215. ОВОЧІВНИЦТВО І БАШТАННИЦТВО [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т овочівництва і баштанництва; редкол.: Корнієнко С.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 2015. — Вип. 61. — 360 с. Шифр 06 547131.

Овочівництво, баштанництво, сорти овочів, інновації в овочівництві, селекція овочевих і баштанних культур.

Висвітлено основні положення галузевої комплексної програми "Овочі України — 2020" та проведено аналіз динаміки посівних площ, валових зборів, рівня врожайності овочів відкритого і захищеного ґрунту та баштанних продовольчих культур. Вивчено питання формування асортиментної політики овочевого ринку, визначено частку овочевої групи в структурі продовольчого кошика. Визначено причини, що стримують ефективний розвиток овочепродуктового підкомплексу. Викладено загальну стратегію й пріоритетні напрями інноваційного розвитку галузі на перспективу, зокрема селекційних розробок. Наведено узагальнюючі результати дослідження екологічного стану розвитку картоплярства в Україні, його проблеми та сформульовано конкретні пропозиції щодо виходу з ситуації, що склалася на внутрішньому ринку картоплі. Розглянуто питання щодо наукового забезпечення підвищення рівня конкурентоспроможності інноваційних розробок. Зазначено, що найголовнішу роль у процесі посилення конкуренції на українському ринку овочевої продукції відіграють її якість і конкурентоспроможність, без яких практично неможливо досягти ринкового успіху. Наведено характеристики низки перспективних традиційних овочевих і баштанних культур, зокрема помідора, огірка, кабачка, буряка столового, а також малопоширених рослин. Здійснено аналіз комплексної системи заходів з організації управління виробничо-збутовою діяльністю, а саме: аналіз результатів маркетингових досліджень ринку овочевої продукції, фірм-конкурентів, розповсюдження сортів та реалізація насіння.

УДК 635.1/.8:631.15(477)

2016.3.216. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ГАЛУЗЕВОЇ КОМПЛЕКСНОЇ ПРОГРАМИ "ОВОЧІ УКРАЇНИ — 2020" / Корнієнко С.І., Рудь В.П. // Овочівництво і баштанництво: історичні аспекти, сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., с. Крути Чернігівської обл., 2016 р. — Крути, 2016. — Т. 1. — С. 10–13. Шифр 547132.

Овочівництво, програма галузева комплексна з овочівництва, інвестиції в овочівництво.

Розроблено концептуальні положення галузевої комплексної програми "Овочі України — 2020". Зазначено, що Україна поки що не може стати достойним конкурентом європейським країнам внаслідок низької врожайності із-за недостатніх інвестицій у розвиток галузі овочівництва, а саме: незадовільний технологічний рівень виробництва овочевої продукції, відсутність професійного брендингу й ефективної інфраструктури, низький розвиток агрологістики, невідповідність вітчизняної овочевої продукції європейським стандартам. Вихід овочівництва на новий етап розвитку у відповідності до основних положень галузевої комплексної програми "Овочі України — 2020" можливий шляхом провайдингу інноваційно-інвестиційної моделі розвитку галузі такими напрямками: проведення адаптованого землеустрою раціонального використання земельних ресурсів під овочеві й баштанні культури, впровадження спеціалізації вирощування окремих видів овочевих і баштанних культур та їх територіальне розміщення в Україні, створення державного органу сертифікації земель та господарств для вирощування овочевої та баштанної продукції, впровадження збалансованої системи удобрення овочевих і баштанних культур за виносом поживних речовин прогнозованим урожаєм, для "реанімації" вітчизняного насінневого ринку запровадити пільги при внесенні вітчизняних сортів рослин, придатних для поширення в Україні, шляхом повного відшкодування витрат для державних установ — оригінаторів насіння та часткового відшкодування витрат (до 50%) для вітчизняних с.-г. підприємств інших форм власності тощо.

УДК 635.21:631.526.32

2016.3.217. АДАПТИВНА ЗДАТНІСТЬ ТА ПОТЕНЦІЙНІ ВЛАСТИВОСТІ СОРТІВ СЕЛЕКЦІЇ ІНСТИТУТУ КАРТОПЛЯРСТВА НААН / Борівський А.Ф. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2016. — № 1. — С. 89–95. — Бібліогр.: 8 назв.

Картопля, сорти картоплі, урожайність картоплі, насінництво картоплі, репродукування еліти картоплі.

Здійснено випробування сортів картоплі (К.) (2012–2014 рр.) в зонах Лісостепу, Полісся та Степу України з метою встановлення адаптивної здатності й термінів репродукування еліти. Великого значення для ефективного ведення картоплярства

надають сортовим особливостям К., зокрема здатності сорту адаптуватися до різних ґрунтово-кліматичних умов та забезпечувати стабільні врожаї. Зазначено, що найвищий урожай К. у зоні південно-західної частини Лісостепу одержано серед ранніх сортів: Кіммерія — 46,9 т/га, Ведруска — 38,6, середньоранніх: Партнер — 33,2, Фантазія — 27,7, середньостиглих: Околиця — 35,4, Мандрівниця — 25,1 т/га. У зоні Центрального Полісся найвищі показники врожайності серед ранніх сортів забезпечив сорт Кіммерія — 31,0 т/га, рівень урожайності в межах 27,6–29,2 т/га зафіксовано у сортів Скарбниця, Серпанок, Радінка, Тирас. Серед ранньоранніх сортів урожай на рівні 33,1 т/га одержано в сорту Партнер. У зоні Степу найвищу продуктивність К. у разі вирощування її у двоврожайній культурі зі зрощенням зафіксовано в ранніх сортів — Вимір, Глазурна, Струмок, Кіммерія, Світоч та в середньораннього сорту Арія. З'ясовано, що в умовах зон Лісостепу й Полісся високою стійкістю проти виродження (ураження вірусними хворобами та зниження продуктивності еліти К. у процесі репродукування) характеризувалися сорти Кіммерія, Ведруска, Серпанок, Скарбниця, Тирас, Радінка, Партнер, Слов'янка, Вернісаж, Мандрівниця, Поліське джерело та Червона рута. Найпоширенішими вірусними хворобами К. були крапчаста мозаїка та мозаїчне закручування листя. Встановлено високу ефективність застосування методу двоурожайної культури картоплі для одержання насіннєвого матеріалу в Південному Степу України.

УДК 635.21:631.526.32:664.834

2016.3.218. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ СОРТІВ КАРТОПЛІ У ВИРОБНИЦТВІ КАРТОПЛЕПРОДУКТІВ / Бандуренко Г.М., Писарев М.Г., Олійник Т.М., Купріянова Т.М. // Овочівництво і баштанництво: історичні аспекти, сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., с. Крути Чернігівської обл., 2016 р. — Крути, 2016. — Т. 2. — С. 63–69. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 547135.

Картопля, сорти картоплі, картоплепродукти.

Наведено результати досліджень технологічних і фізико-хімічних властивостей сучасних сортів картоплі (К.) та придатності їх для виробництва сушених картоплепродуктів. Проаналізовано 8 сучасних сортів К. — Случ, Повінь, Струмок, Щедрик, Околиця, Спокуса, Слов'янка та Арія. Ці сорти відрізняються округло-овальною формою бульб з дрібними вічками, здатністю зберігати свій натуральний колір м'якуша протягом декількох годин після розрізання бульб. Тривалість потемніння К. залежала від сорту і знаходилась у межах 210–120 хв. Враховуючи технологічні показники К., активність пероксидази та тривалість потемніння, для подальших досліджень було відібрано такі сорти як Струмок, Слов'янка, Арія, Щедрик і Спокуса. Дослідження процесу сушіння проводили, використовуючи сорт Спокуса. Тривалість сушіння К. конвективним способом становила 220 хв, а при використанні СВЧ-впливу скорочується до 100 хв. Аналогічні дослідження провели з іншими сортами — Струмок, Слов'янка, Щедрик і Спокуса. За результатами досліджень сучасних сортів К. рекомендовано до промислової переробки такі сорти як Слов'янка, Струмок, Спокуса і Щедрик. Одержані сушені напівфабрикати відповідають вимогам діючих стандартів.

УДК 635.21:631.532.2:631.559

2016.3.219. МИКРОКЛУБНИ КАК ПОСАДОЧНЫЙ МАТЕРИАЛ / Кокшарова М.К. // Картофель и овощи. — 2016. — № 3. — С. 31–32. — Библиогр.: 5 назв.

Картопля, мікробульби, посадковий матеріал картоплі, урожайність картоплі, меристемні бульби.

Здійснено оцінку використання мікробульб (МБ) як вихідного базисного матеріалу в первинному насінництві картоплі (К.). Наведено дані щодо врожайності і виходу бульб насінного матеріалу, одержаного від МБ у розсадниках міні-бульб, першого бульбового покоління і супер-супереліти. З метою визначення можливості використання МБ як міні-бульб застосовували 2 способи садіння: 1) садіння МБ у відкритий ґрунт; 2) вирощування розсади з МБ по касетній технології (касета 5×5 см) з наступним висаджуванням у полі. Мікробульби, одержані в пробірках, мають перевагу порівняно зі стандартними насінними бульбами: вони вільні від патогенів,

а завдяки невеликому розміру і масі їх простіше зберігати і транспортувати. Об'єкт досліджень — МБ і насінні більби, одержані від МБ сорту Родріга. Схожість бульбової репродукції за всі роки (у всіх варіантах) становила 100%, а приживлюваність розсади від 98 до 99%. Лідерами щодо розвитку і накопичення врожаю бульб К. виявилися рослини контрольованого варіанта і вирощені з міні-бульб. Продуктивність рослин меристемних бульб становила 946 г, міні-бульб — 772, а мікробульб відповідно — 275 і 302 г, пробіркової культури — 298 г на кущ. Зазначено, що в розсаднику розмноження посадковий матеріал, одержаний від МБ, за продуктивністю відповідає посадковому матеріалу пробіркової культури, а за коефіцієнтом розмноження переважає його в 1,3 раза, що забезпечує додатково 100 тис. шт. насінних бульб з одного гектара.

УДК 635.262:631.5

2016.3.220. ВЫРАЩИВАНИЕ ЧЕСНОКА НА ЗЕЛЕНЬ / Капустина Л. // Овощеводство. — 2016. — № 5. — С. 20–22.

Часник зелений, вирощування часнику на зелень, збирання зеленого часнику.

Розглянуто питання щодо особливостей вирощування зеленого або весняного часнику (ЗЧ), який інколи називають часниковими ростками. Цей різновид часнику є одним з найперших сезонних вітамінних продуктів. Він ціниться за м'який, солодкий, трав'янистий, проте все ж часниковий смак і свіжу хрумку структуру. За м'яких зим ЗЧ з'являється на ринках з лютого і продається в деяких місцевостях до середини червня. У зелених листках часнику міститься до 2000 мг% аскорбінової кислоти. Паростки ЗЧ багаті кальцієм і йодом, а за вмістом заліза поступаються лише зеленим яблукам. Доведено, що ЗЧ має протигрибкову, антибіотичну, протипухлинну й протиканцерогенну дію. Вирощувати ЗЧ можна у відкритому й закритому ґрунтах. Краще для цього використовувати озимі стрілкуючі сорти, оскільки вони продуктивніші і формують товарний урожай на 10–15 днів раніше, ніж нестрілкуючі. У відкритому ґрунті висаджувати часник на зелень можна під зиму чи навесні на південних чи південно-західних схилах, родючих, чистих від бур'янів і достатньо зволжених і легких за гранулометричним складом ґрунтах. Норма садіння — до 12 т/га (1,2 кг/м²). З повітряних цибулин ЗЧ вирощують практично так само, як і товарний, лише норма висіву збільшується на 30–50%. Напророслі посіви підживлюють азотними добривами з розрахунку 0,2–0,3 т/га сульфату амонію. Урожай зелені часнику збирають до початку стрілкування рослин, у 1-й половині, а в окремі роки і в 2-й половині травня, після утворення 5 листків заввишки 20–30 см і на початку формування підземних цибулин. Урожайність ЗЧ залежно від виду посадкового матеріалу і щільності садіння становить 2,5–8 т/га і більше. Для одержання ЗЧ у зимово-весняний період, його можна вирощувати в теплицях чи парниках, висаджуючи в ті самі строки, що і цибулю на перо. Висаджування часнику можна здійснювати розділеними і нерозділеними зубками (наведено елементи технології вирощування). Збирають урожай через 25–30 днів після з'явлення сходів, коли рослини досягнуть потрібної висоти. Урожайність зеленої маси за такого способу вирощування становить до 12 кг/м².

УДК 635.34:631.5(477.8)

2016.3.221. ФАВОРИТ НОВОГО ОВОЩНОГО СЕЗОНА — КАПУСТА РАННЯЯ / Дыдив И., Дыдив О., Дыдив А. // Овощеводство. — 2016. — № 3. — С. 24–28.

Капуста рання, вирощування капусти ранньої, розсада капусти ранньої, гібриди капусти ранньої, сорти капусти ранньої.

Висвітлено питання технології вирощування ранньої капусти (РК), зокрема розсади в розсадних теплицях. Зазначено, що 30–40% РК припадає на західний регіон України. Лідером у вирощуванні ультраранньої капусти в закритому ґрунті є, як правило, Закарпатська область. Один із самих надійніших способів одержання стабільного прибутку — вирощування РК у відкритому ґрунті. Для отримання більш ранньої продукції її висаджують, з урахуванням особливостей регіону, у 3-й декаді березня — 1-й декаді квітня, використовуючи спочатку плівкові укриття (дуги), потім агроволокно. З настанням сприятливих умов укриття прибирають. Приготу-

вання спеціальних ґрунтосумішей є важливим елементом технології вирощування розсади РК. Залежно від наявності місцевих матеріалів, використовують ґрунтосуміші різного складу: торф, гній, перегній, дернову землю, компост, а також різні органічні екологічно безпечні добрива, такі як біоактив, біогумус, біофермер, гумісол та ін. З розпушувальних матеріалів найкраще використовувати тирсу, січку соломи та ін. Розсаду РК вирощують за традиційною технологією безпосередньо в ґрунті теплиць чи парників, у касетах чи горщикках, з пікровою чи без неї. За вирощування розсади в касетах з одиниці площі її одержують в 1,5–1,8 раза більше, ніж у горщиках. Для отримання стандартної розсади РК в кінці березня — на початку квітня насіння вирощують від 2-ї декади січня до 3-ї декади лютого. Розсаду РК доцільно вирощувати з пікровою в горщики, касети чи ґрунт, що дає змогу зменшити витрати на обігрів теплиць чи парників взимку. Оптимальний вік сіянців для пікірування — 10–12 діб. Важливе значення за вирощування розсади має система удобрення. Зауважується, що добре загартована розсада РК після висаджування її у відкритий ґрунт витримує короточасне зниження температури повітря до $-3\ldots-5^{\circ}\text{C}$. Ранньостиглі сорти відносно низькорослі, формують головки різної величини і середньої щільності, їх вегетаційний період коливається від 100 до 115 днів. Найрозповсюдженішими є такі сорти, як Детмаршер Фюрер, Димерська 7, Червнева, Веснянка, Діта та ін. Насіння комерційних гібридів РК досить дороге — вартість пакета в 2500 шт. коливається на сьогодні від 350 до 600 грн і більше, однак гібриди скоростигліші, мають високий вихід товарної продукції, щільні головки, стійкі до хвороб і шкідників, також витримують понижені температури, тому фермерські господарства в основному віддають перевагу вирощуванню саме гібридів, а не сортів.

УДК 635.342:631.5

2016.3.222. РАННЯЯ КАПУСТА ИЗ ОТКРЫТОГО ГРУНТА / Дыдів І., Дыдів О., Дыдів А. // Овощеводство. — 2016. — № 4. — С. 26–28.

Капуста білоголова, капуста рання, агротехнологія, вирощування ранньої капусти.

Висвітлено особливості агротехнології вирощування ранньої білоголової капусти (РБК) у відкритому ґрунті. Зазначено, що агротехнологія передбачає комплекс заходів, зокрема для капусти дуже важливим є підбір попередників, найкращими з яких є багаторічні трави, картопля, огірок, цибуля, помідор, пшениця озима, бобові, коренеплоди (крім родини капустяні). Не варто вирощувати її після редьки, капусти, ріпаку та інших культур із сімейства капустяні раніше ніж через 4–5 років. Зауважується, що РБК добре росте і дає високі врожаї на різних типах ґрунтів, крім піщаних, бідних на органічні речовини. Оптимальна реакція ґрунтового розчину (рН) для капусти становить 6,0–6,5. Крім того, рання капуста є рослиною кальцієлюбною, яка позитивно реагує на вапнування, що забезпечує нейтральне середовище ґрунтового розчину. Під зяблеву оранку, залежно від типу ґрунту і його забезпеченості поживними речовинами, вносять органічні напівперепрілі добрива з розрахунку 40–60 т/га, а також повне мінеральне добриво $\text{N}_{60-120}\text{P}_{60-100}\text{K}_{60-150}$ кг/га д.р. Напрвесні на легких ґрунтах здійснюють закриття вологі важкими боронами, а на перезволожених — культивування на глибину 6–8 см з одночасним боронуванням. У південних районах України і на Закарпатті розсаду РБК висаджують з 2-ї половини березня, а в центральних і західних регіонах — у кінці березня — І–ІІ декадах квітня. Догляд за рослинами включає міжрядкову обробку ґрунту, підживлення, а також обприскування рослин інсектицидами. Обробку рослин пестицидами завершують за 20 днів до збирання врожаю, а біопрепаратами — за 5. Зазначено, що на сьогодні великою популярністю у фермерів і городників користуються такі гібриди, як Етма F₁, Легат F₁, Акорд F₁, Альянс F₁, Джетодор F₁, Радан F₁, Тіара F₁, Магнус F₁, Адмірал F₁, Емілі F₁ та багато інших.

УДК 635.342:631.8:[546.48+546.815]

2016.3.223. НАГРОМАДЖЕННЯ КАДМІЮ ТА СВИНЦЮ В РОСЛИНАХ КАПУСТИ БІЛОГОЛОВОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ / Дидів А.І. // Овочівництво і баштаництво: історичні аспекти, сучасний стан, проблеми і перспективи

розвитку: матеріали ІІ Міжнар. наук.-практ. конф., с. Крути Чернігівської обл., 2016 р. — Крути, 2016. — Т. 2. — С. 92–94. Шифр 547135.

Капуста білоголова, накопичення в капусті важких металів, кадмій, свинець, удобрення капусти.

Досліджувався вплив органічної, мінеральної та органо-мінеральної систем удобрення в поєднанні з вапнуванням на рухливість Cd^{2+} і Pb^{2+} у ґрунті та їх накопичення в рослинах капусти білоголової (КБ) пізньостиглої сорту Ярославна. Результати досліджень засвідчили, що в умовах Західного Лісостепу України на темно-сірих опідзолених ґрунтах внесення органічних і мінеральних добрив у поєднанні з вапнуванням найкраще зв'язувало рухомі форми Cd і Pb у рослинах, зокрема головках; компенсували винис поживних речовин з ґрунту та не допускали його подальшої деградації. З'ясовано, що найменшу концентрацію Cd і Pb у головках КБ одержали за внесення добрив у нормі $\text{N}_{68}\text{P}_{68}\text{K}_{68}$ + органічні добрива 4 т/га + CaCO_3 5 т/га на всіх градаціях забруднення. На цьому варіанті вміст Cd і Pb у головках капусти білоголової був менший від контролю відповідно в 4,25 та 3,83 раза. Зауважується, що Cd нагромаджувався в качані більше порівняно з головкою (у 4,5–7,7 раза), тоді як Pb затримувався ще більше (від 8 до 12 разів).

УДК 635.625:631.147:631.586

2016.3.224. ГАРБУЗ МУСКАТНИЙ. ЕКОТЕХНОЛОГІЯ БЕЗ ЗРОШЕННЯ / Книш В. // Плантатор. — 2016. — № 3. — С. 64–67.

Гарбуз мускатний, екологія вирощування гарбуза мускатного, гарбуз мускатний на богарі.

Наведено результати досліджень (2010–2012 рр.), спрямованих на наукове обґрунтування застосування мікробіологічних препаратів з одночасним зменшенням агрохімічного навантаження на ґрунт й одержання екологічно безпечної продукції гарбуза мускатного (ГМ) в незрошуваних умовах Півдня України. Технологія вирощування ГМ у цілому відповідає положенням, викладеним у ДСТУ 5045:2008 “Кавун, диня, гарбуз. Технологія вирощування. Основні положення”, за винятком елементів: мінеральні добрива в дозі $\text{N}_{30}\text{P}_{45}\text{K}_{30}$ вносять весною перед першою суцільною культивуванням локальним способом у зону майбутнього рядка культиватором-підживлювачем КРН-5,6, обладнаного маркером; передпосівний обробіток насіння ГМ препаратом азотфіксуючої дії Азобактерин з розрахунку 50 мл суспензії на 1 гектарну норму насіння. Інокуляція насіння мікробіологічними препаратами сприяє розвитку корисної ризосферної мікрофлори, поліпшує живлення через мобілізацію поживних речовин ґрунту, стимулює ріст і розвиток рослин, пригнічує розвиток фітопатогенних грибів і бактерій. Дія біопрепаратів еквівалентна впливу 30 кг/га мінерального азоту, 45 кг/га фосфору та 30 кг/га калію.

УДК 635.63:631.526.32:631.544

2016.3.225. ПОНОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО СОРТИМЕНТУ ОГІРКА ДЛЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ТЕПЛИЧНОГО ОВОЧІВНИЦТВА / Сергієнко О.В., Радченко Л.О., Солодовнік Л.Д. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 3. — С. 39–42. — Бібліогр.: 12 назв.

Огірок, гібрид огірка, сортимент огірка, теплиці, урожайність огірка, скоростиглість огірка, партенокарпія.

Наведено результати досліджень, проведених з метою створення конкурентоспроможних бджолозапилюваного і партенокарпічного гібридів F₁ огірка (О.) для вирощування в умовах захищеного ґрунту у весняно-літній культурі. Застосовували польовий (морфобіологічна та господарська оцінка селекційного матеріалу), органолептичний (оцінка смакових якостей), хімічний (оцінка хімічного складу плодів), вимірювально-ваговий (облік і визначення структури врожаю), експериментальний і статистичний методи. Використання в процесі селекції методів гібридизації самозапилення (інбридинг) та індивідуального добору дало змогу не лише виявити і закріпити цінні ознаки, а й одержати нові лінії, на основі яких створено нові конкурентоспроможні гібриди О.: бджолозапилюваний Анет F₁ та партенокарпічний Надія F₁ та Каміла F₁, які придатні для вирощування в умовах захищеного ґрунту. Економічна ефективність їх вирощування становить 5,7–7,8 грн/м². Гібриди Анет F₁ та Надія F₁ внесено до Реєстру сортів рос-

лин, придатних до поширення в Україні, а гібрид Каміла F₁ проходить кваліфікаційну експертизу.

УДК 635.64:631.527.5:631.544.1:631.589.2

2016.3.226. ПІДБІР ІНДЕТЕРМІНАНТНИХ ГІБРИДІВ ПОМІДОРА F₁ ДЛЯ ВИРОЩУВАННЯ В СКЛЯНИХ ТЕПЛИЦЯХ МЕТОДОМ МАЛООБ'ЄМНОЇ ГІДРОПОНІКИ / Хареба О.В. // Овочівництво і баштаництво: історичні аспекти, сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., с. Крути Чернігівської обл., 2016 р. — Крути, 2016. — Т. 2. — С. 252–256. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 547135.

Помідор, гібриди індетермінантні помідора, технологія вирощування помідора, теплиці скляні, гідропоніка малооб'ємна.

Здійснено господарсько-біологічну оцінку з метою встановлення реакції на чинники навколишнього середовища нових гібридів F₁ помідора (П.) за його вирощування методом малооб'ємної гідропоніки в скляних теплицях. Вивчалася динаміка плодоношення гібридів F₁ П. та підбиралися найбільш ранньостиглі та врожайні для вирощування в теплицях типу "Венло". Встановлено, що найвищу загальну врожайність, у середньому за 2 роки (66,8 кг/м²) мав гібрид Мерліс F₁. Важливим є те, що він мав тенденцію до більш рівномірної віддачі врожаю, перевищував контроль як за ранньою, так і загальною врожайністю. Другим за врожайністю в середньому за 2 роки був гібрид Тореро F₁ — 65,0 кг/м², що на 6,9 кг/м² перевищує контроль. Заслуговує на увагу і подальше дослідження гібрида Бартеза F₁, який має високу ранню врожайність.

УДК 635.64:631.527:631.358

2016.3.227. СЕЛЕКЦІЯ ТОМАТА НА ПРИДАТНІСТЬ ДО МЕХАНІЗОВАНОГО ЗБИРАННЯ / Люта Ю.О., Кобиліна Н.О. // Овочівництво і баштаництво: історичні аспекти, сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., с. Крути Чернігівської обл., 2016 р. — Крути, 2016. — Т. 1. — С. 114–123. — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 547132.

Овочівництво, помідор, селекція помідора, механізоване збирання помідора, сорти помідора.

Розглянуто питання щодо створення нових сортів помідора (П.) з високим адаптивним і продуктивним потенціалами, придатних для механізованого збирання. Основний метод селекційної роботи — гібридизація з наступним індивідуальним добором кращих форм згідно з моделлю сорту. Протягом 2011–2015 рр. у розсаднику основного сортопробування було вивчено 79 зразків П. Стандартами слугували сорти Наддніпрянський 1 і Лагідний. У результаті селекційної роботи одержано нові перспективні зразки П. з високим адаптивним і продуктивним потенціалами, які за фізико-механічними властивостями й показниками якості плодів відповідають вимогам, пред'явленим до сортів, придатних для механізованого збирання. У результаті селекційної роботи у 2015 р. створено перспективну лінію Rio Fuego × Наддніпрянський 1 (урожайність — 82,5 т/га), яку було передано до Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України для проведення експертизи й державної реєстрації прав на сорт під назвою Ювілейний.

УДК 635.646:631.544

2016.3.228. СИНІЙ, СИНІЙ ОВОЩ... / Слепцов Ю. // Овочівництво. — 2016. — № 5. — С. 38–42.

Баклажан, вирощування баклажана в захищеному ґрунті, теплиці.

Висвітлено технологічні аспекти вирощування баклажана (Б.) у тепличній культурі, за якої рослини розвиваються раніше, доки колорадські жуки ще не вийшли із зимової діапаузи, та й укритий матеріал відіграє роль бар'єра для фітофагів. Проте навіть готову розсаду Б. краще вирощувати не в польових умовах, а під плівку. Біолабораторії пропонують проти колорадського жука ефективні біоінсектициди Актотіт і Біотоксибацилін. Зауважується, що тепличні Б. виростають екологічно чистішими і мають кращий товарний

вигляд. Критеріями вибору сортів Б. для плівкових теплиць є: висока врожайність, зумовлена великими (200–300 г і більше) плодами; стійкість до перепадів температури, вологості, хвороб та інших стресів; потужний габітус крони; відсутність шипів на чашечці плода; у скільки пагонів рекомендується формувати рослини. Висока врожайність Б. сьогодні досягається застосуванням розсади, щепленої на одну з підщеп, сумісних з усіма пасльоновими — Б'юфорт, Максифорт. Наведено низку популярних на нашому ринку гібридів від відомих селекційних компаній: Оріон F₁, Таурус F₁, Валентино F₁, Бібо F₁ (білі плоди), Дестан F₁, Анатолія F₁, Лейре F₁, Ідальго F₁, Міледа F₁, Фабіна F₁, Самурай F₁ та ін. Гібриди Боніка F₁ і Тірренія F₁ мають дуже великі плоди (по 500–700 г), а знаменитий гібрид Оріон F₁ не має шипів, що зменшує виробничі затрати. Для висіву Б. підходять будь-які касети (наприклад, 35×35×60 мм), краще не конусоподібної форми. При з'явленні 1–2 справжніх листків проводять пікіровку розсади в горщики об'ємом 0,5 л, видаляючи слабкі рослини. Обов'язковою є обробка розсади розчином Триходерміну чи Превікуру проти корневих гнилей. Проти вовчка, дротянок, хруща підійде біоінсектицид Метаризин. У Б., як і в помідора, потрібно регулярно видаляти пасинки і зайві квітки. Зрізують плоди Б. дуже обережно ножем, або сікатором. На місці зрізу може з'явитися сіра гниль, проти якої немає стійких сортів, тому рекомендовано лише обирати 2–3 нижніх листка для попередження застою повітря в прикореневій зоні, створивши його циркуляцію.

УДК 635.646:631.544.7

2016.3.229. БАКЛАЖАНИ В ТУНЕЛЯХ НА МУЛЬЧІ / Наумов А. // Плантатор. — 2016. — № 2. — С. 28–29.

Баклажан, вирощування баклажанів у плівкових укриттях, укриття плівкові тунельного типу.

Висвітлено особливості вирощування баклажана (Б.) у тимчасових плівкових укриттях тунельного типу. Зазначено, що під час вирощування Б. у таких укриттях можна одержати урожай вже в кінці червня — на початку липня. Під плівкою швидше прогрівається повітря й ґрунт, а це пришвидшує проходження фенологічних фаз розвитку рослин. Вони в таких умовах формують добре розвинену кореневу систему, краще витримують заморозки, розвиваються швидше й формують більший урожай, ніж ті, що вирощуються без укриття. Найкращими попередниками Б. є багаторічні трави, бобові, огірок, допустимі — капуста, цибуля. Можна садити Б. після зернових колосових культур, під які були внесені добрива. За краплинного зрошення мульчування чорною плівкою дає змогу знизити на 30% витрати води на одиницю продукції, підвищити показник приживлення розсади до 10% і відмовитися від витрат на ручні прополовання в рядках. Ґрунт до й після садіння має бути добре зволожений. Садять розсаду в II–III-й декаді квітня за схемою 175×15 см на 2–3 см глибше, ніж у теплицях. Сорти й гібриди придатні для вирощування в тимчасових плівкових укриттях — Прем'єр, Біла лілія, Лідер, Пушанський 60, Вагомий, Кашалот, Бегемот, Херсонський, Анет F₁, Самурай F₁, Магдалена F₁ та ін. Укриття знімають з рослин у вечірні години, коли температура встановиться не нижче ніж +11...+12°C. Міжряддя зазвичай обробляють 4–5 разів. Рекомендовано вносити 70% розрахункової дози добрив у передпосадковий період, а 30% — у вигляді фертигації. Основними грибними хворобами Б. є фітофтороз, альтернаріоз, септоріоз, фузаріозне в'янення; з бактеріальних — чорна бактеріальна плямистість, бактеріальний рак, з вірусних — стовбур Б. Основні шкідники — колорадський жук, совка, попелиця, павутинний кліщ. Останнім часом активізувалися ґрунтові шкідники (дротяник і капустянка). Для захисту рослин Б. від шкідників, що пошкоджують наземну частину, і хвороб препарати вибирають на підставі фітомоніторингу (кораген, протеус, ратибор). Для захисту від бур'янів використовують чорну плівку, що дає змогу повністю відмовитися від ручного прополовання. Наведено способи зберігання Б. Упровадження запропонованої технології дало змогу одержати урожай плодів 77 т/га. Рентабельність виробництва становила 75% за собівартості плодів 1000 грн/т.

635.9 Декоративні культури. Квітництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 635.92:631.529(477.7)

**2016.3.230. АССОРТИМЕНТ ДЕКОРАТИВНИХ РАСТЕ-
НИЙ ДЛЯ ОЗЕЛЕНЕННЯ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТОВ ЮЖНОЇ
СТЕПИ УКРАЇНИ** / Дерев'яно Н.В. — Херсон, 2016. —
32 с. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 547336.

*Декоративне садівництво, асортимент декоративних
рослин, інтродукція декоративних рослин.*

Розглянуто питання щодо інтродукції деревних екзотів у дослідному господарстві "Новокаховське" Інституту рису НААН, одним із підсумків якої є формування другої за видовим багатством дендрологічної колекції регіону (понад 400 таксонів), зокрема випробуваних тут вперше. Запропонований асортимент декоративних рослин (ДР) вміщує основний та додатковий асортимент ДР для озеленення населених пунктів Південного Степу України. Відібрано форми з підвищеною зимостійкістю наступних теплолюбних видів: *Albizia julibrissin*, *Cudrania tricuspidata* Bur., *Diospyros virginiana*, *Hibiscus syriacus*, *Laurocerasus officialis*, *Berberis julianae*, *Cupressus arizonica* та ін. Наведено відомості про біологічні, екологічні і декоративні особливості дерев і чагарників та рекомендації щодо їх використання в озелененні.

УДК 635.922/.925:582.711.712:631.027.8:581.143.6

**2016.3.231. ВПЛИВ ФЕНОЛЬНИХ СПОЛУК НА ЕФЕК-
ТИВНІСТЬ УВЕДЕННЯ СОРТІВ ROSA DAMASCENE MILL.
У КУЛЬТУРУ IN VITRO** / Олійник О.О., Ключащенко А.А.,
Ліханов А.Ф., Мельничук М.Д. // Вісник аграрної науки. —
2016. — № 2. — С. 28–31. — Бібліогр.: 10 назв.

*Троянда ефіроолійна, експланти, феноли, культура in
vitro, сорти троянди.*

Вивчалися зв'язки між сортоспецифічністю складу поліфенольних сполук і регенераційними процесами експлантів троянд (Т.) в умовах *in vitro*. Якісний склад і кількість простих фенолів та конденсованих танінів у листках Т. ефіроолійної є маркером потенційної здатності пагонів сортів *Rosa damascene* Mill. до регенерації. За умов вмісту фенольних сполук у листках первинних експлантів у концентрації нижче за 60 мг/г сирової маси ефективність уведення рослин у культуру *in vitro* істотно підвищується. Інтенсивність нагромадження в стеблах Т. ефіроолійної фенольних сполук і швидкість їхньої дифузії у тверде живильне середовище характеризують ефективність умов стерилізації первинних експлантів й оптимальність складу живильного середовища. З'ясовано, що найбільший загальний вміст спирторозчинних фенольних сполук виявлено в листках Т. сортів Лада й Радуга, а найменший — у сорту Лань. Останній можна охарактеризувати як сорт з низьким рівнем синтезу фенольних сполук. Саме він виявив найвищу регенераційну здатність за підібраних авторами умов стерилізації та культивування первинних експлантів *in vitro*.

УДК 635.925:582.711.712

2016.3.232. АМЕРИКАНСЬКІ ТРОЯНДИ ПІНЧ ЛІМА / Рубцова О.Л., Чижанькова В.І. // Квіти України. — 2016. — № 2. — С. 16–17.

Троянда американська, селекція троянди на зимостійкість, сорти зимостійкої троянди.

Висвітлено питання щодо селекції американської зимостійкої троянди (Т.). На основі вивчення досвіду канадських селекціонерів та використання власного ноу-хау американський вчений Пінч Лім здійснивав схрещування азійської Т. із зимостійкими шипшинами та різними декоративними сортами Т. Упродовж 20 років він одержав майже 30 сортів, більшість з яких доволі зимостійкі (витримують мороз у -30°C) й декоративні. Для майбутніх Т. селекціонер підбирав батьківські рослини так, щоб поєднати здоров'я, красу й аромат. На тестових полях Пінч Ліма сіянці, одержані в результаті схрещувань, не обробляють пестицидами. Відібрані гібриди

не вкривають на зиму. Через 3 роки залишається 30–40% рослин, а вже з них відбирають найдекоративніші, які розмножують живцюванням і знову тестують на зимостійкість. Наведено короткі характеристики зимостійких сортів Т. цієї селекції, а саме: *Pulman Orient Express*, *Sweet Fragrance*, *Macy's Pride*, *Kiss me*, *Super Hero*, *My Girl*, *Kashmir*, *Music Box* та інші.

УДК 635.925:582.711.712

**2016.3.233. ЩОБ ТРОЯНДИ КВІТУВАЛИ ЯСКРАВО І
ПИШНО** // Квіти України. — 2016. — № 3. — С. 10–11.

Троянда, агротехніка вирощування троянд, догляд весняний троянд.

Висвітлено особливості догляду за трояндами (Т.) навесні, зокрема тих, що вийшли із зими ослабленими. Весняний догляд за Т. дуже важливий захід, який треба вміло провести, причому не тільки для поліпшення зовнішнього вигляду саду, але й для самих рослин. Зазначено, що Т. чутливо реагують на весняне потепління і з настанням сонячних днів період спокою в них закінчується. Слід зауважити, що Т. витримують температуру до -10°C без ушкоджень, але укриття варто прибрати, коли ґрунт ще мерзлий, а бруньки вже набубнявіли. Потім можна приступати до обрізування Т. Уважно потрібно поставитися до обрізування різних видів та сортів Т. Наприклад, чайні Т. обрізувати до висоти 80–100 см, високорослі та флорибунда — до 45–50 см. Штамбові Т. обрізувати до формування правильної і відкритої крони. Для того, щоб Т. квітували яскраво і пишно, потрібно проводити цілий комплекс робіт з догляду за ними — якісне обрізування, вчасне внесення добрив, вміле мульчування ґрунту, під'язування рослин та інші важливі процеси. Слід зауважити, що Т. в саду можуть уражуватись деякими грибними хворобами, а також піддаватись атакам кліщів, жуків та інших комах. Попередити це і зберегти чудовий вигляд та здоров'я Т. допоможуть спеціальні універсальні засоби. Обприскування варто проводити суворо за інструкцією виробника препарату, забезпечивши власний захист від його дії. Відстань між кущами клумбових Т. має бути 40–50 см, мініатюрних — 15–20, ґрунтопокривних — 70–80 см, паркових, шрабів і витких — 1 м, штамбових — 1–1,5 м. Штамбові Т. на відміну від кущових потрібно висаджувати на ту ж саму глибину, на якій вони росли в розсаднику. Навесні слід звернути увагу на опори для витких Т. — перевірити їх стан і, якщо це необхідно, встановити нові.

УДК 635.925:631.529:582.734.4(477.4)

**2016.3.234. КОМПЛЕКСНЕ ОЦІНЮВАННЯ ПЕРСПЕКТИВ-
НОСТІ ІНТРОДУКЦІЇ ТРОЯНД СЕРІЇ "ROMANTICA" В УМО-
ВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ** / Мороз О.К., Денис-
ко І.Л. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рос-
лин. — 2016. — № 1. — С. 17–22. — Бібліогр.: 10 назв.

*Троянда, інтродукція троянди, адаптація, декоратив-
ність троянди, сорти троянди.*

Наведено теоретичне й експериментальне обґрунтування інтродукції троянд (Т.) серії "Romantica" компанії Meilland в умовах Правобережного Лісостепу України. Проаналізовано показники життєздатності, росту, розвитку й ознаки декоративності (зимо-, морозо- та посухостійкість, комплексна стійкість проти хвороб і шкідників, збереження габітусу, пагоноутворення, цвітіння, забарвлення, форма, махровість квіток тощо) Т. 12 сортів серії "Romantica", висаджених на колекційних та експозиційних ділянках Національного дендропарку "Софіївка" НАН України. Зазначено, що інтегральна числова оцінка успішності інтродукції Т. цієї серії, виконана за узагальненими даними їх комплексного вивчення (35–45 балів з 50), засвідчила перспективність подальшого впровадження цих сортів у культуру. Обчислене акліматизаційне число (75–90 зі 100) дає змогу стверджувати, що рослини успішно адаптувалися до природно-кліматичних умов Право-

бережного Лісостепу України. Узагальнена оцінка садових Т. серії "Romantica" за ознаками декоративності та господарсько-біологічними властивостями (76–87 зі 100) свідчить, що

троянди цієї серії, вирощені в районі інтродукції, проявили високу декоративність і заслуговують на впровадження у виробництво.

636/639 ТВАРИННИЦТВО

636.0 Загальні питання

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.082:60:577.21

2016.3.235. МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНИЙ МОНІТОРИНГ У СИСТЕМІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ГЕНЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ ТВАРИН / Копилов К.В., Метлицька О.І., Мохначова Н.Б., Супрович Т.М. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 6. — С. 43–47. — Бібліогр.: 10 назв.

Молекулярно-генетичний моніторинг, збереження тварин, генофонд тварин, породи тварин аборигенні, моніторинг структурних генів, мутації, селекція тварин, локуси, ДНК.

Наголошується на тому, що аборигенні породи тварин — це носії унікальної генетичної інформації, яку неможливо відтворити сучасними методами селекції. У певних екосистемах економічно доцільно їх розводити в чистоті, а також потрібна пряма інтродукція в зони, де неможливе відтворення високопродуктивних форм. З огляду на це, рекомендується вивчати генофонди аборигенних порід, відшукувати нові корисні гени кількісних або інших ознак (продуктивності, стійкості до захворювань, стресів тощо), які надалі використовувати у селекції. Висвітлено особливості і параметри щодо відбору зразків для досліджень за генетичними маркерами с.-г. тварин різних видів і порід, розроблені під егідою FAO Міжнародною програмою з метою збереження різноманіття генетичних ресурсів тварин і рослин.

УДК 636.082:612.118.221.3:60

2016.3.236. ВПЛИВ КРІОПРОТЕКТОРІВ І НИЗЬКИХ ТЕМПЕРАТУР НА ЗБЕРЕЖЕНІСТЬ ЕРИТРОЦИТІВ БИКА, КОНЯ ТА КРОЛИКА / Улізко П.Ю., Боброва О.М. // Проблеми кріобіології та кріомедицини. — 2016. — Т. 26, № 2. — С. 184.

Кріоконсервування еритроцитів тварин, бугай, кінь, кролик, кріопротектори, гемоліз.

Представлено оптимальну комбінацію кріопротекторів, яка дала можливість одержати найменший гемоліз після кріоконсервування еритроцитів бугая, коня та кролика: 15% — ПЕО-1500; 10% — ДМСО; 5% — 1,2-ПД; 5% — сахарози. Інкубування та заморожування в підбраному середовищі не призводило до істотного погіршення осмотичних властивостей еритроцитів. Моделювання трансфузії показало, що протягом 24 годин гемолізується не більше 5,5% клітин у плазмі та 6,4% — у фізіологічному розчині.

УДК 636.084.412

2016.3.237. ДОВІДНИК З ПОВНОЦІННОЇ ГОДІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН / Ібатуллин І.І., Бащенко М.І., Жукорський О.М., Мельник Ю.Ф., Кандиба В.М., Руденко Є.В., Іонов І.А., Михальченко С.А., Цвігун А.Т., Долгая М.М., Золотарьов А.П., Єлєцька Л.М., Юрченко С.Г., Кравченко Ю.С., Саприкін В.О., Газієв Б.М., Косов М.О., Помітун І.А., Косова Н.О., Ткачова І.В., Вакулєнко І.С., Костенко В.І., Боярчук С.В. — К., 2016. — 336 с. Шифр 547489.

Норми годівлі с.-г. тварин, ВРХ, вівці, кози, коні, свині, кролі, кури, індиків, качки, гуси, страуси.

Представлено новітні норми, раціони і технології біологічно повноцінної годівлі всіх статевих-вікових груп с.-г. тварин і птиці, основані на принципах енергетичної оцінки, для досягнення генетичного потенціалу продуктивності, відтворної здатності, профілактики порушень травлення, аліментарних захворювань, імунодефіциту, продовження продуктивного

довголіття тварин вітчизняних порід і кросів та одержання високоякісної продукції. Матеріал диференційовано за нормами годівлі: великої рогатої худоби (молочного і м'ясного напрямку продуктивності); холостих, суягних і лактуючих вівцематок (вовново-м'ясного, м'ясо-вовнового, шубного, смушкового та м'ясо-сального напрямів), молочних кіз та інших с.-г. тварин (свиней, коней, кролів). Висвітлено нормування годівлі с.-г. птиці (курей, індиків, качок, гусей, страусів).

УДК 636.087.7:65.012.7

2016.3.238. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ БЕЗПЕЧНОСТІ ЗООТЕХНІЧНИХ КОРМОВИХ ДОБАВОК / Левицький Т.Р. // Науково-технічний бюлетень Державного науково-дослідного контрольного інституту ветеринарних препаратів та кормових добавок і Інституту біології тварин. — Л., 2016. — Вип. 17, № 1. — С. 38–43. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 547349.

Кормові добавки (безпечність), годівля тварин, токсичність кормових добавок, ризики, безпечні продукти, законодавство ЄС та України, екобезпека.

Повідомляється, що на основі вимог законодавства Європейського Союзу щодо безпечності зоотехнічних кормових добавок (БЗКД) в Україні розроблено схему досліджень ЗКД перед впровадженням їх в обіг. Методичні підходи щодо оцінки ЗКД передбачають вивчення їх токсичності для тварин і людини (у харчових продуктах), безпеку застосування при цільовому використанні, у т.ч. ризики, пов'язані з виникненням або зміною резистентності до антимікробних засобів, а також можливість появи і виділення ентеропатогенів. До ризиків належать і залишки метаболітів, і негативний вплив на здоров'я обслуговуючого персоналу (очі, шкіра, слизові оболонки ін.) та навколишнє середовище. Оцінка токсичності ЗКД включає дослідження за параметрами: гостра, підгостра, хронічна, канцерогенна і генотоксичність, вплив на репродуктивність, у т.ч. тератогенність. За виявлення будь-яких відхилень, які вказують на ризик щодо безпечності ЗКД, проводять додаткові дослідження для оцінки безпеки активної речовини та її залишків. Конкретизуються покрокові позиції схеми досліджень. Зауважується, що при оцінці БЗКД для навколишнього середовища, проводять дослідження стосовно впливу і на нецільові види тварин, у т.ч. на аквакультуру, запобігаючи можливості потрапляння в ґрунтові води у концентраціях, які перевищують МДР.

УДК 636.087.7:65.012.7

2016.3.239. ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ КАПІЛЯРНОГО ЕЛЕКТРОФОРЕЗУ ДЛЯ КОНТРОЛЮВАННЯ ВМІСТУ ВІТАМІНІВ ГРУПИ В У ПРЕМІКСАХ / Ривак Г.П. // Науково-технічний бюлетень Державного науково-дослідного контрольного інституту ветеринарних препаратів та кормових добавок і Інституту біології тварин. — Л., 2016. — Вип. 17, № 1. — С. 55–60. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 547349.

Годівля тварин, премікси, вітаміни групи В, метод капілярного електрофорезу, прилад "Капель-105/105М", контроль преміксів, кормові добавки.

Для визначення вмісту вітамінів у кормових добавках для тварин використовують хімічні методи досліджень, метод високоефективної рідинної хроматографії, інші. В останні два десятиліття поширюється метод розділення складних сумішей — капілярного електрофорезу (МКЕ), який дає змогу аналізувати іонні та нейтральні компоненти різноманітної

природи з високою ефективністю. Переваги МКЕ: висока ефективність розділення зразка, невеликий об'єм аналізованої проби і буферів; не потребує застосування високочистих, дорогих органічних розчинників; відсутність колонки і сорбенту; швидкість досліджень. Наведено дані досліджень щодо вмісту у преміксах вітамінів групи В (В₁, В₂, В₃, В₅, В₆, В_С), які проводились на приладі "Капель-105/105М" цим методом. Аналіз похибки результатів засвідчив, що вітамін В₁ у досліджуваних преміксах — 0,5%, 0,1 та 0,04% мав

вищі показники на 15,6%, 10,0 та 7,2% відповідно порівняно із задекларованими. Уміст вітаміну В₂ у преміксі 0,5% був меншим на 4,16%, у преміксі 0,1% — на 10,6, а у преміксі 0,04% — вищим на 7,5%. Проаналізовано невідповідність інших вітамінів щодо їх вмісту у преміксах. Загалом похибка між задекларованими кількостями вищезазначених вітамінів у преміксах та одержаними результатами за МКЕ коливалась у межах від 1,25 до 15,6%.

636.1 Конярство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.09:617.7:636.1

2016.3.240. ВНУТРІШНЬООЧНИЙ ТИСК У КЛІНІЧНО ЗДОРОВИХ ТА ХВОРИХ НА УВЕЇТ КОНЕЙ / Меженський А.О. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2016. — Вип. 28. — С. 188–195. — Бібліогр.: 21 назва.

Коні, увеїт коней, внутрішньоочний тиск у коней, тонометрія аплапаційна, діагностика увеїту.

За допомогою портативного електронного контактного аплапаційного ветеринарного тонометра Topovet (Tiolat, Фінляндія) визначено внутрішньоочний тиск у клінічно здорових коней. Установлено: OS=23,9±4,7 мм рт. ст., OD=21,3±4,5 мм рт. ст., що відповідає референтним значенням, одержаним за використання інших тонометрів. При цьому у коней, хворих на гострий та хронічний увеїт, навіть за незначних клінічних змін в ураженому оці показники тиску достовірно знижувались. Найбільш значне зниження ($P<0,001$) було у коней за хронічного (рецидивуючого) увеїту — на 8,6 та 7,3 мм рт. ст. до 15,3±2,9 та 14,1±1,8 мм рт. ст. у лівому та правому очах відповідно порівняно з показниками клінічно здорових коней. За результатами досліджень аплапаційну тонометрію рекомендовано використовувати як інформативний та об'єктивний метод діагностики увеїту коней.

УДК 636.1(091)(477.54/62)

2016.3.241. ІСТОРІЯ ХАРКІВСЬКОГО ІПОДРОМУ / Ткачова І.В., Кунець В.В., Глушак І.І. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 207. — С. 38–47. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 545427.

Кінний спорт, Харківський іподром, конярство в Україні, історія конярства, коні верхові (призери, рекордисти).

На території України у 1848 р. (4 лютого) засновано перший іподром — Харківський. Проте історія його виникнення починалась з появи кінських ярмарків у часи заселення Слобідської України ще у XVII ст. У 40-х роках XIX ст. у Харкові засновано земську стайню (понад 60 жеребців). У 1854 р. на Хрещенський ярмарок з кінних заводів доставлено 3328 коней (2400 придатних до військової служби) з різних губерній (Харківська, Полтавська, Катеринославська, Орловська, Рязанська, Чернігівська, Тульська). У 1848 р. засновано "Харківське товариство охотників для рисистих перегонів", до якого увійшли найвідоміші кіннозаводчики Харківської губернії. Статутом від 4 лютого 1848 р. встановлено правила перегонів, зимових і літніх призів, устрій іподрому. Описано розвиток Харківського іподрому (ХІп), пов'язаний з діяльністю генерала Даниїла Карловича Гербея (1819–1873 рр.) — головного управителя харківських стаєнь (3-й кіннозавод. округ). У ті часи ХІп являв собою центр племінного кіннозаводства. У 1876 р. — на скачках у Росії з'явився тоталізатор, що сприяло розвитку чистокровного кіннозаводства. З відміною кріпацтва і розоренням поміщиків іподром потерпав від занепаду. Відродження його розпочалося у 1896 р. завдяки харківському поміщику І.М. Ільєнку — талановитому спортсмену і тренеру, а також селекціонеру, справжньому фанату чистокровних верхових коней. Окреслено позитивні зміни в організації ХІп, зумовлені стараннями фанатів кінного спорту та архітекторів у кінці XIX та початку XX ст. Описано часи Жовтневої революції 1917 р.

і Громадянської війни, коли Україна втратила майже все поголів'я племінних коней, а ХІп припинив свою діяльність. Зі стабілізацією влади у Харкові в жовтні 1921 р. знову відкрито скакове коло ХІп, де відбувались перші в республіці повоєнні скачки. Організовано Харківську тренконюшню з рисистим і скаковим відділеннями, що в подальшому стала базою проведення Всеукраїнських кінноспортивних змагань. У 1930 р. ХІп одержав статус Всесоюзного, увійшов у 4-ку кращих іподромів СРСР (з Московським, Ленінградським, П'ятигорським). Наведено ряд знаменитих чистокровних коней і рисаків, які увійшли в історію конярства нашої країни. Це — призери, переможці і рекордисти з 1844 по 2002 р.н. Описано розвиток ХІп за часів СРСР, коли на ньому випробовувались коні з кінних заводів України, Росії, Білорусії та Литви (у 1988 р. коней було представлено із 35 господарств). Показано динаміку випробувань коней на ХІп за 1998–2008 рр. Зазначено, що починаючи з 1991 р. іподром почав втрачати виробничу базу, тренерський склад, поголів'я коней та свою активну діяльність. А в 2008 р. на Харківському іподромі відбулись останні випробування рисистих коней. У висновках наголошується на болючій потребі відродження славетного кінноспортивного комплексу та загалом вітчизняного рисистого кіннозаводства, які в інших країнах мають відчутний внесок прибутків в їхню економіку.

УДК 636.1(477.44)

2016.3.242. СТАН КОНЯРСТВА В ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ / Лютка Г.І., Матвієнко А.Л. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2015. — Вип. 207. — С. 175–181. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 545427.

Конярство Вінниччини, коні (рисисті, верхові).

Станом на 01.01.2014 р. у Вінницькій обл. діють три суб'єкти племінної справи з конярства: ТОВ "Племзавод Україна" (Липовецький р-н), ТОВ "Вінницький кінний завод" (Оратівський р-н) та ПОП "Рідний край" (Ямпільський р-н), де утримують 144 гол. коней, що на 30% менше, ніж у 2009 р. Частка племінних коней в області (6,1%) свідчить про кризовий стан галузі. Наведено характеристики племінних коней господарств області, яка показує, що серед порід коней (російська рисиста, українська верхова) до класу "Еліта" належать 125 гол. (87%). Племінні господарства надають перевагу рисистим породам і тільки ТОВ "Вінницький кінний завод" Оратівського р-ну традиційно розводить коней української верхової породи, які всі належать до класу "Еліта". Основною продукцією племгосподарств є племінний молодняк. У 2012 р. ТОВ "Вінницький кінний завод" реалізував 44 гол. коней класу "Еліта". За період 1981–2014 рр. чисельність коней у Вінницькій обл. скоротилась на 67% і становить 17,5 тис. гол., з яких у господарствах населення — 15,0 тис. гол. Це свідчить про відсутність державної підтримки галузі, яка б могла мати перспективу у кінному туризмі, центрах іпотерапії, пунктах прокату та спортивних клубах.

УДК 636.1:636.09:616.7

2016.3.243. ЗАСТОСУВАННЯ ЛІКУВАЛЬНИХ МЕТОДИК НА ОСНОВІ ПЛАЗМИ ТА СИРОВАТКИ КРОВІ У КОНЕЙ /

Кемпбелл Дж. (США) // Ветеринарна практика. — 2016. — № 9. — С. 34–35.

Коні спортивні, кінцівки коней, лікувальні методики коней, кров коней (плазма і сироватка).

Повідомляється, що за останнє 10-ліття з'явилися значні перспективи застосування препаратів на основі сироватки і плазми крові, які демонструють значний клінічний ефект, зменшуючи запалення, прискорюючи відновлення тканин та послаблюючи стрес, пов'язаний з підготовкою та змаганнями коней. Розглянуто найпрогресивніші методики щодо застосування збагаченої тромбоцитами плазми (PRP), білка-антагоніста рецепторів інтерлейкіну-1 (IRAP) та пероральної терапії біологічно активними білками сироватки крові ВРХ. Терапію за PRP-технологією застосовують для лікування гострих уражень м'яких тканин і травм зв'язок. Вона включає відбір власної крові коня і фільтрацію плазми для зниження кількості еритроцитів і лейкоцитів та концентрування тромбоцитів до рівня вищого, ніж у цільній крові. Збагачену тромбоцитами плазму вводять тварині в місце ураження для покращання відновлення тканин. Терапія IRAP передбачає лікування коней із запаленням суглобів або легкого та помірного ступеня остеоартриту.

УДК 636.1:636.09:616.98:616.155.194

2016.3.244. АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ З ЛІКВІДАЦІЇ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ІНФЕКЦІЙНОЇ АНЕМІЇ КОНЕЙ У ДЕЯКИХ РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ / Кривошия П.Ю., Кот Л.Б., Романко М.В. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2016. — Вип. 28. — С. 114–125. — Бібліогр.: 20 назв. Шифр 547672.

Конярство за кордоном, анемія коней інфекційна.

Висвітлюються сучасні підходи щодо профілактики інфекційної анемії коней у розвинених країнах світу: Великобританії, США, Німеччині, Франції, Італії та Австралії. Проаналізовано методи діагностики, заходи профілактики і ліквідації захворювання. Основним методом діагностики є реакція дифузної преципітації (тест Когінса), який у деяких випадках (за сумнівних результатів 1-го тесту, обстеженні особливо цінних коней) доповнюється альтернативними методами: ПЛР та імуноблотинг. Проте можливе ширше застосування інших методик за умови їх модифікації в напрямі

спрощення та здешевлення з урахуванням точності, надійності та швидкості постановки. Зазначено, що в США (серед інших розвинених країн) найбільш детально відпрацьовано нормативно-правову базу щодо взаємодії власників хворих коней і ветеринарної служби. Розглянуто порядок запровадження та скасування обмежувальних заходів та проведення досліджень коней на інфекційну анемію.

УДК 636.13.046.2.082.2

2016.3.245. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ГЕНОФОНДУ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕРХОВОЇ ПОРОДИ / Ткачова І.В. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 8. — С. 26–32. — Бібліогр.: 14 назв.

Коні (укр. верхова), генофонд коней, жеребці-плідники, кобили маточних родин, селекція коней, історія укр. верхових коней.

У 2015 р. виповнилося 70 років від початку створення і 25 років від апробації і затвердження унікальної вітчизняної породи коней спортивного призначення — української верхової (УВ). Проаналізовано основні історичні етапи селекції та визначено заходи і методи удосконалення породи на перспективу. Наведено динаміку генеалогічної структури коней УВ породи (1986, 2000, 2015 рр.). Відзначено, що станом на 01.01.2015 р. в Україні зареєстровано 25 суб'єктів племінної справи з розведення коней УВ породи, у т.ч. 7 кінних заводів та 18 племінних репродукторів, поголів'я — 1368 гол. Програма селекції до 2020 р. передбачає чистопорідне розведення у напрямі поліпшення селекційних ознак, помірне використання міжпородного схрещування з кращими представниками вихідних та інших спортивних порід світового генофонду на рівні прилиття крові. Умовна кровність помісних коней за вихідними породами не має перевищувати 3/4, за іншими поліпшувальними породами відповідного типу — 1/2. Для збереження генетичного різноманіття у породі в найближчі роки планується виділення не менше 5 продовжувачів кожної лінії та апробування 2 нових генеалогічних ліній: Рауф-больда та Еола. У породі продовжено позитивну тенденцію розвитку маточних родин, збільшення кількості гніздових кобил у маточному складі породи. Племінне ядро до 2020 р. має становити не менше 800 чистопорідних кобил. Вказано особливо цінні кобили генотипу.

636.22/.29 ВРХ. Скотарство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.22/.28.033.082.13

2016.3.246. ГЕНЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ ПЛІДНИКІВ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ ВОЛИНСЬКОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ У БАНКУ ГЕНЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ ТВАРИН ІНСТИТУТУ РОЗВЕДЕННЯ І ГЕНЕТИКИ ТВАРИН ім. М.В. ЗУБЦЯ НААН / Подоба Б.Є., Джус П.П., Сидоренко О.В., Добрянська М.Л., Вишневський Л.В., Кузєбна Н.М., Янко Т.С., Копилова К.В. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 7. — С. 34–37. — Бібліогр.: 10 назв.

М'ясне скотарство, ВРХ (волин. м'ясна), генофонд ВРХ, гени калпаїну і тиреоглобуліну, лінії ВРХ, бугаї-плідники, спермобанк ВРХ.

Представлено генеалогічну характеристику плідників волинської м'ясної породи ВРХ (ПВМ ВРХ). У банку генетичних ресурсів тварин Ін-ту зберігається 6232 дози сперми від 13 ПВМ ВРХ, які представляють лінії Буйного 3042, Цєбрика 3888, Ямба 3066, Красавчика 3004, Сонного 3307, Кактуса 9828. За спектром еритроцитарних антигенів у них є певна різноманітність. Виявлено носіїв відносно рідкісного у ВРХ антигену М (плідник Бобер 2477). За системою EAS наявний генетичний матеріал з антигенами V, V', H, V'', за системою EAC спостерігається помірна варіабельність факторів груп крові. Наведено типи крові ПВМ ВРХ, генотипи бугаїв за маркерами CAPN 1530 і TG 5 генів калпаїну і тиреоглобуліну. За локусом CAPN 1530 гена калпаїну, асоційованого з ніжністю м'яса, найбільш поліморфною є лінія Ямба 3066, а за результатами типування локусу TG 5 гена тиреоглобуліну —

лінія Красавчика 3004. Частота бажаного алеля G гена калпаїну серед досліджуваних тварин становила 0,654, а бажаного алеля T гена тиреоглобуліну — 0,269.

УДК 636.22/.28.033.082.13:636.061.8

2016.3.247. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЖИВОЇ МАСИ У ТВАРИН СІРОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ОКРЕМИХ М'ЯСНИХ ПОРІД / Резнікова Ю.М. // Практичні результати та методичні аспекти досліджень з розведення, генетики та біотехнології у тваринництві: матеріали XIV Всеукр. наук. конф. молодих учених та аспірантів, присвяч. пам'яті академіка УААН В.П. Бурката. — Чубинське, 2016. — С. 54–55.

ВРХ (Дніпропетровської і Львівської обл.), м'ясне скотарство, селекція м'ясної худоби, вікова динаміка живої маси ВРХ.

Дослідження проведено у стадах ДП ДГ "Поливанівка" Магдалинівського р-ну Дніпропетровської обл. та СФГ "Клен" Жовківського р-ну Львівської обл. на маточному поголів'ї сірої української (279 гол.), світлої аквітанської (42 гол.), української (159 гол.) та поліської (100 гол.) м'ясних порід ВРХ. Вивчено динаміку живої маси: у новонароджених тварин, у віці 210 днів, 8, 12, 15, 18 місяців, 2, 3, 4 та 5 років. Встановлено, що тварини у віці 210 днів поліської м'ясної (ПМ) та сірої української (СУ) порід характеризуються найвищою та найнижчою живою масою, яка становила 212,1±1,28 кг та 173,3±0,98 кг відповідно. Аналоги світлої аквітанської (СА) мали ж.м. 191,1±2,61 кг, а української м'ясної (УМ) —

187±1,64 кг. Ця тенденція зберігалась майже у всі досліджувані вікові періоди, за виключенням віку 4 років, коли ж.м. у тварин УМ була найбільшою. Кореляційним аналізом визначено, що достовірно вищим рівнем вікової повторюваності ж.м. у віці 210 днів — 2 роки характеризуються тварини ПМ та СА порівняно з УМ та СУ. Високі і достовірні коефіцієнти повторюваності ж.м. СА та ПМ засвідчили можливість ефективного добору телиць за ж.м. вже при відлученні (у віці 210 днів). Дисперсійним аналізом встановлено, що порідна належність зумовлює від 2,8±0,55% до 27,4±0,51% фенотипової мінливості ж.м. у досліджувані вікові періоди. Сила впливу батька на цей показник у різні вікові періоди становила: для СУ — від 29,5±19,82% до 38,5±19,31%; для УМ — від 20,6±13,18% до 29,8±13,21%, що свідчить про можливість селекції за максимального використання бугаїв-поліпшувачів. Показники успадкованості для СА та ПМ мають низькі ступені достовірності. Встановлено значний достовірний вплив паратипових чинників року народження та першого отелення у стадах СУ та УМ порід. Чинник року народження зумовлює від 15,3±6,58% фенотипової мінливості ж.м. у СУ та 14,9±8,77% в УМ до 38,1±5,31% та 32,8±8,05% відповідно. Сила впливу року першого отелення на фенотипову мінливість ж.м. у віці 3 та 4 роки у корів СУ становила 37,8±7,48% та 25,8±8,41% ($P<0,001$), в аналогів УМ — 25,7±8,03% та 29,5±8,09% ($P<0,001$) відповідно.

УДК 636.22/28.033.083.084

2016.3.248. ТОНКОЩІ ГОДІВЛІ ТА ТЕХНОЛОГІЇ УТРИМАННЯ ВРХ М'ЯСНИХ ПОРІД / Розік А. // Пропозиція. — 2016. — № 9. — С. 148–150.

М'ясне скотарство, яловичина, годівля й утримання телят, премікси, концентри, вакцинація телят.

Відзначається, що для підвищення економічної ефективності підприємства з розведення м'ясної худоби необхідно чітко дотримуватись технологічних умов: сезонності отелень, особливостей вирощування підсисних телят до 6–7-місячного віку за системою “корова — теля” і випасання на природному пасовищі. Важливий постійний моніторинг стану телят (стояння на кінцівках, рефлекс ссання тощо) та породіллі (материнський інстинкт тощо), а також застосування ЗНМ. Із 30-добового віку телят починають вакцинувати проти вірусної діареї, інфекційного ринотрахеїту, парагрипу-3, клостридіозів, емфізематозного карбункулу, правця, некротичного гепатиту, трихофітії, ротавірусних та коронавірусних захворювань і колібактеріозу (вакцинують високотільних тварин на останньому місяці тільності). У період до 12-місячного віку (найінтенсивніший ріст) тварин слід забезпечити найповноціннішими раціонами інтенсивної відгодівлі, включаючи премікси, що значно збільшують прирости. Наведено структуру комбікорму в раціонах телят до 6-міс. віку (кукурудза, соєва і соняшникова макухи, сіль, вапняк, премікс Кеттл Супердейрі Калф). За підгодовлі концентрованими кормами важливий доступ до води, а також випас. При досягненні 6–7-міс. віку (за маси 230–250 кг) телят відлучають від матері, до раціону включають кукурудзяний силос, люцернове та лугове сіно, солому і концентрати. Для одержання повноцінного ремонту поголів'я теличок годують “малоінтенсивним” раціоном щодо концентрів. Натомість бичкам застосовують інтенсивну відгодовлю. Економічну доцільність застосування преміксів наведено у таблиці.

УДК 636.22/28.033.084:546.4

2016.3.249. БАЛАНС ВАЖКИХ МЕТАЛІВ В ОРГАНІЗМІ ВІДГОДІВЕЛЬНИХ БУГАЙЦІВ ЗА РІЗНИХ ТИПІВ РАЦІОНІВ / Карпук Н.А. // Збалансоване природокористування. — 2016. — № 2. — С. 97–100. — Бібліогр.: 12 назв.

Яловичина, важкі метали, ВРХ (укр. чорно-ряба молочна), корми III зони радіоактивного забруднення, бугайці на відгодовлі, раціони бугайців.

Дослідження проведено на фізіологічному дворі Ін-ту сільськогосподарства Полісся НААН (щільність радіоактивного забруднення території до 5 Кі/км²). Бугайцям контрольної групи (8 гол.) у підготовчий (32 дні) та у дослідний (148 днів) стійловий період годували силосно-концентратний раціон (силос — 55%, концентрати — 35, грубі корми — 10%). Бугайцям дослідної групи (8 гол.) у підготовчий період застосовували аналогічний силосно-концентратний тип годівлі, а в дослід-

ний — силосно-коренеплодно-концентратний (силос — 35%, коренеплоди — 20, концентрати — 35, грубі корми — 10%). Встановлено, що концентрація Cd у сінні конюшини та макусі соняшниковій перевищувала ГДК в 1,5 та в 1,8 раза відповідно, а цинку у макусі соняшниковій — на 34,4%. Баланс свинцю в організмі відгодівельних бугайців в обох групах був від'ємний, а міді — позитивний. При цьому відносно засвоєння міді переважало у тварин дослідної групи — на 11,4%.

УДК 636.22/28.034(477.84)

2016.3.250. БАЗОВІ ПАРАМЕТРИ ДЛЯ ХУДОБИ ПОМІСНОГО МАСИВУ ЧЕРВОНОЇ ПОЛЬСЬКОЇ ПОРОДИ / Яшук Т.С., Тихонова Б.Є., Рушинська Т.М. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2016. — Вип. 28. — С. 313–321. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 547672.

ВРХ (помісна червона польська), молочне скотарство Тернопільщини.

Досліджували первістки (60 гол.), повновікові корови (60 гол.) наявного помісного масиву червоної польської (ЧП) породи. Проаналізовано молочну продуктивність, живу масу, екстер'єр, відтворювальну здатність, рівень годівлі та утримання тварин (ТОВ “Славутич” Збаразького р-ну та ПСГП ім. Шевченка Кременецького р-ну Тернопільської обл.). Відзначається, що внаслідок схрещування тварин помісного масиву ЧП ВРХ з поліпшувальними спорідненими червоними породами значно змінилася будова тіла тварин та виріс генетичний потенціал їх продуктивності, що зумовило розробку цільових стандартів за основними господарськими ознаками, параметрами екстер'єру тварин удосконаленого типу. Наведено цільові стандарти для відбору корів бажаного типу ЧП ВРХ (надій за лактацію у 2010–2015 рр. — 4000–4500 кг та у 2016–2020 рр. — 5000–5500 кг, уміст жиру — 4,0–4,1% та 4,1–4,2%, білка — 3,3–3,4% та 3,4–3,5%, жива маса — 510–520 кг та 530–540 кг відповідно до років). Створення зонального внутрішньопорідного типу, який вдало поєднає екстер'єрно-конституційні дані з молочною продуктивністю та доброю пристосованістю до умов і технологій Тернопільщини, дасть змогу включити цей масив худоби у структуру української червоної молочної породи ВРХ як таксономічну самостійну одиницю.

УДК 636.22/28.034.084.11

2016.3.251. ГОДІВЛЯ КОРІВ ЗА ІНТЕНСИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА / Різничук І. // Тваринництво України. — 2016. — № 6. — С. 8–13. — Бібліогр.: 8 назв.

Молочне скотарство, корови тільні і лактуючі, годівля корів нормована, комбікорми-концентрати, раціони корів, надой молока.

Найважливішою і визначальною умовою годівлі корів (ГК) за інтенсивної технології виробництва молока є використання комбікормів-концентратів (КК), що містять зернові вуглеводисті корми, рослинні протеїнові концентрати, мінеральні добавки, сорбент, вітамінні препарати та інші біологічно активні речовини. За такої науково обґрунтованої системи організації ГК у 1-й період лактації додатково годують 8 кг КК за надою молока 22–26 кг/добу, у 2-й — 6 кг КК за надою 18–21 кг/добу та в 3-й період лактації — 4 кг КК, що забезпечує 14–16 кг молока на добу, а також відкладання поживних речовин. У сухостійний період ГК здійснюється у 2 фази: 40–11 днів і 10–0 днів перед отеленням. Тільним сухостійним коровам годують раціон з об'ємистих кормів і 2 кг КК, до якого в останні 10 днів перед отеленням не включають добавки кальцію. Це сприяє максимальній мобілізації кальцію з кормів і добавок раціону на утворення молока в новотільний та 1-й періоди лактації.

УДК 636.22/28.034.085.25

2016.3.252. ФІЗІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІЗИЧНИХ ПАРАМЕТРІВ КОРМОСУМІШЕЙ ДЛЯ МОЛОЧНОЇ ХУДОБИ / Василевський М.В., Єлещька Т.О., Берестова Л.Є., Гребень Л.Г. — Х., 2016. — 68 с.

Молочне скотарство, кормосуміші для молочної худоби, травлення у молочної худоби, раціони корів, поживність корму.

Проаналізовано вплив фізичних та хімічних параметрів кормосумішей на фізіологічні аспекти процесу перетравлення поживних речовин корму молочною худобою. Запропоновано

математичну модель, що дає змогу оптимізувати технологічні заходи та прийоми приготування кормосумішей з такими характеристиками, які забезпечать фізіологічність умов процесу травлення. Охарактеризовано переваги та недоліки повнозмішаних раціонів (ПЗР). Розглянуто евакуаторну функцію складного шлунка при згодовуванні кормосумішей, а також оптимальні для перебігу травлення характеристики ПЗР. Підкреслюється, що при складанні раціонів для жуйних необхідно враховувати три види основних потреб, зокрема, стан мікрофлори, макроорганізму в поживних речовинах та шлунково-кишкового тракту в регуляторних компонентах. Висвітлено прогнозування зміни перетравності поживних речовин повнокомпонентного раціону за різними характеристиками при допомозі моделювання. Наведено результати досліджень рівномірності змішування повнозмішаних раціонів та зміни перетравності поживних речовин.

УДК 636.22/28.034.085.7

2016.3.253. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ БАКТЕРІАЛЬНО-ФЕРМЕНТНОГО ПРЕПАРАТУ “ЛІТОСИЛ ПЛЮС” ПРИ СИЛУВАННІ БОБОВО-ЗЛАКОВОЇ СУМІШКИ / Курнаєв О. // Тваринництво України. — 2016. — № 3. — С. 29–34. — Бібліогр.: 8 назв.

Молочне скотарство, корови, силос для корів, препарат “Літосил плюс”, аміачний азот, ферменти, годівля корів.

Дослідження проведено на коровах молочних порід у умовах ПП ВСГП “Радівська” Калинівського р-ну Вінницької обл. Показано, що згодовування їм силосу з пров’яленої маси сумішки конюшини і пажитниці багатоквіткової, заготовленого у фазі початку цвітіння конюшини із застосуванням бактеріально-ферментного препарату “Літосил плюс” (4 г/т), сприяє вірогідному підвищенню молочної продуктивності корів на 12,66%. За такої технології зменшуються витрати кормів на 4,43%. Зроблено висновок, що препарат “Літосил плюс” у дозі 4 г/т силосу поліпшує перетравність у корів сухої речовини на 9,24%, сирого протеїну — на 4,7 та клітковини — на 6,21%. Водночас використання бактеріально-ферментного препарату при заготівлі силосу створює оптимальні умови його дозрівання і зберігання.

УДК 636.22/28.034:591.5:621.865.8

2016.3.254. ЕТОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЙНИХ КОРІВ РІЗНОЇ ВГОДОВАНІСТІ В УМОВАХ РОБОТИЗОВАНОЇ ФЕРМИ / Борщ О.О., Борщ О.В., Ліскович В.А. // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2016. — № 1(125). — С. 5–9. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 547536.

Молочне скотарство, етологія дійних корів, доїння корів роботизоване, формування стад корів, роботи на молочних фермах.

Дослідження проведено у ТДВ “Терезине” (Вільна Тарасівка, Київська обл.) на коровах української чорно-рябої молочної породи (1–6-ї лактації). У господарстві застосовують безприв’язну боксову технологію утримання корів з добровільним доїнням (ДД) на роботизованих установках VMS De Laval модель 2012. Годівля корів — з кормового столу кормосумішками, при чому частину добової норми концкормів згодовують під час доїння на кормових станціях. Встановлено, що в умовах ДД корови витрачали в середньому на відпочинок 53,04% доби, на поїдання кормосуміші — 17,55% та на доїння — 2,12%. Пік кормової активності (поїдання корму) припадає на ранішній (8.00 год) та післяобідній (17.00 год) періоди. Корови із середньою вгодованістю та найвищими добовими надоями мали найбільшу тривалість споживання кормів — 275,1 хв (19,1% доби), що більше на 35,3 хв (2,45%), ніж корови з низькою та на 51,9 хв (3,6%) порівняно з тваринами з високою вгодованістю. Найвищий добовий надій був у групі корів із середньою вгодованістю — 31,61 кг, що на 2,33 та 4,56 кг більше, ніж у корів з низьким та високим рівнем вгодованості відповідно. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні й обґрунтуванні параметрів формування стад корів, придатних до умов роботизованих технологій доїння.

УДК 636.22/28.082.13:575

2016.3.255. ХАРАКТЕРИСТИКА КАРІОТИПУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ СІРОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОРОДИ / Стародуб Л.Ф. //

Вісник аграрної науки. — 2016. — № 9. — С. 48–51. — Бібліогр.: 11 назв.

ВРХ (сіра українська), каріотип ВРХ, генофонд ВРХ, цитогенетичний аналіз, мікроядерний тест ВРХ.

Дослідження проведено в ДГ “Маркеєво” Ін-ту тваринництва степових районів “Асканія-Нова” на 30 коровах сірої української породи (КСУ). Наведено порівняльний аналіз каріотипу КСУ та інших порід ВРХ, різних за напрямками продуктивності: молочний — голштинська чорно-ряба, українська чорно-ряба молочна; комбінований — симентальська; м’ясний — поліська, шароле, абердин-ангус, південна м’ясна. Встановлено, що частка клітин із анеуплоїдією у тварин СУ становить 1,2%. Середнє арифметичне кількість анеуплоїдних клітин у худобі порід молочного напрямку продуктивності — 2,4%, комбінованого — 2, м’ясного — 10,6% зі статистичною вірогідною різницею ($P > 0,99$). У корів СУ мінливості за показником соматичної поліплоїдії не виявлено. Частка 2-ядерних лімфоцитів становила 2,2‰, що вдвічі нижче, міотична активність лімфоцитів периферійної крові — 2,8‰, що достовірно нижче ($P > 0,99$) порівняно із зазначеними вище породами. Зроблено висновок, що каріотип КСУ виявив ознаки більшої стабільності, ніж в інших досліджених порід ВРХ молочного, комбінованого та м’ясного напрямків продуктивності за спонтанного мутагенезу. Це свідчить про наявність унікального генетично-детермінованого механізму високої репарації та адаптивної стійкості до несприятливих чинників навколишнього середовища.

УДК 636.22/28.082.453.53

2016.3.256. ЗАСТОСУВАННЯ НАНОБІОМАТЕРІАЛУ ЗА ОЦІНКИ СПЕРМИ БУГАЯ УКРАЇНСЬКОЇ БІЛОГОЛОВОЇ ПОРОДИ / Гончаренко Л.М. // Практичні результати та методичні аспекти досліджень з розведення, генетики та біотехнології у тваринництві: матеріали XIV Всеукр. наук. конф. молодих учених та аспірантів, присвяч. пам’яті академіка УААН В.П. Бурката. — Чубинське, 2016. — С. 22–23.

Бугай-плідники, ВРХ (укр. білоголова), сперма бугая, криоконсервація сперми, нанобіоматеріали, стимуляція активності сперматозоїдів.

Досліджено вплив додавання нанобіоматеріалу, синтезованого на основі високодисперсного кремнезему (ВДК) та альбуміну сироватки крові (БСА) ВРХ і N-ацетилнейрамінової кислоти (N-АНК) на життєздатність розморожених сперматозоїдів бугая-плідника Злака 673 української білоголової породи (17.06.95 р.н.). Встановлено, що після розморожування активність сперматозоїдів (АС) становила 40%. У контролі АС зберігалась близько 1 години. У дослідній групі — з додаванням 0,001% ВДК/БСА/N-АНК АС зросла до 55% через 30 хв, і цей показник зберігався близько 2 год. Водночас у контролі АС через 2 год знизилась на 25%. Термін виживаності гамет у контролі становив 4,5 год, а при додаванні ВДК/БСА/N-АНК подовжувався до 7 год. Зроблено висновок, що позитивний вплив нанобіоматеріалу на життєздатність сперматозоїдів пов’язаний із іммобілізацією білків та інших компонентів середовища на часточках ВДК та пролонгованою дією таких систем. Завдяки цій технології ефективність використання спермопродукції цінних плідників для *in vitro* та *in vivo* досліджень значно зростає.

УДК 636.22/28.082.454

2016.3.257. ЗАПЛІДНЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЧОРНО-РЯБИХ МОЛОЧНИХ КОРІВ ПІД ВПЛИВОМ КАРБОКСИЛАТІВ ХАРЧОВИХ КИСЛОТ / Себа М., Дейнека М., Каплуненко В. // Тваринництво України. — 2016. — № 1/2. — С. 19–21. — Бібліогр.: 9 назв.

Корови, репродуктивність корів, наноматеріали, ін’єкції коровам, карбоксилати харчових кислот, германій, селен, мідь, манган, хром.

Корови, яких досліджували (НУБіП України, Укр. держ. НДІ нанобіотехнологій і ресурсозберігання), мали подовжений сервіс-період, що не відповідав оптимальним параметрам. Показано, що ін’єкції карбоксилатів харчових кислот нанотехнологічного походження дослідним коровам на 1-й, 2-, 3- та на 10-, 11- і 12-й день статевого циклу мали позитивний вплив на їх відтворну здатність. Зокрема у 1-й дослідній групі, якій ін’єктували селен, мідь, манган та хром, заплідненість підвищилась на 20% порівняно з контролем і становила 60%.

Найкращі результати одержано у корів 2-ї дослідної групи, яким вводили комплекс карбоксилатів, у складі якого був германій, мідь, манган та хром. Заплідненість у них становила 86,6%, що вище за контроль на 46,6 та 26,6%, ніж у 1-ї дослідної групи. Це пояснюється тим, що карбоксилати мають позитивний вплив на запліднення яйцеклітини та імплантацію ембріона в матку корови.

УДК 636.22/.28.084.11:612.015.3

2016.3.258. ГОДІВЛЯ КОРІВ ДО ОТЕЛЕННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКА ПОРУШЕНЬ ОБМІНУ РЕЧОВИН / Ярошенко М. // Тваринництво сьогодні. — 2016. — № 2. — С. 51–55.

Молочне скотарство, корови сухостійні, нетелі, раціони корів, обмін речовин у корів, годівля корів, кетоз у корів, парез післяродовий, гіпокальціємія, отелення корів.

Описано механізм обміну речовин в організмі тільних і лактуючих корів та профілактику його порушень шляхом раціональної годівлі (РГ). Зауважується, що для уникнення захворювання на кетоз, уже із самого початку необхідно правильно спланувати РГ сухостійних корів та нетелей. Наприкінці попередньої лактації вгодованість тварини має становити 3–3,5 бала. Для цього, ближче до кінця лактації, відповідно до зниження продуктивності, у раціоні зменшують частку концентрованих кормів і замінюють їх більшою кількістю структурних елементів — соломом та сіном; велику увагу приділяють мінеральному обміну. Водночас, важливо забезпечити раціон захищеними жирами та ін. кормовими добавками, що не призводять до ожиріння. Концентрація енергії в раціоні за раннього сухостою має бути $\approx 5,5$ МДж чистої енергії лактації на 1 кг сухої речовини; рівень сирого протеїну — 110–125 г відповідно. Таким чином, концентрація енергії в кормі знижується, однак його об'єм має залишатись високим. Не можна скорочувати раціон за об'ємом спожитої сухої речовини, інакше на початку наступної лактації тварини також не зможуть їсти більше, ніж їм буде потрібно. Отже, зменшення об'єму раціону за сухою речовиною впродовж сухостою зумовить погіршення енергетичного балансу на початку наступної лактації, що, у свою чергу, збільшить ризик розвитку кетозу. Деталізується організація раціонів для корів у різні періоди їх продуктивності, зокрема у найбільш складний період — транзитний (із 3-го тижня до лактації та перші кілька тижнів після нього). Конкретизуються причини виникнення післяродового парезу, гострої гіпокальціємії у корів, зумовлені несбалансованою неправильною годівлею.

УДК 636.234.1.034.082.232

2016.3.259. ПЛЕМІННА ЦІННІСТЬ БУГАЇВ-ПЛІДНИКІВ ЗА РОЗВИТКОМ ПОЄДНАНИХ ОЗНАК У ЇХНІХ ДОЧОК / Підпала Т., Бондар С. // Тваринництво України. — 2016. — № 6. — С. 18–23. — Бібліогр.: 13 назв.

Молочне скотарство, бугаї-плідники (голштини), племінна цінність бугаїв, селекція ВРХ.

Дослідження проведено в господарстві ТОВ “Колос 2011” Очаківського р-ну Миколаївської обл. на 110 гол. корів (укр. червона молочна — 30 гол., укр. червоно-ряба молочна — 37, укр. чорно-ряба молочна — 43 гол.). Наведено молочну продуктивність корів — дочок бугаїв голштинської породи: Манікс Ет Ред 7355175, Вайр Ред 8531255, Б. Спі Ет 6860836 — лінія Старбака 352790.79; Белісар Ет Ред 365235897 — лінія Хановера Ред 1629391.72; В.Х. Маркос 131801949 — лінія Маршала 1492290977.95; В. Аладін Ет 7317441 — лінія Чіфа 1427381.62. Встановлено, що використання дослідних бугаїв-плідників голштинської породи сприяє високому рівню молочної продуктивності у нащадків. Середній надій на корову у 2015 р. становив 7711 кг молока. Найвищими показниками надою характеризувались дочки плідників: Манікс Ет Реда 7355175, Белісар Ет Реда 365235897, В. Аладін Ета 7317441. Серед оцінених бугаїв-плідників найбільшою кількістю корів-дочок, які поєднують високі показники продуктивності і відтворної здатності (група 1-1), характеризувався бугай Б. Спі Ет 6860836, якому присвоєно 1-шу категорію племінної цінності.

УДК 636.293.2:575

2016.3.260. ПОПУЛЯЦІЙНО-ГЕНЕТИЧНИЙ МОНІТОРИНГ УКРАЇНСЬКОЇ ПОПУЛЯЦІЇ БУЙВОЛІВ (*BUBALUS BUBALIS*) ЗІ 11 МІКРОСАТЕЛІТНИМИ ЛОКУСАМИ ДНК / Гузєєв Ю.В., Мельник О.В., Гладирь О.О., Зінов'єва Н.А. // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2016. — № 1(125). — С. 88–95. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 547536.

Буйволи, генетичний моніторинг буйволів, мікросателітні локуси, алелі.

Генетичний моніторинг проведено у 2007–2008 рр. на водяних буйволах (64 гол.) української популяції. Ідентифіковано 73 алельні варіанти та визначено частоти, з якими вони зустрічались. Середня кількість алелів на локус становила 6,55. Фактична гетерозиготність (ФГ) коливалась у межах від 0,26 (BM2113) до 0,980 (INRA023), теоретично очікувана (ТОГ) становила від 0,291 (BM2113) до 0,753 (TGLA227). Перевищення середнього значення ФГ над ТОГ свідчить про наявність надлишку гетерозиготних генотипів у популяції. В середньому за 11 локусами (BM1818, BM2113, BM1824, INRA023, ILST006, ETH10, ETH185, ETH225, SPS115, TGLA126, TGLA227) індекс фіксації становив 5,5%. Загалом за половиною із досліджуваних локусів зафіксовано надлишок гетерозиготних генотипів. Найвищим він був за локусом TGLA126 — 34,2%. Максимальний дефіцит гетерозигот зафіксовано за локусом BM1818 — 27,3%. Зроблено висновок, що незважаючи на те, що генетичне дослідження української популяції буйволів проводили за мікросателітними локусами, рекомендованими для дослідження ВРХ, ефективність їх використання виявилася надзвичайно високою і становила понад 99%. Найменш ефективним виявився BM2113, водночас ефективність використання локусу INRA023 становила 96%.

636.32/.39 Вівчарство. Козівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.32/.38.033

2016.3.261. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМ ОЦІНКИ ОВЕЧИХ ТУШ В УКРАЇНІ ТА ЄС / Седіло Г.М., Вовк С.О., Петришин М.А. // Вівчарство та козівництво: фах. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2015. — Вип. 1. — С. 137–146. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 547183.

Баранина, козлятина, оцінка туш овець і кіз, стандарти на м'ясо овець і кіз, сортний розруб туш.

В Україні ще досі діють колишні “радянські” стандарти на баранину. З метою наближення існуючих стандартів до сучасних міжнародних, прийнято ДСТУ ЕЕК ООН ECE/TRADE 308-2007 “Баранина. Туші та відруби. Наставови щодо постачання і контролювання якості”. Стандарт пропонує міжнародні специфікації щодо ліній розрубу туш. Цим стандар-

том повинні користуватись експортери баранини. Крім того, в Інституті тваринництва степових районів “Асканія-Нова” розроблено національні стандарти, гармонізовані з міжнародними: ДСТУ “М'ясо — баранина і козлятина в тушах. Технічні умови”, ДСТУ “М'ясо — баранина і козлятина у відрубах. Технічні умови”. Інформацію представлено у таблицях і рисунках.

УДК 636.32/.38.033.084.522

2016.3.262. ВПЛИВ ВІДГОДІВЛІ ТА НАГУЛУ НА ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ ЖИРОВОЇ ТКАНИНИ БАРАНЧИКІВ АСКАНІЙСЬКОЇ ТОНКОРУННОЇ ПОРОДИ // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13. — С. 120–124. — Бібліогр.: 16 назв.

Вівці аскан. тонкорунні, відгодівля баранців, жирова тканина баранців, відлучення ягнят у 2,5 міс., концентрати баранцям, зерносуміш неподрібнена, мікроелементи, утримання ягнят стійлове.

Дослідження проведено у ДП ДГ "Асканія-Нова" Чаплинського р-ну Херсонської обл. на баранцях таврійського типу асканійської тонкорунної породи ($n=36$), вирощених за вдосконаленою ресурсощадною технологією у період підсису. Запропоновано технологію інтенсивної відгодівлі ягнят, яка забезпечила зростання кількості внутрішньом'язового жиру у найдовшому м'язі спини на 9,18%, умісту в підшкірній жировій тканині моно- та поліненасичених жирних кислот (пальмітолеїнової — на 0,26%, олеїнової — на 5,12, лінолевої — на 1,28, ліноленової — на 0,39 та арахідонової — на 0,12%). Наведено показники м'ясної продуктивності та кількості жиру в тушах піддослідних баранців 6,5-місячного віку (передзайна ж.м. за нагулу — $39,4 \pm 0,37$ кг та за інтенсивної відгодівлі — $44,5 \pm 0,63$; маса парної туші — $15,5 \pm 0,25$ та $18,6 \pm 0,26$ кг; внутрішнього жиру — $0,7 \pm 0,03$ та $1,1 \pm 0,12$ відповідно). Розглянуто температуру плавлення жиру, а також компонентний склад жирних кислот підшкірного жиру.

УДК 636.32/38.034:637.12:637.115

2016.3.263. ТЕХНОЛОГІЯ МАШИННОГО ДОЕННЯ ОВЦЕМОЛОКА С ДАЛЬНІШОЮ ПЕРЕРАБОТКОЮ ОВЧЕЬОГО МОЛОКА / Горлова А.Д., Яковчук В.С., Денисова В.Д. // Вівчарство та козівництво: фах. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2015. — Вип. 1. — С. 165–175. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 547183.

Вівцематки, машинне доїння овець, переробка овчого молока, бринза, молоко овець, заквасочні бактеріальні культури.

Представлено результати експериментальних досліджень на вівцематках таврійського типу асканійської тонкорунної породи (ДП ДГ "Асканія-Нова") щодо використання на них нових технічних засобів доїння. Запропонована технологія машинного доїння (МД) і переробки молока (ПМ) на основі ветеринарних вимог включає: утримання і годівлю дійних вівцематок, підготовку їх до МД на 2-станковій доїльній установці лінійного типу, продуктивність якої до 120 гол./год. При цьому здійснюється моніторинг якості молока та його бактеріальної забрудненості, з подальшою ПМ у розсілну бринзу з використанням заквасочних культур болгарського виробництва фірми "LACTINA" та молокозгортуючого ферменту "Mucor miehei" і японського мікробіального реніну "Meito", а також вітчизняного сичужного ферменту. Розроблено технологічне устаткування для формування і самопресування сирної маси. Водночас проводиться моніторинг якості розсілних формованих сирів (бринзи). В усьому забезпечуються ветеринарні вимоги, підвищення технологічності процесу доїння, значне прискорення терміну привчання вівцематок до МД при самостійному заходженні до станку на 2–3 доби. Відзначено низькі показники металомісткості технічних засобів (0,8 кг/гол./год), малу габаритність, простоту використання порівняно з існуючими аналогами у світі. Одержане молоко і сири за якістю відповідають вимогам ДСТУ та євростандартам.

УДК 636.32/38.082.2(477.72)

2016.3.264. ПРОДУКТИВНІСТЬ ПЕРЕЯРОК ТАВРІЙСЬКОГО ТИПУ РІЗНИХ ЛІНІЙ / Антоненко О.Г., Кравченко А.Ф. // Вівчарство та козівництво: фах. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2015. — Вип. 1. — С. 147–153. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 547183.

Вівці племзаводу ДП ДГ "Асканійське", лінії овець, переярки таврійського типу, вівна, селекція овець, жива маса овець.

Представлено результати досліджень у племзаводі ДП ДГ "Асканійське" (2014 р., Каховський р-н, Херсонська обл.). У 278 переярок таврійського типу овець різних ліній (224, 227, 369, 0058, 0517, 1577, 1444, Е7470) визначено селекційні ознаки: живу масу, довжину штапелю, масу руна, вихід і настриг чистої вовни та діаметр волокон. Наведені показники свідчать про високу продуктивність цих овець: жива маса — 63,7–69,8 кг, довжина штапелю — 10,5–11,4 см, настриг немитої вовни — 7,11–8,05 кг, чистої вовни — 4,14–5,15 кг, діаметр волокон — 22,8–24,3 мкм. Кількість переярок із сор-

тиментом вовни 70-ї якості — 24 гол. (8,6%), 64-ї — 128 гол. (46,1%), 60-ї — 91 гол. (32,7%), з пониженою (58 і 56) — 32 гол. (12,6%). Зі зниженням якості вовни жива маса овець збільшується від 63,8 до 66,0 кг, довжина штапелю — від 10,6 до 11,2 см, настриг немитої вовни — від 7,44 до 8,0 кг, вихід чистої вовни — від 60,09 до 62,45%, настриг чистої вовни — від 4,46 до 5,05 кг. Зазначено, що овець із сортиментом вовни 80 і 70-ї якості, будуть використовувати для збільшення селекційної групи тварин з тонкою вовною, а із 60-ї якості і грубішої вовни — для створення масиву овець з поліпшеними м'ясними показниками. Селекційна робота спрямовуватиметься на потоншення вовни в межах однієї брадфордської якості і поліпшення якісних характеристик з метою її типізації. Для поповнення стада вівцематок рекомендується використовувати переярок і ярк різних ліній з поєднаними високими продуктивними показниками.

УДК 636.32/38.082.454.2

2016.3.265. РЕПРОДУКТИВНІ ЯКОСТІ БАГАТОПЛІДНИХ ВІВЦЕМАТОК ІНТЕНСИВНИХ ТИПІВ АСКАНІЙСЬКОЇ М'ЯСО-ВОВНОВОЇ ПОРОДИ З КРОСБРЕДНОЮ ВОВНОЮ / Польська П.І., Калашук Г.П. // Вівчарство та козівництво: фах. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2015. — Вип. 1. — С. 123–136. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 547183.

Вівці багатоплідні, репродуктивність овець, годівля овець, вівна кросбредна, вівці інтенсивних типів (АМВ).

Дослідження проведено в ДГ ІТСР "Асканія-Нова" в малочисельних популяціях інтенсивних типів овець методом поглибленої селекції у 1978–2014 рр. за нестабільних умов годівлі — 32–100% до норми. У результаті поглибленої селекційної селекції упродовж 6 поколінь за умов достатнього (100%) і задовільного (80%) рівня годівлі одержано 155, або 72,4% багатоплідних вівцематок (БВ). За наступні 6 поколінь при низькому (52–68%) і екстремальному (32–48%) рівні годівлі, чисельність БВ знизилася у 2–10,7 раза і становила 59 голів (27,6%). Упродовж 12 поколінь БВ за нестабільних умов годівлі відтворили по 3–4 ягнят. За сприятливих умов годівлі (СУГ) середня жива маса ягняти становила 4,3 кг, а за екстремальних (ЕУГ) — 2,9 кг. У 2014 р. при СУГ від 10 вівцематок із живою масою 77,3 кг одержано 30 ягнят, ж.м. яких $\approx 4,9$ кг. Максимальна ж.м. трійнят становила 18,4 кг (баранця — 6,2 і двох ярочок по 6,0 та 6,2 кг) або 21,9% живої маси 7-річної асканійської чорноголової вівцематки — 84,0 кг. Максимальний сумарний середньодобовий приріст за період підсису трійневих баранців, відтворених 10-річною асканійською кросбредною вівцематкою за СУГ, становив 909 г. При цьому ж.м. збільшилася від народження (4,3 кг) до відлучення — на 22,7 кг, або в 5,3 раза. Доведено доцільність поєднання селекційних і технологічних прийомів при 100% збереженні трійневого приплоду. У таблицях наведено унікальні результати селекції, які свідчать про необмежені генетичні і технологічні можливості щодо поліпшення репродуктивних якостей вівцематок.

УДК 636.32/38:637(477.85)

2016.3.266. ПРОДУКТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ОВЕЦЬ БУКОВИНСЬКОГО ТИПУ АСКАНІЙСЬКОЇ М'ЯСО-ВОВНОВОЇ ПОРОДИ ОВЕЦЬ ІЗ КРОСБРЕДНОЮ ВОВНОЮ В УМОВАХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ / Лесик О.Б., Черномиз Т.О., Похивка М.В. // Вівчарство та козівництво: фах. темат. наук. зб. — Нова Каховка, 2015. — Вип. 1. — С. 89–97. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 547183.

Вівці буковинський тип АМВ, баранина, бринза, вівна кросбредна, Чернівецька обл.

Відзначається, що вівці буковинського типу асканійської м'ясо-вовнової породи (БтАМВ) міцної конституції, добре пристосовані до вологого клімату Буковини. Вівцематкам притаманна висока відтворювальна здатність (заплідненість — 93,6%, вихід ягнят з високою життєздатністю на 100 маток — 137,6%) та молочна продуктивність (за 137 днів доїння — 116,6 кг молока, 25 кг бринзи, частка прибутку з молока $\approx 60\%$, м'яса в живій масі $\approx 45\%$, вовни $\approx 3,0\%$). Барани-плідники БтАМВ мають 95,0 кг ж.м., вівцематки — 57,9 кг, що перевершує вимоги для елітних тварин племрепродукторів. Вівна в овець біла, однорідна, еластична, вирівняна з чітко вираженою звивистістю і за всіма якісними характеристиками відповідає вимогам до кросбредної. У баранів-плідників довжина вовни

≈14,7 см, вівцематок — 11,5 см. Серед них густововнові — 35 та 33%, а з підвищеною густотою — 58 та 56% відповідно. Настриг її у баранів-плідників ≈7,5 кг (чисте волокно — 4,7), вівцематок — 4,5 кг (2,8).

УДК 636.39(477)

2016.3.267. МАЙБУТНЄ КОЗОРОЗВЕДЕННЯ В УКРАЇНІ / Трухачова І. // Тваринництво сьогодні. — 2016. — № 5. — С. 60–63.

Козівництво в Україні, земельний кодекс, ферми кіз.

Надаються поради власника ферми “Поліські кози” щодо перспективного розвитку козівництва в Україні. Зазначено, що петрогліфи Кам'яної Могили свідчать про розведення цінних господарських тварин (кіз) на теренах давньої України ще 23 тис. років тому. Нині ж вітчизняне козівництво не має належного розвитку. Навіть відсутні навчальні програми і навчальні курси з козівництва в сучасних агроколеджах та агроуніверситетах. Проте в Україні існує юридична база “Земельного кодексу” (розд. 4, ст. 121) про те, що кожен громадянин має право приватизувати 2 га землі для ведення господарства. Тобто дбайливому і працьовитому господарю це достатньо для заможного і вільного творчого життя. Кози — тварини цілорічного випасу, дають цінну продукцію: молочну, м'ясну, лій, шкіру. Необхідно враховувати свій національний потенціал господарювання, зокрема з породотворення кіз, та переймати досвід інших країн, які пишуться своїм козівництвом. Для гармонійного благополуччя тварин рекомендується сумісне утримання коней і кіз, що сприяє їх кращій життєдіяльності та господарюванню власника ферми.

УДК 636.39:637.12.072

2016.3.268. САНІТАРНА ЯКІСТЬ КОЗИНОГО МОЛОКА ЗА ВИКОРИСТАННЯ ГОМЕОПАТИЧНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ДОЇННЯ / Захарська Н.М., Ряба А.О. // Науково-технічний бюлетень Державного науково-дослідного контрольного інституту ветеринарних препаратів та кормових добавок і Інституту біології тварин. — Л., 2016. — Вип. 17, № 1. — С. 72–77. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 547349.

Козине молоко, препарати гомеопатичні, доїння кіз, соматичні клітини, бактеріальне обсіменіння молока.

Для експерименту обрали три гомеопатичні препарати для обробки вим'я кіз, які найчастіше застосовують коровам. Зокрема, мазь “Дбайлива доярочка” (на основі екстракту ромашки, гліцерину, вітаміну А і Е, крем “Зоряка” (флоралізін — фосфоліпіди, поліненасичені жирні кислоти, вітаміни А і Е), а також гель “Ніжnodій” (екстракт хвої, олія з кукурудзи та насіння гарбуза, гліцерин). Результати досліджень засвідчили, що у кіз, яким застосовували мазь “Дбайлива доярочка”, надій молока збільшився майже у 2 рази. За використання крему “Зоряка” він підвищився на 15,8%, при збільшенні вмісту жиру у молоці від 2,97 до 3,39%. Кількість соматичних клітин у молоці наприкінці досліду (тривалість 2 тижні) знизилась у всіх піддослідних (за мазі “Дбайлива доярочка” найбільше, у 3 рази) групах кіз, окрім контрольної. Бактеріальне осіменіння перших порцій молока також зменшилось. Зокрема при обробці вим'я маззю “Дбайлива доярочка” — на 71,6%, кремом “Зоряка” — на 85,4% та гелем “Ніжnodій” — на 82,1% порівняно з початком досліду. За використання крему “Зоряка” спостерігалось збільшення кількості проб молока з відсутністю росту колоній від 20% до 80%.

636.4 Свинарство

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — академік НААН РИБАЛКО В.П.

УДК 636.4

2016.3.269. ВПЛИВ ЧАСУ ОПОРОСУ НА РЕПРОДУКТИВНІ ЯКОСТІ СВИНОМАТОК / Гераніна Л.А. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13. — С. 113–115. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 547519.

Свиноматки, велика біла порода свиней, репродуктивні якості, поросята.

Досліджували вплив часу опоросу свиноматок на репродуктивні якості в умовах племзаводу ДП “ДГ “Елітне” Кіровоградської ДСГДС. Для проведення досліджень було сформовано дві групи свиноматок великої білої породи (по 10 голів у кожній), аналогів за віком та умовами утримання і годівлі. До I дослідної групи належали свиноматки, що поросились у нічні години доби. В II дослідну групу входили матки, опороси яких здійснювались у денні години. Встановлено, що більший відсоток загиблих поросят було зафіксовано у I дослідній групі — 5 голів (4,6%), у II — 1 голова (0,9%). Кількість мертвонароджених поросят у контрольній і дослідній групах була на одному рівні — по 5 голів. Таким чином, у нічні години доби, як правило, існує більша ймовірність загибелі поросят після народження, що пов'язано з відсутністю оператора свинарника-маточника і гіршим доглядом за тваринами, ніж у денні години. Визначено, що багатоплідність піддослідних тварин I групи становила в середньому 10,7 поросят, II — 11,2 поросят; маса гнізда при народженні відповідно 12,8 кг і 13,3 кг. Збереженість потомства до відлучення у II групі — 95,5%, у I — 90,6%, або на 4,9% нижча. Встановлено, що у II групі середній показник живої маси гнізда поросят при відлученні становив 179,3 кг, а жива маса 1 поросят — 16,8 кг, що відповідає вимогам 1 класу та еліта. У I групі відповідно: 9,7 голів, 167,2 кг і 17,5 кг, тварини відповідають стандарту 1 класу. Встановлено, що маса гнізда при народженні, кількість поросят при відлученні і маса гнізда при відлученні, як закономірність, знаходились у прямій залежності від кількості поросят при народженні і мали тісний взаємозв'язок відповідно $r=0,97$, $0,88$, $0,81$. Високий зв'язок спостерігався також між масою гнізда при народженні, кількістю поросят при відлученні та масою гнізда при відлученні, $r=0,887$, $0,656$.

Аналогічна ситуація відносно репродуктивних показників та часу опоросу свиноматок склалася і в II групі. Кореляція між даними показниками також має тісний зв'язок $r=0,96$, $0,84$, $0,92$ та $r=0,88$, $0,92$. Між часом опоросу та репродуктивними якостями кореляція була відсутня, як у I так і II групах, тобто показники продуктивності не залежали від часу опоросу свиноматок, за виключенням такого показника, як мертвонароджені та загиблі поросята.

УДК 636.4

2016.3.270. М'ЯСНА ПРОДУКТИВНІСТЬ СВИНЕЙ У ДВОПОРІДНОМУ СХРЕЩУВАННІ / Ушакова С.В. // Вісник Степу: зб. наук. пр. / Кіровоград. ін-т АПВ. — Кіровоград, 2016. — Вип. 13. — С. 118–120. — Бібліогр.: 7 назв.

Свині, м'ясна продуктивність, схрещування, селекція.

З метою отримання високоякісної свинини вивчали м'ясні якості свиней з використанням кращих сучасних генотипів, завезених в Україну. Дослідження проводились в умовах ТОВ “Фрідом Фарм Бекон” Херсонської області. Для досліджень були відібрані чистопорідні матки великої білої породи — контроль і поєднання велика біла × ландрас (♀ВБ×♂Л), дюрорк × п'єстрен (♀Д×♂П) і п'єстрен × дюрорк (♀П×♂Д). Встановлено, що помісні нащадки поєднань порід дюрорк і п'єстрен проявили кращі результати серед усіх досліджуваних груп та відносно аналогів великої білої породи. Найменшою товщиною шпиків характеризувалися свині групи ♀П×♂Д (16,25 мм). Це на 5,5 мм менше, ніж у аналогів контрольної групи ($P<0,05$) та на 4,25 мм і 1,5 мм — ніж у тварин поєднань ♀ВБ×♂Л і ♀Д×♂П відповідно. Найбільшу площу “м'язового вічка” мали помісні свині груп ♀П×♂Д і ♀Д×♂П, які вірогідно ($P<0,05$) перевищували за даним показником чистопорідних свиней великої білої породи на $6,4 \text{ см}^2$ і $6,02 \text{ см}^2$, і нащадків поєднання ♀ВБ×♂Л на $5,15 \text{ см}^2$ і $4,77 \text{ см}^2$ відповідно. Більш важкі окости мали свині поєднання ♀П×♂Д, які вірогідно ($P<0,05$) перевищували показники, отримані від чистопородних свиней великої білої породи на $1,05 \text{ кг}$ або $9,52\%$. Максимальним виходом м'яса характеризувалися свині поєднання ♀П×♂Д (63,06%), які на $5,13\%$ ($P<0,05$) перевищували показники свиней контрольної

групи ♀ВБ×♂ВБ, на 2,74% і на 0,86% — тварин груп ♀ВБ×♂Л і ♀Д×♂П відповідно. Найвищий показник співвідношення м'яса до сала встановлено у свиней групи ♀ВБ×♂ВБ (1:0,53). Отже, порівняльна оцінка забійних і м'ясних якостей свиней різних генотипів показала, що кращі результати за забійними показниками та морфологічним складом туш мали свині поєднання ♀П×♂Д. Помісні тварини характеризувалися більшим вмістом води в м'ясі (74,78%).

УДК 636.4

2016.3.271. ЕФЕКТ ПОЄДНАНОСТІ ПОМІСНИХ БАТЬКІВСЬКИХ ПАР НА ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ СВИНЕЙ / Пелих В.Г., Ушакова С.В. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 1. — С. 49–51. — Бібліогр.: 10 назв.

Свині, схрещування, селекція, підбір пар, м'ясна продуктивність.

Проведено оцінку відгодівельних і м'ясних властивостей свиней та визначено ефект поєднаності помісних батьківських пар. Дослідження проводили в умовах ТОВ "Фрідом Фарм Бекон" Херсонської області. Використовували чистопорідних свиней ♀ВБ×♂ВБ — контроль і помісних тварин двох варіантів схрещування ♀(ВБ×Л.)×♂(Д.×П.) і ♀(ВБ×Л.)×♂(П×Д.). Для визначення відгодівельних ознак досліджено 150 гол. свиней, забійні властивості оцінено на 12 гол. тварин. За відгодівельними властивостями виявлено перевагу свиней групи ♀(ВБ×Л.)×♂(Д.×П.) щодо тварин контрольної групи та поєднання ♀(ВБ×Л.)×♂(П.×Д.) за віком досягнення живої маси 100 кг на +16,52 доби (P<0,001) і +3,78 доби, за середньодобовим приростом на відгодівлі — на +84,79 г (P<0,001) і +19,47 г відповідно. Найменші витрати кормів на одиницю приросту були у свиней групи ♀(ВБ×Л.)×♂(Д.×П.), що менше за показники чистопорідних тварин на -0,24 к. од. (P<0,001) і генотипу ♀(ВБ×Л.)×♂(П.×Д.) на -0,05 к. од. Встановлено, що найменшу товщину шпигу 15,75 мм і найбільшу площу "м'язового вічка" 42,65 см мали свині поєднання ♀(ВБ×Л.)×♂(П.×Д.). Найбільший ефект поєднаності виявлено у групи ♀(ВБ×Л.)×♂(Д.×П.) 138,87%. Дослідженнями встановлено, що для реалізації ефекту гетерозису найкращим було поєднання ♀(ВБ×Л.)×♂(Д.×П.), що підтверджено оцінкою відгодівельних і м'ясних властивостей нащадків та ефектом поєднаності батьківських пар.

УДК 636.4

2016.3.272. ГОДІВЛЯ ПОРОСЯТ ЖИВОЮ МАСОЮ 12–20 КГ ЗА ІНТЕНСИВНОГО ВИРОБНИЦТВА СВИНИНИ / Ризничук І.Ф. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 8. — С. 20–25. — Бібліогр.: 10 назв.

Поросята, годівля, комбікорм, конверсія корму, поживні речовини корму.

Вивчали вплив повнораціонного комбікорму для поросят великої білої породи і ландрас живою масою 12–20 кг з мінімальною нормою концентрації кальцію і фосфору та підвищеною — лізину, метіонін+цистину і треоніну на зміну живої маси поросят у віці 41–60 діб, а також ефективність використання корму. Для досягнення означеної мети було розроблено рецепт повнораціонного комбікорму і білково-вітамінно-мінеральної добавки (БВМД) для поросят живою масою 12–20 кг з мінімальною нормою концентрації кальцію і фосфору та підвищеною — концентрації лізину, метіонін + цистину і треоніну. Визначали зміну живої маси поросят та конверсію комбікорму на 1 кг приросту поросят. Експериментальну частину досліджень проведено в умовах ТОВ "Владівське Подвір'я" Іванівського р-ну Одеської обл. Виробництво БВМД здійснено у ТОВ "Українські технології в годівлі тварин" Овідіопольського р-ну Одеської обл. Годівлю поросят у віці 41–60 діб проводили повнораціонним комбікормом для поросят живою масою 12–20 кг з мінімальною нормою концентрації кальцію і фосфору та підвищеною — концентрації лізину, метіонін+цистину і треоніну. При цьому норму концентрації лізину збільшено від 9 до 10 г, метіонін+цистином — від 6 до 6,5 г, треоніну — від 6,5 до 7 г. Установлено, що за використання повнораціонного комбікорму для поросят живою масою 12–20 кг з підвищеною нормою концентрації лізину, метіонін+цистину і треоніну у 60-добовому віці забезпечується одержання мінімальної живої маси поросят на рівні 20 кг за середньодобового приросту 400 г, спостерігається також тенденція до зменшення витрат повнораціонного комбікорму

за період годівлі поросят у віці 41–60 діб від 15 до 14 кг та зниження конверсії комбікорму на 1 кг приросту поросят від 1,9 до 1,75 кг порівняно з використанням повнораціонного комбікорму зі стандартним умістом зазначених амінокислот.

УДК 636.4

2016.3.273. СЕЛЕКЦІЙНА ОЦІНКА ПРОДУКТИВНОСТІ СВИНЕЙ ЗАРУБІЖНОГО ПОХОДЖЕННЯ / Зельдін В.Ф. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 8. — С. 33–37. — Бібліогр.: 10 назв.

Свині, селекція, ландрас, йоркшир, продуктивність свиней, племінна цінність.

Визначали рівень продуктивності свиней ірландського походження порід ландрас та йоркшир в умовах спецгоспу з виробництва свинини ТОВ "Експерт-агротрейд" Дніпропетровської області з подальшим формуванням у стаді економічно доцільних генеалогічних структур свиней, системи розведення і добору молодняку модельного типу будови тіла та продуктивності для відтворення стада. Племінні властивості вивчали на 238 свиноматках породи ландрас і 270 породи йоркшир ірландського походження. Встановлено, що частка тварин провідної групи в породі йоркшир становить 29,5, ландрас — 24,6%. Генеалогічна структура маточного поголів'я в обох породах умовно представлена 7 родинами тварин, з яких найчисельнішими є родина Rima (йоркшир) та Hueberg (ландрас), відповідно 52,1 та 34,2% від загальної кількості тварин. Середній рівень багатоплідності свиноматок породи йоркшир в умовах безвигульного утримання — 10,3±0,53 поросят. Визначено, що коливання багатоплідності серед різних генеалогічних груп — у межах 9,9 ± 0,25–10,8±0,31. Середній бонітувальний бал у групі (n=69) становив 3,81±0,049 за лімітними показниками 3,74±0,049–3,85±0,201, що відповідає класу "еліта". Проте під час оцінки тварин за методом BLUP (best linear unbiased prediction) встановлено більшу диференціацію щодо рівня їх племінної цінності у групах. Так, у батьківських лініях середнє значення індексу BLUP становило 103,88±2,59 з лімітами 62,11–152,44, у материнських лініях відповідно 97,24±2,37 (49,95–156,61). Установлено співвідношення максимального і мінімального значення індексу BLUP в батьківських (2,45:1) і у материнських (3,14:1) лініях, що загалом підтверджує факт різкої невіривності маточного поголів'я в цих структурних групах стада за рівнем племінної цінності тварин породи йоркшир. Результатами досліджень підтверджено доцільність застосування індексної методики визначення загальної племінної цінності свиней та окремих ознак їхньої продуктивності.

УДК 636.4

2016.3.274. ВІДТВОРЮВАЛЬНА ЗДАТНІСТЬ СВИНЕЙ ЗАЛЕЖНО ВІД ПОРОДИ ТА ПЛЕМІННОГО ГОСПОДАРСТВА / Войтенко С. // Тваринництво України. — 2016. — № 6. — С. 24–28. — Бібліогр.: 13 назв.

Свині, породи свиней, відтворювальна здатність, мінілість показників, кращі стада, диференціація порід.

Наведено характеристику розповсюджених в Україні порід свиней за показниками відтворювальної здатності. Опрацьовані дані по 112 племінних стадах, у тому числі — 63 стада великої білої породи, 4 — дюрк, 25 — ландрас, 4 — п'єтен, 5 — полтавської м'ясної, 4 — української м'ясної та 7 — червоної білопоясої. Доведено, що свиноматкам племінних стад у межах однієї породи властива різна багатоплідність і маса однієї голови при відлученні (табл.), але навіть кращі з них не проявляють максимальної продуктивності і значно поступаються показникам тварин зарубіжних фірм. Оцінка порід за показниками відтворювальної здатності засвідчила, що як материнську форму при схрещуванні краще використовувати свиноматок великої білої породи й ландрас, але лише з окремих племінних стад цих порід. Визначено, що вдосконалення багатоплідності свиноматок у племінних стадах певним чином узгоджується із технологічними процесами, а не методами селекції, про що свідчать коефіцієнти мінілітності та кореляції ознак.

УДК 636.4

2016.3.275. РОСТ І РАЗВИТТЯ МОЛОДНЯКА СВИНЕЙ ПРИ ІСПОЛЬЗОВАНИИ В КОМБИКОРМАХ ФЕРМЕНТНЫХ ПРЕПАРАТОВ / Данилова Н.В. // Аграрная наука. — 2016. — № 7. — С. 24–25. — Бібліогр.: 5 назв.

Свині, годівля, комбікорми, ферментні препарати, продуктивність свиней.

Вивчали застосування суміші ферментних препаратів амілосубтиліну і целюлюксу, амілосубтиліну і протосубтиліну при годуванні молодняку свиней. Дослідження проводились на поросятах великої білої породи свиней. Було сформовано три групи тварин на відгодівлі: 1-ша (контрольна група) — основний раціон (ОР), 2-га група — ОР+ амілосубтилін і целюлюкс, 3-тя — ОР + амілосубтилін і протосубтилін. Встановлено, що використання таких сумішей сприяє підвищенню динаміки приросту живої маси. Маса свинок групи до кінця експерименту становила 112 кг, що нижче, ніж у 2-й і 3-й дослідних групах на 13,1 і 8,3 кг, або на 11,7 і 7,4% відповідно. В цілому за період досліді абсолютний приріст у підсвинків дослідних груп був більшим, ніж у аналогів з контрольної групи на 12,8 кг або 13,6% і на 8,2 кг або 8,7% відповідно. Середньодобовий приріст живої маси становив по контрольній групі 627,8 г, 2-й дослідній — 713,3 г; 3-й — 682,7 г. Отже, дослідження показали, що для більш ефективного використання поживних речовин з комбікормів, підвищення енергії росту поросят і інтенсивної відгодівлі свиней в технології їх годівлі слід використовувати суміші ферментних препаратів вітчизняного виробництва: амілосубтилін і целюлюкс, амілосубтилін і протосубтилін. При цьому перевага повинна надаватися суміші амілосубтиліну і целюлюксу.

УДК 636.4

2016.3.276. КОМБИКОРМА ДЛЯ ПОРОСЯТ-ОТЪЕМЫШЕЙ С ВКЛЮЧЕНИЕМ СМЕКТИНОВОГО ТРЕПЕЛА / Гамко Л.Н., Бадарханов М.Б. // *Аграрная наука*. — 2016. — № 7. — С. 26–27. — Библиогр.: 7 назв.

Свині, годівля, комбікорми, трепел смектиновий, заміник знежиреного молока.

Наведено дані дослідження згодовування комбікормів нових рецептів для молодняку на дорожуванні. Дослідження проводились у 2015–2016 рр. в умовах промислового комплексу на поросятах великої білої породи, поділених на 4 групи: 1-ша (контроль) згодовували основний раціон (ОР), 2-га — ОР + смектиновий трепел 2,0%, 3-тя — ОР + смектиновий трепел 2,5%, 4-та — ОР + смектиновий трепел 3,0%. Додатково для кожної групи в ОР вводили заміник (комбінація рослинних і молочних білків) знежиреного молока. Встановлено, що у 3-й групі середньодобовий приріст був більше на 4,6% порівняно з контролем (544±0,99 г), а витрати обмінної енергії на 1 кг приросту були нижчими, ніж у інших груп.

УДК 636.4

2016.3.277. УЕЛЬСИ ТА М'ЯСНА ГІБРИДИЗАЦІЯ / Церенюк О. // *The ukrainian farmer*. — 2016. — № 9. — С. 26–27. — Библиогр.: 7 назв.

Свині, ландрас, уельс, генофонд, селекція, гібридизація, м'ясна продуктивність.

Проведені порівняльні оцінювання традиційної схеми з отримання двопорідних свинок (F_1) на основі поєднання порід велика біла та ландрас за схемою, де замість ландрасів були використані тварини уельської породи. Встановлено, що найвищим значенням багатоплідності характеризувалась матки породи уельс (родина UN1 562) у поєднанні з кнурами великої білої породи і кнурами $p<0,05$ до маток великої білої породи та $p<0,001$ — до уельської за чистопородного розведення. Подібні результати одержані за рештою ознак. Найбільший показник маси гнізда за відлучення отримали за поєднання маток великої білої з кнурами уельської породи — лінії Теда 933 ($p<0,01$ до материнської породи та $p<0,001$ — до батьківської за чистопородного розведення). Поєднання маток породи ландрас із кнурами великої білої відзначалося вищим ступенем реалізації генетичного потенціалу за багатоплідністю (94,46%) і масою гнізда під час відлучення (96,36%). Водночас щодо маси гнізда при народженні найвищий ступінь реалізації генетичного потенціалу спостерігався за поєднання маток великої білої з кнурами породи уельс (89,86%). Поєднання маток породи ландрас із кнурами великої білої породи характеризувалося найвищим ступенем реалізації генетичного потенціалу щодо багатоплідності та маси гнізда за відлучення. Щодо маси гнізда при народженні найвищий ступінь реалізації генетичного потенціалу встановлено за

поєднання свиноматок великої білої з кнурами породи уельс, за молочністю — за поєднання свиноматок породи уельс із кнурами великої білої. Отже, встановлено, що тварини породи уельс за їх використання в системі гібридизації на рівні з свиноматками породи ландрас відзначаються високим рівнем прояву ефекту гетерозису, перевершуючи ландрасів за окремими показниками, що дає змогу вести мову про широке використання уельсів для формування систем схрещування та гібридизації. До того ж значний інтерес становить отримання двопорідних свинок (F_1) від поєднання уельсів із ландрасами для подальшого отримання екстрем'ясного фінального гібрида за поєднання такої свинки з термінальними кнурами.

УДК 636.4

2016.3.278. БИОЛОГИЧЕСКИ АКТИВНЫЕ ВЕЩЕСТВА: КАК ОНИ ВЛИЯЮТ НА ПОКАЗАТЕЛИ КРОВИ ПОСВИНКОВ / Церенюк О. // *Свиноводство*. — 2016. — № 5. — С. 74–75. — Библиогр.: 6 назв.

Свині, поросята, підгодівля, спіруліна, загальний білок.

Проведено дослідження біохімічних показників крові свиней різних міжпорідних поєднань при використанні біологічно активних речовин. Було створено три дослідні і три контрольні групи з чистопорідних підсвинків великої білої породи (ВБ) (перша дослідна і перша контрольна) і гібридів $\frac{1}{2}$ ВБ+ $\frac{1}{2}$ ландрас (Л.) (друга дослідна і друга контрольна), $\frac{1}{4}$ ВБ+ $\frac{1}{4}$ Л.+ $\frac{1}{2}$ дюрок (Д.) (третья дослідна і третя контрольна). Всім підсвинкам дослідних груп у корм додавали пребіотик спіруліну платенсіс по 0,25 г в день, починаючи від 20- до 60-денного і по 0,50 г — від 60 до 120-денного віку. Поросяткам контрольних груп пребіотик у корм не додавали. Встановлено, що введення нових високобілкових кормових добавок дало змогу підвищити кількість загального білка на 7,5%, 7,8 і 9,4% в першій, другій, третій дослідній групі відповідно порівняно з другою контрольною групою (69,8 г/л). Вміст α - і β -глобулінів достовірних відмінностей не мав. Істотних відмінностей за вмістом γ -глобулінів між підсвинками другої і третьої дослідних груп не спостерігали. Однак кількість γ -глобулінів у тварин другої контрольної групи була нижче на 4,92% і 4,54%, а третьої — на 3,94% і 3,56% відповідно порівняно з третьою і другою дослідними групами. Активність амінотрансфераз у підсвинків контрольних груп виявилася достовірно вищою, що свідчить про порушення функції печінки. Рівень сечовини у підсвинків першої, другої і третьої контрольних груп вище на 20,2%, 15,1 і 16,4% відповідно порівняно з аналогами дослідних, що свідчить про превалювання процесів катаболізму.

УДК 636.4

2016.3.279. СОДЕРЖАНИЕ МЯСА И САЛА В ТУШАХ / Махаев Е.А., Мысик А.Т. // *Зоотехния*. — 2016. — № 6. — С. 19–20. — Библиогр.: 2 назв.

Кнуриці, свинки, м'язова тканина, сало, продуктивність.

Проведено дослід на аналогах свинок і кастрованих кнуриці породи ландрас від 3 до 6–7-місячного віку (115–123 кг), для визначення вмісту м'язової тканини і сала в тушах при рівному споживанні енергії з поживними речовинами в раціонах. Результати досліді показали, що вміст м'язової тканини в тушах свинок становив 37,65 кг, а в тушах кнуриці — 35,32 кг, що на 9,4% менше, а сала відповідно 17,0 і 18,3 кг або на 7,1% більше у кастрованих кнуриці. За всіма іншими контрольованими показниками: живою масою — 0,2 кг, середньодобовим приростом — 5 г, витратами обмінної енергії на 1 кг приросту — 0,43 МДж/кг відмінностей були дуже незначними і недостовірними ($P>0,05$). Отже, встановлено, що стать свиней має прямий вплив на накопичення білка і жиру, а отже, і на обмін речовин та енергію, тому роздільне утримання та годування свиней з урахуванням їхньої статі буде забезпечувати більш повне використання їх природного потенціалу продуктивності.

УДК 636.4

2016.3.280. ПРОДУКТИВНОСТЬ И ПОКАЗАТЕЛИ КАЧЕСТВА МОЛОКА СВИНОМАТОК ПРИ ПРИМЕНЕНИИ ЕСТЕСТВЕННЫХ МЕТАБОЛИТОВ / Клименко А.И., Погодаев В.А., Урбан Г.А. // *Зоотехния*. — 2016. — № 6. — С. 21–23. — Библиогр.: 5 назв.

Свині, опорос, метаболіти, годівля супоросних і підсисних свиноматок.

Проведені дослідження з обґрунтування доцільності комплексного застосування метаболітів свиноматкам у різні періоди фізіологічного стану і встановлення ефективності впливу органічної форми селену в комплексі з іншими природними метаболітами на відтворювальну функцію, склад молока і молозива свиноматок та якість одержуваного від них приплоду. Для досліду за принципом аналогів було сформовано п'ять груп свиноматок (по 12 гол. у кожній) — з урахуванням живої маси, віку (з одним — двома опоросами) і продуктивності попереднього опоросу. Як біологічно активні речовини використовували препарати Селеніум, бурштинову кислоту і Карток (ін'єкції). Свиноматки 1-ї (контрольна) групи одержували в супоросній і підсисний період раціони, прийняті в господарстві (ОР). Всі свиноматки дослідних груп у перші і останні 30 днів супоросності, а також під час лактації одержували щодня препарат Селеніум — по 0,3 мг/кг корму. Свиноматки 3-ї групи в ці ж терміни додатково одержували бурштинову кислоту — по 7,5 мг/кг живої маси (по 10 днів підряд з 10-денними перервами). Свиноматкам 4-ї групи

в доповнення до селену в ті ж терміни, як і в 2 групі, робили ін'єкції препарату Карток — по 10 мл на голову кожні 10 днів. Свиноматки 5-ї групи одержували всі досліджувані добавки в зазначені терміни і у вказаних кількостях. Встановлено, що комплексне застосування метаболітів природного походження поросними і підсисними свиноматками підвищує у них відтворну здатність і продуктивні якості. В результаті комплексного використання двох або трьох метаболітів у свиноматок знижувалася тривалість опоросу, були відсутні "аварійні" опороси і мертвонароджені поросята, кількість слабозвинених знижувалася у три-п'ять разів. У молозиві свиноматок під впливом біологічно активних препаратів різко збільшувався вміст імуноглобулінів, відповідальних за формування колострального імунітету у новонароджених поросят, а у молоці свиноматок, крім більшого вмісту сухої речовини, білка і лактози, встановлено підвищений вміст вітамінів А, Е і селену. Максимальною кількістю вітамінів відрізнялося молоко свиноматок, які отримували препарат Карток.

636.52/.59 Птахівництво

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — академік НААН САХАЦЬКИЙ М.І.

УДК 636.5.033.084.4

2016.3.281. ВЛИЯНИЕ ЦЕЛЬНОЙ ПШЕНИЦЫ В РАЦИОНЕ НА ЖИВУЮ МАССУ И КАЧЕСТВО ТУШКИ ЦЫПЛЯТ-БРОЙЛЕРОВ // Эксклюзивные технологии. — 2016. — № 3 — С. 40–42. — Библиогр.: 2 назв.

Курчата-бройлери, годівля бройлерів, якість тушок птиці, цільнозернова пшениця у раціонах.

Проведено дослід з використання цільнозернової пшениці у раціонах курчат-бройлерів. Для вивчення впливу цільнозернової пшениці в складі стандартних комбікормів на показники продуктивності і якості тушки птиці, було відібрано 924 курочки і 792 півника кросу Росс-308, яких помістили в 24 загони, по 77 курочок і 66 півників у кожному. 24 підгрупи розділили на три групи, які отримували різне співвідношення комбікорму і цільного зерна (16, 22, 28%). З 1-го по 6-й день всі птахи отримували стартовий раціон без додавання цільного зерна. З 7-го по 31-й день птиця споживала ростовий раціон, а з 32-го дня до забою — фінішний. У ході досліду кількість цільного зерна пшениці в ростовому і фінішному раціонах у групах низького, середнього і високого рівня включення становила 4, 6 і 8% відповідно з 7-го по 9-й день і 24, 32 і 40% від 32-го дня до забою. Встановлено, що при збільшенні в раціоні вмісту цільної пшениці від 16 до 28% поступово погіршилися показники росту, коефіцієнт конверсії корму і вихід м'яса грудки як у півників, так і курочок-бройлерів. Визначено, що найгірші значення для виходу тушки і вмісту черевного жиру були отримані при найвищому вмісті цільнозернової пшениці в раціоні. Отже, оптимальний рівень введення в раціон цільнозернової пшениці залежить від виробничого завдання, а також економічних факторів, таких як: вартість комбікорму, ціна пшениці, вихід м'яса грудки і т. д.

УДК 636.5.082.47:636.5.084

2016.3.282. АНТИОКСИДАНТНИЙ ЗАХИСТ / Шоміна Н. // Наше птахівництво. — 2016. — № 4. — С. 25–27.

Інкубація, антиоксидантний захист, ембріональний розвиток.

Виявлено, що успішність ембріонального розвитку у курей залежить від природних антиоксидантів, що містяться в жовтку яйця та захищають тканини ембріона від перекисного окислення ліпідів. Встановлено, що антиоксидантний захист добового молодняку є визначальним для його життєздатності протягом перших днів життя. Включення до раціону несучки певних антиоксидантних речовин, таких як вітаміни, каротиноїди, мікроелементи, підвищує ступінь антиоксидантного захисту ембріона та знижує чутливість тканин до активних форм кисню, тобто функціонування антиоксидантної системи ембріонів залежить від раціону батьківського поголів'я. Отже,

відповідний рівень годівлі птиці забезпечить захист курчат протягом ембріонального періоду і перших днів життя.

УДК 636.5.083

2016.3.283. СОСТОЯНИЕ ВНУТРЕННИХ ОРГАНОВ ЦЫПЛЯТ-БРОЙЛЕРОВ ПРИ СТАРТОВОЙ И ФИНИШНОЙ ГИПЕРТЕРМИИ / Епимахова Б.Э., Михайленко В.В., Александрова Т.С., Карягин Д.В. // Зоотехния. — 2016. — № 6. — С. 23–25. — Библиогр.: 15 назв.

Курчата-бройлери, гіпертермія, продуктивність, внутрішні органи, гістологія тонкої кишки.

Вивчено стан серця, печінки, шлунка, кишечника, залишкового жовтка курчат-бройлерів кросу "Росс-308" при термонагрузці у перший і останній тиждень вирощування. Добових курчат відбирали за шкалою "Оптистарт +". Група 1-ша — контроль, а у групах 2 і 3 на четверту добу температуру повітря підвищували до 35°C протягом 12 і 24 год. У 29–35 діб для імітації річної гіпертермії у всіх групах температуру повітря підтримували на рівні 28°C. У 7- і 35-денному віці було проведено забій середніх за живою масою особин — по 5 і 6 голів, їх розкриття і препарування внутрішніх органів — за загальноприйнятою методикою. Визначено, що середня жива маса добових бройлерів була в межах 50,3–53,6 г. Середній критерій якості "Оптистарт +" дорівнює 9,3 бала при нормі не менше 8,9 бала. Однорідність за живою масою при відхиленні від середньої $\pm 3\%$ у всіх групах становила 100%. Визначено, що у курчат 3-ї групи тонкий кишечник був довшим на 3,2 і 3,7%, ніж у курчат у групах 1 і 2, але відносна маса кишечника була більшою у групі 2 на 0,2 і 0,4% відповідно. Отже, встановлено, що температура повітря 35°C протягом 12 і 24 годин на четверту добу вирощування сприяла підвищенню стійкості курчат до температури 28°C в 29–35 днів за рахунок більшої всмоктувальної поверхні кишечника.

УДК 636.5.084.52:636.598

2016.3.284. ПЕРЕПЕЛИНА ФЕРМА З НУЛЯ / Зора В. // Наше птахівництво. — 2016. — № 4. — С. 30–31.

Перепелина ферма, перепели утримання та годівля.

Наведено результати наукових досліджень та розроблено модульну ферму для утримання перепелів. Приміщення розділене на три блоки: кліткове утримання несучок і батьківського поголів'я, підлогове утримання молодняку та інкубаторій. Несучок і батьківське поголів'я утримують у кліткових батареях, молодняк — на підлозі. Посадку птиці в клітки проводять у віці 30 діб і експлуатують до 8 місяців. Отже, встановлено, що модульна перепелина ферма призначена для виробництва трьох видів продукції: яєць для споживання, яєць для інкубації та м'яса птиці. За попередніми розрахун-

ками, її рентабельність становитиме від 30 до 35%, а термін окупності — до одного року.

УДК 636.5.085.7

2016.3.285. ЗАХИСТ КОРМІВ ВІД КОНТАМІНАЦІЇ ГРИБАМИ ТА МІКОТОКСИНАМИ / Котик А.М., Труфанова В.О., Труфанов О.В. // *Ексклюзивные технологии*. — 2016. — № 3. — С. 58–61.

Захист кормів, годівля птиці, мікотоксини, комбікорми.

Наведено результати мікотоксикологічних аналізів, проведених в Інституті птахівництва Української академії аграрних наук за 25-річний період. Установлено, що від 30 до 50% досліджених зразків зерна і комбікорму містили мікотоксини, що призвело до погіршення у птахогосподарствах несучості, репродуктивних показників, імунного стану птиці. Визначено, що значне збільшення випадків забруднення кормів мікотоксинами зареєстровано в період 1996–2000 рр. Ідентифікувати токсичні фактори в кормах виявилось можливим переважно в тих випадках, коли це були трихотецени мікотоксини, зокрема, Т-2 токсин: при цьому у птиці виявляли характерні клінічні ознаки токсикозів, що викликаються трихотеценами (зокрема, некротичний стоматит). Розроблено різні стратегії запобігання росту токсигенних грибів, а також детоксикації контамінованих мікотоксинами кормів і харчових продуктів. Основними напрямками цих стратегій є попередження контамінації мікотоксинами, детоксикація наявних у продуктах мікотоксинів, затримка абсорбції мікотоксинів у шлунково-кишковому тракті, зменшення токсичної дії мікотоксинів абсорбованих організмом. Наведено описання виявлених мікотоксинів та їх вплив на організм птиці: афлатоксини, охратоксини, циклопіазонова кислота, цитринін, трихотецени, Т-2 токсин, НТ-2 токсин, дезоксиніваленол, зеараленон, моніліформін, фузарохроманон, фумонізиди.

УДК 636.5.085.7:619:615.918:633.15:582.28

2016.3.286. БІОХІМІЧНІ ЗМІНИ СИРОВАТКИ КРОВІ КУРЧАТ ВНАСЛІДОК ДІЇ ДЕЗОКСИНІВАЛЕНОЛУ / Островський Д.М. // *Біологія тварин*. — 2016. — Т. 18, № 3. — С. 71–77. — Бібліогр.: 7 назв.

Курчата, дезоксиніваленол, токсини, годівля курчат, прирости живої маси, комбікорми, препарат “Мікосорб”.

Наведено результати досліджень впливу дезоксиніваленолу (ДОН) на організм курчат кросу “Адлер сріблястий”, зокрема на щоденний та щотижневий прирости маси тіла та зміни біохімічних показників сироватки крові. У досліді використовували 30 5-тижневих курчат м'ясо-яєчної породи “Адлер сріблястий”, з яких було сформовано три групи по 10 голів у кожній. Птиця утримувалася в металевих клітках і споживала комбікорм для курчат-бройлерів виробництва “Укрзоовет-промстач”. Курчатам 1-ї групи один раз на добу задавали перорально дезоксиніваленол у дозі 70 мг/кг маси тіла у 2 мл 5% етанолу і повноцінний комбікорм. Курчатам 2-ї групи додавали токсин у такій же дозі і комбікорм з додаванням 2% препарату “Мікосорб”; курчата 3-ї групи, яка слугувала контрольною, споживали тільки повноцінний комбікорм і не одержували ні токсину, ні “Мікосорбу”. Для отримання ДОН як продуцент токсин використовували гриб *F. graminearum*, штам 195/1. Доведено, що дезоксиніваленол у дозі 70 мг/кг маси тіла негативно впливав на організм курчат. Через тиждень курчата, які отримували токсин, починали відставати в рості та розвитку і наприкінці досліді вони мали найгірші показники з середньодобових і середньотижневих приростів та загальної маси порівняно з курчатами інших двох груп. Водночас згодовування курчатам, які отримували дезоксиніваленол, комбікорму з домішкою 2% препарату “Мікосорб” поступово покращувало ці показники, внаслідок чого вони майже зрівнялися з показниками контрольної групи, а згодовування комбікорму з “Мікосорбом” повністю нівелювало негативний вплив токсину. За біохімічного дослідження встановлено, що активність загальної лужної фосфатази сироватки крові птиці II дослідної групи на 7-му добу експерименту була на 14,3% більшою ($728,7 \pm 15,0$ Од/л; $P < 0,001$) порівняно з I групою і мала тенденцію до збільшення відповідно до контрольної групи. Така ж залежність зберігалась і за кінтовим ізоферментом лужної фосфатази, активність якого була у 1,55 раза ($P < 0,001$) більшою за показник у контрольній групі. Суперечливі результати отримані за дослідження вмісту

макроелементів у крові птиці. Так, концентрація загального кальцію у II дослідній групі (отримували токсин і “Мікосорб”) становила $1,97 \pm 0,17$ ммоль/л, тоді як у групі курей, що отримували лише один токсин (I дослідна), його вміст був на 21,8% більшим ($P < 0,05$) і становив $2,52 \pm 0,002$ ммоль/л. На третій тиждень експерименту вміст загального кальцію у II дослідній групі мав тенденцію до збільшення ($2,55 \pm 0,12$ ммоль/л) і був практично на одному рівні з показниками птиці контрольної та I дослідної груп.

УДК 636.5.085.8:619:615

2016.3.287. ОЦІНКА МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ ОРГАНІВ ІМУННОЇ СИСТЕМИ ІНДИКІВ ПРИ КЛІНІЧНОМУ ВИПРОБУВАННІ ПРЕПАРАТУ “БІОТОН” / Жила М.І. // *Біологія тварин*. — 2016. — Т. 18, № 3. — С. 30–35. — Бібліогр.: 9 назв.

Індики, патоморфологічні дослідження, препарат “Біотон”.

Наведено макро- і мікроскопічну характеристику органів імунної системи та показники продуктивності індиків при клінічному випробуванні нового ветеринарного препарату “Біотон”, що містить комплекс біологічно активних продуктів метаболізму грибів-ендофітів, виділених з коріння лікарських рослин. Дослідження проводили у фермерському господарстві “Добробут” Пустомитівського району Львівської області. Для вивчення безпечності та ефективності застосування препарату “Біотон” було сформовано 3 групи індиків кросу “Біг-6” по 25 голів у кожній: 1-ша група отримувала препарат у дозі 1 мл/л, 2-га — в дозі 2 мл/л води впродовж 7 діб в 1-й, 6-й, 15-й і 21-й тижні відгодівлі, 3-тя група не отримувала препарату (контроль). За час проведення досліді відхилень щодо поведінки, клінічного стану індиків та захворювань не спостерігали. Динаміку зміни маси тіла визначали шляхом індивідуального щотижневого зважування. Матеріал для патоморфологічного дослідження відбирали на 170-ту добу при забої птиці. Макроскопічна структура досліджуваних імунних органів індиків збережена у всіх групах. Збереженість поголів'я індиків 1-ї групи становила 95,2%, 2-ї — 96,5, 3-ї групи — 91,4%. У ході досліді було встановлено, що застосування препарату “Біотон” сприяє кращому засвоєнню птицею комбікорму та збільшенню маси тіла порівняно з контролем впродовж усього періоду вирощування. Так, маса тіла індиків на кінець досліді у 1-й групі становила $18427 \pm 434,4$ г, в 2-й — $18871 \pm 543,1$ г і була вірогідно більшою ($P \leq 0,05$), ніж у контрольній групі на 1189 г і 1633 г відповідно, тоді як у 3-й групі маса тіла індиків становила $17238 \pm 438,7$ г. Забійний вихід був найвищим в індиків II групи і становив $79,6 \pm 2,9\%$, дещо меншим — у 1-й групі ($77,9 \pm 3,1\%$), тоді як у контролі — $74,9 \pm 2,4\%$. Маса патранної тушки була вірогідно більшою ($P \leq 0,01$) порівняно з контролем. Установлено, що вагові коефіцієнти тимуса і фабрицієвої бурси були вірогідно вищими в індиків 2-ї групи. При гістологічному дослідженні органів імунної системи індиків, які отримували препарат “Біотон” з водою, встановлено сповільнення процесів вікової інволюції тимуса і фабрицієвої бурси, тоді як у контрольній групі спостерігали зменшення розмірів тимусних часточок і збільшення площі стріми в тимусі, атрофію лімфатичної тканини в фабрицієвій бурсі та зменшення білої пульпи і розмірів лімфатичних вузликів у селезінці. Отже, у результаті проведених клінічних досліджень встановлено, що препарат “Біотон” добре переносився птицею, не викликав побічних реакцій. При випоюванні у рекомендованих дозах, способі та кратності застосування простежували збільшення маси тіла та забійного виходу тушки, поліпшення морфофункціонального стану тимуса, фабрицієвої бурси і селезінки порівняно з контрольною групою.

УДК 636.5.087.7

2016.3.288. ЕМУЛЬГАТОР ЖИРОВ В КОМБІКОРМАХ У БРОЙЛЕРОВ / Околелова Т.М., Королєв А.В., Селиванов В.Н. // *Птицеводство*. — 2016. — № 6. — С. 23–25. — Бібліогр.: 6 назв.

Курчата-бройлери, емульгатор, жива маса, конверсія корму.

Проведені дослідження ефективності емульгатора Bio-Emulgat у комбікормах зниженої калорійності для бройлерів. Дослід проводили на бройлерах кросу “Кобб-500” з добового

до 35-денного віку за схемою в клітинних батареях фірми "Біг Дачмен", по 35 голів у кожній групі. Використання препаратів у комбікормах здійснювалося за рахунок зменшення введення рослинного масла та інших дорогих компонентів з корекцією обмінної енергії в бік зниження на 8,5–10,0 ккал/100 г. При цьому збільшується споживання корму на голову на 5,546–5,064%, проте його витрати на приріст в грошовому еквіваленті знижуються. В цілому препарат Bio-Emulgat забезпечує зростання Європейського індексу ефективності виробництва на 18,3–19,3 одиниці.

УДК 636.5.087.7:577.1

2016.3.289. ВПЛИВ КОРМОВОЇ ДОБАВКИ "ГУМІЛІД" НА ПОКАЗНИКИ ПРОТЕІНОВОГО Й АМІНОКИСЛОТНОГО ОБМІНІВ У КУРЧАТ-БРОЙЛЕРІВ КРОСУ "КОББ 500" / Михайленко Є.О., Дьомшина О.О., Ушакова Г.О., Грибан В.Г., Степченко Л.М. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 4. — С. 68–73. — Бібліогр.: 12 назв.

Курчат-бройлери, годівля, кормова добавка "Гумілід".

Наведені дані щодо вивчення впливу кормової добавки "Гумілід" на загальні біохімічні показники крові та печінки курчат-бройлерів кросу "Кобб 500". Показано, що в курчат, яким у воду додавали "Гумілід", у водорозчинній фракції печінки, найбільша частка якої представлена цитозольною фракцією, та у плазмі крові відбувалось підвищення кількості загального протеїну. У гомогенаті печінки загальна кількість протеїну збільшувалася на 15%, а у водорозчинній фракції — на 45%, що дає можливість стверджувати про активізацію синтезу саме водорозчинних протеїнів під впливом речовин гумінової природи. Також отримані дані можуть свідчити про інтенсифікацію процесів використання амінокислот для біосинтезу протеїну, що підтверджено даними про підвищення на 17% активності гама-глутамілтранспептидази у водорозчинній фракції печінки, яка бере участь у транспорті амінокислот у клітину, та аланінамінотрансферази — на 20%, що вказує

на прискорення реакції трансамінування. Встановлено, що в період активного росту (42 доби) відбувається активізація процесів трансамінування, а саме за рахунок аланіну і пірувату, які є активними учасниками глюконеогенезу у печінці та глюкозо-аланінового циклу у м'язовій тканині, що узгоджується з даними щодо незначного зниження активності АсАТ порівняно з курчатами контрольної групи. Таке зниження спостерігалось як у плазмі крові, так і в печінці досліджуваних курчат-бройлерів та може свідчити про переключення процесу трансамінування з використання аспарагінової кислоти на аланін в обмінних процесах курчат-бройлерів під впливом речовин гумінової природи. Показано особливу важливу роль печінки у біосинтезі протеїну та тканинні особливості метаболізму амінокислот і протеїнів у курчат в умовах застосування добавки "Гумілід".

УДК 636.59

2016.3.290. МАРКЕРНЫЕ ПЕРИОДЫ В ЕМБРИОНАЛЬНОМ РАЗВИТИИ ЯПОНСКОГО ПЕРЕПЕЛА / Афанасьев Г.Д., Попова Л.А., Кормачев А.С., Саиду Сулейман Шейху // Птицеводство. — 2016. — № 6. — С. 40–43. — Библиогр.: 4 назв.

Перепели, ембриональный розвиток, біологічний контроль, інкубація.

Проведено дослідження ембріонального розвитку японських перепелів. Для дослідів від одновікового батьківського стада (12–13 тижнів) було відібрано 200 перепелиних яєць, які заложили на інкубацію при рекомендованому температурно-вологісному режимі. Протягом усього інкубаційного періоду кожен день із інкубатора відбирали по 10 яєць для розтину, проводили фотографування вмісту і описання ембріона, його проміри та зважування. Для біологічного контролю процесу інкубації і ембріогенезу було оцінено, як іде ембріональний розвиток, в якому віці загинули ембріони, проведено їх розтин. Наведено детальний опис і фотографії ембріона кожної доби інкубації.

636.92/.93 Домашні кролі. Хутрові звірі

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

УДК 636.92.612.616:574.2:615.28

2016.3.291. ЗАСТОСУВАННЯ ПРОТИМІКРОБНИХ РЕЧОВИН З ВІДОМОЮ ЧУТЛИВІСТЮ У СКЛАДІ СЕРЕДОВИЩ ДЛЯ КОРОТКОТРИВАЛОГО ЗБЕРІГАННЯ СПЕРМИ КРОЛІВ / Миколаїв Н.О., Корбецький А.Р. // Біологія тварин. — 2015. — Т. 17, № 4: Молоді вчені у вирішенні актуальних проблем біології, тваринництва та ветеринарної медицини: матеріали XIV Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, присвяч. 100-річчю від дня народження доктора біол. наук, проф. медицини Скоринського Зиновія Павловича, м. Львів, 3–4 груд. 2015 р. — С. 185.

Кролі, сперма, мікрофлора, протимікробні речовини.

Досліджували ефективність застосування протимікробних речовин у складі середовища для розбавлення сперми тварин, зокрема кролів. Використано 10 самців-плідників каліфорнійської породи кролів віком 1–2 роки. Дослідженнями встановлено, що група макролідів та лінкозамідів виявилась неефективною щодо мікрофлори, оскільки жоден з її представників не проявив інгібуєного впливу на мікрофлору. Усі представники групи пеніцилінів, за винятком ампіциліну, виявились для мікрофлори нечутливими або слабочутливими. У групі тетрациклінів мікрофлора проявила чутливість тільки до фосфоміцину. З групи нітрофуранів мікрофлора чутлива тільки до нітроксоліну. До всіх досліджуваних представників групи карбапенемів мікрофлора сперми кролів (МСК) є чутливою, з пригніченням росту в межах 16–17 мм. Високу чутливість мікрофлори спостерігали в групі фторхінолонів, де рівень пригнічення росту був у межах 17–21 мм; найбільший з них спостерігався з ципрофлоксацином. Найбільш чутливою МСК виявилась до групи цефалоспоринів. Виділено 13 представників різних груп, до яких мікрофлора була чутливою. Для використання речовин з цих груп необхідно врахувати їх вартість та форму випуску. За однакової чутливості мікрофлори застосування протимікробних препаратів

з високою вартістю і аналогічною чутливістю мікрофлори є недоцільним і економічно необґрунтованим. Оптимальними за чутливістю мікрофлори СК та економічною доцільністю у складі середовища можуть бути: з групи пеніцилінів — ампіцилін, з групи цефалоспоринів — цефотаксим, цефепім, цефоперазон. Подальші дослідження необхідні для вивчення токсичного впливу цих речовин на спермії кролів та оптимальної концентрації у складі середовища.

УДК 636.92/.93

2016.3.292. ЦЕКОТРОФИЯ КРОЛИКОВ / Харламов К.В., Куликов Н.Е., Егорова К.И., Люднов И.П. // Кролиководство и звероводство. — 2016. — № 1. — С. 12–14. — Библиогр.: 15 назв.

Кролики, травлення, копрофагія, цекотрофія, цекотрофофагія.

У роботі досліджено загальні питання фізіології травлення і особливості копрофагії зайцеподібних, а також значення останньої для кролівництва. У зайцеподібних сформувався особливий тип фізіології травлення, який не зовсім правильно стосовно цих тварин, називають копрофагією (поїдання екскрементів). Наведено схему будови кишкового тракту домашнього кролика і опис симбіотичного перетравлення структурованих вуглеводів у сліпій кишці — процесу, який отримав назву в науковій літературі — цекотрофофагія. Принципову різницю між істинною копрофагією і цекотрофофагією, яка властива зайцеподібним, необхідно цілеспрямовано роз'яснити населенню, оскільки у деякої його частини існує помилкове упередження до м'яса кролів.

УДК 636.92/.93

2016.3.293. ВЛИЯНИЕ КОРМОВОЙ ДОБАВКИ ARBOCEL® НА РЕПРОДУКТИВНЫЕ ПОКАЗАТЕЛИ САМОК НОРКИ /

Зон А. // Кролиководство и звероводство. — 2016. — № 1. — С. 15–17.

Кормова добавка, кормосуміші, самки норок, репродуктивні показники, лактація.

Мета дослідження — оцінити вплив кормової добавки ARBOCEL® у кількості 3% + 18% води на лактацію самок норок і їх репродуктивні показники. Препарат являє собою деревні волокна зі значною водопоглинальною властивістю, що сприяє кращому засвоєнню поживних речовин. Досліди провели на 60 покритих самках норок сканбраун 1- і 2-річного віку у період з 15 квітня по 10 травня (щеніння і початок лактації). Наведено склад кормосуміші, показники поживності і вартості корму, а також репродуктивні показники самок, включно з втратами, масу приплоду і зберігання щенят. Зроблено висновки, що добавка 3% ARBOCEL® (21% з водою) сприяє: збільшенню кількості самок норок, що ощенились; покращанню поведінки самок, що сприяє народженню життєздатного потомства, вищій якості лактації у самок та забезпеченню підвищення рівня репродуктивних показників самок.

УДК 636.92/93

2016.3.294. ИЗМЕНЕНИЕ ГЕНОФОНДА ЦВЕТНЫХ ЛИСИЦ В ЗВЕРОХОЗЯЙСТВАХ РОССИИ ЗА ПЕРИОД С 1990 ДО 2015 ГОДА / Сергеев Е.Г., Ручкина З.С. // Кролиководство и звероводство. — 2016. — № 1. — С. 18–22. — Библиогр.: 14 назв.

Лисиця, генотип, генофонд, поголів'я, шкурка кольорових лисиць, звірогосподарства.

Представлено коротку інформацію про появу перших кольорових мутацій забарвлення волоссяного покриву лисиць і завою племінного поголів'я на ферми Росії. Проведено аналіз зміни чисельності і генофонду кольорових лисиць кліткового розведення у звірогосподарствах за період з 1990 по 2015 р. Розведення кольорових лисиць як за кордоном, так і в Росії відбувається у несприятливий період, але має високий потенціал на хутровому ринку. Під впливом останнього у 1990-х роках, у господарствах почали поступово змінювати структуру стад за рахунок збільшення частки кольорового поголів'я. Якщо частка кольорових лисиць у 1990 р. становила лише 2,8% чисельності усього основного поголів'я, то на 2015 р. вона збільшилась до 9,6%. Одним із варіантів підвищення конкурентності кольорового лисорозведення є відхід від утримання малочисельного поголів'я і створення укрупнених форм господарств з вирощування кольорових лисиць. Наведено приклад такого господарства, в якому протягом багатьох років утримується велике стадо червоних лисиць, що дає можливість фахівцям вести успішну селекцію і постачати на хутровий ринок великі партії шкур.

УДК 636.92/93

2016.3.295. НЕТРАДИЦИОННЫЙ ЖИР В РАЦИОНЕ МОЛОДНЯКА НОРОК / Квартникова Е.Г., Трухин И.Ю. // Кролиководство и звероводство. — 2016. — № 2. — С. 7–9. — Библиогр.: 10 назв.

Молодняк норок, тваринний жир, соапсток, якість шкурки, раціон.

Мета дослідження — встановити оптимальний рівень заміни вільного збірного жиру соапстоком (С.) у раціоні молодняку норок корицевої норки "дикого" типу. Наведено схему досліду — 4 групи молодняку норок (по 36 самців у кожній), інгредієнти і харчову речовину у раціоні, склад інгредієнтів і перетравлюваних харчових речовин у раціоні за групами. Наведено також дані щодо зміни живої маси самців норок у групах, показники розміру і якості шкур, значення показників за групами. Для визначення обміну речовин у 3 норки з кожної групи під час забою було взято зразки печінки і визначено вміст основних вітамінів (А, В₁, В₂); відповідні дані наведено в роботі. На основі проведених досліджень зроблено висновок про доцільність заміни у раціоні молодняку норки вільного жиру соапстоком до 70%, враховуючи, зокрема, значно нижчу вартість останнього.

УДК 636.92/93

2016.3.296. MORFOLOGICHESKII SOSTAV TUSHEK I OTRUBOV U CHISTOPORODNOGO I GIBRIDNOGO MOLOD-

НЯКА КРОЛИКОВ / Тинаев Н.И., Жвакина А.Р., Харламов К.В. // Кролиководство и звероводство. — 2016. — № 2. — С. 10–13. — Библиогр.: 4 назв.

Кролик, білий велетень, советская шиншила, гібрид, тушка, відруб, печінка, м'якоть.

Дослідження проведено у 2015 р. на молодняку кролів порід білий велетень (БВ), советская шиншила і гібриду в умовах кролеферми. Кролів-бройлерів одержували за рахунок використання інноваційних елементів у селекції (ДНК-маркери м'ясної продуктивності) і розведення тварин. Одержано дані про морфологічний стан тушок і відрубів наведених вище порід у 77- і 90-добовому віці. Встановлено, що у гібридного молодняку у досліджувані періоди маса тушки вірогідно більша, ніж у чистопорідних однолітків. Показано, що у загальній масі тушки у всі вікові періоди частка тазостегнового відрубу найбільша у гібридного чистопорідного молодняку у віці 90 діб. У випатрошених тушках гібридного молодняку кролів порівняно з однолітками породи БВ і СШ м'якотної тканини у 90-добовому віці містилось більше на 0,9 і 2,2% відповідно. При цьому з віком відбувається зростання її частки у молодняку гібридного і породи БВ на 3,8%, у СШ — на 0,3%.

УДК 636.92/93

2016.3.297. ВЛИЯНИЕ НОРСТИМУЛИНА НА MORFOLOGICHESKIE I BIOKHIMICHESKIE POказATEЛИ KPOBИ ZDOPPOBЫX И BOЛЬHЫX ПАСAЛypOЗOM KPOЛИKOB ПPИ ИX BAKЦИНАЦИИ ПPOТИВ BИPУCНOЙ ГEMOPPAГИЧECKOЙ БОЛЕЗНИ (BГБK) / Майоров А.И., Рукавицын М.И., Майорова О.А. // Кролиководство и звероводство. — 2016. — № 2. — С. 23–26. — Библиогр.: 6 назв.

Кролик, імунomodулятор, норстимулін, пасалуроз, гемопоєз, лімфоцити, біохімічні показники крові.

Мета роботи — вивчення і обґрунтування впливу норстимуліну на морфологічні і біохімічні показники крові як здорових, так і уражених пасалурозом кроликів за їх вакцинації проти вірусної геморагічної хвороби. У дослідях використали патентований імунomodулятор норстимулін (ІН). Було сформовано 4 групи по 10 кролів у кожній: 1-ша — здорові особи; 2-га — хворі на пасалуроз; 3-тя і 4-та — контрольні. Представлено дані про морфологічні і біохімічні показники крові молодняку кролів усіх чотирьох груп до початку досліду і через 21 добу після введення ІН здоровим і хворим тваринам відповідно. За результатами досліджень зроблено висновки: під впливом ІН у кроликів, по-перше, покращуються морфологічні і біохімічні показники крові як у здорових, так і у хворих на пасалуроз, по-друге — достовірно збільшується накопичення у них віруссPECИФІЧНИХ антитіл при вакцинації проти ВГБК.

УДК 636.92/93

2016.3.298. ПОВЫШЕНИЕ МОЛОЧНОСТИ НОРОК И ПРОФИЛАКТИКА ЛАКТАЦИОННОГО ИСТОЩЕНИЯ / Дёмина Т.М., Растимешина О.В. // Кролиководство и звероводство. — 2016. — № 3. — С. 9–11. — Библиогр.: 12 назв.

Норка, щеня норки, самка норки, молочність, антиоксидантні препарати, продуктивність норки.

Проведено дослідження впливу антиоксидантних препаратів Сел-Плекс і Еміцидину на молочність, життєздатність лактуючих самок норок і ріст підсисних щенят. У дослідях використано 210 (із Сел-Плексом) і 280 (з Еміцидином) самок норок і їх підсисний молодняк. Встановлено, що найкращі результати одержано за використання Сел-Плексу на самках норки при згодовуванні по 50 мг/кг від маси тіла за 5–10 днів до відсадки щенят. При цьому препарат позитивно впливав на молочність самок і, як наслідок — на ріст підсисних щенят. Найкращі результати при використанні Еміцидину одержано на самках норки за розрахунку 25 мг/гол. з кормом протягом перших 15 діб лактації та другим курсом протягом 10 діб, починаючи за 5 діб до відсадки щенят. Обидва препарати не погіршують смакові якості кормосуміші. Антиоксиданти стимулюють у норки метаболізм у цілому, забезпечують зростання молочності і попереджують лактаційне виснаження.

638.1/.2 Бджільництво. Шовківництво

Науковий референт — кандидат істор. наук ДАВИДЕНКО М.М.

УДК 638.12:591.4

2016.3.299. ВЛИЯНИЕ ДИАМЕТРА МИСОЧЕК НА ПРИЕМ ЛИЧИНОК / Лапынина Е.П., Касьянов А.И., Лебедев В.И. // Пчеловодство. — 2016. — № 7. — С. 14–15.

Бджоли медоносні, мисочки воскові, сім'я-вихователка, бджоли карпатські.

Наведено дані, які доводять доцільність формування сімей-вихователок без відбору розплоду на фоні повного осиротіння з використанням воскових мисочок діаметром 9 мм і особливо 10 мм, що забезпечує підвищення прийому личинок на маточне виховання на 15–30%, ніж за аналогічних способів формування сімей-вихователок, але на фоні неповного осиротіння. При використанні воскових мисочок діаметром 10 мм кількість прийнятих личинок на маточне виховання у сім'ях-вихователках збільшилася незалежно від способу її формування на 2–4%.

УДК 638.121.3

2016.3.300. ВНУТРИГНЕЗДОВАЯ ТЕМПЕРАТУРА И РАЗВИТИЕ ТРУТНЕЙ / Еськов Е.К., Еськова М.Д. // Пчеловодство. — 2016. — № 6. — С. 15–19. — Библиогр.: 3 назв.

Бджоли медоносні, трутні, температура внутрішньогніздова.

Розглянуто вплив зовнішньої температури на температуру в різних зонах локалізації трутнів, що розвиваються. Проведено вплив температури на життєдіяльність і розвиток трутнів від яйця до завершення періоду статевого дозрівання. Показано, що в період статевого дозрівання природний відбір сприяє селективному збереженню трутнів, які розвиваються за оптимальної температури. Встановлено, що середнє значення придаткової залози в особин, що дожили до 13±1 доби і розвивалися при температурі 30°C збільшувалося на 25%, при 34°C — на 16,6%, при 36°C — на 25,6%, а маса — на 105,4; 105,3 і 172,5% відповідно. Бджолина сім'я, яка містить 20–30 тис. робочих бджіл, здатна забезпечувати оптимальну температуру для розвитку трутнів при коливанні зовнішньої температури від 10 до 30°C.

УДК 638.123:638.145.3

2016.3.301. НОВЫЕ ЛИНИИ ПЧЕЛ КАРПАТСКОЙ ПОРОДЫ / Ляхов В.В., Антимирова О.А., Баранова Ю.М. // Пчеловодство. — 2016. — № 5. — С. 13–14. — Библиогр.: 3 назв.

Бджолині матки, бджоли карпатські, несучість яєць, флороміграція.

Вивчено відтворювальні показники бджолиних маток і здатність до флороміграції робочих особин нових ліній карпатської породи бджіл — 45-ї і 47-ї. Порівняльні дослідження показали, що вони вигідно відрізняються від вихідних форм і місцевих особин за довжиною крила і хоботка, а також показують високий рівень запилювальної діяльності. Установлено, що середньодобова несучість дочок і влучок вище аналогічного показника родоначальниць ліній. Облік літальної активності на головному медозборі показав, що бджолині сім'ї з матками-дочками і матками-внучками нових ліній (особливо 47-ї) перевершували за даним показником місцеві бджолині сім'ї з матками невідомого походження в 1,5–1,65 рази. Дослідження флороміграції робочих особин показало, що бджоли 45-ї й особливо 47-ї ліній легко переключаються з одних медоносів на інші для збору нектару і перенесення пилюки.

УДК 638.132:638.138

2016.3.302. ЗРОСТАННЯ РІВНЯ CO₂ В АТМОСФЕРІ ЗМЕНШУЄ КІЛЬКІСТЬ БІЛКА В ПИЛКОВИХ ЗЕРНАХ В ОСНОВНИХ ПИЛКОВИХ РЕСУРСАХ БДЖІЛ / Горніч М. // Український пасічник. — 2016. — № 6. — С. 16–17.

Бджоли медоносні, медозбір, золотушник, вуглекислота.

З'ясовано, що зростання рівня вуглекислого газу в атмосфері зменшує кількість білка в пилкових зернах золотушника. Встановлено, що тривалість життя бджіл зменшується, коли вони харчуються пилюкою низької якості. Виявлено, що у

період 1842–2014 рр. рівень вуглекислого газу в атмосфері Землі збільшився від 280 часток на мільйон до 398, а рівень пилкового білка зменшився на третину. Дворічні контрольні експерименти із золотушником у польових умовах, за яких рівень вуглекислоти змінювали штучно в діапазоні від 280 до 500 часток на мільйон, виявили такі ж зменшення рівня білка в пилкових зернах. Засвідчено, що подібна залежність кількості білка в пилкових зернах від рівня вуглекислоти може бути і для інших рослин.

УДК 638.141:638.15

2016.3.303. ЛІКУВАЛЬНІ ЗАХОДИ НА ПАСІЦІ / Єфіменко Т.М. // Пасіка. — 2016. — № 8. — С. 40–42.

Бджоли медоносні, вароатоз, нозематоз, закліщеність бджіл.

Наведено заходи лікування бджіл від вароатозу, нозематозу. Висвітлено терміни та способи визначення закліщеності бджіл. Якщо відсоток закліщеності до 1,5%, тоді обробку хімічними акарицидами відкладають до відкачування меду з соняшника (на початок серпня), якщо понад 1,5% — невідкладно застосовують хімічні противароатозні засоби (органічні кислоти, препарати на основі флуметрину чи флувалінату) терміном не більше 24 діб (препарати: Харківського ветінституту — Апізан, болгарський — Варостоп, сербський — Варотом, німецький — Байварол, тощо). Заключну обробку від кліща проводять у жовтні–листопаді за відсутності розплоду в гніздах препаратами на основі амітазу (препарати біпін, тактик, такт амід — виробники СКІФ, Харківський ветінститут) або 2%-ю щавлевою кислотою. Профілактику нозематозу (збудником якого є мікроспоридії *Nosema apis* та *Nosema ceranae*) обов'язково проводять восени та навесні, згодовуючи бджолам разом із кормом препарат КАС на основі полину гіркого та бруньок сосни або витяжки з цих рослин.

УДК 638.144:638.16

2016.3.304. ПОТРЕБЛЕНИЕ МЁДА ПЧЕЛИНОЙ СЕМЬЕЙ В ТЕЧЕНИЕ ГОДА / Еськов Е.К., Еськова М.Д., Кекина Е.Г., Мазина Г.С., Ярошевич Г.С. // Пчеловодство. — 2016. — № 5. — С. 10–12. — Библиогр.: 10 назв.

Бджоли медоносні, їод, плодовитість бджолиних маток, пилок квітковий, мед.

Вивчено вміст меду в квітковому пилюці різних видів медоносних рослин, перзі, меді, воску і тілі бджіл. Установлено, що основним джерелом їоду є квітковий пилок медоносних рослин. Виявлено, що пилок різних видів рослин може відрізнятися за вмістом їоду більше ніж у 10 разів. З природних джерел нектару і пилюки бджолина сім'я середньої величини (2,5 кг живої маси) споживає впродовж доби близько 30 мкг їоду. Зроблено припущення, що цього не достатньо для реалізації генетичного потенціалу плодовитості бджолиних маток. Тому використання у вуглеводних підгодовуваннях близько 3 мкг їоду на 1 кг живої маси бджолиної сім'ї забезпечує підвищення плодовитості маток приблизно в 1,5 рази. В осінньо-зимовий період споживання їоду зменшується до 1–2 мкг, що пов'язано з невеликим споживанням корму.

УДК 638.147.7

2016.3.305. ЗИМОВКА НА ВОЛЕ И В ПОМЕЩЕНИИ / Маннапов А.Г., Димитриев А.О. // Пчеловодство. — 2016. — № 7. — С. 12–13. — Библиогр.: 2 назв.

Бджоли медоносні, зимівля бджіл, термогенез, режим температурний.

Проведено порівняльне дослідження енергетичних витрат бджіл породного типу "Приокський", які зимували у приміщенні та на відкритому повітрі. Встановлено, що максимальне значення тепловиділення сім'ї бджіл на відкритому повітрі 20 Вт, середнє — 8 Вт. Аналіз залежності термогенезу від температури зовнішнього повітря виявив, що із зниженням зовнішньої температури від +10 до -25°C термогенез бджолиних сімей збільшується у середньому від 4 до 20 Вт. У результаті меншого діапазону коливання температури в

зимівнику бджоли витрачають менше енергії порівняно із зимівлею на волі, їх максимальні енерговитрати не перевищують 9 Вт. Зимівля бджіл на відкритому повітрі потребує від них додаткових енергетичних витрат і на 45% збільшує споживання корму, що спричиняє передчасне їх зношування і навіть загибель.

УДК 638.15

2016.3.306. ХРОНІЧНИЙ ВІРУСНИЙ ПАРАЛІЧ БДЖІЛ / Цікава В. // Український пасічник. — 2016. — № 6. — С. 23–24.

Бджоли медоносні, вірусний параліч бджіл, захворювання інфекційне.

Наведено симптоматику, джерела поширення та профілактику інфекційної хвороби дорослих бджіл та їх личинок — хронічного вірусного паралічу (ХВП, травнева хвороба, вірусний параліч, чорна хвороба, синдром чорного облісіння). З'ясовано, що ознаки ХВП з'являються на 4–10-й день, а на 12–20-й день комахи гинуть. ХВП зберігається в трупах бджіл при температурі 15°C понад місяць, при 4°C — до 4 днів. Ультрафіолетові промені вбивають вірус у процесі опромінення його впродовж години. Вірус від хворих бджіл до здорових передається під час кормових контактів через слину, під час перестановки щільників з кормом з гнізда однієї бджолосім'ї в гнізда інших. Під час блукання робочих бджіл і трутнів вірус передається за пасіки на пасіку. Можуть переносити збудників вірусу і кліщі Варроа. Хвороба найчастіше проявляється навесні або влітку, при різкій зміні дощової та холодної погоди на спекотну та у випадку нестачі в бджололині сім'ї білкового корму. У разі підтвердження захворювання передусім необхідно забезпечити бджололині сім'ї достатньою кількістю повноцінного білкового (перга, пилко) та вуглеводного корму, не допускати зимівлі бджіл на меду, що містить падь.

УДК 638.153

2016.3.307. ПОРІВНЯЛЬНІ МОНІТОРИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІРОЗІВ БДЖІЛ ШЛЯХОМ ЕПІЗООТОЛОГІЧНОГО ОБСТЕЖЕННЯ ТА БІОЛОГІЧНОЇ ПРОБИ / Маслій І.Г., Немкова С.М., Десятникова О.В., Матковська С.Г. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 102. — С. 98–102. — Бібліогр.: 7 назв.

Хвороби бджіл, віруси ентомопатогенні, обстеження епізоотологічне, проба біологічна, середня тривалість життя бджіл

Проведено дослідження вірозів бджіл шляхом порівняння методів епізоотологічного обстеження, а також постановки біологічної проби і ПЛР. Встановлено, що вірусні хвороби імаго бджіл за різних еко-географічних умов реєструються наприкінці весни, влітку та на початку осені за умови тривалих безвзяткових періодів, похолодань або сильної спеки, а також недотримання ветеринарно-санітарних правил утримання сімей бджіл з такими клінічними ознаками: ураження нервової системи (тремтіння кінцівок та крил), а також почорніння, затвердіння черевця, втрата на ньому волосків. За умов ураження розплоду вірусом SBV реєстрували утворення мішечку з рідиною та подальшим почорнінням і утворенням кірочки. Позитивними виявились 178 з 1496 проб. Встановлено, що позитивними у ПЛР виявились 38% із досліджених 67 позитивних проб. Серед них вірус гострого паралічу бджіл виявлено у 16,5% випадків, хронічного — 34,3%, деформації крила — 13,4%, мішечкуватого розплоду — 35,8%. У процесі постановки біопробі діагноз підтверджено на гострий і хронічний вірусний параліч. При цьому відтворити клінічну картину деформації крил та загибелі розплоду не вдалося.

УДК 638.154.4:579.62:615.322

2016.3.308. ФИТОАСК — ВЫСОКОЕ КАЧЕСТВО ЗИМОВКИ СЕМЕЙ, ИХ ВЕСЕННЕГО РАЗВИТИЯ И ПРОФИЛАКТИКА АСКОФЕРОЗА / Фархутдинов Р.Г., Юмагузин Ф.Г., Ильясов Р.А., Шафикова В.М., Уразбахтина Н.А. // Пчеловодство. — 2016. — № 6. — С. 26–29. — Библиогр.: 12 назв.

Бджоли медоносні, аскофероз, фітоаск, зимівля бджіл, мікробіоценоз кишечника бджоли.

Розглянуто дослід осіннього та на весняного підгодовування сімей бджіл препаратом рослинного походження фітоаск. У першій піддослідній групі сім'ї отримували цукровий си-

роп із фітоаском, у другій — сироп з препаратом аскоцин, у контрольній групі бджіл підгодовували цукровим сиропом без добавок. Встановлено, що кількість ентеробактерій у контрольній групі виросла на 20%, стафілококів — на 16%, дріжджів — на 34,5%, а пліснявих грибів — на 212,5%. У першій групі кількість представників *Lactobacillus* було у жовтні більше на 46%, у лютому на 42% і у квітні на 20%, ніж у контролі. У першій групі практично були відсутні плісняві гриби, а в лютому і квітні не діагностувалися представники *Staphylococcus epidermidis*. З'ясовано, що при підгодовуванні препаратом фітоаск зараженість сімей аскоферозом знизилася на 59%. У випадку використання препарату аскоцин зниження становило 76%. У контрольній групі від однієї сім'ї бджіл у 2015 р. отримано у середньому 19±0,5 кг товарного меду, у першій піддослідній групі — 29±2, у другій — 24±2 кг. Зроблено висновок, що підгодовування бджололиних сімей фітоаском підвищує якість зимівлі, підтримує мікробіоценоз кишечника, знижує захворюваність аскоферозом, стимулює весняний розвиток і підвищує продуктивність.

УДК 638.155:638.138

2016.3.309. ПИЛКОВИЙ ТОКСИКОЗ МЕДОНОСНИХ БДЖІЛ / Цікава В. // Український пасічник. — 2016. — № 7. — С. 40–42.

Бджоли медоносні, токсикоз пилковий, фітотоксикоз, пилко отруйних рослин.

Наведено симптоматику, джерела ураження медоносних бджіл та профілактику пилкового токсикозу, збудником якого є пилко отруйних рослин, а іноді й звичайних пилконосів при порушенні водного балансу в організмі бджіл. Поява і розвиток захворювання збігається з періодом цвітіння певних отруйних рослин, з яких бджоли збирають токсичний для них пилко, що містить алкалоїди, глікозиди, сапоніни, ефірні олії. Наведено рослини, які можуть спричиняти пилковий токсикоз — шафран посівний, липа великолистяна, будяк городній, волошка, соняшник, а також ознаки отруєння бджіл цими рослинами.

УДК 638.162.3:638.163.5

2016.3.310. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ МЕДУ БДЖОЛИНОГО В УКРАЇНІ / Баченко М.І., Постоєнко В.О., Лазарева Л.М. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 6. — С. 23–28. — Бібліогр.: 13 назв.

Мед, показники якості меду, натуральність меду, безпечність меду.

Розроблено підходи до вдосконалення системи оцінки якості і безпечності меду бджололиного в Україні згідно з ДСТУ4497:2005 "Мед натуральний. Технічні умови" та її гармонізації з міжнародними вимогами. Порівняльним аналізом національних нормативів якості і безпечності меду зі світовими вимогами встановлено їх невідповідність за багатьма показниками, що доводить необхідність удосконалення та гармонізації вітчизняної законодавчої бази. Аналіз багаторічних досліджень меду різного ботанічного походження і з різних регіонів України свідчить, що мед вітчизняних виробників має високі показники якості і натуральності. Показано доцільність залишити жорсткішими такі параметри якості, як уміст інвертованих цукрів, ГМФ, активність діастази, що дасть змогу захистити внутрішній ринок від імпорту неякісного меду. Обґрунтовано необхідність приведення у відповідність зі світовими вимогами національну нормативну базу з питань класифікації меду за показниками якості — вологості, електропровідності, загальної суми цукрів і безпечності, що сприятиме нарощуванню експортного потенціалу України.

УДК 638.19:638.132

2016.3.311. ФАЦЕЛІЯ ПИЖМОЛИСТА СОРТУ АЛІНА НА ПОЛЯХ УКРАЇНИ / Кошова Л.М., Кулинич І.М. // Пасіка. — 2016. — № 8. — С. 21–23.

Бджоли медоносні, медозбір, фацелія пижмолиста, культура ентомонофільна, мед.

Наведено біологічну характеристику, агротехніку вирощування та особливості збирання й зберігання фацелії пижмолистої (*Phacelia tanacetifolia* Benth.) — однорічної трав'яної рослини з родини водолистих. З'ясовано, що квіти фацелії продукують нектар цілий день, а за два дні життя одна квітка цієї рослини виділяє від 0,6 до 3,5 мг цукру в нектарі. Цукрова

продуктивність одного гектара фацелії сорту Аліна становить 594 кг. Мед із фацелії світло-жовтого кольору, має ніжний аромат, чудові смакові якості і відноситься до першокласних медів. Для якісного запилення посівів фацелії пижмолістої необхідно на 1 га квітучого масиву чотири бджолині сім'ї силою 12–15 вуликів. Встановлено, що пилкова продуктивність однієї квіткої фацелії коливалася від 0,55 до 0,95 мг, а біологічний запас пилку на 1 га посіву становить від 408 до 759 кг. У виробничих умовах (сівба 2 травня) пилкова продуктивність фацелії сорту Аліна становила 629 кг/га, тобто на 20% вища за показник, затверджений Держстандартом. Рекомендовано використовувати фацелію як зелене добриво та приналежувальну рослину, висіваючи поряд із основною культурою.

УДК 638.25

2016.3.312. ЗВ'ЯЗОК ЗАХВОРЮВАНOSTІ МЕТЕЛИКІВ ШОВКОВИЧНОГО ШОВКОПРЯДА З СОНЯЧНОЮ АКТИВНІСТЮ / Литвин В.М., Дмитрієва О.В., Терновська Н.І. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 102. — С. 205–208. — Бібліогр.: 11 назв.

639.2/.6 Рибне господарство. Аквакультура

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ТРЕТЯК О.М.

УДК [639.3.034:621.59]:597.442

2016.3.313. КРІОКОНСЕРВУВАННЯ СТАТЕВИХ ПРОДУКТІВ — ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРИЗНОМАНІТТА ОСЕТРОВИХ ВИДІВ РИБ (ОГЛЯД) / Кононенко І.С., Бех В.В. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 2. — С. 5–21. — Бібліогр.: 40 назв.

Риби, кріоконсервування, заморожування/розморожування, методи кріоконсервування, сперма риб, кріобанк сперми, колекція зразків сперми.

Розглянуто основні принципи найбільш широко застосовуваних методів кріоконсервування сперми риб та наведено аналіз основних чинників впливу на результати заморожування/розморожування, а також аналіз результатів, отриманих при використанні різноманітних способів та методів кріоконсервування. Висвітлено питання важливості створення та повноцінного функціонування кріобанків сперми риб і розширення існуючих колекцій зразків сперми риб. Визначено, що у галузі рибництва методика кріоконсервування сперми риб в останні роки набуває поширення. Вона є перспективним, а в деяких випадках — єдиною можливим способом збереження та поповнення запасів рідкісних та зникаючих видів риб, у тому числі осетрових, які є промислово цінною групою, що знаходиться на межі зникнення. Встановлено, що формування в низькотемпературних генетичних банках колекцій генетичного матеріалу осетрових риб має надзвичайно важливе значення для дотримання збереження і відтворення їх генотипу. При втраті генетичного різноманіття його відновлення без колекцій генетичних банків буде неможливим.

УДК [639.3.043.13:636.087.73]:597.111.1.05

2016.3.314. ВПЛИВ ЗГОДОВУВАННЯ АМАРАНТУ (AMARANTHUS) НА РИБНИЦЬКІ ТА ДЕЯКІ ФІЗІОЛОГО-БІОХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ДВОЛІТОК КОРОПА / Паламарчук Р.А., Дерень О.В., Качай Г.В. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 2. — С. 73–81. — Бібліогр.: 19 назв.

Короп, дволітки коропа, кормова добавка, амарант, рибопродуктивність, фізіолого-біохімічні показники.

Вивчали механізм та здійснювали порівняльну характеристику впливу меленого насіння амаранту і олії амаранту, при додаванні до складу основного раціону дволіток коропа, на рибницькі і деякі фізіолого-біохімічні показники їх організму. Дослідження проводились на базі Львівської дослідної станції Інституту рибного господарства НААН з трьома групами дволіток коропа, які за принципом аналогів були розділені на контрольну та дослідні і вирощувались в експериментальних ставах площею 0,2 га за густоти посадки 1000 екз./га. Дволіт-

Метелики, шовкопряд шовковичний, обстеження епізоотологічне, поліедроз ядерний, боверіоз, бактеріоз.

Проведено моніторингові дослідження зараженості метеликів шовковичного шовкопряда *Botrex Mori* L. після відкладання ними грені. Створено інформаційну базу даних щорічної захворюваності метеликів шовкопряда основними хворобами. Аналіз даних вигодування шовковичного шовкопряда в Японії виявив такий же зв'язок захворюваності з мікозами. Найбільший показник відсотка хвороб шовкопряда було виявлено у роки підвищеної СА порівняно з роками невисокої її величини. Найбільше значення вірогідної позитивної кореляції між відсотком хворих метеликів та СА становить 0,704 ($p < 0,001$) і спостерігається у боверіоза, а також у цілому у інфікованих метеликів 0,704 ($p < 0,001$). Захворюваність метеликів ядерним поліедрозом та бактеріозами не пов'язана з величиною СА. Про це свідчать невірогідні позитивні коефіцієнти кореляції, 0,453 та 0,484 ($p > 0,05$) відповідно. Систематичний моніторинг збудників хвороб метеликів шовковичного шовкопряда є необхідним для прогнозування епізоотичної ситуації щодо бактеріальних хвороб шовкопряда під час його вигодовування на території України.

кам коропів контрольної групи впродовж усього вегетаційного періоду згодовували кормосуміш із вмістом протеїну 16%. Дволіткам коропів дослідної групи згодовували аналогічну кормосуміш, до складу якої методом замішування додатково вводили амарант: у першій дослідній групі — 10% меленого насіння, у другій дослідній групі — 5% олії. Встановлено, що при додаванні до корму 10% меленого насіння і 5% олії амаранту впродовж усього сезону вирощування середня маса дволіток коропа була вищою відповідно на 4,2 і 5,2%, рибопродуктивність — на 5,9% і 7,1%. Згодовування корму з добавкою амаранту сприяло зростанню вмісту протеїну в м'язах коропів відповідно на 2,1% ($P < 0,01$) і 1,3% ($P < 0,05$). Кількість еритроцитів у крові коропів, яким згодовували мелене насіння амаранту, зросла на 10,2%, а при згодовуванні олії амаранту — на 3,7% відносно контрольної групи риб. Вміст гемоглобіну за згодовування олії амаранту зріс на 6,8%. Отже, введення амаранту як у вигляді меленого насіння, так і олії, до складу кормосуміші сприяє підвищенню рибопродуктивності та покращанню фізіологічного стану організму риб.

УДК 639.21/.312.017

2016.3.315. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ РОЗТОРОПШІ ПЛЯМИСТОЇ (SILYBUM MARIANUM) ДЛЯ КОРРЕКТУВАННЯ ІНТЕНСИВНОСТІ ОКИСНИХ ПРОЦЕСІВ У КОРОПА ЗА УМОВ НАВАНТАЖЕННЯ СВИНЦЕМ / Опалинський Ю.А., Віщур О.І. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 3. — С. 99–110. — Бібліогр.: 26 назв.

Короп, свинець, розторопша, антиоксидантний статус, окисна модифікація ліпідів.

Проведено дослідження впливу розторопші плямистої на інтенсивність окислювальних процесів у коропа за умов експериментального токсичного ураження свинцем. Об'єктом дослідження слугували дволітки коропів, з яких сформовано 3 групи по 12–15 риб у кожній. Коропи 1-ї групи (інтактні), яким через зонд вводили 3%-й крохмальний клейстер, правили за контроль. Коропів 2-ї групи впродовж місяця утримували у воді, в яку вносили солі свинцю ($PbNO_3$) у кількості, що в перерахунку на іони металу відповідає 10 ГДК. Коропи 3-ї групи впродовж місяця знаходились у такому ж середовищі розчинених солей свинцю, і їм через зонд вводили 3%-й крохмальний клейстер з додаванням меленого насіння розторопші плямистої у кількості 80 мг/кг маси тіла. Досліджено вплив розторопші плямистої (*Silybum marianum*) на процеси перекисного окиснення ліпідів (ПОЛ) та активність ензимів системи антиоксидантного захисту (САЗ) в організмі коропа

за умов навантаження свинцем. ТБК-активні продукти оцінювали за вмістом продуктів, які реагують з 2-тіобарбітуровою кислотою (малоновий діальдегід). Рівень окислювального пошкодження ліпідів оцінювали також за вмістом накопичених гідроперекисів ліпідів. Активність супероксиддисмутази (СОД) визначали в реакції окиснення кварцетину. Активність каталази оцінювали в реакції з молибдатом амонію. Встановлено, що токсичне навантаження важкими металами у поєднанні із фізіологічним стресом є найпотужнішими чинниками, що стимулюють перекисне окиснення й оксидативні порушення в організмі, що було доведено у дослідженні з використанням солей свинцю, вплив яких підвищував інтенсивність накопичення проміжних і кінцевих продуктів ПОЛ на фоні зниження активності антиоксидантних ензимів. Зокрема, у печінці, нирках та м'язах вміст ТБК-активних продуктів вірогідно зростав відповідно на 26, 24 і 45%, а гідроперекисів ліпідів — на 72, 43 та 124%. При цьому активність СОД у печінці та нирках коропа вірогідно знижувалась відповідно на 21 і 55%. Водночас активність каталази знижилась у печінці риб до $1,75 \pm 0,16$ мкмоль/хв·мг білка ($p < 0,05$) та у нирках — до $0,41 \pm 0,04$ мкмоль/хв·мг білка ($p < 0,05$). Отже, встановлено, що введення розторопші коропам дослідної групи сприяє вірогідному зростанню активності СОД і каталази у досліджуваних тканинах риб, що знижує інтенсивність ПОЛ в їх організмі.

УДК 639.3.034.2

2016.3.316. ПРОЯВ ЕФЕКТУ КРІОСЕЛЕКЦІЇ У НАЩАДКІВ КОРОПА, ОТРИМАНИХ ВІД ДЕФРОСТОВАНОЇ СУСПЕНЗІЇ СПЕРМИ З МОДИФІКОВАНИМИ КРІОЗАХИСНИМИ РОЗЧИНАМИ / Черепнін В.О. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 3. — С. 88–98. — Бібліогр.: 13 назв.

Короп, сперма, кріозахисне середовище, кріоселекція, tmAFP, плазма крові карася, кобамамід.

Проведено оцінку ефекту кріоселекції сперматозоїдів різних груп коропа залежно від якості розмороженої сперми після модифікації композитного кріозахисного середовища, що застосовувалось для розчинення нативної сперми перед заморожуванням. Ембріони на одній з критичних стадій розвитку (стадія закладання органів) були піддані рідкому впливу високої сублетальної температури і високотоксичної для риб хімічної сполуки. Для цього ікру коропа на чашках Петрі швидко переносили з водного середовища з температурою 20°C в ексикатори з температурою води 40°C, або з розчином пестициду хлордану ($C_{10}H_6Cl_8$) з концентрацією 10 мг/л, і після 60-секундної експозиції повертали в акваріуми з початковою температурою. Як модифікатори стандартного кріозахисного середовища, у дослідженні використовувались: кофермент вітаміну B_{12} (кобамамід), плазма крові карася (*Carassius gibelio*), який пройшов природну холодову аклімацию, пурифікований протеїн-антифриз tmAFP, виділений з личинок великого борошняного хрущака (*Tenebrio molitor*), що теж пройшов природну холодову аклімацию. В результаті проведеного дослідження було встановлено, що якісні та кількісні характеристики дефростованої сперми, результати інкубування, підрощування ембріонів і личинок нивківського лускатого коропа (НЛК), а також рибницькі показники цього літлого залежали від складу кріозахисного середовища. Найкращі показники були виявлені у дослідних груп, одержуваних з використанням кріозахисного розчину з додаванням пурифікованого протеїну-антифризу tmAFP. Личинки, одержані з використанням сперми, кріоконсервованої з додаванням до кріозахисного розчину TmAFP, мали кращу опірність до зневоднення, перевершуючи за цим показником дослідні групи, одержані з використанням таких модифікаторів, як плазма крові карася і кобамамід. Спостерігається консолідованість у дії споріднених екзоцелюлярних кріопротекторів, які були виділені зі стійких до холоду організмів, і які виявили кращі рибницькі показники при вирощуванні одержаних за їх допомогою коропів. Визначено, що прояв кріоселективного ефекту залежить від цілісності спадкового матеріалу сперматозоїдів і не залежить від впливу наднизьких температур на клітинні мембрани.

УДК 639.3:[597.1.05:597.14]:597.553.2

2016.3.317. БІОХІМІЧНІ ТА МОРФОМЕТРИЧНІ ПОКАЗНИКИ ПЕРЕДЛИЧНОК ТРЬОХ ВИДІВ ЛОСОСЕВИХ В

ОДНОДОБОВОМУ ВІЦІ / Барило Є.О. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 2. — С. 38–47. — Бібліогр.: 16 назв.

Форель струмкова, райдужна форель, американська палія, передличинки, морфометричні показники, біохімічні показники, загальні ліпіди, класи ліпідів.

Проведено дослід і проаналізовано морфометричні та деякі біохімічні показники передличинок струмкової форелі, райдужної форелі та американської палії у постембріональному періоді в умовах господарства "Рибний потік" Закарпатської області з метою використання отриманих даних у наукових та практичних роботах, що стосуються вирощування молоді цінних видів риб. У результаті проведених досліджень встановлено, що середня маса однодобової струмкової форелі становила 0,064 г, американської палії — 0,061 г, райдужної форелі — 0,073 г. Середня довжина риб становила: струмкової форелі — 14,99 мм, гольця — 14,87 мм та райдужної форелі — 14,95 мм. При порівнянні морфометричних промірів досліджуваних риб було встановлено, що довжина тіла, довжина тулуба, найменша висота тіла, довжина і висота жовткового мішка, довжина голови та довжина рила райдужної форелі були дещо більшими щодо струмкової форелі. Визначено, що передличинки американської палії характеризувались більшими показниками довжини тіла та довжини хвоста, а також найбільшою висотою тіла, висотою голови та діаметром ока порівняно з показниками струмкової форелі. У результаті досліджень щодо вмісту загальних ліпідів та їх класів в однодобових передличинках було встановлено, що вміст загальних ліпідів у тілі струмкової форелі перевищував такий у гольця та райдужної форелі. Проте рівень загальних ліпідів у жовтковому мішку був вищим, ніж у райдужної форелі. Також встановлено достовірну різницю між вмістом окремих класів ліпідів у тілі та жовтковому мішку всіх трьох видів риб. Проведені дослідження свідчать про високу функціональну значущість ліпідів та існування генетичних механізмів, які регулюють їх кількісний та якісний склад у вільних ембріонів струмкової форелі, американської палії та райдужної форелі.

УДК 639.3:[597–1/05:577.115]:597.554.3

2016.3.318. ЛІПІДНИЙ СКЛАД ТКАНИН ЛУСКАТОГО КОРОПА (CYPRINUS CARPIO L.) ЗА УМОВ ШТУЧНОГО ВУГЛЕКИСЛОТНОГО ГІПОБІОЗУ / Сисолятин С.В. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 3. — С. 111–122. — Бібліогр.: 32 назви.

Короп лускатий, штучний вуглекислотний гіпобіоз, ліпіди, фосфоліпіди, холестерол.

Проведено порівняльний аналіз ліпідного складу печінки, скелетних м'язів, зябер і головного мозку лускатого коропа в стані активної життєдіяльності та за умов штучно створеного вуглекислотного гіпобіозу. Досліди проводились на українській лускатій породі коропа (*Cyprinus carpio* L.) масою 250–270 г. Для проведення досліджень сформовано дві групи (контрольна та дослідна). Введення риби в гіпобіотичний стан проводили за використання запатентованої моделі штучного гіпобіозу. Відбір матеріалу здійснювали шляхом розтину лускатого коропа першої (контрольної) і другої груп (на 3-тю, 6-ту та 24-ту години експозиції), з подальшим замороженням та зберіганням у рідкому азоті. Екстракцію ліпідів після гомогенізації тканин головного мозку, печінки, зябер та скелетних м'язів проводили за методом Фолча. Отримані результати досліджень свідчать, що вміст загальних ліпідів, фосфоліпідів та холестеролу в тканинах лускатого коропа за умов штучного вуглекислотного гіпобіозу та активної життєдіяльності суттєво відрізняється. Встановлено, що вміст загальних ліпідів у печінці, скелетних м'язах, зябрах та головному мозку лускатого коропа за умов введення в стан штучного вуглекислотного гіпобіозу (гіпоксигіперкапічне середовище) зменшується порівняно з контролем. За цих умов відмічено незначне зростання в тканинах вмісту фосфоліпідів, а також достовірне зростання вмісту холестеролу та величини коефіцієнта ХЛ/ФЛ, особливо в печінці, що свідчить про використання ліпідів в енергетичних та адаптаційних процесах. Отже, отримані результати дають можливість оцінити залучення ліпідів тканин за пристосування організму коропа до змін умов зовнішнього середовища — штучного вуглекислотного гіпобіозу.

УДК 639.3:597.12:577.21.08

2016.3.319. СУЧАСНІ МЕТОДИ МОЛЕКУЛЯРНОЇ ДІАГНОСТИКИ ЗАХВОРИВАНЬ РИБ (ОГЛЯД) / Залоїло О.В., Рудь Ю.П., Залоїло І.А., Грициняк І.І. // Рибгосподарська наука України. — 2016. — № 2. — С. 48–64. — Бібліогр.: 59 назв.

Риби, методи молекулярної діагностики, ПЛР, ДНК, ампліфікація, хвороби риб.

Розглянуто основні молекулярні методи, які застосовують у світовому рибництві для діагностики різних захворювань промислових риб. Представлений огляд сучасних молекулярних методів діагностики (полімеразна ланцюгова реакція (ПЛР); ПЛР зі зворотною транскрипцією; мультиплексна ПЛР, мультипраймерна ПЛР; маркування та виявлення нуклеїнових кислот; рестрикційний аналіз; поліморфізм довжин рестрикційних фрагментів (RFLP); поліморфізм довжин ампліфікованих фрагментів (AFLP); ДНК-мікрочіпи; In situ-гібридизація; цикл опосередкованої ізотермічної ампліфікації (LAMP); візуалізація продуктів ампліфікації) у рибництві орієнтований на практичне застосування. Визначено, що узагальнююча та аналітична інформація може бути використана за планування поточкових та диференційованих діагностичних заходів (як оперативних, так і профілактичних), а також буде корисною при створенні комплексних діагностичних підходів загального та індивідуального характеру. Отже, встановлено, що крім високої чутливості і можливості оперативної діагностики, головною перевагою молекулярних методів дослідження є визначення некультивованих інфекційних агентів. ДНК-ампліфікація дає змогу ідентифікувати патогенний мікроорганізм у дуже малих кількостях, навіть за наявності мінімального об'єму проби. Визначено, що молекулярні методи дають можливість діагностувати інфекції у латентній фазі розвитку, ідентифікації збудників інфекцій тощо. Дані методи дають змогу встановлювати відмінності патогенних мікроорганізмів щодо схожих антигенних структур.

УДК 639.3:597.551

2016.3.320. ВПЛИВ ВІТАМІНІВ А І В₆ НА РИБНИЦЬКО-БІОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЦЬОГОЛІТОК КОРОПА КОІ (CUPRINUS CARPIO KOI) / Белошанка Т.В. // Рибгосподарська наука України. — 2016. — № 2. — С. 88–96. — Бібліогр.: 40 назв.

Короп, цьоголітки, вітамін А, вітамін В₆, рибницько-біологічні показники.

Вивчали вплив вітамінів А (ретинолу) і В₆ (піридоксину) на рибницько-біологічні показники цьоголіток коропа кої (*Cuprinus carpio koi*). Дослідження проводились у лабораторних умовах на базі Білоцерківської гідробіологічної станції Інституту гідробіології НАН України у 2015 році. Проведено дослідження варіативних змін основних морфологічних і біологічних показників цьоголіток коропа кої за умов однакового утримання. Для виконання роботи було використано 4 групи цьоголіток коропа кої середньою початковою масою 1,4±0,07 г віком 30 днів з однаковою кількістю особин (25 екз.) у кожній групі. Одна з груп риб була контрольною, а три інші — дослідними, яких годували стартовим комбікормом з додаванням вітамінів А і В₆. Досліджували та порівнювали дію порошкоподібного водорозчинного вітаміну В₆ із вмістом 99% маси піридоксину гідрохлориду, а також комплексу вітамінів А і В₆, інкапсульованих у полімерні носії, на біологічні показники цьоголіток коропа кої. За результатами досліджень було встановлено, що додавання до корму піридоксину та ретинолу суттєво підвищує рівень виживання цьоголіток коропа кої відповідно на 12,0% та 16,0%. Встановлено загальний позитивний вплив досліджуваних вітамінних добавок, особливо двох форм вітаміну В₆, на виживання і масу, загальну довжину тіла, промислову довжину і найбільшу висоту тіла цьоголіток коропа кої. Разом з тим, за більшістю досліджених параметрів маси і розмірів мальків найкращі показники отримані при використанні вітаміну В₆, інкапсульованого у полімерні носії.

УДК 639.3:664.95:597.553.2

2016.3.321. ХАРЧОВА ЦІННІСТЬ ТА МЕТОДИ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПЕРЕРОБКИ ПЕЛЯДІ (COREGONUS PELED GMELIN) (ОГЛЯД) / Назаров О.Б., Куріненко Г.А. // Рибгосподарська наука України. — 2016. — № 2. — С. 22–37. — Бібліогр.: 20 назв.

Пелядь, в'ялення, копчення, соління, харчова цінність, білок, жири, вуглеводи, мінеральні речовини.

Здійснено дослідження пеляді як продукту харчування, сировини для переробки та проаналізовано традиційні методи технології переробки. Проведено аналіз хімічного складу м'яса пеляді, який визначає її цінність як продукту харчування, та наведено його відмінності порівняно з основними представниками ставової аквакультури України. За показниками біохімічного складу м'яса, а саме: вмістом жиру, білка та вологості пелядь, вирощена в умовах ставової аквакультури, відноситься до категорії риб від середньої до високої жирності із середнім вмістом білка, а також підвищеною харчовою цінністю та засвоюваністю за ознаками водно-білкового, жирно-білкового та водно-жирового балансу, а також за вмістом основних амінокислот білка. Представлені повні технологічні схеми переробки пеляді традиційними методами, з урахуванням біохімічних особливостей сировини та товарознавчих вимог до готового продукту, сприятимуть формуванню товарознавчих ознак готового делікатесного продукту та усвідомленню важливості формування якісних характеристик рибної сировини для її подальшої переробки виробниками продукції аквакультури.

УДК 639.371.13:597.115

2016.3.322. ОСОБЛИВОСТІ ГЕНЕТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ГРУП РАЙДУЖНОЇ ФОРЕЛІ (ONCORHYNCHUS MYKISS) ГОСПОДАРСТВА “СЛОБОДА БАНИЛІВ” ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛ. / Мендришора П.Д., Нагорнюк Т.А., Тарасюк С.І. // Рибгосподарська наука України. — 2016. — № 2. — С. 65–72. — Бібліогр.: 12 назв.

Форель райдужна, структура генетична, локус, алелі, генотип, гетерозиготність.

Вивчали особливості генетичної структури за генетико-біохімічними маркерами у 1+ і 2+ особин райдужної форелі господарства “Слобода Банілів” Чернівецької обл. В дослідженнях використовували методи вертикального поліакриламідного та горизонтального крохмального електрофорезів з власними модифікаціями. Відбір зразків біологічного матеріалу та гістохімічне фарбування гелевих пластин проводили за загальноприйнятими методиками. Розраховано частоту алельних і генотипних варіантів, визначено фактичний і очікуваний рівні гетерозиготності за кожним окремим локусом та рівень середньої гетерозиготності на локус, розраховано індекс фіксації Райта F. Статистичне опрацювання експериментальних даних здійснювали з використанням програми “Biosys-1”. Виконано аналіз генетичної структури груп райдужної форелі (*Oncorhynchus mykiss*) з використанням генетико-біохімічних маркерів — локусів естерази (EST, КФ 3.1.1.1), карбоангідрази (CA, КФ 4.2.1.1), ізоцитратдегідрогенази (IDH, КФ 1.1.1.41), супероксиддисмутази (SOD, КФ 1.15.1.1). Показано особливості розподілу алельних варіантів досліджуваних локусів райдужної форелі. Генотипний склад локусів біохімічних систем передбачав надлишок особин з гетерозиготними генотипами за локусом SOD у 1+ особин (Go=26; Ge=15,3), $\chi^2=15,4$, P<0,001, а також локусами EST (Go=22; Ge=14,6), $\chi^2=7,9$, P<0,01 і SOD (Go=22; Ge=14,9), $\chi^2=6,8$, P<0,01 у 2+ особин. Встановлено, що досліджені групи характеризувались високим рівнем гетерозиготності за локусом SOD (Ho=73,3–86,7%) порівняно з очікуваним значенням (He=49–50%), P<0,001–0,01. Спостерігалась незначна перевага фактичного рівня середньої гетерозиготності над очікуваним у 1+ особин (Ho=59,9%, He=49,7%, F=–0,205) і 2+ особин райдужної форелі (Ho=68,3%, He=48,8%, F=–0,399), що вказувало на необхідність стабілізації генетичної структури. Отже, визначено, що результати досліджень можуть бути використані у вирішенні різноманітних завдань групової та індивідуальної ідентифікації популяцій при формуванні стад з метою оптимізації генетичної структури. Експериментальні дані розподілу частот алелів і генотипів будуть використані для вивчення впливу факторів штучного добору у процесі адаптації райдужної форелі до нових умов існування.

УДК 639.371.5

2016.3.323. АКУМУЛЯЦІЯ РАДІОІЗОТОПІВ В ТКАНИНАХ МОЛОДІ КАРАСЯ СРІБЛЯСТОГО ЗАПОРІЗЬКОГО ВОДОСХОВИЩА / Маріуца А.Е. // Сучасні проблеми теоретичної та практичної іхтіології: матеріали IX Міжнар. іхтіолог. наук.-

практ. конф., 14–16 верес. 2016 р. — О.: ТЕС, 2016. — С. 152–155. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 547508.

Карась сріблястий, радіонукліди, тушки риб, міграція радіонуклідів.

Вивчали міграцію та вплив радіонуклідів на молодь карася сріблястого за комплексної дії радіаційно-хімічного забруднення, екологічних наслідків та ризиків комплексного впливу шкідливих речовин на якість рибної продукції. Об'єктом дослідження була молодь карася сріблястого. Встановлено, що вміст радіонуклідів визначали у цільних тушках риби на приборах СЕГ-001 "АКЛ-С" й СЕБ-01-150. Досліджено вміст радіонуклідів в органах і тканинах (кістки, м'язи, зябра, покривні тканини, внутрішні органи) карася сріблястого. В тушках риб виявлено техногенні радіонукліди та ^{137}Cs . Питомою активністю ^{137}Cs в організмі риб була зафіксована на рівні

1,9–2,35 Бк/кг. За нашими даними у особин віком 0+ середній вміст ^{137}Cs становив $2,0 \pm 0,03$ Бк/кг, а у однокітків (1+) — $2,35 \pm 0,11$ Бк/кг. Визначено, що вміст техногенного ^{90}Sr у мальків (0+) був у межах $0,55 \pm 0,02$ Бк/кг, а особини віком (1+) містили $2,0 \pm 0,03$ Бк/кг ^{90}Sr у тканинах. Природні радіонукліди ^{226}Ra , ^{232}Th , ^{40}K виявлено в тканинах молодих особин карася у рівнях відповідно $20,95 \pm 0,14$ Бк/кг (радій-226), $28,05 \pm 1,88$ Бк/кг (торій-232), $47,5 \pm 0,79$ Бк/кг (калій-40). За результатами кореляційного аналізу встановлено достовірну залежність між морфометричними лінійно-ваговими показниками та накопиченням природних техногенно підсиленних радіонуклідів — зі збільшенням маси й довжини риби їх концентрація зростає. Але при цьому не перевищуються гранично допустимі норми для природних радіонуклідів у рибі як харчовому продукті.

619 ВЕТЕРИНАРІЯ

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН БУСОЛ В.О.

УДК 636.09:575.852:60

2016.3.324. МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ У ВЕТЕРИНАРНІЙ МЕДИЦИНІ ТА БІОТЕХНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ БІОБЕЗПЕКИ / Герілович А.П., Стегній Б.Т., Барановський Д.І., Мандигра М.С., Лиманська О.Ю., Болотін В.І. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 102. — С. 19–25. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 06 547640.

Молекулярно-генетичні методи, моніторинг інфекцій, лабораторні дослідження, полімеразна ланцюгова реакція (ПЛР), біобезпека, емерджентні інфекції, діагностика у ветмедцині, стандартизація, Національні програми, тести міжнародні.

Розглянуто важливість використання методу полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР) у контролюванні генетичних ресурсів тварин і птиці, а також бактерійних та вірусних інфекцій в Україні та світі. Визначено основні напрями підвищення рівня науково-методичного забезпечення розвитку молекулярно-генетичних методів (МГМ) діагностики у ветеринарній медицині в Україні, і зокрема, створення референс-центру з розробки та впровадження інноваційних технологій моніторингу та діагностики інфекційних хвороб тварин (ІХТ) і Міжвідомчого науково-інноваційного центру з проблем аналітичного аналізу геномів і секвенування з оснащенням його відповідним обладнанням; розробка Національної програми гармонізації системи лабораторної діагностики ІХТ відповідно до міжнародних стандартів із використанням МГМ; поглиблення та прискорення досліджень з екогеографії та еволюції збудників емерджентних та економічно значимих ІХТ із застосуванням МГМ; розробка нових і валідація існуючих вітчизняних засобів, заходів і національних стандартів діагностики ІХТ на основі МГМ та технологій. Наголошується на необхідності розширення співпраці з референс-лабораторіями та центрами МЕБ, ВООЗ та ФАО щодо вдосконалення системи моніторингу, діагностики та прогнозування ІХТ на основі МГМ, виконанні досліджень за міжнародними програмами та грантами. Необхідною умовою є підвищення стандартів біологічної безпеки до рівнів BSL-2 та -3 у лабораторіях, які застосовують МГМ моніторингу та контролю епізоотичної ситуації щодо емерджентних хвороб тварин. Основним завданням є розробка нових редакцій нормативних документів щодо контролювання та профілактики інфекційних хвороб тварин з регламентацією залучення молекулярно-генетичних методів для скринінгу епізоотичної ситуації.

УДК 636.09:578.2'21:575

2016.3.325. КЛЕТОЧНЫЕ ФАКТОРЫ ГИПЕРМУТАГЕНЕЗА ЭМЕРДЖЕНТНЫХ ВИРУСОВ / Попов Н.Н., Склад Н.И., Колотова Т.Ю. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 102. — С. 44–49. — Бібліогр.: 38 назв. Шифр 06 547640.

Віруси емерджентні, вірус (грип А, Ебола), Віч-вірус, квазівиди вірусів, РНК і ДНК, мутації вірусів, генетичний поліморфізм вірусів, дезамінази, препарати модулювальні (активність АРОВЕС і АДАР дезаміназ).

Констатується, що для РНК вірусів та ретровірусів характерна висока швидкість мутагенезу, яка досягається за рахунок неточного реплікативного синтезу, здійснюваного РНК, а в деяких випадках, і ДНК полімеразами. У результаті, зазвичай, доводиться мати справу не з геномом дикого типу вірусу, а з набором субпопуляцій — квазівидів, які утворюють "мутантну хмару". Однак виявилось, що мутації вірусів виникають не лише в результаті неточного реплікативного синтезу. Віруси є субстратами для таких ферментів редагування клітинних молекул РНК і ДНК як цитозинні дезамінази AID/APOVES суперродини та аденозинові дезамінази АДАР родини. За впливу цих ферментів редагування може відбуватись як летальний гіпермутагенез вірусів, так і не-летальний, який збільшує розміри "мутантної хмари", що зумовлює еволюцію вірусів. Механізми клітинного редагування мають роль в еволюції таких емерджентних вірусів, як вірус імунodefіциту людини ВІЧ-1, вірус грипу А і вірус Ебола. Процеси редагування клітинних ДНК і РНК часто локалізовані регіон-специфічно або сайт-специфічно. Не виключено, що ці властивості зберігаються і за редагування вірусних геномів. Локалізація редагування в гіперваріабельних ділянках геному може прискорювати набуття вірусом адаптивних мутацій. Відповідно недостатній ступінь гіпермутагенезу у деяких випадках спричиняє розвиток захворювань, зокрема, імунodefіциту, викликаного вірусом ВІЧ-1. З огляду на це, нині перспективним визначено пошук препаратів, які посилюють гіпермутагенез вірусів за дії клітинних дезаміназ AID/APOVES та АДАР родин.

УДК 636.09:602.9:576.316:611.018.1

2016.3.326. ЦИТОГЕНЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ МЕЗЕНХІМАЛЬНИХ СТОВБУРОВИХ КЛІТИН ЩУРІВ НА РІЗНИХ ПАСАЖАХ / Мазуркевич А.Й., Ковпак В.В., Ковпак О.С., Гудзь Н.В. // Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. — К., 2016. — Вип. 28. — С. 165–172. — Бібліогр.: 19 назв. Шифр 547672.

Стовбурові клітини, клітинні технології, хромосомна стабільність, цитогенетичний аналіз, мікроядерний тест, пасаж, мутації, трансформація клітин in vitro.

Цитогенетичний аналіз мезенхімальних стовбурових клітин проведений на 30 метафазних пластинках стовбурових клітин щура з кожного пасажу (6 пасажів). Аналіз каріотипу культури мезенхімальних стовбурових клітин (МСК) засвідчив наявність анеуплоїдій (8,9–18,9%) та поліплоїдій (1,1–4,4%), кількість яких змінювалась з кожним пасажом, але не входила за межі спонтанного мутагенезу, характерного для ссавців. За результатами цитогенетичної оцінки культури МСК з 1-го по 6-й пасаж визначено, що кількість клітин з

мікроядрами (0,2–1,9%), двоядерних клітин (0,5–2,0%) та клітин у стані апоптозу (0,1–0,7%) знаходилась у межах норми. Мітотичний індекс знижувався від 4,1 до 2,7% з 1-го по 4-й пасаж відповідно, після чого поступово зріс до 3,5% (6-й пасаж). Динаміка змін показників засвідчує, що цитогенетична однорідність стовбурових клітин шкура впродовж перших 6 пасажів їх культивування залишається генетично стабільною. Це має важливе значення для застосування таких клітин у регенеративній медицині.

УДК 636.09:614.48:546.214:636.5

2016.3.327. ЗАСТОСУВАННЯ ОЗОНУ ДЛЯ ДЕЗІНФЕКЦІЇ ІНКУБАЦІЙНИХ ЯЄЦЬ ТА ПОВІТРЯ ІНКУБАТОРІВ / Бреславець В.О., Павліченко О.В., Стегній О.О. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 102. — С. 197–200. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 06 547640.

Дезинфектанти інкубаційних яєць, птахівництва, озоніві установи.

Відзначається, що озон (О₃) діє на всі віруси і бактерії. Він не утворює шкідливих речовин. В останні роки його все частіше застосовують у галузі птахівництва, особливо при налагодженні виробництва автоматичних потужних озонівих установок. Встановлено, що концентрація О₃ у приміщеннях пташників та інкубаторію має бути 15–20 мг/м³, що достатньо для знезараження основних видів мікроорганізмів упродовж 15–20 хв. Запропоновано зразки установок для озонування інкубаційних яєць з метою удосконалення ветеринарно-профілактичних заходів, стимулювання ембріонального розвитку та підвищення виводимості молодняку птиці. Наголошується на необхідності налагодження випуску озонаторів різної потужності в Україні, а також автоматичних приладів контролю за концентрацією озону в повітрі будь-якого середовища.

УДК 636.09:615.371:616.3:636.4

2016.3.328. РОЗРОБКА ТА ВИПРОБУВАННЯ АСОЦІЙОВАНОЇ ВАКЦИНИ “ВЕЛЬШИКОЛІСАН” ПРОТИ ШЛУНКО-ВО-КИШКОВИХ БАКТЕРІОЗІВ СВИНЕЙ / Риженко Г.Ф., Горбатюк О.І., Андріяшук В.О., Жовнір О.М., Уховська Т.М., Тютюн С.М. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 6. — С. 29–32. — Бібліогр.: 10 назв.

Вакцини асоційовані (“Вельшиколісан”), дизентерія, інфекційна ентеротоксемія, набрякова хвороба, колибактеріоз, свині, шлунково-кишкові бактеріози.

Дослідження проведено на базі лабораторії анаеробних інфекцій Інституту ветеринарної медицини НААН, експериментально-біологічної клініки ДІ Інституту кардіології ім. М.Д. Стражеска та у господарствах Христинівського р-ну Черкаської та Крюківського р-ну Чернігівської областей. Представлено результати випробування асоційованої вакцини “Вельшиколісан” проти анаеробної дизентерії, інфекційної ентеротоксемії, набрякової хвороби, колибактеріозу тварин. Встановлено антигенну активність і високу імуногенність препарату, який забезпечує збереженість 83,3% щеплених білих мишей після зараження їх підтитрованими мінімальними летальними дозами збудників, у той час як 90% нещеплених мишей загинуло. Підтверджено імунобіологічну перебудову в організмі щеплених свиноматок (55 гол.) та поросят (2–4-місячний вік — 45 гол.), оскільки застосування вакцини “Вельшиколісан” свиноматкам сприяло зростанню в їхній крові рівня антитіл, специфічних до *C. perfringens* (тип В) у 12,3–13,2 раза, до *C. perfringens* (тип С) — в 13,6 та *E. coli* — у 7,2 раза. У поросят титри антитіл зросли в 9,5–15,8; 10,5 та 7,7 раза відповідно. Результати свідчать про формування в щеплених свиней специфічного захисту від збудників перфрингіозів та ешерихій.

УДК 636.09:616.98:578.828.11Л

2016.3.329. РЕАКТИВІСТЬ ОРГАНІЗМУ ЗА РОЗВИТКУ ІНФЕКЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ЛЕЙКОЗІ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Горбатенко С.К., Корнєйков О.М., Мяких Н.В., Зданевич П.П., Мандигра М.С., Горбатенко В.П., Зоря К.О. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 102. — С. 281–286. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 547640.

Лейкоз ВРХ, імунна відповідь (лейкоз ВРХ), інфекційний процес, гематологічні показники ВРХ, імуносупресивний стан (ВЛ ВРХ).

Проаналізовано динаміку кількісних змін клітин лейкоцитарної фракції периферичної крові 6 бичків 6–7-місячного віку, експериментально інфікованих вірусом лейкозу. Розглянуто зміну чисельності лімфоцитів та еозинофілів у динаміці за терміну від 2 до 120 дів спостереження. Визначено, що на перших етапах розвитку інфекційного процесу відбувається підвищення чисельності клітин лейкоцитарної фракції з явищем лімфоцитозу. Фіксувалась поява значної кількості здатних до фагоцитозу клітин еозинофільної групи. Встановлено явище якісного та кількісного перерозподілу клітин лейкоцитарної фракції, які відповідальні за формування клітинної та гуморальної імунної відповіді. На 12–14-ту добу спостерігалось зниження чисельності великих лімфоцитів та ріст співвідношення середніх лімфоцитів, що свідчило про початок розвитку імуносупресивного стану інфікованих вірусом лейкозу тварин вже на ранніх стадіях інфекційного процесу. Упродовж 6 тижнів спостережень антитіл до ВЛ ВРХ у пробах крові інфікованих тварин не фіксували. Проте на 8-му тижні антитіла виявлено у 4 із 6 дослідних тварин на рівні від нативної сироватки крові до титру 1:2, а на 10-му тижні спостережень розвиток інфекційного процесу за гуморальними показниками фіксували серед усіх піддослідних тварин. Рівень антитіл коливався в окремих тварин від нативної сироватки до розведення 1:8 і залежав від індивідуальних особливостей бичків.

УДК 636.09:616.98:578.828.11Л:636.2

2016.3.330. ЗАКОНОМІРНОСТІ ПОШИРЕННЯ ЛЕЙКОЗУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ В УКРАЇНІ ТА ФАКТОРИ, ЩО ЙОГО ОБУМОВЛЮЮТЬ / Мандигра С.С., Ничик С.А., Бусол В.О., Любар Н.В. // Ветеринарна біотехнологія: бюлєтень. — К., 2016. — Вип. 28. — С. 173–181. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 547672.

Лейкоз ВРХ, профілактика лейкозу, епізоотії, ВРХ імпортована, вірусні інфекції.

Висвітлено результати досліджень закономірностей поширення лейкозу (Л.) ВРХ в Україні за 1953–2015 рр. Відзначено, що ліквідація довготривалої епізоотії Л. ВРХ відбулась насамперед завдяки системності застосування специфічного методу діагностики хвороби та вчасним і ефективним організаційно-господарським заходам. Проте в Україні існує загроза рецидивів епізоотії хвороби в раніше оздоровлених областях і господарствах, де послабилась пильність і наполегливість щодо ліквідації лейкозу. Наведено динаміку виявлення неблагополучних пунктів щодо Л. ВРХ в Україні у 2000–2014 рр. За останні роки ензоотичний прояв лейкозу спостерігається на території 14 областей. А зберігають статус епізоотологічного благополуччя лише 4 області: Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька, Тернопільська. Занепокоєння викликають тварини з прихованим перебігом інфекції, особливо імпортовані, а також наявність уражених ВЛ ВРХ у присадибних господарствах. Упродовж останніх років ці тварини не включаються до державної статистичної звітності. Наголошується на нагальній потребі вдосконалення і посилення профілактичних та оздоровчих заходів щодо боротьби з лейкозом ВРХ в Україні.

УДК 636.09:616.98:578.833.27Т–07:636.4

2016.3.331. УДОСКОНАЛЕННЯ ДІАГНОСТИЧНОЇ ТЕСТ-СИСТЕМИ ХВОРОБИ ТЕШЕНА НА ОСНОВІ ТВЕРДОФАЗНОГО ІМУНОФЕРМЕНТНОГО АНАЛІЗУ / Бова Т.О., Дерев'яно С.В., Решотко Л.М. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 9. — С. 35–39. — Бібліогр.: 11 назв.

Хвороба Тешена, свині, тест-системи, штам Дніпровський-34 РТВ-1, ензоотичний енцефаломієліт, діагностика хвороби Тешена, імуноферментний аналіз твердофазний.

Для виробництва тест-системи використано штам Дніпровський-34 РТВ-1, який зберігається в Інституті сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва НААН. Представлено вдосконалену імуноферментну тест-систему для виявлення імуноглобулінів класу G до вірусу хвороби Тешена в сироватках крові свиней. До складу тест-системи входять: імуносорбент — інактивованій штам Дніпровський-34 РТВ-1, імобілізований у лунках полістиролових планшетів, позитивна (позитивний контроль) і негативна (негативний контроль) сироватки крові свиней до РТВ-1; антисвинячий пероксидазний кон'югат проти Ig G

свиней — імуноспецифічні компоненти та концентрати для приготування промивного і субстратного буферних розчинів; субстрат ортофенілдіаміну; гідроперит; стоп-реагент; кришка для планшетів — неспецифічні компоненти. Показано, що специфічність тест-системи становить 100%, а чутливість — 95,6%. Використання її дає змогу виявити Ig G у сироватках крові свиней упродовж 6–7 год. Розроблено Інструкцію з виготовлення та контролювання якості тест-системи.

УДК 636.09:616.98:578.835.1:636.4

2016.3.332. ЕНТЕРОПАТІЯ СВИНЕЙ / Зон Г., Івановська Л. // The ukrainian farmer. — 2016. — № 9. — С. 148–151.

Ентеропатія проліферативна геморагічна, свині, бактерія Lawsonia intracellularis, діарея, хвороби кишківника свиней, вакцинація поросят.

Повідомляється, що в різних країнах неблагополуччя свиноферм щодо проліферативної ентеропатії свиней (ПЕС) становить 60–90%. Захворювання свиней з ураженням тонкої кишки, клубової, сліпої та проксимальної частини ободової кишок часто завершується загибеллю тварин. Збудник інфекції — облигатна внутрішньоклітинна бактерія *Lawsonia intracellularis* родини *Desulfovibrio*. Описано діагностику, патогенез, перебіг хвороби, лікування та профілактику. Найефективнішими антибіотиками в лікуванні ПЕС вважають тилмікозин, тіамулін, лінкоміцин, енрофлоксацин, хлортетрациклін і вальнемулін, які дають із кормом або водою. Проте частка тих тварин, що одужали після гострого перебігу ПЕС, у зв'язку із суттєвими змінами в кишківнику, може становити не більше 50%. За хронічного процесу лікування часто буває безперспективним. Наведено профілактичні заходи, серед яких важливе значення мають санітарно-зоогігієнічні та зоотехнічні. Для профілактики ПЕС відзначено ефективність згодовування поросят кормової добавки на основі орегано, особливо на стадії відлучення та відгодівлі. Ефективним методом профілактики визнано і вакцинацію свинопоголів'я авірулентною живою культуральною вакциною з ліофілізованою живою культури штаму MSB 3903 (імунізація поросят відлученого віку у 3 тижні перорально індивідуально або випоювання за масової обробки).

УДК 636.09:616.98:578:57.083

2016.3.333. ВПЛИВ ВІРУСІВ ТВАРИН НА ЧУТЛИВІ БІОЛОГІЧНІ СИСТЕМИ: монографія / Клевцова З.С. — К., 2016. — 248 с. — Бібліогр.: 103 назви. Шифр 547741.

Віруси тварин, інфекційні хвороби тварин, клітина і вірус (взаємодія), морфогенез вірусу, штами, біобезпека.

Висвітлюються результати досліджень взаємодії вірусів, збудників інфекційних хвороб тварин та чутливих до них клітин і тварин. У дослідженнях використовували штами РНК-вмісних вірусів тварин, збудників поширених інфекційних хвороб, що спричиняють ротавірусну хворобу свиней, лейкоз великої рогатої худоби, класичну чуму свиней, трансмісивний гастроентерит свиней, а також патологію відтворення у свиней, яка пов'язана із синдромом SMEDI ентеровірусної етіології. Розглянуто дані: одержані на ранніх етапах взаємодії у системі вірус — клітина; при адаптації вірусів до культур клітин; за впливів вірусів на генетичний апарат клітин; при змінах умов існування вірусів та їх біологічних властивостей, а також впливах їх на чутливий організм тварин і формування імунної відповіді. Показано підготовку вірусумісного матеріалу при виготовленні відповідних вакцин.

УДК 636.09:616.98:579.841.95

2016.3.334. АНАЛІЗ БІОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ ПОШИРЕННЯ ТУЛЯРЕМІЇ У ПРИРОДНИХ ОСЕРЕДКАХ У СХІДНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ / Болотін В.І., Стегній Б.Т., Солодзянкін О.С., Зленко О.Б., Герілович А.П. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 102. — С. 30–33. — Бібліогр.: 28 назв. Шифр 06 547640.

Туляремія, інфекції, емерджентні зоонози (ризик), Схід України, гризуни, епізоотії, моніторинг інфекцій.

За результатами молекулярно-генетичних досліджень 2014–2015 рр. зразків ґрунту (n=49), кормів (n=24), фекалій гризунів (n=51), кліщів (n=38) у 32 господарствах Харківської, Сумської, Одеської та Миколаївської областей генетичний матеріал *F. tularensis* не виявлено. Проте звертається увага на те, що існує велика загроза спалахів туляремії на Сході

України. Це пов'язано зі зростанням популяцій гризунів через неможливість збирання зернових культур на замінованих полях. За звітом комісії ООН загальна площа районів, “за-смічених” вибухонебезпечними об'єктами, становить щонайменше 30 тис. га. З огляду на схожі ситуації в інших країнах, зокрема в Косово, де джерелом інфекцій були гризуни, в Україні необхідно передбачити і запобігти виникненню спалахів туляремії, лептоспірозу та ін. емерджентних зоонозів шляхом активізації ветеринарно-санітарних заходів. Потрібно запровадити постійний моніторинг за основними носіями та резервуарами інфекцій на території природних вогнищ. Крім того, доцільно впроваджувати новітні навігаційно-геодезичні технології, що дасть змогу провести високоточні вимірювання та знизити ризики щодо виникнення нових спалахів інфекцій.

УДК 636.09:616.98:579.869.2

2016.3.335. ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ АНТИГЕНІВ ЗБУДНИКА БЕШИХИ СВИНЕЙ / Тарасов О.А., Сапейко В.П., Бабкіна М.М., Пінчук Н.Г. // Ветеринарна біотехнологія: бюлеть. — К., 2016. — Вип. 28. — С. 284–294. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 547672.

Бешиха свиней, сироватки специфічні, вакцини, штами, профілактика бешихи свиней, імунітет специфічний.

Досліджено активність сироваток, одержаних на вакцинних штамів, що комерційні вакцини проти бешихи свиней (БС), щодо антигенів молекулярною масою 300, 250, 65–67, 40–47, 25 та 12 кДа. У серологічних тестах визначено специфічність основних білкових антигенів збудника бешихи. Так, за імунізації мишей цілюноклітинним антигеном (ЦА) збудника БС, ультразвуковим гомогенатом та лужним гідролізатом, білками з м.м. 300, 250, 65, 25 та 12 кДа одержано специфічні сироватки, які активно реагували в РДП та ІФА. Встановлено, що сироватка мишей, одержана на ЦА, проявляла максимальну активність у відношенні до білків з м.м. 300 кДа (титри $8,3 \pm 0,3 \log_2$), 250 кДа ($8,7 \pm 0,4 \log_2$) та 65–67 кДа ($8,7 \pm 0,3 \log_2$). Найменшу активність виявлено при реакції з білком з м.м. 12 кДа ($6,7 \pm 0,2 \log_2$) та 25 кДа (титр $5,0 \pm 0,2 \log_2$). Сироватки, одержані на вакцинний штам М-2 ВК та патогенні контрольні штами 149 та К, а також патогенні польові ізоляти, реагували в РДП та ІФА з одним і тим же набором антигенів з високою активністю і специфічністю. Це свідчить про збереження імунологічних та протективних властивостей штаму М-2 ВК у складі вакцини.

УДК 636.09:616.98:579.873.21Т-07

2016.3.336. ДОСЛІДЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО МАТЕРІАЛУ ВІД ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ КУЛЬТУРАЛЬНОМ МЕТОДОМ НА ТУБЕРКУЛЬОЗ / Калашник М.В. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 102. — С. 91–94. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 547640.

Туберкульоз, ВРХ, туберкулін (ПГД) для ссавців, діагностика туберкульозу, мікобактерії атипові, культуральне дослідження.

Представлено результати (ННЦ “Ін-т ЕКВМ”) алергічних, патолого-анатомічних і бактеріологічних досліджень біологічного матеріалу від ВРХ з різних областей України щодо реагування на туберкулін (ПГД) для ссавців. Показано залежність між строками забою реагуючих тварин після туберкулізації та виділенням чистих культур мікобактерій з біологічного матеріалу. Визначено, що оптимальний термін забою реагуючих тварин та відбір біологічного матеріалу для досліджень має становити від 1 до 5 діб. При цьому кількість виділених культур мікобактерій є найбільшою. Забій тварин у більш віддалені строки (до 20 діб) знижує діагностичну цінність культурального методу діагностики на туберкульоз, через зменшення кількості виділених культур мікобактерій. Термін зберігання біологічного матеріалу в замороженому стані для проведення бактеріологічного дослідження на туберкульоз не має перевищувати 7 діб.

УДК 636.09:616–099:616.8:615.217

2016.3.337. БАТАРЕЯ КЛИНИКО-ФУНКЦИОНАЛЬНИХ ТЕСТОВ ДЛЯ ЛАБОРАТОРНИХ ЖИВОТНИХ В ТОКСИКОЛОГИЧЕСКОМ ИССЛЕДОВАНИИ И ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ ОЦЕНКА ЕЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ / Зиновьева М.Л., Жминько П.Г. // Сучасні проблеми токсикології, харчової та

хімічної безпеки. — 2016. — № 2. — С. 23–31. — Библиогр.: 44 назв.

Нейротоксичність, хлорпромазин, тести клініко-функціональні, лабораторні тварини, ксенобіотики, ветеринарна токсикологія.

Представлено основні характеристики батареї клініко-функціональних тестів (КФТ) для щурів, запровадженої в Науковому центрі превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки ім. Л.І. Медведя МОЗ України. Визначено, що батарея КФТ є ефективним інструментом оцінки клінічного стану і неврологічного статусу тварин у токсикологічних і фармакологічних дослідженнях. Експериментально показано специфічність і чутливість батареї КФТ для діагностики пригнічувальної дії на нервову систему щурів за внутрішньо-шлункового введення самкам нейротропного препарату — хлорпромазину (ХП) у дозах 8 та 16 мг/кг ж.м. Показано, що хлорпромазин у дозі 8 мг/кг викликав у щурів зміни у поведінці, які характеризували зниження реакції при наблизненні і торканні, м'язового тону, горизонтальної рухової активності в період 60–240 хв після введення. Доза ХП — 16 мг/кг спричиняла статистично значуще ($P \leq 0,5$) зменшення сенсомоторних реакцій, м'язового тону, сонливості, вокалізацію при торканні, мідріаз, прояв латентного періоду до початку руху, зниження горизонтальної і вертикальної рухової активності у "відкритому полі" у період 30–240 хв після введення хлорпромазину.

УДК 636.09:617/618:636.2

2016.3.338. ГЛЮКОКОРТИКОСТЕРОЇДНА АКТИВНІСТЬ НАДНИРКОВИХ ЗАЛОЗ У КОРІВ ПРОТЯГОМ ВАГІТНОСТІ ТА ЗА ОРТОПЕДИЧНОЇ, АКУШЕРСЬКОЇ Й ГІНЕКОЛОГІЧНОЇ ПАТОЛОГІЇ / Власенко С.А. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 1. — С. 9–16. — Бібліогр.: 26 назв.

Кортикостероїдогенез, корови (репродуктивний статус), ендокринні дослідження корів, вагітність корів, ортопедична патологія, акушерська і гінекологічна патологія, метрит, гіпофункція яєчників, персистенція жовтого тіла,

кіста лютеїнова, оофорит, надниркові залози, кінцівки корів (виразки).

Об'єктом досліджень були високопродуктивні корови української чорно-рябої молочної та голштинської порід віком 3–7 років. Ендокринні дослідження проводили методом імуноферментного аналізу. Кортизол визначали у сироватці крові упродовж тільності корів, на 3–5-ту добу після отелення, за гострого післяродового метриту, гіпофункції яєчників, персистенції жовтого тіла, лютеїнової кісти й оофориту. До контрольної групи входили корови зі здоровими кінцівками, а до дослідних — з виразками м'якуша та шкіри міжпальцевого склепіння, флегмоною вінчика, гнійним пододерматитом. Встановлено, що динаміка рівня кортизолу впродовж тільності та після отелення зазнавала вірогідних змін і характеризувалась почерговим підвищенням та зниженням гормону. На 2- і 3-му місяцях тільності він становив $1,41 \pm 0,45$ та $1,22 \pm 0,25$ мкг/дл відповідно, протягом 4-го зростав удвічі, на 5-му досягав максимуму — $3,02 \pm 0,44$ мкг/дл, а на 6-му — спостерігали різке зниження — на 46,4% (до $1,62 \pm 0,17$ мкг/дл). У наступні 2 місяці спостерігались незначні коливання показників. Підготовка до отелення перебігала на тлі зниженого рівня кортизолу (в 1,7 раза), проте, впродовж перших 3–5 днів пуерперального періоду відмічалося його підвищення до $1,63 \pm 0,45$ мкг/дл. Розвиток гострого післяродового метриту зумовлював збільшення концентрації кортизолу у 2,3 раза, персистентного жовтого тіла — в 7,2 раза, оофориту — в 6 разів. За гнійно-некротичних процесів у дистальній частині кінцівок у всіх хворих корів, незалежно від їх репродуктивного статусу, концентрація гормону була більшою на 20,4–67,7% порівняно з контролем. Крім того, протягом тільності різниця між показниками була незначною, що нівелювало їх у межах $2,63 \pm 0,31$ – $3,99 \pm 0,46$ мкг/дл. За асоційованого розвитку ортопедичної патології та запалення матки в корів у післяродовий період вміст кортизолу в сироватці крові вірогідно збільшився у 2,5 раза ($4,12 \pm 1,08$ мкг/дл) порівняно з контролем.

663/665 ХАРЧОВА І ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ 637 ПРОДУКТИ ТВАРИННИЦТВА

Науковий референт — ІВАНЧЕНКО Л.А.

Науковий консультант — академік НААН ЛУКАНІН О.С.

УДК [664.34:612.392.5-022.45]:664.3-021.635

2016.3.339. ЖИРОЗАМІННИКИ ВУГЛЕВОДНОЇ ТА БІЛКОВОЇ ПРИРОДИ В НИЗЬКОКАЛОРИЙНИХ МАЙОНЕЗАХ / Ткаченко Н., Севастьянова О., Маковська Т. // Продовольча індустрія АПК. — 2016. — № 1/2. — С. 18–22. — Бібліогр.: 10 назв.

Низькокалорійний майонез, імітатор жиру, інулін, концентрат сироваткових білків, стабілізатори, модифікований крохмаль, камедь, геміцелюлоза, целюлоза, агар, карагінан, ксантан.

Дослідження здійснено на кафедрі технології молока, жирів і парфумерно-косметичних засобів Одеської національної академії харчових технологій. Розглянуто сучасні тенденції у створенні низькокалорійного майонезу. Розроблено технологію низькокалорійного майонезу, збагаченого симбіотичним комплексом. Обґрунтовано необхідність розробки технології продуктів оздоровчого призначення, які містять харчові волокна. Представлено огляд жирозамінників полісахаридної та білкової природи з описанням їх фізіологічних та технологічних властивостей. Рекомендовано доцільність використання інуліну й концентрату сироваткових білків як жирозамінників у технологіях виробництва низькокалорійних майонезів оздоровчого призначення.

УДК 005.591.1:637.28.043

2016.3.340. ОПТИМІЗАЦІЯ ЖИРНОКИСЛОТНОГО СКЛАДУ СПРЕДІВ / Куренкова О., Ткаченко Н., Некрасов П. //

Продовольча індустрія АПК. — 2016. — № 3. — С. 9–13. — Бібліогр.: 10 назв.

Спред, високоолеїновий соняшниковий жир, соєвий жир, молочний жир, модифіковані жири.

Для освоєння випуску продуктів з комбінованою жировою фазою проведено комплекс наукових і технологічних розробок. Складено новий асортимент спредів з комбінованою жировою фазою, вміст яких становить молочний жир, рослинні природні, модифіковані жири та олії. Досліджено оптимальний жирнокислотний склад спредів для здорового харчування, одержаний за комбінування молочного, високоолеїнового соняшникового та соєвого жирів. Виконано програмне наведення змодельованих функцій відхилу заміників молочного жиру. Доведено, що оптимальний склад жирової фракції спредів для здорового харчування повинен складатись із молочного жиру 33,76–35,20%, високоолеїнової рафінованої дезодорованої соняшникової олії 11,27–13,94, соєвої рафінованої дезодорованої олії 51,87–54,38%. Комплекс пробних експериментальних зразків низькожирних спредів з оптимальним жирнокислотним складом може бути рекомендовано для використання у виробництві молочної продукції, для збалансованого харчування населення та подальшого наукового дослідження і технологічних розробок.

УДК 633.16

2016.3.341. ЯЧМІНЬ У ВІТЧИЗНЯНІЙ КРУП'ЯНІЙ ПРОМИСЛОВІСТІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ

ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ / Жигунов Д.О., Соц С.М., Колесніченко С.В. // Хранение и переработка зерна. — 2016. — № 5. — С. 39–41. — Бібліогр.: 14 назв.

Ячмінь *Ахіллес*, ячмінь *Гладіатор*, крупа перлова, крупа ячна, круп'яна промисловість, голозерний ячмінь, ячмінь луццей (пенсак), плівчасте зерно, β -глюкан.

Серед злакових ячмінь містить найбільшу кількість β -глюкану — 3,5–5,7%. Для створення нових продуктів харчування із покращеними властивостями в Одеському селекційно-генетичному інституті виведено сучасні продовольчі сорти голозерного ячменю. У 2012–2013 рр. на кафедрі Одеської національної академії харчових технологій проведено порівняльне дослідження ячменю голозерного і плівчастого. Розроблено основні принципи і режими підготовки і переробки зерна голозерних сортів ячменю в крупі та пластівці. За даними досліджень Y.L. Vin голозерний ячмінь порівняно з плівчастим містить β -глюкану 4,0–7,0%. За даними інших дослідників — має більшу кількість вітаміну Е (44,96 мг/кг), B₅ (50,31 мг/кг), та меншу B₁ (2,45 мг/кг), B₂ (0,81 мг/кг). Вивчено та проведено порівняльний аналіз даних попередніх досліджень вітчизняних та іноземних дослідників з використання голозерного ячменю та досвід використання культури у розвинених країнах світу. Доведено, що складний технологічний процес переробки призводить до втрат корисних для організму людини речовин: 74% протеїнів, 85% ліпідів, 97% клітковини, 88% мінеральних речовин від їх загальної кількості у необробленому зерні. Перехід до менш складних та більш ефективних технологій дасть змогу одержувати продукти з підвищеним виходом та харчовою цінністю, а вихід круп може досягати 79–84%. Встановлено, що водно-теплова обробка методом холодного кондиціювання і шліфування сприятиме одержанню більш корисних і якісних продуктів, з підвищеним вмістом білка. Рекомендовано технологію виробництва “класичної” ячмінної круп'яної продукції для продуктів спеціального призначення у харчовій промисловості. Зроблено висновок, що представлена технологія з використанням некрохмального полісахариду β -глюкан дає підвищений вихід продукції при скороченому технологічному режимі та впливає на покращання якості готової продукції.

УДК 633.31.37:636.4.033

2016.3.342. ЕКСТРУДИРОВАННЫЕ КОРМОВЫЕ БОБЫ В РАЦИОНАХ СВИНЕЙ / Карунский О.И., Макарянская А.В., Воецкая Е.Е. // Хранение и переработка зерна. — 2016. — № 5. — С. 43–46. — Библиогр.: 6 назв.

Кормові боби, екструдювання, свині, жива маса, перетравлювальна здатність організму свиней.

Досліджено вплив різних доз і способів приготування кормових бобів на супоросних і лактуювальних свиноматках і наступну їх продуктивність. Дослідження проведено на базі господарства ООО “Рассвет” Новоукраїнського району Кіровоградської обл. за відкорму чистопорідних свиней крупної білої породи. Проаналізовано динаміку живої маси свиноматок. Наведено результати досліджень впливу зерносуміші з додаванням кормових бобів у натуральному і екструдованому вигляді на продуктивність тварин, перетравлюваність поживних речовин кормів. Встановлено, що використання в раціоні свиней 20–25% протеїну екструдованих кормових бобів сприяє покращанню перетравлюваності поживних речовин (жиру — на 2,3%, клітковини — на 1,8%, безазотистих екстрактивних речовин — на 4,6%, зниженню втрати живої маси свиноматок у період лактації на 26,3%, підвищенню виходу свинини на 18%). Схему екструзії бобів та склад і поживність середньодобових раціонів для супоросних свиноматок наведено у таблиці. Доведено, що використання екструдованих кормових бобів забезпечило отримання високої продуктивності свиноматок, інтенсивний приріст поросят до відняття у 2-місячному віці.

УДК 635.11:554.01

2016.3.343. КУЛІНАРНЕ ВИКОРИСТАННЯ СТОЛОВИХ БУРЯКІВ / Бровенко Т. // Продовольча індустрія АПК. — 2016. — № 1/2. — С. 39–42. — Бібліогр.: 6 назв.

Столові буряки Червона куля, Тонда ди Кьожа, Детройт КЛ, Єгіпос, пюре, соус, мус, піна, сік буряковий.

Представлено рецептури для поєднання аутентичного гастрономічного досвіду та високих технологій у приготуванні

вегетаріанських страв. Використано комбінування овочів, фруктів, трави, листя, квітів. Застосовано використання елементів молекулярної кухні (на основі пюре, соків, соусів, мусів, кремів, піни). Для дослідження взято буряки столові середніх та середньокруглих сортів: Червона куля, Тонда ди Кьожа, Детройт КЛ, Єгіпос. Проведено порівняльну оцінку хімічного складу. Зауважено, що для приготування певних страв важливу роль відіграють консистенція м'якоті та хімічний склад. Застосовано стандартні фізико-хімічні та органолептичні методи. Доведено поживну цінність збалансованого вмісту цукрів, кислот (щавелева, лимонна), мінеральних речовин і вітамінів. Надано перелік страв: чіпси з буряка, соус буряковий, буряк маринований, буряковий бульйон, буряковий мус, буряк з ваніллю, карпаччо з буряка, буряковий крем, буряк з інжиром, буряк з хурмою та манго, буряк з сиром фета. Рекомендовано сік буряка додавати як натуральний барвник за виробництва кексів, капкейків, печива, варення, морозива.

УДК 637.03

2016.3.344. ВИКОРИСТАННЯ БІЛКОВО-ЖИРОВОЇ ЕМУЛЬСІЇ В ТЕХНОЛОГІЇ ШИНОК В ОБОЛОНЦІ / Крижова Ю., Кишенько І. // Продовольча індустрія АПК. — 2016. — № 3. — С. 20–25. — Бібліогр.: 3 назви.

Білковий стабілізатор, білок свинячого тримінгу AproGel, білок на основі крові Verpo 95 HV шинка, білково-жирова емульсія.

Розроблено склад і способи одержання високофункціональних білково-жирових емульсій (БЖЕ), здатних моделювати функціонально-технологічні властивості м'ясних систем з різними біологічними і фізико-хімічними характеристиками та покращувати якість і склад м'ясних виробів, у тому числі з ознаками PSE. Удосконалено технології шинкових виробів в оболонці зі свинини. Методом лінійного програмування розраховано жирову композицію з яловичого та свинячого жирів 30:70 із рекомендованим співвідношенням есенціальних жирних кислот ω -3 : ω -6 як 1 : 9,82 з метою введення її до складу БЖЕ. Досліджено її фізичні та структурно-реологічні показники. Експериментально встановлено, що розрахована жирова суміш з яловичим і свинячим жиром має в'язкість, фізіологічно сприятливу для організму людини, температуру застигання та співвідношення есенціально-технологічних властивостей. Доведено, що білок свинячого тримінгу AproGel та білок на основі крові Verpo 95 HV мають вищу емульгувальну здатність порівняно з колагеновим білковим стабілізатором зі свинячої шкурки. Встановлено, що найкращі вологов'язувальні та емульгувальні властивості композиції білків AproGel і Verpo 95 HV у співвідношенні 1:1 проявляються при рівні емульгування та гідратації як 1:21–22. Вивчено інтенсивність механічного оброблення на дисперсність емульсії. Зроблено висновок, що введення додаткових джерел тваринних білків та розроблений склад БЖЕ може бути надійним способом уникати появи бульйонних набряків та покращити функціонально-технологічні властивості м'ясої сировини з вадами PSE.

УДК 637.1/3

2016.3.345. КОРИСНІ ВЛАСТИВОСТІ КИСЛОМОЛОЧНОГО ПРОДУКТУ ТА БАКТЕРІАЛЬНОГО ПРЕПАРАТУ НАРІНЕ / Баль-Прилипка Л., Дерев'янка Л. // Продовольча індустрія АПК. — 2016. — № 3. — С. 3–8. — Бібліогр.: 9 назв.

Кисломолочний продукт Наріне, бактеріальний препарат Наріне, пробіотики, *Lactobacillus acidophilus* 317/402, дисбактеріоз, показники (біохімічні, гормональні, гематологічні, бактеріоскопічні).

Представлено результати експериментальних і клінічних досліджень кисломолочного продукту і бактеріального препарату Наріне для виявлення радіозахисних і антимікробних властивостей. Дослідження проведено на білих статевозрілих лабораторних щурах. Виявлено антиоксидантні мембраностабілізуювальні і адаптогенні властивості кисломолочного продукту і бактеріального препарату за згодовування тваринам. Доведено, що вживання Наріне усуває запальні процеси, нормалізує слизову оболонку і покращує загальний стан організму, допомагає засвоювати кальцій та інші мікро- і макроелементи, нормалізує рівень гемоглобіну і обмінні процеси, підсилює стійкість до інфекційних, токсичних та інших

несприятливих чинників. Надано порівняльну характеристику показників Наріне та інших типів ферментних препаратів. Рекомендовано вживати для покращення функціонування травного тракту, регуляції складу кишкової флори, профілактики і лікування деяких інфекційних захворювань, а також для мешканців радіаційно забруднених районів.

УДК 637.565(477.46)

2016.3.346. БАГАТОКОМПОНЕНТНІ РОЗСОЛИ У ТЕХНОЛОГІЇ М'ЯСНИХ ПРОДУКТІВ / Старкова Е. // Продовольча індустрія АПК. — 2016. — № 1/2. — С. 43–47. — Бібліогр.: 5 назв.

М'ясо птиці, інновації, багатокомпонентні розсоли, електроактивація, інгредієнти, екологічність, окисно-відновний потенціал води (ОВП).

Для підвищення екологічності готової продукції удосконалено технологію делікатесних виробів з м'яса птиці. Розроблено оригінальну багатокомпонентну композицію розсолу для виробництва варено-копчених продуктів з м'яса птиці з вираженими антиоксидантними властивостями. Представлено таблиці порівняльної характеристики властивостей водопровідної води та електрохімічно активованої води (фаза католіт). Досліджено динаміку фізико-хімічних властивостей розсолів на основі активованої води порівняно з розсолом на основі питної води. Виявлено закономірності зміни показників рН та ОВП. Досліджено процес седиментації і охарактеризовано його позитивний вплив на формування розсолу. Встановлено, що застосування таких розсолів сприяє додатковому зв'язуванню вологи в продукті, збільшує вихід готового продукту без зниження якісних і смакових характеристик, знижує вміст високотоксичних елементів і металів, підвищує екологічність і безпеку.

УДК 637.674 — 021.632:579.8:613.292

2016.3.347. ВИРОБНИЦТВО НИЗЬКОЛАКТОЗНОГО МОРОЗИВА, ЗБАГАЧЕНОГО НАТУРАЛЬНИМ ВІТАМІННИМ КОМПЛЕКСОМ / Кос Т., Попова І., Сухенко В., Василів В. // Продовольча індустрія АПК. — 2016. — № 3. — С. 14–19. — Бібліогр.: 11 назв.

Морозиво низькокалорійне, журавлина, β-галактозидаза, лактоза, аскорбінова кислота, агар.

Розроблено технологію нового функціонального продукту — низькокалорійного морозива, збагаченого журавлиновим пюре. Розглянуто вплив ферментного препарату β-галактозидази журавлиного пюре на фізико-хімічні, органолептичні та реологічні властивості готового продукту. Виявлено вміст аскорбінової кислоти в кінцевому продукті. Запропонована технологія виробництва низькокалорійного морозива дає змогу виготовляти продукт з лікувально-профілактичними властивостями. Морозиво рекомендовано як новий функціональний молочний продукт широкій групі споживачів. Запропонована рецептура морозива буде корисною для населення, яке страждає на цукровий діабет, та для зниження ознак втомлюваності.

УДК 663.1.637.13.8

2016.3.348. ОТРИМАННЯ КОНЦЕТРОВАНОГО ЕКСТРАКТУ З ТОПІАМБУРА / Жеплінська М., Баль-Прилипко Л., Сухенко Ю. // Продовольча індустрія АПК. — 2016. — № 3. — С. 37–41. — Бібліогр.: 6 назв.

Топіамбур, стружка, екстракт, концентрат, інулін.

Представлено результати досліджень попереднього бланшування стружки топіамбура парою, екстрагування, очищення та випаровування. Одержано концентрований екстракт з вмістом сухих речовин до 30%. Використано сорти топіамбура Знахідка, Київський білий та Червоний. Отримано оптимальні параметри процесу екстрагування екстрактивних речовин з топіамбура. Виявлено унікальний біохімічний склад топіамбура: здатність накопичувати високий вміст інуліну, водночас бульби і надземна маса не накопичують важкі метали і радіонукліди. Розраховано собівартість 1 т виготовленого концентрату і оптову ціну для готової продукції. Визначено оптимальні параметри процесу екстрагування: гідромодуль 2, температура 60–70°C, тривалість процесу 40–50 хв. Визначено якісні показники соку за кількістю отриманого інуліну. Рекомендовано використовувати як сировину для створення і виробництва функціональних продуктів

харчування для хворих на діабет та біологічно активних харчових добавок.

УДК 664.48

2016.3.349. СУШІННЯ ТОМАТІВ ТА ЇХ ВІДНОВЛЮВАЛЬНА ЗДАТНІСТЬ / Жеплінська М., Баль-Прилипко Л., Лахарів І. // Продовольча індустрія АПК. — 2016. — № 3. — С. 32–36. — Бібліогр.: 6 назв.

Томати, конвективне сушіння, відновлювальна здатність.

Досліджено процес конвективного сушіння томатів дольками та кружальцями при постійній температурі в робочій зоні. Представлено результати відновлювальної здатності томатів. Апроксимовані результати досліджень надано у відповідних рівняннях регресії, за допомогою яких можна встановити вологовміст сировини залежно від температури сушіння та тривалості цього процесу для обох періодів. Виявлено оптимальний режим процесу конвективного сушіння томатів та здійснення відновлення. Вдосконалено процес сушіння при мінімальних витратах тепла і енергії та максимальному збереженні хіміко-технологічних показників якості сировини. Рекомендовано сушіння кружальцями при 70°C та 90°C для томатних дольок. Підвищення температури сушіння позитивно позначається на економії енергоресурсів та собівартості готового продукту, проте зовнішній вигляд сушених томатів краще зберігається при нижчих температурах сушіння. Встановлено, що відновлювальна здатність висушених томатів найкраща при температурі сушіння томатів 80°C і температурі води 80°C для кружалець, та температурі сушіння 90°C при температурі води 80°C для дольок. Надано пропозицію використовувати сушені томати для перших та других страв у громадському харчуванні.

УДК 664.681.2

2016.3.350. ТЕРМОГРАВІМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ БІСКВІТНОГО НАПІВФАБРИКАТУ З КУКУРУДЗЯНИМ БОРОШНОМ У ПРОЦЕСІ ЗБЕРІГАННЯ / Лісовська Т., Рибак О., Вічко О., Чорна Н. // Продовольча індустрія АПК. — 2016. — № 1/2. — С. 23–28. — Бібліогр.: 14 назв.

Бісквіт, екструдоване кукурудзяне борошно, термоаналіз.

Досліджено особливості вологовиділення бісквітного напівфабрикату з використанням екструдованого кукурудзяного борошна (ЕКБ). Проведено аналіз одержаних закономірностей і визначено тенденції впливу ЕКБ на динаміку зміни якісних показників готового продукту в процесі зберігання. Стверджено, що використання ЕКБ виявляє властивості гідроколоїду і виступає вологоутримувальним агентом. Доведено вплив збільшення кількості ЕКБ на зростання зв'язаної вологи, яка виділяється із системи у діапазоні 227–308°C та сприяє покращанню технологічних характеристик бісквітного напівфабрикату під час його зберігання. Зроблено висновок: виробі з ЕКБ втрачають на 25% менше вологи порівняно з контролем. Рекомендовано використання ЕКБ у бісквітних напівфабрикатах для покращання смакових властивостей та змоги прогнозувати терміни зберігання продукції.

УДК 664.857.3

2016.3.351. ОБҐРУНТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ УМОВ ОТРИМАННЯ РОЗЧИННИХ ПОРОШКІВ ІЗ ТОПІАМБУРА / Сидорченко О.І., Захарченко Т.М., Стельмах В.С. // Цукор України. — 2016. — № 5. — С. 35–37. — Бібліогр.: 4 назви.

Топіамбур, розчинний порошок із топіамбура, моноцукри, фруктоза, мінеральні речовини, лимонна кислота.

Запропоновано технологію отримання розчинного порошку з соку топіамбура. Дослідження проведено висушуванням пюреподібних продуктів. Підтверджено доцільність використання лимонної кислоти в технологічному регламенті одержання очищеного соку топіамбура. Досліджено зміну біоорганічного комплексу соку топіамбура під впливом технологічних параметрів. Обґрунтовано доцільність та раціональність одержання розчинних порошоків як способів консервування харчової сировини з максимальним збереженням харчових властивостей і біологічної цінності. Встановлено високу специфічну комплексуютьовувальну здатність лимонної кислоти. Підтверджено високу біологічну і харчову цінність фруктози, одержаної конвективним способом. До-

ведено, що всі запропоновані технології вилучення соків із бульб топінамбура дають змогу значною мірою зберегти життєво важливі для людини макро- і мікроелементи: калій, мідь, залізо. Хід досліджень та результати представлено у діаграмах і таблицях.

УДК 664.93(072)

2016.3.352. РЕЦЕПТУРНІ КОМПОНЕНТИ ПАШТЕТНИХ КОНСЕРВІВ ПРОФІЛАКТИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ / Баль-Прилипка Л., Крижова Ю., Морозюк Р. // Продовольча індустрія АПК. — 2016. — № 1/2. — С. 33–36. — Бібліогр.: 3 назви.

Консерви, паштет, рецептура, м'ясо яловиче, печінка, мозок, фосфоліпіди, вітаміни.

Розроблено рецептури виготовлення паштетних консервів з підвищеним вмістом фосфоліпідів та вітамінів. Досліджено хімічний склад субпродуктів I категорії та м'яса яловичини. Для дослідження представлено яловичину односторонню, печінку яловичу та мозок яловичий. Досліджено хімічний та амінокислотний склад сировини і готового продукту. Доведено, що яловича печінка містить майже втричі більше фосфоліпідів, тригліцеридів, перевищує вміст фосфоліпідів у півтора рази порівняно з мозком і в 13 порівняно з м'ясом яловичини. Показано, що використання субпродуктів I категорії забезпечує готові продукти підвищеним вмістом есенціальних фосфоліпідів, макро- та мікроелементами, залізом і вітамінами групи В. Заміна частки м'яса субпродуктами дає змогу збалансовувати консерви вищепереліченими нутрієнтами і рекомендувати їх для профілактичного харчування.

630 ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — професор ГОЙЧУК А.Ф.

УДК 630*17:582.475.2(477.41/42)

2016.3.353. ПЕРСПЕКТИВНА ПОРОДА / Белеля С. // Лісовий і мисливський журнал. — 2016. — № 2. — С. 22–23.

Модрина, культивування модрини, продуктивність і стійкість лісів Полісся.

Розглянуто питання щодо важливості вдосконалення технології створення й вирощування швидкорослих насаджень модрини (М.) у відносно бідних та відносно багатих типах лісорослинних умов Західного Полісся з урахуванням її максимальної продуктивності та біологічної стійкості. Актуальність питання стосується доцільності культивування М. у регіоні, особливостей її сумісного росту з автохтонною породою — сосною звичайною, можливостей створення чистих або мішаних культур. В Україні насадження з перевагою в їх складі М. поширені на площі 9848 га, а запас стовбурової деревини в них оцінено в 2252 тис. м³. Поряд з цим, у західному регіоні насадження з перевагою породи займають 9242 га, тобто 94% модринових насаджень зосереджено на території Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської, Закарпатської, Хмельницької, Рівненської, Волинської та Чернівецької областей. Слід зазначити, що участь у деревостанах навіть невеликої кількості дерев М. (близько 50–100 шт./га) істотно підвищує продуктивність мішаного модриново-соснового насадження в 60–65-річному віці (на 13–24%). Вагомим аргументом доцільності культивування М. у насадженнях Полісся є її біологічна стійкість. Обґрунтовано доцільність уведення в лісові культури модрини європейської, тонколузкої і широколузкої, оскільки використання М. як компонента соснових насаджень забезпечить не лише їх біологічну стійкість, але й нагромадження великих запасів стовбурової деревини, покращить сортиментну структуру, сприятиме підвищенню продуктивності соснових насаджень Західного Полісся.

УДК 630*17:582.623.2:630*232

2016.3.354. КОРИГУВАННЯ ДЛЯ ВЕРБИ / Сінченко В., Фуцило Я., Гументик М. // The ukrainian Farmer. — 2015. — № 12. — С. 102–103.

Верба енергетична, вирощування енергетичної верби, схеми садіння верби.

Розроблено ефективну українську технологію вирощування енергетичної верби (ЕВ) на високопродуктивних плантаціях та перероблення сировини з неї. Особливо високу продуктивність біомаси для виробництва біопалива забезпечують нові сорти й гібриди ЕВ, які за врожайністю сухої біомаси, ефективністю акумуляції сонячної енергії та екологічністю технологій вирощування значно переважають наявні вітчизняні види. Культивування ЕВ, зважаючи на її екологічні особливості, можливе практично на всіх типах ґрунтів, але для вербових плантацій будь-якого призначення оптимальним є вологий, багатий на гумус, добре дренований супіщаний або суглинистий ґрунт (слабокислий або нейтральний). Піз-

ньоосіннє садіння із заготівлею живців безпосередньо перед висаджуванням і ранньовесняне із заготівлею садивного матеріалу наприкінці періоду зимового спокою та зберіганням його до садіння — найпридатніші для виробництва способи створення плантацій ЕВ. Для промислового вирощування ЕВ на щепу в Україні розроблено таку схему садіння: заглиблення живців — на 18–19 см, між рядками — 0,70 м, між смугами — 1,4 м, густина насадження — 15 тис. шт./га. За європейською технологією відстань між смугами становить 2,5 м, а між рядками в смугі — 0,75. Садіння живців проводиться вертикально із залишенням на поверхні 1–2 см. Під час садіння восени живці доцільно заглиблювати на 2–3 см від поверхні або присипати ґрунтом на 3–4 см, щоб запобігти їх вимерзанню, висушуванню та витисканню з ґрунту морозами. У 1-й рік догляду за вирощування ЕВ як садивного матеріалу, так і для промислового використання застосовують ґрунтовий гербіцид із д.р. пендиметалін. Далі на сильно засмічених насадженнях бур'янів площа застосовують комбіновану систему — внесення гербіцидів у ґрунт плюс обприскування сходів. Особливу увагу слід приділяти протидольним препаратам. Після зрізання вирощеної сировини з порослі формується наступна генерація плантації. Таких генерацій може бути від декількох десятків (плантації на прут) до двох-трьох, за вирощування балансової деревини, пиловника й інших середніх і грубих сортиментів.

УДК 630*17:582.931.4:632.35(477.43/44)

2016.3.355. ПАТОГЕНЕЗ ТУБЕРКУЛЁЗА ЯСЕНЯ ОБЫКНОВЕННОГО В УСЛОВИЯХ ЗАПАДНОГО ПОДОЛЬЯ УКРАИНЫ / Кульбанская И.Н. // Известия высших учебных заведений. Лесной журнал. — 2015. — № 6. — С. 75–84. — Библиогр.: 10 назв.

Ясен звичайний, туберкульоз ясеня, патогенез туберкульозу ясеня, шкодочинність туберкульозу ясеня, симптоматика туберкульозу ясеня.

Наведено результати дослідження симптоматики, поширення і шкодочинності найрозповсюдженішого і небезпечного захворювання ясеня звичайного (ЯЗ) — туберкульозу (Т.). Збудником Т. є фітопатогенна бактерія *Pseudomonas syringae* pv. *savastanoi* (Smith 1908), яка уражує не лише стовбури, гілки і пагони, але й суцвіття ЯЗ. Виділено етапи патогенезу захворювання, представлено коротку характеристику збудника. З'ясовано, що бактерії можуть інфікувати дерева, починаючи з 1–2-річного віку. При цьому замість гладенької зеленувато-сірої кірки формуються невеликі еліпсоподібні м'які пухлини внаслідок локального здуття кори і заповнення пустот сірою липкою бактеріальною масою без запаху. З часом уражені ділянки стовбура стають більш плоскими, розтріскуються, камбій і луб у середній частині відмирають і руйнуються. У центрі туберкульозних утворень формується тріщина, яка пізніше заростає. З року в рік з'являються нові туберкульозні

ураження, які розповсюджуються по довжині і периметру стовбура (гілки). Як наслідок, формуються специфічні багаторічні ураження, що зовні нагадують паршу. Зазначено, що високою сприйнятливістю до збудника *T.* вирізняється молодий порослевий ЯЗ, особливо поросль від пня, де не рідко буває уражено до 80...100% рослин. Зауважується, що на генеративних органах ЯЗ виявлено представників шкодо-чинної фауни (наведено їх перелік). Зроблено висновок, що туберкульоз ясена звичайного знижує не тільки технічну якість деревини, але й значно порушує фізіолого-біохімічні процеси, що врешті-решт призводить до негативних екологічних (руйнування цілісності біогенезу лісового насадження) і економічних (фаутність деревини) наслідків.

УДК 630*18:630*907.12/.13(477)

2016.3.356. МАЙБУТНЄ ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМ / Криницький Г., Чернявський М. // Лісовий і мисливський журнал. — 2016. — № 2. — С. 14–17.

Екосистеми лісові, лісогосподарювання раціональне, ресурси лісові.

Обґрунтовано концептуальні засади запровадження в Україні наближеного до природи лісівництва. Перехід на вибірково, наближено до природи систему лісогосподарювання, вирощування різновікових мішаних деревостанів з багаторівною вертикально і горизонтально зімкнутою структурою на основі природного насінного поновлення є важливою лісівничою проблемою України. Особливо актуальною вона є зараз, коли зміни клімату та антропогенний негативний вплив все частіше досягають критичних значень. Зазначено, що наближене до природи лісівництво — це така система організації і ведення лісового господарства, яка забезпечує безперервне відтворення і формування лісостанів, максимально подібних до природних за структурою і генезисом та зумовлює на лісових ділянках постійну наявність деревостану на різних стадіях розвитку і на різних рівнях вертикальних і горизонтальних зв'язків. Зауважується, що етап переформування деревостанів потребує значних зусиль, затрат і часу та його виконання в українських реаліях стикається з низкою труднощів і проблем (наведено їх перелік). Для успішного запровадження в Україні наближеного до природи лісівництва необхідно надати пріоритет дослідженням з опрацювання механізмів і принципів його розвитку в Україні; переглянути і внести зміни в чинні нормативні документи, опрацювати й ухвалити нові нормативно-правові акти, внести зміни до нормативних актів, які регулюють проведення лісовпорядкування та забезпечити відповідну фахову підготовку лісовпорядників. Державному агентству лісових ресурсів України необхідно здійснити поступовий перехід від переважаючих суцільно-лісосічних способів рубки до раціонального застосування поступових і вибіркового рубок, а також рубок переформування; облаштування оптимальної мережі лісових доріг та застосування природозберігаючих технологій лісочористування тощо.

УДК 630*187:630*611:630.624(477.54)

2016.3.357. ЗАКОНОМІРНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТИПІВ ЛІСУ ЛІСОСТЕПУ ХАРКІВЩИНИ: монографія / Назаренко В.В., Пастернак В.П. — Х., 2016. — 190 с. Шифр 547347.

Типи лісів, лісотипологічне районування, екологія деревостанів, продуктивність лісових насаджень, модальні деревостани.

Висвітлено особливості типологічного різноманіття Придонецького сектора Слобожанського лісотипологічного району. Проаналізовано розподіл вкритих лісовою рослинністю ділянок за породами, які переважають у розрізі типів лісу (ТЛ), побудовано фігуру макрокомплексу ТЛ досліджуваного регіону. Виявлено особливості росту лісових насаджень основних лісоутворювальних порід Лісостепу Харківщини. Уточнено територіальний розподіл меж Придонецького сектора Слобожанського лісотипологічного району за змінами кліматичних показників і водозбірно-ландшафтними принципами та діагностичні ознаки основних типів лісу. Обґрунтовано пропозиції щодо нормативів лісочористування в дубових та соснових лісах Лісостепу Харківщини. Розроблено таблиці динаміки таксаційних показників модальних порослевих дубових деревостанів, уточнено координати меж лісотипологічних районів, список типів лісу та фігуру їхнього макрокомплексу

для Придонецького сектора та рекомендовано використовувати їх у процесі лісовпорядкування та під час проведення господарських заходів у лісах Лісостепу Харківщини.

УДК 630*232:630*17:582.623.2:620.952

2016.3.358. ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ВЕРБИ / Фучило Я.Д., Сінченко В.М., Гументик М.Я. // Біоенергетика. — 2016. — № 1. — С. 11–13. — Бібліогр.: 8 назв.

Верба енергетична, вирощування енергетичної верби, сорти енергетичної верби.

Висвітлено питання щодо особливостей вирощування двох сортів енергетичної верби (верба прутоподібна Тернопільська та верба тритичинкова Панфільська) за різних способів створення їх плантацій та догляду за ними в умовах Центрального Лісостепу України. Зазначено, що біомаса енергетичної верби (ЕВ) є недорогим й легкодоступним місцевим паливом, на відміну від багатьох інших відновлювальних джерел енергії, тому актуальною проблемою є розробка ефективних технологічних схем плантаційного вирощування енергетичної вербової сировини, адаптованих до різноманітних ґрунтово-кліматичних умов України, зокрема — центрального регіону (Київська обл.). Оптимальним садивним матеріалом для створення плантацій ЕВ є однорічні здерев'янілі живці завдовжки 20–30 см й діаметром у верхньому зрізі 5–17 мм з подальшим їх висаджуванням у ґрунт вертикально і на всю довжину. Осіннє висаджування (треті декади вересня і жовтня) забезпечує вищу укоріненість живців ЕВ, порівняно з весняним садінням (1-ша і 3-тя декади квітня) у середньому на 6,5%. З'ясовано, що з двох досліджуваних видів ЕВ вищою продуктивністю відзначалася верба прутоподібна (54 т/га свіжозрізаної маси). У верби тритичинкової цей показник становив 27,7 т/га. Після зрізування дворічних кущів верби тритичинкової, за один вегетаційний період одержано 14,7 т/га однорічної деревної маси, тобто половину продуктивності її трирічної плантації, що вказує на доцільність при вирощуванні енергетичних плантацій ЕВ в умовах Центрального Лісостепу України, орієнтуватися на дворічний цикл вирощування, а прутоподібної — на трирічний.

УДК 630*27:504.05/.06

2016.3.359. НАУКОВИЙ ВІСНИК НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ: зб. наук. пр. / редкол.: Ніколаєнко С.М. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: НУБІП України. — 2015. — Вип. 216, ч. 1. — 210 с. Шифр 546522.

Лісівництво, природокористування раціональне, декоративне лісівництво, лісова політика, лісорозведення.

Висвітлено питання щодо пріоритетних напрямків лісової політики, сучасного стану лісів різних регіонів України, розвитку природозаповідної справи, а також стосовно методології та філософії лісівництва. Аналізується вікова динаміка кількості природного поновлення дуба звичайного під наметом пристигаючих насаджень та вплив ґрунтових умов на формування його надземної та підземної частин та пожежостійкості лісів України. Досліджувалися причини ослаблення деревного садивного матеріалу та шляхи його оздоровлення й реабілітації, а також особливості росту дуба звичайного в протиерозійних насадженнях яружно-балкових систем. Висвітлено деякі ландшафтно-архітектурні аспекти й особливості озеленення територій.

УДК 630*27:631.529/.53(477.7)

2016.3.360. РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОПТИМАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ДЕРЕВНИХ ІНТРОДУЦЕНТІВ ТА ЇХ КУЛЬТИВАРІВ ДЛЯ САДІВ І ПАРКІВ ПІВДЕННО-СТЕПОВОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ. — Асканія-Нова, 2015. — 92 с. Шифр 547017.

Декоративне садівництво, паркове господарство, дендропарк "Асканія-Нова", екзоти малопоширені, культивари високодекоративні.

Наведено короткий виклад основних положень щодо ведення паркового господарства в аридних умовах Південного Степу України на основі узагальнення 30-річного досвіду робіт зі збереження, відновлення та збагачення зелених насаджень. Висвітлено питання біології, екології, росту й розвитку двох десятків видів деревних малопоширених екзотів

і деяких високодекоративних культиварів, інтродукованих за останнє десятиліття в дендропарку, "Асканія-Нова", які характеризуються високою декоративністю, підвищеною екологічною посухо- та морозостійкістю, значною швидкістю росту, сталим розвитком, довговічністю тощо. Досліджено екологічну стійкість нових рослин, а також оцінено декоративність та розглянуто перспективи використання їх у зеленому будівництві південно-степового регіону України в умовах штучного зрошення.

УДК 630*36:621.891:620.179

2016.3.361. АНАЛІЗ МЕТОДІВ ДІАГНОСТИЧНОГО ІЗНАШУВАННЯ ТРИБОСПОЛУЧЕНЬ МАШИН ЛЕСНОГО КОМПЛЕКСА / Литовка С.В., Косолапов В.Б. // Технічний сервіс агропромислового, лісового та транспортного комплексів. — 2016. — № 4. — С. 144–156. — Бібліогр.: 44 назв.

Діагностика машин лісового комплексу, зношування, трибосполучення, надійність машин, емісія акустична.

Здійснено аналіз методів і параметрів діагностування зношування трибосполучень (ТС) машин і механізмів лісового комплексу. Методи діагностування ТС машин і механізмів класифікуються двома групами: суб'єктивні та об'єктивні. Суб'єктивні методи дають змогу оцінити технічний стан складових частин трибосистеми за ступенем нагрівання механізмів; характером шумів і стуків; місцями підтікання мастильних матеріалів тощо. Об'єктивні методи діагностування ґрунтуються на використанні вимірвальних приладів, що дають змогу кількісно вимірювати параметри технічного стану ТС. На сьогодні відома ціла низка об'єктивних методів діагностування технічного стану ТС машин і їх збірних одиниць, таких як вимірювання коефіцієнта тертя, зношування, температури, деформації і зусиль; феррографія; спектроскопія і т.п. Крім того, існує багато методів діагностування ТС шляхом визначення кількісного й елементного складу продуктів зношування й параметрів стану мастильного матеріалу. Результати дослідження методів діагностування зношування ТС засвідчили, що найперспективнішими для здійснення діагностування є пристрої, в основі яких задіяно аналіз сигналів акустичної емісії в трибосполученні і проб мастильних матеріалів за допомогою акустичних явищ.

УДК 630*414

2016.3.362. ВАЖЛИВИЙ ШКІДНИК / Мешкова В. // Лісовий і мисливський журнал. — 2015. — № 5. — С. 23–25.

Захист лісу, великий сосновий довгоносик, шкодочинність великого соснового довгоносика.

Висвітлено питання щодо шкодочинності великого соснового довгоносика (*Hylobius abietis*) (ВСД) — небезпечного шкідника природного поновлення й культур хвойних порід у більшості країн Європи та Азійської Росії. Зазначено, що личинки ВСД розвиваються в пнях та лісосічних залишках і не завдають шкоди. Жучки живляться на сіянцях і саджанцях хвойних порід, а також переносять збудників їхніх хвороб. Пошкодження культур ВСД спричиняє зменшення приросту, ослаблення (іноді відпад) рослин, деформацію стовбурів і зниження якості деревини. У багатьох країнах утримуються від заліснення зрубів у перші 2–3 роки після їх утворення — саме за такої період пні і лісосічні залишки стають непридатними для розмноження ВСД. Альтернативою є неодноразове застосування інсектицидів, що є небезпечним для лісових екосистем. Упродовж життя жуки відкладають яйця, а потім здійснюють так зване відновне живлення такими самими тканинами й органами хвойних порід. Саме під час додаткового й відновного живлення жуки ВСД завдають найбільшої шкоди лісу. Особливо потерпають від ВСД культури в 1-й і 2-й роки після їх створення на свіжих зрубках. Природними ворогами ВСД є птахи: грак, ворона, сорока, сойка, шпак і дятел, а також хижі комахи: туруни, ктирі та їздиці. За даними досліджень, проведених у Польщі, корування пеняків сосни не впливало на їх заселення ВСД. У цій країні для обліку і контролю ВСД застосовують феромонні пастки. Не рекомендують вчені заліснювати зруби у перші 2–3 роки після їх утворення, проте в Україні заліснення здійснюють відразу. Для захисту лісу від ушкодження жуками ВСД у країнах Європи застосовують інсектициди різних груп — фосфорорганічні препарати, піретроїди, неонікотиніди, препарати на основі карбосульфону. Це ефективно, але небезпечно для лісових

екосистем. Ефективним заходом, за даними УкрНДІ ЛГА, є обприскування інсектицидом відрізків гілок у ловильних ямах, викопаних по краях ділянки лісових культур, здійснюване на початку травня. Слід зазначити, що в усіх варіантах застосування інсектицидів у 2 прийоми — під час садіння культур і наступного року шляхом їх обприскування — виявилось ефективнішим, ніж внесення препаратів лише під час садіння культур.

УДК 630*435:504.054*064.3:539.16

2016.3.363. МІНІМІЗАЦІЯ РАДІАЦІЙНИХ НАСЛІДКІВ ЛІСОВИХ ПОЖЕЖ ПІСЛЯ ЧОРНОБІЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ НА ОСНОВІ ЕКОЛОГО-ІНФОРМАЦІЙНОГО МОНІТОРИНГУ: монографія / Бондар О.І., Азаров С.І., Ващенко В.М., Паламарчук В.І., Сидоренко В.Л. — Херсон, 2016. — 298 с. — Бібліогр.: 176 назв. Шифр 547346.

Лісові пожежі, радіаційні наслідки лісових пожеж, моніторинг еколого-інформаційний.

Наведено результати дослідження забруднення радіонуклідами навколишнього середовища після аварії на Чорнобильській АЕС. На основі моделювання викиду радіоактивних продуктів на ранній стадії аварії здійснено аналіз пожежонебезпечних ситуацій у лісах. Проведено моделювання виникнення розвитку і поширення лісових пожеж (ЛП), розраховано дозові навантаження для населення пожежонебезпечних територій. Слід зазначити, що ЛП на територіях, забруднених радіонуклідами, відносяться до особливо радіаційно небезпечних для населення і довкілля явищ, тому пошук оперативних методів і засобів виявлення і картування ЛП у складних метеоумовах за наявності маскувальної дії диму є особливо актуальним. Наведено концептуальні засади створення геоінформаційної системи моніторингу і прогнозування радіаційного стану в лісових масивах під час лісових пожеж, а також впровадження системи контролю за лісопожежною ситуацією в зоні відчуження.

УДК 630*453.543:595.768.24:630*17:582.47

2016.3.364. МЕТОДИКА РАСЧЁТА ОБОРУДОВАНИЯ ДЛЯ ОТРАХИВАНИЯ ГУСЕНИЦ И ШИШЕК С ХВОЙНЫХ ДЕРЕВЬЕВ / Орловский С.Н., Астапенко С.А., [Комиссаров С.В.] // Известия высших учебных заведений. Лесной журнал. — 2016. — № 2. — С. 69–80. — Бібліогр.: 6 назв.

Шкідники хвоє- і листогризучі, хвойні деревостани, обладнання для струшування гусені і шишок.

Проведено дослідження прискорення руху крони, що забезпечує відрив гусені і шишок від гілок. Розроблено струшувач — пристрій для передавання дереву ударного імпульсу на висоті близько 3 метрів. Наведено особливості його будови і принцип дії. Виришено завдання визначення поперечних зміщень і прискорень стовбура дерева під впливом поштовху (імпульсу), що передається на стовбур дерева віддачу циліндра за вильоту з нього поршня під дією вибуху порохового заряду. Проаналізовано способи обліку гусені при детальному нагляді та оббиванні кедрів за струшування гусені і шишок. Програма досліджень передбачала аналіз впливу конструктивних особливостей струшувача, висоти точки прикладання сили до стовбура дерева, маси поршня, величини порохового заряду і характеристик модельного дерева. Експериментально визначено зусилля затримування гусені сибірського шовкопряда на гілці дерева залежно від її віку в спокійному і потривоженому станах. Зроблено висновки про застосування пристрою для струшування гусені і шишок кедрів, з сосни, модрина європейської і японської. На основі одержаних результатів можна обґрунтувати конструктивні параметри струшувача й оцінити ефективність його застосування.

УДК 630*547:630*17:582.475.4

2016.3.365. ВПЛИВ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗАХОДІВ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА БУДОВУ СОСНОВИХ ДЕРЕВОСТАНІВ / Гриб В.М. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 93. — С. 215–220. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 546571.

Сосна, продуктивність соснових лісів, деревостани сосни природні і штучні, зруби, густота лісових деревостанів.

Проведено дослідження будови стиглих соснових насаджень різної густоти, створених на зрубках за часткового обробітку ґрунту, а також природних деревостанів Київського

і Чернігівського Полісся. Вивчався вплив густоти і складу на ріст штучних і природних соснових насаджень та очищення дерев від гілок та сучків. Наведено результати дослідження залежності щільності деревини від густоти насаджень та умов місцезростання. Охарактеризовано диференціацію об'єму стовбура на зону безсучкової деревини та зону зі зрощеними й незрощеними сучками, зважаючи на загальну кількість стовбурів у чистих і змішаних насадженнях. Виявлено, що в деревостанах, створених сім'єю насінням, і в природних насадженнях простежується велика різниця стовбурів за діаметром. Вона значно більша, ніж у культурах, створених садінням сіянців. У насадженнях, створених сім'єю та штучних деревостанах, більша кількість дерев знаходиться в тонких ступенях товщини, що позначається на товарності деревостанів. У деревостанах і кількості стовбурів 570–580 шт.га⁻¹ спостерігається інтенсивніше очищення від сучків. При цьому кількість дерев супутніх порід становить 10–15% від загального числа стовбурів. З'ясовано, що в чистих насадженнях щільність деревини вища, ніж у змішаних. Зниження фізико-механічних властивостей у змішаних деревостанах зумовлено великим приростом за діаметром, а відповідно і меншою кількістю деревини. Зі збільшенням густоти підвищується щільність деревини та межа міцності при стисканні вздовж волокон.

УДК 630*903:504.062:630*62"737"(470.41)

2016.3.366. ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЛІСІВНИЦТВА КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ ЗБАЛАНСОВАНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ / Дребот О.І. // Збалансоване природокористування. — 2016. — № 1. — С. 62–67. — Бібліогр.: 11 назв.

Лісівництво, політика лісова, землевпорядкування, природокористування збалансоване, економіка лісівництва.

Наведено короткий огляд становлення та розвитку лісівництва (Л.) по Київській області з часів його започаткування та за сучасним його станом у межах суб'єктів-землекористувачів державного лісівництва, останнє — з урахуванням Регіональної програми розвитку лісового господарства Київщини на період до 2015 року. Природно-кліматичні й економічні умови регіону є досить сприятливими для здійснення агроекологічного Л. з урахуванням достатньо повного науково-технічного забезпечення та багатовікового практичного досвіду його здійснення, починаючи з 18-го століття. Подальший розвиток Л. в області на найближчі 5–10 років доцільно здійснювати з урахуванням його ідеології, спираючись на сучасне розуміння як об'єкта праці "Землі лісогосподарського призначення" та у їх складі "Землі лісові" (у свідомості громадськості — ліси, а за екологічним змістом — лісові екосистеми) аналогічно країнам ЄС. Головна продукція лісівництва — деревина для виробництва лісових матеріалів — має стати основним джерелом надходжень разом з використанням супутніх лісівництву і другорядних лісових матеріалів, наданням послуг, зокрема з мисливства тощо. Відповідні надходження мають створювати основу для формування самоопукного і прибуткового господарювання ДП лісгоспів та інших суб'єктів господарювання з державного лісівництва. Слід зазначити, що розширення повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування потребує здійснення заходів з удосконалення прозорості фінансових надходжень господарської діяльності суб'єктів господарювання з лісівництва виключно в межах адміністративно-територіального поділу Київської області.

УДК 630*97(100+4+477)

2016.3.367. СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ / Полякова Л. // Лісовий і мисливський журнал. — 2015. — № 6. — С. 12–14.

Ліси у світовому та європейському контексті, ринок лісоматеріалів, лісові екосистемні послуги.

Висвітлено питання щодо значення лісів у світовому і європейському контексті. Зазначено, що в 2015 р. у м. Енгельберг (Швейцарія) відбулася Конфедерація в рамках Спільної сесії Комітету з лісу та лісової галузі ЄЕК ООН (Комітет) та Європейської лісової комісії ФАО (Комісія). Одночасно з проведеним спільним засіданням Комітету та Комісії проведено заходи 4-го Європейського тижня лісу — 16 семінарів лісівничого профілю. Участь у роботі сесії взяли представники лісових адміністрацій 39 країн. Було окреслено пріоритетні

напрями розвитку лісового господарства (ЛГ), а саме: захист, відновлення та сприяння сталому використанню наземних екосистем, збалансоване лісоуправління, боротьба з опустелюванням, припинення й повернення назад процесу деградації земель і припинення втрати біорізноманіття. Проаналізовано основні результати глобальної оцінки лісових ресурсів. Установлено, що нині вдвічі зменшилася світова тенденція втрат лісового покриву, а країни бореальної зони збільшують площу лісів, на відміну від країн тропіків. Представлено результати щорічного огляду ринку лісоматеріалів. У 2015 р. було зафіксовано зниження попиту на лісопродукцію. Представники США і Швейцарії поділилися досвідом своїх країн щодо розвитку ринку лісових екосистемних послуг. Презентація України стосувалася досягнень ЛГ з посилення здатності лісових екосистем у запобіганні змінам клімату та проблемам, що виникають з питань адаптації лісів до цих змін. Учасниками засідань розглянуто Інтегровану програму роботи на період до 2017 р. Окремо було розглянуто виконання пілотного проекту "Семафор" щодо оцінки збалансованого лісоуправління. Слід зазначити, що представника Держліс-агентства України було обрано до складу Виконавчого комітету Європейської лісової Комісії ФАО, а це свідчить про вагомий внесок лісівників України в зміцнення міжнародної співпраці. Висвітлено досвід Швейцарії з питань управління ризиками.

УДК 630*97(470+474.3)

2016.3.368. ЛАТВІЯ — ЗВИЧАЙНО НЕ УКРАЇНА, АЛЕ ДЕЩО ЗАПОЗИЧИТИ МОЖНА... / Іванів Л. // Лісовий і мисливський журнал. — 2016. — № 1. — С. 14–18.

Лісове господарство Латвії, реформування лісового сектору Латвії, політика лісова Латвії.

Висвітлено досвід ведення лісового господарства в країнах Балтії, зокрема, на прикладі реформування його в Латвії. Зазначено, що загалом реформування лісової галузі в цій країні проходило у кілька етапів, не без певних конфліктів інтересів, але мінімізованих. Вивчався досвід закордонних колег, і вже через 2 роки було реорганізовано всі 35 наявних на той час ліспромгоспів. За функціональним призначенням їх поділили на лісгоспи та промгоспи. В останніх залишили вирубку. Було вирішено, що деревина з 70% закріпленої території відпускатиметься за ціною, встановленою договорами, укладеними між представником держави та 35 директорами. Ціна ж деревини з решти 30% лісових територій формувалася на відкритих аукціонах. У 1996 р. було розроблено та презентовано Державну програму "Лісова політика Латвії", яку затвердили в уряді. Для її реалізації потрібно було оптимізувати лісовий сектор країни. Було розроблено по черговість кроків упровадження нововведень, а головне — строго розподілено функції між суб'єктами відносин у лісовій сфері: регулювання, контроль-підтримка та функції власності. Вирішено, що 1,6 млн гектарів латвійських державних лісів мають не тільки себе забезпечувати можливістю й надалі функціонувати, але й робити внесок у державну скарбницю. Функцію регулювання в Латвії покладено на Міністерство землеробства (у сусідній Естонії — на Міністерство екології). У лісовій галузі було розділено функцію власності і контролю. Виконання функції власності покладено на новостворену компанію LVM. Зосереджено увагу на питанні структури Державної лісової служби (ДЛС). Перш за все ДЛС — це орган державного управління при Міністерстві землеробства Латвії, який відповідає за реалізацію лісової політики, веде нагляд за дотриманням положень нормативних актів і виконує програми підтримки, спрямовані на забезпечення сталого ведення лісового господарства. Процес підготовки до реформування відбувався за підтримки Міжнародної організації ФАО. Найоптимальнішим для Латвії варіантом при утворенні управляючої компанії LVM було створення Акціонерного товариства. Національні парки та резервати залишилися поза зоною відповідальності АТ "LVM" (площа цих лісів становить 20% від усіх лісових угідь). Завдяки запровадженню реформ у лісовій галузі Латвія нині входить у десятку передових країн ЄС за рівнем ведення лісового господарства.

УДК 630*97(477+438)

2016.3.369. "ДЕРЖАВНІ ЛІСИ" ПОЛЬЩІ / Карабчук Д., Качало О. // Лісовий і мисливський журнал. — 2016. — № 3. — С. 6–11.

Лісове господарство Польщі і України, вирощування садивного матеріалу, охорона природи в лісах.

Висвітлено досвід реформування лісової галузі Польщі, який є одним з найкращих у Європі. Безпосереднє знайомство українських лісівників з методами ведення лісового господарства на сталих засадах і з урахуванням вимог наближеного до природи господарювання є дуже важливим для нашої країни, оскільки історія лісоуправління, обсяги лісових ресурсів та особливості лісорослинних умов Польщі є дуже схожими з лісистими регіонами України. Наведено польську модель лісового господарства. Зазначено, що сучасну модель господарювання Польща почала формувати з кінця 80-х — початку 90-х років ХХ ст., поступово все більше повертаючись до приватної форми виконання господарських та лісогосподарських робіт. Законодавчою підставою реформування став прийнятий у 1991 р. Закон про ліси, який окреслив статус державного розпорядника лісів як "Польська урядова організація, що управляє державними лісами Польщі від

імені Державного казначейства Польщі". Основним елементом закону є те, що організація не має статусу юридичної особи (не платить ренту), але є фінансово незалежною і самодостатньою (не знаходиться на утриманні держбюджету) для того, щоб зберігати, раціонально використовувати й примножувати лісові багатства в інтересах народу країни. Основним заробітком, завдяки якому фінансується охорона лісів та інші лісогосподарські заходи, є продаж деревини (38 млн м³ деревини на суму майже 2 млрд євро). Інші доходи використовуються для комплексної розбудови господарств. Стрижнем сучасної моделі є впроваджена в 2004 р. конкурентна процедура закупівлі всіх матеріалів і послуг для контрагентів, які укладаються на народні/державні кошти. Наведено організаційну структуру лісового сектору Польщі. Здійснено порівняльну оцінку адміністративних систем ведення лісового господарства Польщі й України. Висвітлено досвід Польщі щодо вирощування садивного матеріалу, а також заходи з охорони природи в лісах.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І АБРЕВІАТУР

автореф.	автореферат	зб.	збірник	перероб.	переробка (ний)
аграр.	аграрний	зем-во	землеробство	підгот.	підготував
акад.	академія	зерн.	зерновий	посіб.	посібник
АПК	агропромисловий	ін.	інший	пр.	праці
	комплекс	ін-т	інститут	пром-сть	промисловість
бібліогр.	бібліографія	інформ.	інформаційний	р. (рр.)	рік (и) (при цифрах)
бух.	бухгалтерський	К.	Київ	ред.	редактор
бюл.	бюлетень	канд.	кандидат	редкол.	редакційна колегія
вет.	ветеринарний	конф.	конференція		(редколегія)
вид-во	видавництво	КСП	колективне с.-г.	РЖ	реферативний журнал
вип.	випуск		підприємство	РНК	рибонуклеїнова
вир-во	виробництво	Л.	Львів		кислота
відп.	відповідальний	м	метр	с	секунда (при цифрах)
вісн.	вісник	машино-	машино-	с.	сторінка
вод.	водний	буд.	будування	с.-г.	сільськогосподарський
ВРХ	велика рогата худоба	метод.	методичний	сер.	серія
г	грам (при цифрах)	міжвід.	міжвідомчий	сіл.	сільський
генет.	генетичний	міжнар.	міжнародний	ст.	стаття
год	година (при цифрах)	міс.	місяць	т. (тт.)	том (и) (при цифрах)
госп-во	господарство	млн	мільйон (при цифрах)	тез.	тези (си)
грн	гривня	млрд	мільярд	темат.	тематичний
Д.	Дніпропетровськ	н.-д.	науково-дослідний	техн.	технічний
ДАУ	Державний аграрний	НАН	Національна	тис.	тисяча (при цифрах)
	університет		академія наук	у (в) т. ч.	у (в) тому числі
держ.	державний	НУБіП	Національний	НААН	Національна
дис.	дисертація		університет		академія
ДНК	дезоксирибонуклеїнова кислота		біорізноманіття		аграрних наук
довід.	довідник		і природо-	УДК	універсальна
доп.	доповідь		користування		десятькова
дослід.	дослідний	наук.	науковий		класифікація
д-р	доктор	нац.	національний	уклад.	укладач (і)
ДСДС	Державна	НДІ	Науково-дослідний	укр.	український
	с.-г. дослідна		інститут	ун-т	університет
	станція	НТБ	науково-технічний	упоряд.	упорядник
екон.	економічний		бюлетень	Х.	Харків
журн.	журнал	О.	Одеса	хв	хвилина (при цифрах)
		обл.	область	ч.	частина (при цифрах)

АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК

А

Авраменко С. 141, 162
Адамчук В.В. 40
Азаров С.І. 363
Аксёнова Ю.В. 63
Алабушев А.В. 171
Александрова Т.С. 283
Андрейченко О.Г. 78
Андреев А. 45
Андріячук В.О. 328
Анікеєв О.І. 47
Антимирова О.А. 301
Антипова Л.К. 178
Антонець О.Г. 264
Апостол М.В. 9
Артохин К.С. 135
Арцик Р.С. 80
Астапенко С.А. 364
Афанасьев Г.Д. 290

Б

Бабасва Г.І. 207
Бабаянц О.В. 200
Бабин І.А. 44
Бабинін В.І. 55
Бабкіна М.М. 335
Бавол А.В. 150
Бадарханов М.Б. 276
Базиволяк С.М. 149
Балаєв А.Д. 61
Балицкий Я. 77
Баль-Прилипко Л. 345, 348, 349, 352
Балюк С.А. 56, 84
Бандуренко Г.М. 218
Баранова Ю.М. 301
Барановський Д.І. 2, 324
Барило Є.О. 317
Басюл О.В. 145
Бащенко М.І. 237, 310
Беженар І.М. 17
Безпалько В.В. 117
Белеля С. 353
Белоліпський В.О. 114
Бельченко В.М. 128
Белявський Ю.А. 53, 66
Березовський С.В. 168
Берестова Л.Є. 252
Беспалова Л.А. 169
Бех В.В. 313
Белашапка Т.В. 320
Бирюкова О.А. 58
Білоусова С.В. 23
Білявська Л.Г. 187
Білявський Ю.В. 187
Біляєва І.М. 89
Бінчев І.І. 211
Бобик С. 105
Боброва О.М. 236
Бова Т.О. 331
Бовсуновський Є.О. 113
Боднар П. 213
Болотін В.І. 324, 334
Бондар О.І. 363
Бондар С. 259
Борис А.М. 40

Борис М.М. 40
Борівський А.Ф. 217
Бородай І.С. 10
Бородіна О.М. 23
Борщ О.В. 254
Борщ О.О. 254
Ботвіна Н.О. 13
Боярчук С.В. 237
Бреславець В.О. 327
Бровенко Т. 343
Бронникова Л.І. 143
Брюзгіна Н.Д. 83
Булгаков В.М. 38, 40, 43
Бурлака Н. 120
Бусол В.О. 330
Буткалюк Т.О. 191
Бучко К.Д. 190

В

Вакуленко І.С. 237
Василевський М.В. 252
Василенко М.О. 35
Василів В. 347
Васильєв С.В. 157
Васильковська К.В. 37
Ващенко В.М. 363
Вдовиченко А.В. 121
Вергелес П.М. 191
Вергунов В.А. 7, 9
Вировець В.Г. 4, 5
Витриховський П.І. 119
Вишневський Ф.А. 53
Вишневський Л.В. 246
Вітвіцький В.В. 17
Вічко О. 350
Віщур О.І. 315
Владыкина Н.И. 52
Власенко І.В. 29
Власенко Ів. 30
Власенко Ір. 30
Власенко С.А. 338
Влашук А.М. 167, 201
Вовк Д.В. 2
Вовк С.О. 261
Вогудковський В. 203
Воецкая Е.Е. 342
Вожегова Р.А. 76, 87, 89, 95, 124
Войтенко В.І. 207
Войтенко С. 274
Войтюк Д.Г. 41
Вокальчук Б. 198
Волкова Н.Е. 147
Воропаев В.Н. 81
Воротинцева Л.І. 50

Г

Гагін А.О. 181
Гадальзянова Г.М. 156
Газієв Б.М. 237
Галушко В.П. 12
Гамко Л.Н. 276
Гамма Т.М. 26
Гераніна Л.А. 269
Герасимов С.А. 170
Герілович А.П. 2, 324, 334

Гетман Н.Я. 175
Гильмуллина Л.Ф. 156
Гірник В.В. 119
Гладирь О.О. 260
Гладких Є.Ю. 55, 80
Глухий О. 1
Глушак І.І. 241
Глущенко Л.А. 8
Голобородько С.П. 174
Головач І.В. 43
Голозубов О.М. 58
Голота Є.В. 80
Гончаренко Л.М. 256
Гончаров О. 130
Горбатенко В.П. 329
Горбатенко С.К. 329
Горбатюк О.І. 328
Горлова А.Д. 263
Горніч М. 302
Горобей В.П. 38
Горшкова Л.М. 4
Господаренко Г.М. 65
Гребень Л.Г. 252
Гриб В.М. 365
Грибан В.Г. 289
Грициняк І.І. 319
Грицун А.В. 44
Грицун О.А. 44
Гудзь Н.В. 326
Гудима В.В. 148
Гузєєв Ю.В. 260
Гументик М.Я. 354, 358
Гунько Л.А. 115
Гутянский Р.А. 117
Гутянський Р. 162

Д

Давиденко І.С. 39
Данилова Н.В. 275
Данченко В.Г. 72
Дейнека М. 257
Демидась Г.І. 176
Деміна Т.М. 298
Демцюра Ю.В. 176
Дениско І.Л. 234
Денисова В.Д. 263
Дерев'яно Л. 345
Дерев'яно С.В. 331
Дерев'яно Н.В. 230
Дерень О.В. 314
Десятник Л.М. 73, 75
Десятникова О.В. 307
Дехтяр О.О. 83
Джус П.П. 246
Дидів А.І. 223
Димитриев А.О. 305
Дідора В.Г. 106
Дідух М.І. 118
Дієсперов В.С. 27
Дмитрієва О.В. 312
Добоній І. 213
Добрянська М.Л. 246
Дога В.С. 23
Долгая М.М. 237
Донцова А.А. 171
Доронін В.А. 197
Доценко О. 98

Драганчук М. 109
Дребот О.І. 366
Дробышева Л.В. 180
Дубровін В. 127
Дубровна О.В. 150
Дубчак О.В. 193
Дудка М. 108
Дудченко В.В. 88
Дудченко К.В. 88
Дудченко Т.В. 132
Дыдив А. 221, 222
Дыдив И. 221, 222
Дыдив О. 221, 222
Дьомшина О.О. 289
Дяденко О. 210
Дятлова В.А. 81

Е

Егорова К.И. 292
Епимахова Б.Э. 283
Еськов Е.К. 300, 304
Еськова М.Д. 300, 304

Є

Євтушенко Т.В. 61
Єлецька Л.М. 237
Єлецька Т.О. 252
Єфіменко Т.М. 303
Єщенко В.О. 74

Ж

Жвакина А.Р. 296
Жеплінська М. 348, 349
Животовская Е.Г. 68
Жигунов Д.О. 341
Жила М.І. 287
Жминько П.Г. 337
Жовнір О.М. 328
Жуйков Г.Є. 23
Жук В. 202
Жукова О. 136
Жукорський О.М. 237
Журавлєв А. 90

З

Забалуєв С.В. 102
Забуга А. 85
Зажарська Н.М. 268
Залоїло І.А. 319
Залоїло О.В. 319
Замулина І.В. 58
Занько М. 42
Захарченко Т.М. 351
Захарчук О.В. 160
Зданевич П.П. 329
Зельдін В.Ф. 273
Зиновьева М.Л. 337
Зінов'єва Н.А. 260
Зленко О.Б. 334
Золотарьов А.П. 237
Зон А. 293
Зон Г. 332
Зора В. 284
Зоря К.О. 329
Зятчина Г.П. 180

И

Игнатова П.К. 135
Ильясов Р.А. 308

І

Ібатуллін І.І. 237
Іванів Л. 368
Іваніна В.В. 192
Івановська Л. 332
Іващенко І. 131
Ікальчик М.І. 34
Іонов І.А. 237
Іщенко В.А. 78

К

Калашник М.В. 336
Калащук Г.П. 265
Каленська С.М. 125
Калінін О.Є. 35
Калініченко О.В. 19
Калюжний О.Д. 48
Кандиба В.М. 237
Каплуненко В. 257
Капустина Л. 220
Карабчук Д. 369
Карпюк Н.А. 249
Карунский О.И. 342
Карягин Д.В. 283
Касьянов А.И. 299
Кацюбан Д.А. 73
Качай Г.В. 314
Качало О. 369
Качанов В.В. 47, 48
Кашин Д.В. 32
Кашова М. 213
Квартникова Е.Г. 295
Кекина Е.Г. 304
Кемпбелл Дж. 243
Кернасюк Ю. 155
Кильдюшкин М.В. 68
Кипоренко В.В. 121
Кирик М. 129
Кириченко Г.І. 4, 5
Кириченко Н.В. 14
Кирюшин В.И. 82
Китаєв О. 202, 205
Кишенько І. 344
Кірієнко М.М. 47
Кірілеско О. 110
Клестова З.С. 333
Клименко А.И. 280
Клименко В. 30
Клюваденко А.А. 231
Кляуз М.А. 167
Кляченко О.Л. 209
Книш В. 224
Кобець О.М. 39
Кобиліна Н.О. 227
Коваленко В.П. 182
Коваленко Н.П. 3
Ковальчук О.І. 172
Ковбасюк Б.М. 186
Ковбасюк П. 185
Ковпак В.В. 326
Ковпак О.С. 326
Козаченко О.В. 46
Козлов Ю. 45
Коковіхін С.В. 124
Кокшарова М.К. 219
Колесніченко С.В. 341

Колосніченко О.І. 60
Колосов В. 91
Колотова Т.Ю. 325
Колпакова О.С. 167, 201
Комиссаров С.В. 364
Кондратюк С. 154
Коніщук В.В. 116
Коновалова В.М. 107
Кононенко І.С. 313
Копилов К.В. 235
Копилова К.В. 246
Корбецький А.Р. 291
Кормачев А.С. 290
Корнбергер В.Г. 88
Корнейков О.М. 329
Корнієнко С.І. 215, 216
Корнійчук О. 110
Королєв А.В. 288
Корольов А.Г. 2
Корховий В.І. 144
Корчинська С. 122
Кос Т. 347
Косов М.О. 237
Косова Н.О. 237
Косолапов В.Б. 361
Костенко В.І. 237
Кот Л.Б. 244
Котик А.М. 285
Котляров Д.В. 169
Кошова Л.М. 311
Кравцова Н.Е. 58
Кравченко А.Ф. 264
Кравченко Ю.С. 237
Кравчук В. 42
Кривда Ю.І. 65
Кривошопка В. 205
Кривошия П.Ю. 244
Крижова Ю. 344, 352
Криницький Г. 356
Кропивко М.Ф. 28
Кротюк Л.А. 193
Круподеря Ю.О. 80
Крученко В.Д. 83
Крыщенко В.С. 58
Кудрявицька А.М. 96
Кузєбна Н.М. 246
Кузьменко Н.В. 142
Кулик І.О. 166
Куликов Н.Е. 292
Кулинич І.М. 311
Кульбанская И.Н. 355
Кунець В.В. 241
Купріянова Т.М. 60, 218
Купченко А. 25
Куренкова О. 340
Курилов О. 141, 162
Курієнко Г.А. 321
Курнаєв О. 253
Курчак В.Г. 146
Кутова А. 99
Куценко Н.І. 8

Л

Лазарева Л.М. 310
Лайко Г.М. 5
Лайко І.М. 4, 5
Лапынина Е.П. 299
Лахарів І. 349
Лебедев В.И. 299
Лебідь Є.М. 75
Левицький Т.Р. 238

Левішко А.С. 188
Ленточкин А.М. 69
Ленточкина Л.А. 69
Лесик О.Б. 266
Лещенко С.М. 36
Лико С.М. 62
Лиманська О.Ю. 324
Липшин А.Г. 170
Лисак О. 42
Лисенко В.П. 128
Литвин В.М. 207, 312
Литвинов А.К. 142
Литовка С.В. 361
Ліскович В.А. 254
Лісова Г.М. 134
Лісовська Т. 350
Ліханов А.Ф. 209, 231
Лобунько Ю.В. 115
Лучна І.С. 133
Льотка Г.І. 242
Любар Н.В. 330
Люднов И.П. 292
Люта Ю.О. 227
Ляхов В.В. 301
Ляхова Н.Е. 170
Лященко Н.А. 60

М

Мадж С.М. 113
Маевская Т.Н. 149
Мазина Г.С. 304
Мазнев Г.Є. 20
Мазуркевич А.Й. 326
Майоров А.И. 297
Майорова О.А. 297
Макаренко Н.А. 125
Макаринская А.В. 342
Маковська Т. 339
Малиновська І. 104
Малюга В. 85
Малярчук М.П. 76, 95, 124
Маменко П.М. 188
Мандигра М.С. 324, 329
Мандигра С.С. 330
Маннапов А.Г. 305
Маннапова С. 156
Манько К.М. 67
Маріуца А.Е. 323
Мартиненко В.М. 97
Маслій І.Г. 307
Матвієнко А.Л. 242
Матвієнко М. 202
Матковська А.І. 145
Матковська С.Г. 307
Махаєв Е.А. 279
Мацера О.О. 199
Меженський А.О. 240
Мельник О.В. 260
Мельник Ю.Ф. 237
Мельничук М.Д. 209, 231
Мендришора П.Д. 322
Метлицька О.І. 235
Мешкова В. 362
Микитенко С. 210
Миколайко В.П. 195–197
Миколаїв Н.О. 291
Минза Ф. 90
Мирзоев В.А. 179
Михайленко В.В. 283
Михайленко Є.О. 289

Михайлов Ю. 159
Михальченко С.А. 237
Мірошніченко М.М. 80
Міщенко Л.Т. 133
Міщенко С.В. 5
Мойсієнко В.В. 177
Моргун В.В. 150
Моргун В.В. 161
Мороз О.К. 234
Морозов В.В. 88
Морозов О.В. 87, 88
Морозова В. 85
Морозук Р. 352
Мохначова Н.Б. 235
Музафаров Н.М. 67
Музика О.П. 76, 95
Муравьев А.А. 183
Мысик А.Т. 279
Мыслыва Т.Н. 66
М'ягка М. 111
Мягих Н.В. 329

Н

Нагальнюк С. 94
Нагорна Л. 206
Нагорнюк Т.А. 322
Надточий П.П. 53, 66
Назаренко В.В. 357
Назаренко О.О. 31
Назаров О.Б. 321
Насибов Ф.Н. 179
Наумкин В.Н. 183
Наумов А. 229
Негуляева Н. 101
Некрасов П. 340
Нетіс І. 79
Немкова С.М. 307
Никитюк Ю.А. 6
Ничик С.А. 330
Ніжеголенко В.М. 107
Ніколаєнко С.М. 359
Нінієва А.К. 161
Новоселов М.Ю. 180
Новохатин В.В. 164
Новохацький М. 101
Носко Б.С. 55, 56, 80

О

Ожел А. 208
Околелова Т.М. 288
Олейніков Є.С. 133
Олекшій Л.М. 192
Олійник О.О. 136, 231
Олійник Т.М. 218
Олішевський М. 91
Опалінський Ю.А. 315
Орлинський А.Д. 139
Орлов С.Д. 193
Орловский С.Н. 364
Освієнко І.А. 173
Островський Д.М. 286

П

Павліченко О.В. 327
Паламарчук В.І. 363
Паламарчук Р.А. 314
Панасенко Є.В. 80
Панкова О.В. 117
Панфілов В.А. 151

Пасічник Л.А. 137
 Пастернак В.П. 357
 Патица В.П. 137
 Пашинський В.А. 36
 Пашенко В.Ф. 33
 Пегова Н.А. 52
 Пелих В.Г. 271
 Пернак Ю.Л. 103
 Петренко А.М. 60
 Петренкова В.П. 133
 Петриченко В.Ф. 137
 Петричук Л.И. 174
 Петришин М.А. 261
 Пешук Л.В. 149
 Писарев М.Г. 218
 Писаренко В. 126
 Писаренко П.В. 89
 Підпала Т. 259
 Піковський М. 129
 Пінчук Н.В. 191
 Пінчук Н.Г. 335
 Плisko I.B. 59
 Погодаев В.А. 280
 Подоба Б.Є. 246
 Пожарский В.Г. 138
 Покуль О. 91
 Поліщук М.І. 186
 Полулях М.М. 114
 Польська П.І. 265
 Полякова Л. 367
 Помітун І.А. 237
 Понамарёв С.Н. 156
 Понамарёва М.Я. 156
 Попов А.С. 171
 Попов Н.Н. 325
 Попов С. 141, 162
 Попова І. 347
 Попова Л.А. 290
 Портухай О.І. 62
 Постоєнко В.О. 310
 Похивка М.В. 266
 Починок В.М. 161
 Приведенюк Н.В. 92
 Прищепо М.М. 201
 Прокопчук І.В. 65
 Протопіш І.Г. 165
 Пугачёв А.Н. 138
 Пушка О.С. 31

Р

Радченко Л.О. 225
 Растимешина О.В. 298
 Резнікова Ю.М. 247
 Решотко Л.М. 331
 Рибак О. 350
 Ривак Г.П. 239
 Риженко Г.Ф. 328
 Ризничук І.Ф. 272
 Різничук І. 251
 Розік А. 248
 Романенко А.А. 68, 169
 Романко М.В. 244
 Ромащенко І.М. 84
 Ромащенко М.І. 76, 95
 Рубцова О.Л. 232
 Руденко Є.В. 237
 Рудик С. 1
 Рудницька Г.В. 48
 Рудницька Л.В. 125
 Рудь В.П. 216

Рудь Ю.П. 319
 Рукавицын М.И. 297
 Рульов В.М. 47
 Ручкина З.С. 294
 Рушинська Т.М. 250
 Рыбняц Т.В. 58
 Ряба А.О. 268
 Рябков С. 93

С

Саблук П.Т. 11
 Савчук Д. 85
 Саиду Сулейман Шейху 290
 Сало В.М. 36
 Сапейко В.П. 335
 Саприкін В.О. 237
 Світовий О.М. 21
 Себа М. 257
 Севастьянова О. 339
 Седіло Г.М. 261
 Седых К.В. 33
 Селиванов В.Н. 288
 Сергеев Е.Г. 294
 Сергеева В.А. 183
 Сергеева Л.Е. 143
 Сергієнко О.В. 225
 Серєда Л.О. 92
 Серєда О.В. 92
 Сидоренко В.Л. 363
 Сидоренко О.В. 246
 Сидорченко О.І. 351
 Сисок В.С. 46
 Сисолятин С.В. 318
 Сінченко В.М. 354, 358
 Січкач В. 158
 Січкач С.М. 161
 Скляр Н.И. 325
 Скрильчик Є.В. 56
 Скринько А.Ю. 60
 Славов В.П. 118
 Сладковська Т.А. 177
 Слепцов Ю. 228
 Смолінський С.В. 41
 Собко Т.О. 134
 Соколовська І.М. 153
 Солдатенко А.Г. 68
 Соловйов А.І. 15
 Соловйов І.О. 23
 Солодовнік Л.Д. 225
 Солодянін О.С. 334
 Сорочинський Б. 152
 Сосна І. 204
 Соц С.М. 341
 Станкевич С.В. 142
 Старкова Е. 346
 Стародуб Л.Ф. 255
 Старшинова О.А. 180
 Стегній Б.Т. 2, 324, 334
 Стегній О.О. 327
 Стежка А. 18
 Стельмах В.С. 351
 Степченко Л.М. 289
 Стефанюк В.Й. 194
 Стецов Г.Я. 140
 Столяр А. 129
 Стоцька С.В. 177
 Стоянова С.А. 57
 Страшевська К.В. 184
 Страшнова І.В. 145

Ступенко О.В. 119
 Ступницька О.С. 106
 Субін О.В. 209
 Сумець О.М. 24
 Супрович Т.М. 235
 Сурин Н.А. 170
 Сухенко В. 347
 Сухенко Ю. 348

Т

Танклевська Н.С. 14
 Тарасов В.І. 123
 Тарасов О.А. 335
 Тарасюк С.І. 322
 Твердохліб С. 45
 Темченко А.М. 78
 Терновська Н.І. 312
 Тетівник Г. 45
 Тинаєв Н.И. 296
 Тихенко О.В. 49
 Тихонова Б.Є. 250
 Тищенко О. 94
 Тищенко О.С. 100
 Тищенко І.С. 48
 Ткаченко А.М. 146
 Ткаченко Н. 339, 340
 Ткачова І.В. 237, 241, 245
 Тонкоголос І.Р. 39
 Тонха О.Л. 61
 Третьак А.М. 115
 Третьак В.М. 115
 Трускавецький Р.С. 84
 Трусова Н.В. 16
 Труфанов О.В. 285
 Труфанова В.О. 285
 Трухачова І. 267
 Трухин И.Ю. 295
 Тютюн С.М. 328

У

Уваренко К.Ю. 59
 Улізко П.Ю. 236
 Унковська О.М. 2
 Уразбахтина Н.А. 308
 Урбан Г.А. 280
 Усов О. 162
 Устименко О.В. 8
 Уховська Т.М. 328
 Ушакова С.В. 270, 271
 Ушакова Г.О. 289

Ф

Фадеев Л.В. 163
 Фальковський І.В. 132
 Фархутдинов Р.Г. 308
 Фесенко А.М. 117
 Фесенко Г.В. 48
 Фурдичко О.І. 6, 112
 Фучило Я.Д. 354, 358

Х

Хареба О.В. 226
 Харламов К.В. 292, 296
 Харченко С.А. 33
 Харченко С.О. 47, 48
 Хмельова Т.С. 207
 Ходаківська О. 122
 Ходаківська Ю. 202

Христенко А.О. 54
 Хусаїнова Н.Ш. 156

Ц

Цвігун А.Т. 237
 Церенюк О. 277, 278
 Цехмейструк М.Г. 67
 Цехмейструк Н.Г. 117, 142
 Циганенко М.О. 47
 Циганко В. 141
 Циліорик О.І. 70, 71
 Цікава В. 306, 309
 Цілінко Л.М. 132

Ч

Черевичный Ю. 90
 Чередниченко І.В. 64
 Черепнін В.О. 316
 Чернова І.С. 128
 Черновол М.І. 43
 Черномиз Т.О. 266
 Чернявський М. 356
 Чешко Н.Ф. 51
 Чижанькова В.І. 232
 Чоні С. 127
 Чорна В.М. 189
 Чорна Н. 350
 Чугункова Т.В. 161

Ш

Шапарь Л.В. 201
 Шапка В.П. 70
 Шатковский А. 90
 Шатковский А.П. 92
 Шафикова В.М. 308
 Швидченко А.М. 2
 Шевченко А. 85
 Шевченко І. 212
 Шевченко М.С. 75
 Шевченко О. 108
 Шевчук Н. 202, 214
 Шевчук Я.В. 83
 Шейдик К. 213
 Широбоков П.Е. 69
 Шкрегель О.М. 46
 Шоміна Н. 282
 Шпичак О.М. 22

Щ

Щедрин В.Н. 86

Ю

Юмагужин Ф.Г. 308
 Юрченко С.Г. 237

Я

Яковчук В.С. 263
 Ямковий В. 198
 Янко Т.С. 246
 Янковський Н.Г. 171
 Яровий Р.В. 36
 Ярошевич Г.С. 304
 Ярошенко М. 258
 Ящук Т.С. 250

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

А

агар 339, 347
 агенти біологічної боротьби 139
 аграрна реформа 11
 аграрна сфера 23
 аграрний мікроклімат 16
 аграрні виробничі структури 15
 аграрні підприємства 13, 14
 аграрні формування 20
 агробіотехнології 147
 агровиробничий потенціал 121
 агроєкологія 119, 122, 124
 агроєкономічні
 трансформації 11
 агроєкосистема 118
 агроландшафт 66, 114, 116
 агрологістика 24
 агромаркетинг 23
 агромеліоративні заходи 86
 агропродовольчий комплекс 24
 агропромисловий комплекс 26
 агросфера в Україні 116
 агротехніка вирощування
 троянд 233
 агротехніка кропиви 185
 агротехнологія 222
 агрофізичний стан 62
 агрофітоценози 153
 агрофон 114
 агроформування 12
 агрохімічні чинники 119
 агрохімія 82
 агроценоз 118, 128
 адаптація 234
 адаптація с.-г. культур 80
 адаптивно-ландшафтні системи
 землеробства 82
 адаптована технологія
 вирощування 79
 азот 109
 азот біологічний 189
 азотобактерин 104
 азотфіксатори 103
 азотфіксація 188
 акліматизація 4, 5, 139
 акушерська і гінекологічна
 патологія 338
 алелі 260, 322
 алергени 131
 алополіплоїдія 180
 амарант 314
 амброзія полинолиста 131
 американська палія 317
 аміачний азот 253
 амортизація 21
 амплітуда 43
 ампліфікація 319
 анемія коней інфекційна 244
 антибіотики 145
 антиоксидантний захист 282
 антиоксидантний статус 315
 антиоксидантні препарати 298
 антитранспіранти рідкі 210
 апарат фотосинтетичний 195
 аскорбінова кислота 347
 аскофероз 308
 асортимент декоративних
 рослин 230

Б

багатобарабанна система
 обмолоту 42

багатокомпонентні розсоли 346
 багаторічні трав'янисті
 фітоценози 146
 базальний бактеріоз 130
 баклажан 228, 229
 бактеризація насіння 104
 бактерициди 130
 бактеріальне обсіменіння
 молока 268
 бактеріальний препарат
 Наріне 345
 бактерії фітопатогенні 137
 бактеріози 312
 бактерія *Lawsonia intracellularis* 332
 баланс поживних речовин 56
 баланс фосфору в ґрунтах 55
 балансовий метод 98
 баранина 261, 266
 баштаництво 215
 бджоли карпатські 299, 301
 бджоли медоносні 299, 300,
 302–306, 308, 309, 311
 бджолині матки 301
 безпечні продукти 238
 безпечність меду 310
 бета-галактозидаза 347
 бета-глюкан 341
 бешиха свиней 335
 бібліографія 10
 біла гниль 129
 білий велетень 296
 білковий стабілізатор 344
 білкові гелі сурімі 149
 білково-жирова емульсія 344
 білок 184, 321
 білок на основі крові Verpo 95 HV
 шинка 344
 білок свинячого тримінгу
 AproGel 344
 біобезпека 324, 333
 біогеоценози 125
 біодеструкція решток 104
 біодобрива 111
 біоенергетика 146
 біоенергетична оцінка 100
 біозахист персика 206
 біоінсектициди та біофунгіциди 103
 біологічна фіксація азоту 106
 біологічний захист рослин 139
 біологічний контроль 290
 біологічні препарати 138
 біологічно активні речовини 92
 біомаса 146
 біомаса світчграсу 186
 біопрепарати 103
 біопрепарати мікробіологічні 187
 біопродуктивність бур'янів 153
 біорізноманіття 116
 біотести 125
 біотехнології 143
 біотехнологічні властивості 145
 біотехнологічні культури 147, 152
 біоферментація 111
 біохімічні властивості зерна 157
 біохімічні показники 317
 біохімічні показники крові 297
 бісквіт 350
 боверіоз 312
 бонітування ґрунтів 98
 бринза 263, 266
 брунька 214
 бугай 236
 бугайці на відгодівлі 249

бугаї-плідники 246, 256
 бугаї-плідники (голштини) 259
 буйволи 260
 буксування 32
 бур'яни 131, 132
 бур'яни і штучні фітоценози 212
 бура іржа 134
 буряки кормово-цукрові 193
 буряки цукрові 126, 191, 192

В

вагітність корів 338
 важкі метали 99, 249
 вакцинація поросят 332
 вакцинація телят 248
 вакцини 335
 вакцини асоційовані
 ("Вельшиколісан") 328
 валеріана лікарська 92
 вапно 53
 вапнування ґрунтів 122
 вароатоз 303
 вартісно орієнтоване
 управління 26
 вартість витрат 155
 велика біла порода свиней 269
 велика рогата худоба 9
 великий сосновий довгоносик 362
 верба енергетична 354, 358
 вермикомпостування 111
 ветеринарна токсикологія 337
 види меліорації 84
 види пару 52
 видовий склад 176
 вика яра 181
 вилуговування 63
 вимірювальна система
 "ВСДЕММ" 32
 винні підвали 213
 виноград 211
 виноградарство Закарпаття 213
 виноградуни 212
 виноградуни оновлені 210
 виноробство 213
 виробництво зерна 18, 169
 виробництво і переробка
 продукції 151
 виробництво молока 29
 виробництво насіння 160
 виробництво с.-г. 6–8, 25, 155
 вирощування баклажана в
 захищеному ґрунті 228
 вирощування баклажанів у
 плівкових укриттях 229
 вирощування винограду 213
 вирощування енергетичної
 верби 354, 358
 вирощування капусти ранньої 221
 вирощування ранньої капусти 222
 вирощування садивного
 матеріалу 369
 вирощування часнику
 на зелень 220
 висівний диск 37
 високоолеїновий соняшниковий
 жир 340
 висота виступання буряків 40
 висота скошування 182
 витрати енергії 19
 витрати палива 47
 вишня 205
 вища освіта 1

вібраційне викопування 43
 вівцематки 263
 вівці 237
 вівці аскан. тонкорунні 262
 вівці багатоплідні 265
 вівці буковинський тип АМВ 266
 вівці інтенсивних типів (АМВ) 265
 вівці племзаводу ДП ДГ
 “Асканійське” 264
 відгодівля баранців 262
 відділення гички 40
 відлучення ягнят у 2,5 міс. 262
 відновлювальна здатність 349
 відносини власності 11
 відруби 296
 відтворювальна здатність 274
 відцентровий розпилювач 39
 вікова динаміка живої маси
 ВРХ 247
 Вінницька область 29, 30
 вірус (грип А, Ебола) 325
 вірус смугастої мозаїки
 пшениці 133
 віруси емерджентні 325
 віруси ентомопатогенні 307
 віруси рослин 137
 віруси тварин 333
 вірусний параліч бджіл 306
 вірусні інфекції 330
 вітамін А 320
 вітамін В₆ 320
 вітаміни 352
 вітаміни групи В 239
 Віч-вірус 325
 властивості ґрунту
 фізико-хімічні 53
 властивості лугово-чорноземних
 ґрунтів 63
 вміст гумусу 49
 внутрішні органи 283
 внутрішньоочний тиск у коней 240
 вовна 264
 вовна кросбредна 265, 266
 вода різної якості 50
 водний режим 94
 водні ризики 85
 водоподача — водовідведення 88
 водопроникність 61
 волога у виноградниках 212
 вологість ґрунту 59, 93
 вологозабезпеченість 175
 В.Р. Вільямс 3
 врожайність 4, 5, 67–70, 73, 76, 79,
 81, 91, 156, 158, 165–172
 врожайність зерна 162
 врожайність зернових культур 72
 врожайність льону 190
 ВРХ 237, 336
 ВРХ (волин. м'ясна) 246
 ВРХ (Дніпропетровської і
 Львівської обл.) 247
 ВРХ імпортована 330
 ВРХ (помісна червона
 польська) 250
 ВРХ (сіра українська) 255
 ВРХ (укр. білоголова) 256
 ВРХ (укр. чорно-ряба молочна) 249
 втрати 40
 вуглеводи 321
 вуглекислота 302
 в'ялення 321

Г

гама-фон 57
 гарбуз мускатний 224
 гарбуз мускатний на богарі 224

гематологічні 345
 гематологічні показники ВРХ 329
 геміцелюлоза 339
 гемоліз 236
 гемопоез 297
 генетика 4, 5
 генетична трансформація
 рослин 150
 генетичний моніторинг
 буйволів 260
 генетичний поліморфізм
 вірусів 325
 генетичні зміни 143
 генетично модифіковані
 рослини 144
 гени калпаїну і тиреоглобуліну 246
 генномодифіковані рослини 152
 геном пшениці 150
 генотип 294, 322
 генофонд 277, 294
 генофонд ВРХ 246, 255
 генофонд коней 245
 генофонд тварин 235
 гербіциди 127, 132, 140
 германії 257
 гетерозиготність 322
 гетерозис 193
 гібрид 296
 гібрид буряків 192, 193
 гібрид огірка 225
 гібрид ріпаку 199
 гібриди 167, 168
 гібриди індетермінантні
 помідора 226
 гібриди капусти ранньої 221
 гібридизація 277
 гібридизація міжвидова 180
 гідроабразивне зношування 39
 гідрографічна мережа 123
 гідрологія агроландшафту 114
 гідромодуль 95
 гідроморфні ґрунти 62
 гідропоніка малооб'ємна 226
 гіпертермія 283
 гіпокальціємія 258
 гіпофункція яєчників 338
 ГІС-технології 15
 гістологія тонкої кишки 283
 глибина зволоження 93
 глибокорозпушувач 36
 гній 99, 110
 гній ВРХ 105
 годівля 272, 275, 276, 289
 годівля бройлерів 281
 годівля й утримання телят 248
 годівля корів 253, 258
 годівля корів нормована 251
 годівля курчат 286
 годівля овець 265
 годівля птиці 285
 годівля супоросних і підсисних
 свиноматок 280
 годівля тварин 238, 239
 голозерний ячмінь 341
 гормональні 345
 горох 126
 господарська ефективність 142
 господарське значення 152
 гречка 126
 гриби 191
 гризуни 334
 груша у Польщі 204
 гумово-тросові гусениці 47
 гумус 56, 63, 64, 65, 110
 гумусонакопичення 102
 гуси 237
 густина лісових деревостанів 365

густина стояння 167

Г

ґрунт 60, 66, 99
 ґрунт дерново-підзолистий 52, 53
 ґрунти кислі 122
 ґрунти меліоративного фонду 84
 ґрунтова біота 101, 104
 ґрунтова волога 71
 ґрунтовий пласт 33
 ґрунтозахисна система 3
 ґрунтозахисні технології 49
 ґрунтообробні роботи 48

Д

дволітки коропа 314
 дворучка 171
 девальвація 22
 деградація біологічна 56
 деградація ґрунтів 101
 дегуміфікація 63
 дегустація вин 213
 дезамінази 325
 дезінфектанти інкубаційних
 яєць 327
 дезоксиніваленол 286
 декоративне лісівництво 359
 декоративне садівництво 230, 360
 декоративність троянди 234
 дендропарк “Асканія-Нова” 360
 деревостани сосни природні і
 штучні 365
 десиканти Баста і Реглон
 Супер 136
 десикація 136
 детекція 144
 детоксикація 99
 Детройт КЛ 343
 дефіцит вологи 109, 114
 деформатори 36
 децентралізація влади 28
 джерела фінансування
 інвестицій 13
 дизельний двигун Д-240 46
 дизентерія 328
 дисбактеріоз 345
 дисковий луцильник 33
 диференціація порід 274
 діагностика машин лісового
 комплексу 361
 діагностика туберкульозу 336
 діагностика у ветмедицині 324
 діагностика увеїту 240
 діагностика хвороби Тешена 331
 діарея 332
 ДНК 235, 319
 добрива 53, 65, 70, 98, 99, 100,
 138, 158, 162, 166, 183
 добрива азотні 59
 добрива мінеральні 82, 190
 добрива органічні 99
 добрива органічні і мінеральні 103
 добробут населення 121
 догляд весняний троянд 233
 додана вартість 21
 дозування насіння 37
 доїння кіз 268
 доїння корів роботизоване 254
 досвід Польщі (вищівування
 ожини) 208
 Дослідна станція лікарських
 рослин (м. Лубни) 7
 Дослідна станція лікарських
 рослин 8
 доступність вологи 61

дощувальні машини 91
дренажна система 85
дренажно-скидні води 88

Е

екзоти малопоширені 360
екобезпека 238
екологізація землеробства 126
екологічна безпека 125
екологічна небезпека 113
екологічна пластичність 170
екологічна сертифікація 124
екологічна чистота 121
екологічність 346
екологічно безпечна продукція 121
екологічно чиста продукція 30
екологічно чиста ягода 207
екологія деревостанів 357
екологія с.-г. 120
екологія садів 202
екомережа України 115
економіка внесення 105
економіка лісівництва 366
економічна ефективність 70, 97, 122, 169
економічна ефективність добору 164
економічний механізм 11
економічний поріг шкодочинності 135
екосистеми аграрні і лісові 112
екосистеми лісові 356
екосозологія 116
екотехнологія вирощування гарбуза мускатного 224
експланти 231
експорт зерна 18
екстракт 348
екструдоване кукурудзяне борошно 350
екструдування 342
елеваторна галузь 25
електроактивація 346
електроенергія 91
електронна мікроскопія 133
елементи продуктивності 161
ембріональний розвиток 282, 290
емерджентні зоонози (ризик) 334
емерджентні інфекції 324
емісія акустична 361
емістим С 195
емульгатор 288
ендокринні дослідження корів 338
енергетична ефективність 19
енергетична ефективність систем удобрення 100
енергетичний потенціал 146
енергія обмінна 178
енергія проростання 141
енерговитрати 34
енергомісткість 19
ензоотичний енцефаломієліт 331
ентеропатія проліферативна геморагічна 332
ентомокультура 128
ентомофаги 138, 139
енциклопедична справа 10
епідемії 1
епізоотії 1, 330, 334
епізоотологія 2
епіфітотії 134
ерозія ґрунту 3
ерозія яружна 123
еспарцет посівний 182
етологія дійних корів 254
ефективність 59

ефективність інновацій 14
ефективність нових форм мікродобрив 192
ефірні масла 6

Є

євроінтеграція 28
Єгіпос 343

Ж

жатка зернозбирального комбайна 41
жеребці-плідники 245
жива маса 288, 342
жива маса овець 264
жива праця 17
живильний газ 101
“живі” добрива 138
жири 321
жирова тканина баранців 262
жито 162
жито озиме 212
журавлина 347

З

заболочені і перезволожені землі 94
забруднення повітря 117
забруднення радіоактивне 118, 119
забруднювач 66
загальний білок 278
загальні ліпіди 317
заготівля і зберігання живців 214
заквасочні бактеріальні культури 263
заквашувальні композиції 148
закліщеність бджіл 303
законодавство ЄС та України 238
законодавчі акти 160
залишкові фосфати 55
замінник знежиреного молока 276
заморожування/розморожування 313
запаси продуктивної вологи 61
заробітна плата 21
застосування добрив 80
захворювання інфекційні 1, 306
захист від амброзії 131
захист кормів 285
захист лісу 362
захист насіння 163
захист персика від хвороб 206
захист рослин 135
західний регіон 77
збалансована система показників 26
збереження тварин 235
зберігання та оброблення гною 105
збирання зеленого часнику 220
збирання ячменю 42
звірогосподарства 294
зелена маса 182
земельний кодекс 267
землевпорядкування 366
землекористування природоохоронне 115
землекористування раціональне 120
землеробство зрошуване 124
зерно 157, 184
зернові культури 45
зернопродуктовий підкомплекс 21
зерносуміш неоподібнена 262
зерносушарка СЗМ-16 45
зерносховища 25

зимівля бджіл 305, 308
зимостійкість 198
зимостійкість винограду 211
зимостійкість вишні 205
зміна клімату 67
зносостійкість полімеру 39
зношування 361
золотушник 302
зона Степу України 16
зоотехнія 1
зразки колекції 161
зрошення 50, 63, 76, 95, 197
зрошувальні системи 83, 95
зрошуване землеробство 87
зрошувані та вилучені зі зрошення землі 87
зрошувані та осушувані землі 85
зруби 365

Й

йод 304
йоркшир 273

І

І. Є. Овсінський 3
імітатор жиру 339
імунітет специфічний 335
іmunна відповідь (лейкоз ВРХ) 329
імуномодулятор 297
імуносупресивний стан (ВЛ ВРХ) 329
імуноферментний аналіз 133
імуноферментний аналіз твердофазний 331
ін'єкції коровам 257
інвестиційний кредит 13
інвестиції 12
інвестиції в овочівництво 216
інгредієнти 346
індики 237, 287
інкубація 282, 290
інноваційна діяльність 20
інноваційна економіка 13
інноваційний розвиток 6
інновації 14, 346
інновації в овочівництві 215
інокуляція 106, 183
інокуляція мікроорганізмами 111
інсектициди 127, 130, 142
інсекто-фунгіцидні препарати 141
Інститут конопель 5
інструменти для виноградників 210
інструменти для окуліровки 214
інтеграційні процеси 26
інтегрований захист рослин 135
інтенсифікація землеробства 82
інтернет-метеостанції 90
інтродукція 139
інтродукція декоративних рослин 230
інтродукція мікроорганізмів 111
інтродукція троянди 234
інулін 196, 339, 348
інфекційна ентеротоксемія 328
інфекційний процес 329
інфекційні хвороби тварин 333
інфекції 334
інфекції мікозно-бактеріальні 130
інфляція 22
інфокомунікаційна підсистема 15
інформаційні технології 89
інфраструктура ринку 18
іони Ba^{2+} і Cd^{2+} 143
іони важких металів 143
історія аграрної науки 10

історія ветеринарії 1
історія ветеринарної медицини 2
історія землеробства 3
історія конярства 241
історія с.-г. дослідної справи 4–8
історія укр. верхових коней 245

К

кадмій 223
камедь 339
капілярність 101
капуста білоголова 222, 223
капуста рання 221, 222
карагінан 339
карась сріблястий 323
карбамід 109
карбоксилати харчових кислот 257
каріотип ВРХ 255
картограма 123
картоплепродукти 218
картопля 60, 217–219
качки 237
квазівиди вірусів 325
кетоз у корів 258
кефір 148
кисломолочний продукт Наріне 345
кислота саліцилова 209
кислоти вищі жирні 195
кінематичні режими 43
кінний спорт 241
кінцівки коней 243
кінь 236
кіста лютеїнова 338
класи ліпідів 317
кластери 156
клітина і вірус (взаємодія) 333
клітинна селекція пшениці 150
клітинні технології 326
кнурці 279
кобамамід 316
кобили маточних родин 245
коефіцієнт концентрації 66
кози 237
козине молоко 268
козівництво в Україні 267
козлятина 261
колекційні штами 145
колекція господарсько цінних генів 144
колекція зразків сперми 313
колекція ячменю ярого 170
коливальний процес 43
колібактеріоз 328
колісний трактор класу 30 кН 31
комахи-переносники 133
комбайн MF-7370 PL “ВЕТА” 42
комбікорми 272, 275, 276, 285, 286
комбікорми-концентрати 251
комбінації робочих органів 36
комбінований дводисково-анкерний сошник 38
компанія 18
комплекс маркетингу 23
конвективне сушіння 349
конверсія корму 272, 288
коні 237, 240
коні верхові (призери, рекордисти) 241
коні (рисисті, верхові) 242
коні спортивні 243
коні (укр. верхова) 245
коноплярство 4, 5
консерви 352
консервування силосу 179
конструктивні параметри 34
конструкція 38
контроль преміксів 239
контроль якості ґрунту 113
концентрат 348
концентрат сироваткових білків 339
концкорми 248
концкорми баранцям 262
конюшина 180
конярство в Україні 241
конярство Вінниччини 242
конярство за кордоном 244
копрофагія 292
копчення 321
коренева система 93
коренезбиральні машини 40
коренеїд 191
коренеплід 43
корені із кореневищами 92
корівки Богові (кокцинеїди) 139
корми III зони радіоактивного забруднення 249
кормова добавка 239, 293, 314
кормова добавка “Гумілід” 289
кормові боби 342
кормові добавки (безпечність) 238
кормосуміші 293
кормосуміші для молочної худоби 252
корови 253, 257
корови (репродуктивний статус) 338
корови сухостійні 258
корови тільні і лактуючі 251
короп 314–316, 320
короп лускатий 318
кортикостероїдогенез 338
крапельний полив 90
краплинне зрошення 91–93
кращі стада 274
кривошипно-шатунний механізм 46
кришення ґрунту 36
кріобанк сперми 313
кріозахисне середовище 316
кріоконсервація сперми 256
кріоконсервування 313
кріоконсервування еритроцитів тварин 236
кріопротектори 236
кріоселекція 316
кров коней (плазма і сироватка) 243
кролик 236, 292, 296, 297
кролі 237, 291
кропива кормова 185
кругообіг органічних речовин 153
круп’яна промисловість 341
крупа перлова 341
крупа ячна 341
ксантан 339
ксенобіотики 337
кукурудза 67, 77, 95, 103, 108, 167, 168, 174, 179
кукурудза яра 126
культівари високодекоративні 360
культівування модрини 353
культура 74
культура *in vitro* 231
культура ентомонофільна 311
культура підтримувальна 181
культуральне дослідження 336
культури зернобобові 184
культури зернові 25, 76, 130
культури конкуруючі с.-г. 12
культури однорічні 175
культури озимі 127, 162
культури олійні 25
культури просапні 37

культури с.-г. 3, 19, 75
культури с.-г. ярі 126
купівельна спроможність 22
кури 237
курчата 286
курчата-бройлери 281, 283, 288, 289
куряче просо 132
кут розкриття 34
кучерявість персика 206

Л

лабораторні дослідження 324
лабораторні тварини 337
лактація 293
лактобактерії 145
лактоза 347
ландрас 273, 277
лейкоз ВРХ 329, 330
лемішно-дисковий культиватор 48
лимонна кислота 351
лисиця 294
листові хвороби пшениці 134
лікарські рослини 6–8
лікувальні методики коней 243
лімфоцити 297
лінії ВРХ 246
лінії овець 264
ліпіди 318
ліси у світовому та європейському контексті 367
лісівництво 359, 366
лісова політика 359
лісове господарство Латвії 368
лісове господарство Польщі і України 369
лісові екосистемні послуги 367
лісові пожежі 363
лісогосподарування
раціональне 356
лісорозведення 359
Лісостеп 12
лісотипологічне районування 357
логістика зерна 18
логістичні витрати 24
локус 235, 322
льон-довгунець 190
льон олійний 107, 190
льоносолама 190
люпин білий 183
люцерна 179

М

мак олійний 195
макроелементи живлення рослин 54
малогабаритні селекційні сівалки 38
манган 257
маркетингова інформація 23
маса зелена 184
маса листостеблова 175
машини для протруювання 163
машинне доїння овець 263
машинно-тракторний агрегат 31, 32
мед 304, 310, 311
медицина 1
медозбір 302, 311
меліоранти хімічні 122
меліоративний комплекс 84
меліоративні системи 85
меліорація ґрунтів 84
меристемні бульби 219
метаболіти 188, 280
метелики 312

метод капілярного електрофорезу 239
 методи добору 164
 методи кріоконсервування 313
 методи молекулярної діагностики 319
 методологія прогнозування 16
 метрит 338
 механізоване збирання помідора 227
 мисочки воскові 299
 міграція радіонуклідів 62, 323
 мідь 66, 257
 міжгосподарська мережа 83
 міжряддя 186
 міжряддя винограду 212
 мікобактерії атипові 336
 мікотоксини 285
 мікроагрегатний склад 58
 мікробіологічні добрива 138
 мікробіологія 2
 мікробіоценоз кишечника бджоли 308
 мікробні препарати 104
 мікробульби 219
 мікродобрива 108, 198
 мікроелементи 99, 262
 мікроорганізми 104, 163
 мікроорганізми епіфітні 130
 мікросателітні локуси 260
 мікрофлора 291
 мікроядерний тест 326
 мікроядерний тест ВРХ 255
 мінералізація 56
 мінеральне живлення 107
 мінеральні добрива 109
 мінеральні речовини 321, 351
 мінливість 181
 мінливість показників 274
 модальні деревостани 357
 модель підсистеми управління 15
 моделювання 89
 модернізація 94
 модифікований крохмаль 339
 модифіковані жири 340
 модрина 353
 мозок 352
 молекулярно-генетичний моніторинг 235
 молекулярно-генетичні методи 324
 молодняк норок 295
 молоко овець 263
 молокопереробні підприємства 30
 молотковий ротор 44
 молочна галузь 29
 молочна продуктивність 9
 молочне скотарство 251–254, 258, 259
 молочне скотарство Тернопільщини 250
 молочний жир 340
 молочність 298
 моніторинг 116
 моніторинг еколого-інформаційний 363
 моніторинг інфекцій 324, 334
 моніторинг меліоративних земель 84
 моніторинг радіаційний 112
 моніторинг структурних генів 235
 моноцукри 351
 морозиво низькокалорійне 347
 морфобіологічні характеристики 108
 морфогенез 195
 морфогенез вірусу 333
 морфогенез пшениці 150

морфометричні показники 317
 мул річок і озер 154
 мульча 212
 мульчувальний шар 101
 мус 343
 мутації 235, 326
 мутації вірусів 325
 м'язова тканина 279
 м'якоть 296
 м'ясна продуктивність 270, 271, 277
 м'ясна продуктивність 9
 м'ясне скотарство 246–248
 м'ясо птиці 346
 м'ясо яловиче 352

Н

набрякова хвороба 328
 надійність машин 361
 надой молока 251
 накопичення в капусті важких металів 223
 наноагрохімікати 125
 нанобіоматеріали 256
 наноматеріали 257
 насіннєве ложе 38
 насіннєві інфекції 137
 насінництво 4, 5, 7, 8, 160
 насінництво картоплі 217
 насіння 141, 163
 насіння кондиційне 201
 насіння ріпаку 200
 натуральність меду 310
 Національні програми 324
 націпні агрегати 48
 нейротоксичність 337
 нерівності поля 41
 несправжня борошниста роса (переноспороз) 129
 несучість яєць 301
 нетелі 258
 низькокалорійний майонез 339
 ННЦ "Інститут аграрної економіки" 27, 28
 новітні технології в АПК 159
 нозематоз 303
 норка 298
 норма висіву 78, 160, 173, 183, 201
 норма витрати 200
 норми годівлі с.-г. тварин 237
 норми макроелементів 98
 норстимулін 297

О

О. І. Бараєв 3
 об'ємна маса 60
 обладнання для струшування гусені і шишок 364
 облистяність 178
 облік праці 17
 обмін речовин у корів 258
 оборотні кошти 24
 обробіток ґрунту 3, 49, 61, 69–71
 обробіток ґрунту основний 67
 обробіток міжрядь 185
 обстеження епізоотологічне 307, 312
 овес 81
 овес голозерний 166
 овочівництво 215, 216, 227
 огірок 225
 одиниці кормові 174
 одиниці кормопротейнові 178
 ожина (тунельне накриття) 208
 озимі культури 71

озонова обробка насіння 72
 озонові установки 327
 окисна модифікація ліпідів 315
 окисно-відновний потенціал води (ОВП) 346
 окулірування винограду 210
 окулірування саджанців 214
 олива МІОГ₂ 46
 олійні (десикація) 136
 олійно-жирова галузь 24
 оофорит 338
 оплата праці 27
 опорос 280
 Органіка F 138
 Органіка S 138
 Органіт N 138
 Органіт P 138
 органічна речовина 58, 66
 органічне землеробство 64
 органічне сільське господарство 121
 органічні і мінеральні добрива 54
 органогенез 209
 органо-мінеральна система удобрення 49
 орні землі 54
 ортопедична патологія 338
 осипання насіння 197
 осолонцювання 63
 осушувальні системи 94
 отелення корів 258
 охорона природи в лісах 369
 оцінка комплексна 170
 оцінка родючості 54
 оцінка туш овець і кіз 261

П

парез післяродовий 258
 паркове господарство 360
 партенокарпія 225
 пасаж 326
 пасалуроз 297
 патогенез туберкульозу ясена 355
 патогени 200
 патоморфологічні дослідження 287
 паштет 352
 пелядь 321
 передличинки 317
 передполивна вологість 90
 перепели 290
 перепели утримання та годівля 284
 перепелина ферма 284
 переробка м'яса птиці 149
 переробка овечого молока 263
 перетравлювальна здатність організму свиней 342
 переярки таврійського типу 264
 персик 206
 персистенція жовтого тіла 338
 пестициди 138
 печінка 296, 352
 пилко амброзії 131
 пилко квітковий 304
 пилко отруйних рослин 309
 південна зона 206
 підбір пар 271
 підгодівля 278
 підживлення позакореневе 198
 підіймання стебел 41
 підприємства с.-г. 27, 117
 підшипниковий вузол 46
 підщепи груші 204
 піна 343
 післядія гербіцидів 140
 післядія добрив 55
 післяжнивні залишки 70

плазма крові караса 316
 племінна цінність 273
 племінна цінність бугаїв 259
 плівчасте зерно 341
 плодovitість бджолиних маток 304
 плодоношення дерев 203
 площа живлення 37
 площа листків 96, 182
 площа посіву 169
 площа прапорцевого листка 165
 ПЛР 319
 плужні лемеші 35
 пневмомеханічний висівний апарат 37
 поверхня асиміляційна 194
 погодно-кліматичні умови 80
 поголів'я 294
 подрібнювач-роздавач 44
 поживний режим ґрунту 65
 поживні речовини корму 272
 поживність корму 252
 позакореневе підживлення 106, 108
 показники (біохімічні, гормональні, гематологічні, бактеріоскопічні) 345
 показники родючості 52
 показники якості меду 310
 полегли стебла 41
 поливна вода 91
 поліедроз ядерний 312
 полімеразна ланцюгова реакція (ПЛР) 324
 полінози 131
 політика лісова 366
 політика лісова Латвії 368
 помідор 226, 227
 попередник 71, 73, 74, 78, 162, 165, 166, 171
 порода 9
 породи свиней 274
 породи тварин аборигенні 235
 породовипробування 9
 поросята 269, 272, 278
 посадковий матеріал картоплі 219
 посуха 174
 посушливе землеробство 140
 потенціали живлення рослин 51
 потенціометрія у ґрунтах 51
 праця с.-г. 27
 премікси 239, 248
 препарат "Біотон" 287
 препарат "Літосил плюс" 253
 препарат "Мікосорб" 286
 препарат Оптімайз 189
 препарати гомеопатичні 268
 препарати модульовальні (активність АРОВЕС і ADAR дезаміназ) 325
 прибирання гною 34
 прибуток 21, 76
 приживаність 194
 прикочуючи котки 38
 прилад "Капель-105/105М" 239
 приріст урожаю 96
 природні кормові угіддя 146
 природокористування збалансоване 366
 природокористування раціональне 359
 прирости живої маси 286
 проба біологічна 307
 пробіотики 345
 прогнозування 128
 програма галузева комплексна з овочівництва 216
 продовольча безпека 151

продовольчий режим сушіння 45
 продуктивна волога 60
 продуктивні опади 90
 продуктивність 45, 52, 75, 78, 196, 279, 283
 продуктивність буряків 192, 193
 продуктивність і стійкість лісів Полісся 353
 продуктивність лісових насаджень 357
 продуктивність льону олійного 107
 продуктивність насіннева 180
 продуктивність норок 298
 продуктивність праці 17
 продуктивність свиней 273, 275
 продуктивність світчграсу 186
 продуктивність сівозмін 95
 продуктивність сої 187
 продуктивність соснових лісів 365
 продуктивність фотосинтезу 96
 продуктивність чорнозему звичайного 86
 продукція рослинництва 19
 проектування землевпорядне 115
 променеподібне зношення 35
 пропусна здатність 42, 44
 протеїн 174
 протирозійне облаштування 114
 протимікробні речовини 291
 протруйники 127, 141
 протруювання насіння 72
 профілактика бешихи свиней 335
 профілактика лейкозу 330
 профілактичні заходи 1
 пряме комбайнування 42
 птахівництво 327
 публіцистика 10
 пшениця 150, 162
 пшениця м'яка 161
 пшениця озима 68, 73, 79, 95, 133, 154, 155, 165, 169
 пшениця яра 96
 пшениця яра м'яка 69, 164
 пюре 343

Р

радіаційні наслідки лісових пожеж 363
 радіаційно безпечна продукція 112
 радіоекологічна безпека 112
 радіоекологія 112, 118
 радіологічний стан ґрунтів 57
 радіонукліди 118, 119, 323
 райдужна форель 317
 раціон 295
 раціони бугайців 249
 раціони корів 251, 252, 258
 регулювання паливоподачі 31
 регулювання режиму зрошення 88
 регулювання у плідівництві 203
 регулятор росту 183
 регуляторне і циклічне зрошення 86
 режим роботи каналів 83
 режим температурний 305
 режими зрошення 89, 93
 режими роботи 31
 резистентність 132, 134
 рекордні врожаї 154
 рекультивовані землі 102
 репродуктивні показники 293
 репродуктивні якості 269
 репродуктивність корів 257
 репродуктивність овець 265
 репродукування еліти картоплі 217
 ресурс плугів та відвалів 35

ресурси лісові 356
 ресурсоощадні промислові сади 202
 реформування лісового сектору Латвії 368
 рецептура 352
 речовина суха 175
 риби 313, 319
 рибницько-біологічні показники 320
 рибопродуктивність 314
 ризики 238
 ризик-менеджмент 26
 ринкові земельні відносини 120
 ринок лісоматеріалів 367
 ринок молока 30
 ринок перевезень 18
 рис 132
 рисова зрошувальна система 88
 рівень ґрунтових вод 94
 рівень радіоактивності 57
 рівень рентабельності 97
 рівень удобрення 176
 рівновага системи 58
 ріпак 126, 200
 ріпак озимий 198, 199, 201
 ріпак ярий 142
 ріст і розвиток ячменю 70
 РНК і ДНК 325
 роботи на молочних фермах 254
 родючість 56
 родючість ґрунту 49, 65, 68, 86, 98, 101, 110
 розвиток меліорації 87
 розмив 123
 розподіл рідини 39
 розсада капуста ранньої 221
 розсадники 214
 розсадництво 8
 розторопша 315
 розчинний порошок із топінамбура 351
 рослинництво 4–8
 рослинні залишки 110
 рослинні рештки 101
 ростові процеси яблуні 203
 рухомість речовин 51

С

садівництво перспективне 202
 сало 279
 самка норки 298, 293
 санітарія 2
 санітарно-виробнича культура 29
 свинець 223, 315
 свині 237, 270, 271, 273–278, 280, 328, 331, 332, 342
 свинки 279
 свиноматки 269
 світчграс 186
 с.-г. дослідна справа 10
 сегментація ринку 23
 селекційний процес 134
 селекційно-племінна робота 9
 селекція 4, 5, 9, 156, 164, 270, 271, 273, 277
 селекція *in vitro* м'якої пшениці 150
 селекція буряків 193
 селекція ВРХ 259
 селекція клітинна 143
 селекція коней 245
 селекція м'ясної худоби 247
 селекція овець 264
 селекція овочевих і баштанних культур 215
 селекція помідора 227
 селекція тварин 235

селекція троянди
на зимостійкість 232
селен 257
септоріоз 127, 129, 134
середньодобове випаровування 89
сидерати 109, 110
силос для корів 253
силос комбінований 179
симбіоз 188
симптоматика туберкульозу
ясена 355
синтез фенольних сполук 209
сироватки специфічні 335
система диференційних рівнянь 43
система мащення 46
система обробітку 97
система обробітку ґрунту 68
система удобрення 64, 65, 73, 75, 81, 97, 110
системи захисту рослин 135
системи обробітку ґрунту 52
системи удобрення органічна та
органомінеральна 177
сівба кропиви 185
сівозмінна 3, 52, 65, 74, 75, 81, 100
сівозмінна кормова 53
сівозміни короткоротаційні 76
сік буряковий 343
сільське господарство 17, 28, 159
сільське населення 22
сім'я-вихователька 299
сіра гниль 129
складові витрат 155
скоростиглість огірка 225
скотарство 9
скреперно-роликотний пристрій 34
соапсток 295
советская шиншила 296
соевий жир 340
соління 321
соматичні клітини 268
соняшник 126
сорго зернове 173
сорго цукрове 174
сорт 4, 5, 156, 164, 165, 169, 171, 172
сорт сої 187
сорт винограду 210
сорт винограду 211, 213
сорт груші 204
сорт енергетичної верби 358
сорт зимостійкої троянди 232
сорт капусти ранньої 221
сорт картоплі 217, 218
сорт люпину 183
сорт овочів 215
сорт помідора 227
сорт пшениці м'якої 147
сорт суниці 209
сорт троянди 231, 234
сортимент огірка 225
сортний розруб туш 261
сосна 365
соус 343
соя 95, 106, 126, 137, 158, 187, 188, 189
спекотне літо 212
спельта озима та яра 161
сперма 291, 316
сперма бугая 256
сперма риб 313
спермобанк ВРХ 246
спіруліна 278
спосіб сівби 176
спред 340
стабілізатори 339
стан зрошувальних систем 87

стандарт міжнародні 124
стандарт на м'ясо овець і кіз 261
стандартизація 124, 324
стеблові корми 44
стебlopіднімач 41
стевія 194
стимулювання праці 27
стимуляція активності
сперматозоїдів 256
стовбурові клітини 326
столові буряки Червона куля 343
страуси 237
строк сівби 165, 171, 186, 199
строки збирання 168
строки повернення культур 74
строки поливу 89
строки сівби 167, 173, 183
стружка 348
структура генетична 322
структурування гелів
біотехнологічне 149
ступінь подрібнення 44
сульфанісечовина 140
суниця садова (*in vitro*) 209
суха речовина 96
сушильні камери 45
сушіння зерна 117
схема садіння 194, 197
схеми садіння верби 354
Схід України 334
схожість насіння 141
схрещування 9, 270, 271

Т

тварини с.-г. 1, 9
тваринний жир 295
тваринництво 1, 2, 9
твердість ґрунту 47
температура
внутрішньогніздова 300
температурний режим 175
теплиці 225, 228
теплиці скляні 226
термоаналіз 350
термогенез 305
тести клініко-функціональні 337
тести міжнародні 324
тест-системи 331
технічна олія 107
техногенно навантажені
території 113
техноземи 102
технологічний побут 151
технологічні властивості 157
технологія no-till 109
технологія вирощування 77, 172
технологія вирощування
помідора 226
техноценоз 128
типи лісів 357
токсикоз пилковий 309
токсини 286
токсичні елементи 99
токсичність кормових добавок 238
томати 349
Тонда ди Кьожа 343
тонометрія аплаційна 240
топінамбур 348, 351
точкове зміцнення 35
точне землеробство 15
точний висів 37
трави багаторічні злакові 178
трави багаторічні та однорічні 177
травлення 292
травлення у молочної худоби 252
травосумішки 177
трактор ХТЗ-200 48

трактор ХТЗ-280Т 47
трансгенні конструкції 147
транслокації житньо-пшеничні 134
транспортувальні канали 94
транспортівання гною 105
трансформації процеси 11
трансформації меліоративних
земель 85
трансформація 144
трансформація властивостей
чорнозему 50
трансформація клітин *in vitro* 326
трепел смектиновий 276
трибосполучення 361
тритикале 156, 157, 162
тритикале озиме 154, 172
троянда 233, 234
троянда американська 232
троянда ефіроолійна 231
трутні 300
туберкулін (ППД) для свавців 336
туберкульоз 336
туберкульоз ясена 355
туляремія 334
тушка 296
тушки риб 323
тяговий опір 33

У

увеїт коней 240
удобрення 60, 68, 185
удобрення капусти 223
удобрення основне 199
удобрення припосівне 199
удобрення соломою 110
уельс 277
укриття плівкові тунельного
типу 229
уловина 123
умови вирощування 164
умови погодно-кліматичні 178
управління 90
ураження 191
уречевлена праця 17
урожайність 60, 88, 106, 175
урожайність біологічна 197
урожайність винограду 211
урожайність зерна 173
урожайність і якість с.-г.
культур 125
урожайність картоплі 217, 219
урожайність огірка 225
урожайність (пшеница озима) 103
урожайність ріпаку 201
урожайність сої 189
успадкування 181
утримання ягнят стійлове 262
учений у галузі ветеринарної
медицини О.В. Дедюлін 2
учений у галузі лікарського
рослинництва П.І. Гавсевич 7
учений у галузі селекції
М.М. Гришко 4, 5
учений у галузі тваринництва
В.П. Буркат 10
ущільнення 47

Ф

фармацевтична галузь 6
фауна 116
фацелія пажити 311
феноли 231
ферменти 253
ферментні препарати 275
ферми кіз 267
фізіолого-біохімічні показники 314

фінансовий потенціал 16
 фінансові ресурси 16
 фітоаск 308
 фітогормони 203
 фітомеліорація 102
 фітопатогенні гриби 129
 фітоплазми 137
 фітотерапія 6–8
 фітотоксикоз 309
 фітофаги 139
 фітоценоз 118
 флора 116
 флороміграція 301
 форель райдужна 322
 форель струмкова 317
 форми селекційні 196
 формування бульбочок 106
 формування стад корів 254
 фосфат- та каліймобілізатори 103
 фосфоліпіди 318, 352
 фосфор 109
 фруктоза 351
 фузаріозна коренева гниль 129
 фунгіциди 127, 191, 206
 фунгіцид-ретардант 200
 функціональна здатність 83

Х

Харківський іподром 241
 харчова цінність 321
 хвилинна витрата 39
 хвойні деревостани 364
 хвороба Тешена 331
 хвороби бджіл 307
 хвороби кишківника свиней 332
 хвороби риб 319
 хвороби сої 129, 137
 Херсонська область 14
 хіміко-термодинамічні
 характеристики 51
 хімічний склад силосу 179
 хімічний склад сусла 213
 хлормекватхлорид 189

хлорпромазин 337
 холестерол 318
 хрестоцвіті блішки 142
 хром 257
 хромосомна стабільність 326

Ц

цезій-137 118, 119
 цекотрофія 292
 цекотрофофагія 292
 целюлоза 339
 цикорій коренеплідний 196, 197
 цитогенетичний аналіз 255, 326
 цілнотзернова пшениця
 у раціонах 281
 ціноутворення 22
 цукрові буряки 40
 цукроносна маса 40
 цьоголітки 320

Ч

часник зелений 220
 частота 43
 чеканка 197
 чеканка рослин 158
 Чернівецька обл. 266
 чизельний плуг 32
 чизелювання ґрунтів 36
 чина посівна 184
 “чорна земля” 101
 чорнозем 56, 110
 чорнозем звичайний 50, 58
 чорнозем опідзолений 65
 чорнозем типовий 55, 61, 64
 чорноземи 57

Ш

швидкість дії десиканта 136
 швидкість руху 33
 шкідливі організми 139
 шкідники зернових культур 127
 шкідники хвос- і листогризухи 364

шкодочинність великого соснового
 довгоносика 362
 шкодочинність туберкульозу
 ясена 355
 шкурка кольорових лисиць 294
 шлунково-кишкові
 бактеріози 328
 шовковиця 207
 шовкопряд шовковичний 312
 шпалери для виноградників 213
 шпаруватість ґрунту 101
 штам Дніпровський-34
 РТВ-1 331
 штами 333, 335
 штучна їжа 159
 штучний вуглекислотний
 гіпобіоз 318

Щ

щавель 212
 щеня норки 298
 щеплення 1
 щеплення винограду 210, 211
 щільність будови ґрунту 59
 щільність травостою 176

Я

яблуневі сади 203
 яблуня 93
 якість зерна 81, 161
 якість насіння 197
 якість плодів 203
 якість сировини 92
 якість тушок птиці 281
 якість шкурки 295
 яловичина 248, 249
 ясен звичайний 355
 ячмінь 81, 171
 ячмінь Ахіллес 341
 ячмінь Гладіатор 341
 ячмінь лушений (пенсак) 341
 ячмінь ярий 59, 70, 78

ПОКАЖЧИК ВИКОРИСТАНИХ ПЕРІОДИЧНИХ І ПРОДОВЖУВАНИХ ВИДАНЬ

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

1. Аграрная наука. — 2016. — №№ 4, 7.
2. Агроекологічний журнал. — 2016. — №№ 1, 2.
3. Агроном. — 2015. — № 3; 2016. — №№ 3, 8.
4. Актуальні проблеми інноваційної економіки. — 2016. — №№ 1, 2.
5. АПК-інформ. — 2016. — № 8.
6. Біоенергетика. — 2016. — № 1.
7. Біологія тварин. — 2015. — Т. 17, № 4: Молоді вчені у вирішенні актуальних проблем біології, тваринництва та ветеринарної медицини: матеріали XIV Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, присвяч. 100-річчю від дня народження доктора біол. наук, професора медицини Скородинського Зиновія Павловича, м. Львів, 3–4 груд. 2015 р.; 2016. — Т. 18, №№ 1, 3.
8. Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2016. — № 1.
9. Виноград. Вино. — 2015. — № 5.
10. Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — Вип. 1.
11. Вісник аграрної науки. — 2016. — №№ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.
12. Вісник Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського. — 2016. — Вип. 2, ч. 1.
13. Вісник НАН України. — 2015. — № 12.
14. Вісник Уманського національного університету садівництва. — 2015. — № 1.
15. Водне господарство України. — 2016. — №№ 1, 2.
16. Достижения науки и техники АПК. — 2016. — Т. 30, №№ 3, 5, 6.
17. Економіка АПК. — 2016. — №№ 6, 7.
18. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2016. — №№ 5, 6.
19. Защита и карантин растений. — 2016. — №№ 3, 5, 6.
20. Збалансоване природокористування. — 2016. — №№ 1, 2.
21. Землевпорядний вісник. — 2016. — №№ 5, 6.
22. Земледелие. — 2016. — № 3.
23. Зернові продукти і комбікорми. — 2016. — Т. 62, № 1/2.
24. Зоотехнія. — 2016. — № 6.

25. Известия высших учебных заведений. Лесной журнал. — 2015. — № 6; 2016. — № 2.
26. Інженерія природокористування. — 2015. — №№ 1, 2; 2016. — № 1.
27. Картоплярство України. — 2015. — № 1/2.
28. Квіти України. — 2016. — №№ 2, 3.
29. Кормопроизводство. — 2016. — №№ 7, 9.
30. Кролиководство и звероводство. — 2016. — №№ 1, 2, 3.
31. Лісовий і мисливський журнал. — 2015. — №№ 5, 6; 2016. — №№ 1, 2, 3.
32. Мікробіологічний журнал. — 2016. — Т. 78, № 3.
33. Мікробіологія і біотехнологія. — 2016. — № 2.
34. Облік і фінанси АПК. — 2016. — № 2.
35. Овощеводство. — 2016. — №№ 7/8, 9.
36. Пасіка. — 2016. — № 8.
37. Плантатор. — 2016. — №№ 4, 5, 6.
38. Почвоведение. — 2016. — №№ 2, 6.
39. Проблемы криобиологии и криомедицины. — 2016. — Т. 26, № 2.
40. Продовольча індустрія АПК. — 2016. — №№ 1/2, 3.
41. Пропозиція. — 2016. — №№ 5, 6, 9.
42. Птицеводство. — 2016. — № 6.
43. Пчеловодство. — 2016. — №№ 5, 6, 7.
44. Рибогосподарська наука України. — 2016. — №№ 2, 3.
45. Садівництво по-українськи. — 2015. — № 6; 2016. — №№ 1, 2, 3.
46. Свиноводство. — 2016. — № 5.
47. Сільське і лісове господарство. — 2015. — № 1; 2016. — № 3.
48. Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2016. — № 1.
49. Сучасні проблеми токсикології, харчової та хімічної безпеки. — 2016. — № 2.
50. Тваринництво сьогодні. — 2016. — №№ 2, 5.
51. Тваринництво України. — 2016. — №№ 1/2, 3, 6.
52. Техніка і технології АПК. — 2016. — № 4.
53. Техніка, енергетика, транспорт АПК. — 2015. — № 3.
54. Технічний сервіс агропромислового, лісового та транспортного комплексів. — 2016. — № 4.
55. Товари і ринки. — 2016. — № 1.
56. Український пасічник. — 2016. — №№ 6, 7.
57. Физиология растений и генетика. — 2014. — Т. 46, № 2; 2016. — Т. 48, № 1.
58. Хранение и переработка зерна. — 2016. — № 5.
59. Хранение и переработка зерна. — 2016. — № 4.
60. Цукор України. — 2016. — № 5.
61. Цукрові буряки. — 2016. — № 3.
62. Эксклюзивные технологии. — 2016. — № 3.
63. Agroexpert. — 2016. — №№ 6, 8.
64. The ukrainian farmer. — 2015. — № 12; 2016. — №№ 4, 5, 6, 7, 8, 9.

ПРОДОВЖУВАНІ ВИДАННЯ ТА ІНШІ НАУКОВІ ЗБІРНИКИ

1. Агробіологія [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2009 —
№ 1 (124). — 2016. — 138 с. Шифр 547511
2. Ветеринарна біотехнологія [Текст]: бюлетень / НААН, Держ. комітет вет. медицини України, Ін-т вет. медицини, Держ. наук.-контрольний ін-т біотехнології і штамів мікроорганізмів; редкол.: Ничик С.А. (голов. ред.) [та ін.]. — К., 2001 —
Вип. 28. — 2016. — 335 с. Шифр 547672
3. Ветеринарна медицина [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Нац. наук. центр "Ін-т експериментальної і клінічної вет. медицини"; редкол.: Стегній Б.Т. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 1964 —
Вип. 102. — 2016. — 373 с. Шифр 06 547640
4. Вівчарство та козівництво [Текст]: фах. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова "Асканія-Нова" — Нац. наук. селекційно-генетичний центр з вівчарства; редкол.: Вдовиченко Ю.В. [та ін.]. — Нова Каховка, 2015. —
Вип. 1. — 262 с. Шифр 547183
5. Вісник Житомирського національного агроекологічного університету [Текст]: наук.-теорет. зб. / редкол.: Микитюк В.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Житомир, 1998 —
№ 2 (50), т. 1. — 2015. — 534 с. Шифр 546506
6. Вісник Степу [Текст]: зб. наук. пр. / Кіровоград. ДСГДС НААН, Центр забезпечення АПВ Кіровоград. обл. — Кіровоград, 2002 —
Вип. 12 / редкол.: Савранчук В.В. (відп. ред.) [та ін.]. — 2015. — 208 с. Шифр 547071
Вип. 13: Стан і перспективи розвитку агропромислового вир-ва України: матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених і спеціалістів, Кіровоград, 24–25 берез. 2016 р. / редкол.: Семеняка І.М. (голов. ред.) [та ін.]. — 2016. — 162 с. Шифр 547519
7. Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики та продовольства України, Харк. НАУ ім. В.В. Докучаєва; редкол.: Пузік В.К. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 2006 —
№ 1 (37). — 2016. — 120 с. — (Сер. Біологія). Шифр 546381
8. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики та продовольства України; редкол.: Скобло Т.С. (відп. ред.) [та ін.]. — Х., 2000 —
Вип. 168: Ресурсозберігаючі технології, матеріали та обладнання у ремонтному виробництві (присвяч. 25-річчю ННІТС). — 2016. — 246 с. Шифр 547072
Вип. 170: Техн. системи і технології тваринництва. Технічний сервіс машин для рослинництва. — 2016. — 246 с. Шифр 547074
9. Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області [Текст]: наук.-виробн. зб. / НААН, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва — Центр наук. забезпечення АПВ Харків. обл.; редкол.: Попов С.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 2003 —
Вип. 20. — 2016. — 289 с. Шифр 547676
10. Землеробство [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т землеробства; редкол.: Камінський В.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 1964 —
Вип. 1. — 2015. — 103 с. Шифр 06 545215
11. Історія науки і техніки [Текст]: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Держ. екон.-технол. ун-т транспорту, Центр досліджень з історії науки і техніки ім. О.П. Бородіна; редкол.: Пилипчук О.Я. (голов. ред.) [та ін.]. — К., 2016. —
Вип. 8. — 220 с.
12. Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин [Текст]: загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. / М-во освіти і науки України, Кіровоград. нац. техн. ун-т; редкол.: Черновол М.І. (відп. ред.) [та ін.]. — Кіровоград, 1971 —
Вип. 45, ч. 1. — 2015. — 318 с. Шифр 06 547122
13. Корми і кормовиробництво [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т кормів; редкол.: Петриченко В.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — Вінниця: Діло, 1976 —

- Вип. 81.** — 2015. — 264 с. Шифр 06547788
14. **Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України** [Текст]: зб. наук. пр. / редкол.: Ніколаєнко С.М. (відп. ред.) [та ін.]. — К., 1997 —
Вип. 210, ч. 1. — 2015. — 328 с. — (Сер. Агрономія). Шифр 547125
Вип. 216, ч. 1 / Гудзенко В.М., Волощук Г.Д. (відп. за вип.). — 2015. — 210 с. — (Сер. Лісівництво та декоративне садівництво). Шифр 546522
 15. **Науково-технічний бюлетень Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок і Інституту біології тварин** [Текст] / НААН, М-во аграр. політики та продовольства України; редкол.: Влізлю В.В. і Коцюмбас І.Я. (голов. ред-ри) [та ін.]. — Львів, 1998 —
Вип. 17, № 1. — 2016. — 332 с. Шифр 547349
 16. **Новітні технології вирощування с.-г. культур** [Текст]: тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, м. Київ, 29–30 верес. 2016 р. / НААН, Ін-т біоенергет. культур і цукр. буряків, М-во агрополітики та продовольства України, Укр. ін-т експертизи сортів рослин. — Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016. — 123 с. Шифр 547531.
 17. **Практичні результати та методичні аспекти досліджень з розведення, генетики та біотехнології у тваринництві** [Текст]: матеріали XIV Всеукр. наук. конф. молодих учених та аспірантів, присвяч. пам'яті академіка УААН В.П. Бурката / НААН, Ін-т розведення та генетики тварин ім. М.В. Зубця; редкол.: Гладій М.В. (ред.) [та ін.]. — Чубинське, 2016. — 76 с.
 18. **Проблеми і перспективи розвитку підприємництва** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Харків. нац. автомоб.-дорож. ін-т / редкол.: Дмитрієв І.А. (голова) [та ін.]. — Х., 2015. —
№ 1 (12). — 202 с. Шифр 547352
 19. **Продовольчі ресурси: проблеми і перспективи** [Текст]: зб. наук. пр. за матеріалами III Міжнар. наук.-практ. конф. Секція 1: Інноваційні біотехнології та обладнання в харчовій промисловості. Секція 2: Економіка та управління підприємствами і галузями агропромислового комплексу, 4 листоп. 2015 р. / НААН, Ін-т продовольчих ресурсів НААН; редкол.: Сичевський М.П. (голов. ред.) [та ін.]. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2015 — 198 с. Шифр 547147
 20. **Розведення і генетика тварин** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т розведення і генетики тварин; редкол.: Гладій М.В. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 1971 —
Вип. 51. — 2016.
 21. **Роль наукових досліджень в забезпеченні процесів інноваційного розвитку аграрного виробництва України** [Текст]: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених і спеціалістів, м. Дніпропетровськ, 25–26 трав. 2016 р. / НААН, ДЦ Інститут зерн. культур НААН, М-во агрополітики та продовольства України, Укр. ін-т експертизи сортів рослин. — Вінниця: ТОВ "Нілан-ЛТД", 2016. — 122 с. Шифр 547356.
 22. **Селекція, генетика і технології вирощування сільськогосподарських культур** [Текст]: тези міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, 24 квіт. 2015 р. / НААН, Миронівський ін-т пшениці ім. В.М. Ремесла; редкол.: Демидов О.А. — Миронівка, 2015. — 72 с. Шифр 547023.
 23. **Сучасні напрями селекційного удосконалення пшениці** [Текст]: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю селекції пшениці в Селекційно-генетичному інституті — Нац. центр насіннєзнавства та сортотивчення, м. Одеса, 1–3 черв. 2016 р. / НААН, СГП, М-во аграр. політики та продовольства України, Укр. ін-т експертизи сортів рослин. — Вінниця: ТОВ "Нілан-ЛТД", 2016. — 148 с. Шифр 547365.
 24. **Сучасні проблеми теоретичної та практичної іхтіології** [Текст]: матеріали IX Міжнар. іхтіолог. наук.-практ. конф., 14–16 верес. 2016 р. / Одес. держ. екол. ун-т; редкол.: Шек П.В. (ред.) [та ін.]. — О., 2016. — 312 с. Шифр 547508.
 25. **Таврійський науковий вісник** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, НААН, Навч.-наук.-виробн. комплекс "Херсонський агроун-т"; редкол.: Ушкаренко В.О. (голов. ред.) [та ін.]. — Херсон: Айлант, 1996 —
Вип. 93. — 2015. — 390 с. Шифр 546571
Вип. 94: С.-г. науки. — 2015. — 146 с.
 26. **Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва** [Текст]: зб. наук. пр. / Білоцерк. НАУ; редкол.: Даниленко А.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2010 —
№ 2 (120). — 2015. — 261 с. Шифр 547033
№ 1 (125). — 2016. — 120 с. Шифр 547536
 27. **Фактори експериментальної еволюції організмів** [Текст]: зб. наук. пр., присвяч. 100-річчю від дня народження Гершензона С.М. і Шварнікова П.К. / НАН України, Ін-т молекул. біології і генетики; редкол.: Кунах В.А. (голов. ред.) [та ін.]. — К.: Логос, 2006 —
Т. 18. — 2016. — 266 с. Шифр 547537

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ, БІБЛІОГРАФІЧНІ
ТА ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ СЕРІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
(1998–2016 рр.)**

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“АКАДЕМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 1998 р.
(70 кн.)

1. АВДІЗБА А.М. (2009)
2. БАБИЧ А.О. (2003)
3. БАРАБАШ О.Ю. (2002, 2007)
4. БАЩЕНКО М.І. (2008)
5. БОГДАНОВ Г.О. (2010, 2015)
6. БУРКАТ В.П. (1999, 2009)
7. ВАСИЛЕНКО П.М. (2000)
8. ВЛАСЕНКО В.М. (2004)
9. ВЛІЗЛО В.В. (2010)
10. ГЛАДІЙ М.В. (2015)
11. ГОЛІК В.С. (2007)
12. ГОЛОВКО А.М. (2011)
13. ГРИЦИНЯК І.І. (2016)
14. ГУДКОВ І.М. (2005)
15. ДЕМ'ЯНЕНКО М.Я. (2005, 2015)
16. ЄЖОВ В.М. (2009)
17. ЗУБЕЦЬ М.В. (1999, 2008, 2014)
18. ІБАТУЛЛІН І.І. (2006)
19. КИРИК М.М. (2008)
20. КИРИЧЕНКО В.В. (2010)
21. КОВАЛЕНКО П.І. (1999)
22. КОЗИРЬ В.С. (2007)
23. КРАВЧЕНКО В.А. (2009)
24. КУЧКО А.А. (2006)
25. ЛЕБІДЬ Є.М. (2007)
26. ЛІСОВИЙ М.П. (1999)
27. ЛУКІНОВ І.І. (2007)
28. МАЗУР Г.А. (2006)
29. МАЛІК М.Й. (2014)
30. МАРТИНЕНКО І.І. (1999)
31. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК В.Я. (2003, 2008, 2013)
32. МУСІЄНКО М.М. (2008)
33. НОВАКОВСЬКИЙ Л.Я. (2015)
34. ОСТАШКО Ф.І. (2004)
35. ПАНАСЮК Б.Я. (2007)
36. ПЕРЕСИПКІН В.Ф. (1999)
37. ПОГОРІЛИЙ Л.В. (2004)
38. РИБАЛКО В.П. (2006)
39. САБЛУК П.Т. (2001, 2006, 2011)

40. САВЧЕНКО Ю.І. (2009)
41. САЙКО В.Ф. (2001)
42. СИТНИК В.П. (1999, 2009)
43. СІТИНСЬКИЙ В.В. (2009)
44. СОЗІНОВ О.О. (2001, 2010)
45. СТЕГНІЙ Б.Т. (2011)
46. ТАРАРІКО О.Г. (2005)
47. ТРЕГОВЧУК В.М. (2002)
48. ТРІШИН О.К. (2012)
49. УШКАРЕНКО В.О. (2008)
50. ФЕДОРЕНКО В.П. (2010)
51. ФУРДИЧКО О.І. (2012)
52. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ Г.О. (2006)
53. ЦИКОВ В.С. (2006)
54. ШЕВЧЕНКО А.М. (2008)
55. ШПИЧАК О.М. (2016)
56. ЮРЧИШИН В.В. (2000, 2005, 2015)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 2005 р.
(13 кн.)

1. БЕРЕЗОВСЬКИЙ М.Д. (2011)
2. ВОЙТЮК Д.Г. (2009)
3. GERMAN В.В. (2011)
4. ГОЛОВКО А.М. (2006)
5. ГУЦУЛЯК Г.Д. (2016)
6. ЄФІМЕНКО М.Я. (2007)
7. МАЗОРЕНКО Д.І. (2011)
8. МАЛІК М.Й. (2005)
9. СІГАРЬОВА Д.Д. (2010)
10. СЛАВОВ В.П. (2007)
11. СОБКО О.О. (2009)
12. УШКАЛОВ В.О. (2013)
13. ЧЕРНОВОЛ М.І. (2010)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 2009 р.
(1 кн.)

- ГРАБОВЕЦЬ А.І. (2009)

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЗЕМЛЕВПОРЯДНА НАУКА”
засн. ННСГБ НААН у 2005 р.
(1 кн.)**

НОВАКОВСЬКИЙ Л.Я. (2005)

**СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ
ВЧЕНИХ-АГРАРІЇВ УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 1998 р.
(66 кн.)**

1. КУЛЕШОВ М.М. (1998)
2. КРАВЧЕНКО М.А. (1999)
3. ЯНАТА О.А. (2001)
4. ФЕДОРОВА Н.А. (2002)
5. КОТКО І.К. (2002)
6. ФОМІЧОВ А.М. (2003)
7. НАУМЕНКО В.В. (2004)
8. ГЛАЗКО В.І. (2004)
9. ТЮЛЕНЄВ М.О. (2004)
10. МАХОВ Г.Г. (2005)
11. ШЕВЧЕНКО М.Н. (2005)
12. ВЛАСЮК П.А. (2005)
13. АЛПАТЬЄВ С.М. (2005)
14. СЛЮСАР І.Т. (2005)
15. БОГДАНОВ С.М. (2006)
16. ДЕГОДЮК Е.Г. (2007)
17. ЗЕЛЕНСЬКИЙ М.О. (2007)
18. ЯНГОЛЬ А.М. (2007)
19. СВЄЧИН К.Б. (2007)
20. МУДРУК О.С. (2007)
21. ОСИПЧУК А.А. (2007)
22. ТИХОНЕНКО Д.Г. (2007)
23. ТЕРНИЧЕНКО А.Г. (2008)
24. ГОРОДНІЙ М.Г. (2008, 2008)
25. ЗАДОНЦЕВ А.І. (2008)
26. ТАРАНЕНКО Л.К. (2009)
27. ВІЛЕНСЬКИЙ Д.Г. (2009)
28. ТАРАБРІН О.Є. (2009)
29. ЛОПАТІН М.І. (2009)
30. РЕВО М.В. (2009)
31. ПОЧЕРНЯЄВ Ф.К. (2010)
32. КОЛЕСНИКОВ О.І. (2010)
33. САЗАНОВ В.І. (2010)
34. СТУПЕНЬ М.Г. (2010)
35. ГУБЕНІ Ю.Е. (2010)
36. ШЕЛЕПОВ В.В. (2011, 2016)
37. СІРАЦЬКИЙ Й.З. (2011)
38. ЗАВІРЮХА П.Д. (2011)
39. БЕРЕЗІВСЬКИЙ П.С. (2011)
40. КРИЛОВА Г.І. (2011)
41. ДЖОВАНІ Д.О. (2011)
42. ВОЛЬФ М.М. (2011)
43. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2011)

44. КУЛЖИНСЬКИЙ С.П. (2011)
45. КОБЕЦЬ А.С. (2012)
46. СТЕПЧЕНКО Л.М. (2012)
47. РОЖЕСТВЕНСЬКИЙ Б.М. (2012)
48. ШАРАПА Г.С. (2013)
49. ВОЗНЯК Р.П. (2013)
50. ПРОКОПОВИЧ П.П. (2013)
51. НАБОКИХ О.Г. (2013)
52. ОНИСЬКО С.М. (2013)
53. ЗОСИМОВИЧ В.П. (2013)
54. ВЛАСОВ В.І. (2014)
55. ОСЬМАК К.І. (2014)
56. ПОГГЕНПОЛЬ В.О. (2014)
57. ГУЗЄВ І.В. (2015)
58. НИЖНІЙ М.І. (2015)
59. ШЕПОТЬКО Л.О. (2015)
60. ХОМЕНКО О.Д. (2016)
61. ПОДОБА Б.Є. (2016)
62. БОЙКО П.І. (2016)
63. СПЕСИВЦЕВ П.В. (2016)
64. ФРАНКУРТ С.Л. (2016)

**ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“АГРАРНА НАУКА УКРАЇНИ В ОСОБАХ,
ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ”
засн. проф. В.А. Вергуновим у 2001 р.
(100 кн.)**

Персоналії:

1. БУДРІН П.В. (2001)
2. ЛИХВАР Д.Ф. (2002, 2015)
3. ЯНАТА О.А. (2003)
4. ІВАНИЦЬКИЙ Б.Г. (2004)
5. КВАСНИЦЬКИЙ О.В. (2005)
6. РЕМЕСЛО В.М. (2006)
7. ЮР'ЄВ В.Я. (2007)
8. АЛЕШО О.Г. (2011)
9. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2012)
10. СКОРОХОДЬКО А.К. (2015)
11. БУГУЦЬКИЙ О.А. (2015)
12. САПЄГІН А.О. (2015)
13. ПЕРЕСИПКІН В.Ф. (2016)
14. ЗУБЕЦЬ М.В. (2016)
15. ФРАНКУРТ С.Л. (2016)

Монографії, брошури, довідники:

1. Вергунов В.А. Коноплярство в Україні: історичні аспекти розвитку. Погляд у минуле. Проблеми сьогодення. Перспективи: моногр. (2002).
2. Харківський с.-г. науково-освітній центр з селекції і насінництва: становлення та діяльність (II половина XIX — початок XX ст.): моногр. (2004).

3. Наукова школа акад. ВАСИЛЕНКА Петра Мефодійовича: моногр. (2005).
4. Коломийський дослідний станції — 50 років: здобутки, перспективи (2006).
5. *Вергунов В.А.* Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки: моногр. (ч. 1. — 2006; ч. 2. — 2008; ч. 3. — 2010).
6. *Вергунов В.А.* Харківський науковий центр з селекції с.-г. культур: історія та сьогодення: до 100-річчя від дня заснування Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва: моногр. (2007).
7. *Вергунов В.А.* Професор СЛЬОЗКІН Петро Родіонович (1862–1927 рр.): моногр. (2007).
8. *Вергунов В.А.* Державна наукова с.-г. бібліотека УААН: історія і сьогодення: моногр. (2007).
9. *Супіханов Б.К.* Олійні культури: історія, сорти, виробництво, торгівля: моногр. (2008).
10. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1917–1920 рр.: міністри землеробства: моногр. (2008).
11. *Вергунов В.А.* Історія Української академії с.-г. наук (1956–1962). До 110-річчя створення Нац. аграр. ун-ту: моногр. (2008).
12. *Вергунов В.А.* Полтавське дослідне поле: становлення і розвиток с.-г. дослідної справи в Україні (до 125-річчя державного дослідництва в агрономії та тваринництві): моногр. (2009).
13. *Супіханов Б.К.* Продовольча безпека України: історія і сьогодення: моногр. (2009).
14. *Супіханов Б.К.* Зернові культури: історія, сорти, виробництво: моногр. (2009).
15. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1920-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2009).
16. *Вергунов В.А.* Академік К.К. Гедройц і Україна: невідомі сторінки творчої біографії (1929–1930 рр.): моногр. (2009).
17. *Вергунов В.А.* Агрономія і становлення науки про тваринництво на теренах України та Франції (II половина XVIII — 1917 р.): моногр. (2009).
18. *Вергунов В.А.* Сельскохозяйственное опытное дело в Украине: историко-научный анализ организационных основ: моногр. (2009).
19. *Вергунов В.* Василий Николаевич Ремесло — ученый селекционер (1907–1983): (к 100-летию Мироновского ин-та пшеницы имени В.М. Ремесло): моногр. (2010).
20. *Вергунов В.А.* Еволюція наукових засад на шляху до природоохоронного адаптивно-ландшафтного меліоративного землеробства: моногр. (2010).
21. Історія розвитку генетики та селекції: особистості і здобутки: моногр. (2010).
22. *Сінченко В.М.* Цукрові буряки: історія, сорти і гібриди, технологія, виробництво: моногр. (2010).
23. *Коваленко С.Д.* Історія Ботанічної секції С.-г. наукового комітету України (1918–1927): моногр. (2010).
24. *Білоцерківська А.С.* Сільське господарство України першої чверті XX століття та його наук.-освіт. забезпечення в контексті діяльності проф. А.Г. Терниченка: моногр. (2010).
25. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України 1930-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2010).
26. *Приходько Ю.О.* Становлення та діяльність Харківського науково-освітнього центру з ветеринарної паразитології: кінець XIX — початок XXI ст.: моногр. (2010).
27. *Радченко Л.С.* Академік І.І. Лукінов — вчений, громадський діяч, організатор аграрно-економічної науки в Україні: моногр. (2011).
28. *Герук С.М.* Відновлення деталей сільськогосподарських машин зварюванням і наплавленням: становлення та розвиток: моногр. (2011).
29. *Черныш О.А.* Академик Василий Николаевич Ремесло — ученый и организатор сельскохозяйственной науки (1907–1983) (к 100-летию Мироновского института пшеницы им. В.Н. Ремесло): моногр. (2011).
30. *Вергунов В.А.* Історія аграрної науки, освіти і техніки в Україні ретросп. наук.-доп. бібліогр. покажч. автореф. дис. (2011).
31. *Корзун О.В.* Становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи на Поділлі (кінець XIX — початок XX ст.): моногр. (2011).
32. *Вергунова І.М.* Історія процесу інформатизації в агрономії України (60-ті рр. XX ст. — поч. XXI ст.): моногр. (2011).
33. *Вергунов В.А.* Передумови становлення та діяльність Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2011).
34. *Присяжнюк М.В.* Наукове забезпечення розвитку українського тваринництва у 20-х рр. XX ст. (2011).

35. Радченко Л.С. Наукова школа академіка І.І. Лукінова (1927–2004) (2011).
36. Зубець М.М. Київська дослідна станція тваринництва “Терезине”: історія, здобутки, вчені (2011).
37. Бородай І.С. Теоретико-методологічні основи становлення та розвитку вітчизняної зоотехнічної науки (2012).
38. Вергунова І.М. Математичні методи для вирішення наукових завдань вітчизняної агрономії першої половини ХХ ст. (2012).
39. Вергунов В.А. Передумови становлення та діяльність Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2012).
40. Діденко О.М. Розвиток водного права в контексті науково-освітньої діяльності В.А. Григор’їва (1872–1927) (2012).
41. Войтюк В.Д. Мобільні засоби технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки в Україні (ХХ — початок ХХІ ст.) (2013).
42. Присяжнюк М.В. Розвиток сільськогосподарської дослідної справи УСРР у 20-х рр. ХХ ст.: науково-організаційні засади (2012).
43. Вергунов В.А. Сільськогосподарська дослідна справа в Україні від зародження до академічного існування: організаційний аспект (2012).
44. Піпан Х.М. Селекція озимої пшениці в Україні: історія та здобутки (2013).
45. Гриценко Н.Ф. Історія наукової думки про класифікацію ґрунтів (до 130-річчя виходу кн. проф. В.В. Докучаєва “Російський чорнозем”) (2013).
46. Ерозія ґрунтів України: еволюція теорії та практики: монографія (2014).
47. Вергунов В.А. Професор Борис Карлович Єнкен (1873–1943): нарис життя та творчої діяльності (2014).
48. Волощук М.Д. Ерозія ґрунтів України : еволюція теорії та практики : монографія (2014).
49. Вергунов В.А. Полтавському товариству сільського господарства — 150 років : віхи видатних діянь на благо України (2015).
50. Вергунов В.А. Національному університету водного господарства та природокористування — 100 років : іст.-наук. аналіз передумов появи (2015).
51. Вергунов В.А. Професор А.К. Скороходько — учений, педагог, організатор зоогієнічної науки (2015).
52. Путівник по архівних установах України для дослідників історії аграрної науки (2015).
53. Вергунов В.А. Полтавському товариству сільського господарства — 150 років: віхи видатних діянь на благо України (2015).
54. Вергунов В.А. Від Погарського навчально-зразкового господарства до Гадяцької сільськогосподарської дослідної станції, або історія подарунку купця В.В. Бойка полтавській громаді (до 150-річчя Полтавського товариства сільського господарства та 95-річчя Полтавської державної аграрної академії) (2015).
55. Павлушко Ю.І. Професор Бугуцький Олексій Андрійович (1929–2000) — інтелектуал аграрно-економічної науки (2015).
56. Вергунов В.А. Науково-організаційна діяльність професора Д. Ф. Лихваря з розвитку селекції та акліматизації сільськогосподарських рослин в Україні (20-ті — 80-ті рр. ХХ ст.) : монографія (2015).

Збірки документів і матеріалів:

57. С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док. і матеріалів (2006).
58. Академік Микола Іванович ВАВИЛОВ і розвиток аграрної науки в Україні: зб. іст.-наук. нарисів, док., бібліогр. матеріалів (2005).
59. Р. ВАЛЬТЕР, Ю. КЛЕОПОВ і Г. МАХОВ — забуті сторінки вітчизняної науки: зб. док. і матеріалів (2006).
60. Всеукраїнська Академія С.-г. Наук (1931–1935 рр.): зб. док. і матеріалів (2006).
61. Українська академія с.-г. наук (1956–1962 рр.): зб. док. і матеріалів (2006).
62. Агроґрунтознавство в Україні (1930–1940 рр.): зб. док. і матеріалів (2007).
63. Відділ с.-г. наук АН УСРР (1945–1956): зб. док. і матеріалів (2008).
64. Агрономічне ґрунтознавство в Україні (1918–1930 рр.): зб. док. і матеріалів (2008).
65. Науково-консультаційна рада Народного комісаріату земельних справ УСРР (1927–1930 рр.): зб. док. і матеріалів (2010).
66. Південне відділення ВАСГНІЛ : зб. док. і матеріалів (2011).
67. Присяжнюк М. В. Сорто-насіннєве управління Цукротресту (1921–1927) : зб. док. та матеріалів (2011).
68. Сільське господарство УСРР та його наукове забезпечення у роки Другої світової війни (1940–1945) (2012).
69. Сівозміни в системах землеробства України (1958–1984 рр.) : зб. док. і матеріалів (2012).

70. Агроґрунтознавство в Україні (1930–1941 рр.) : зб. док. і матеріалів (2013).
71. Науково-організаційні засади розвитку аграрної науки та її управління в УРСР (1962–1969) : зб. док. і матеріалів (2014).
72. Організація наукового забезпечення сільськогосподарської галузі УРСР у 1946–1956 роках : зб. док. і матеріалів (2014).
73. Полтавське товариство сільського господарства (журнали засідань) (вип. 1; вип. 2, ч. 1; вип. 2, ч. 2; вип. 3, ч. 1; вип. 3, ч. 2) (2015).
74. Київське товариство сільського господарства та сільськогосподарської промисловості (1876–1919) : зб. док. і матеріалів (2015).
75. Державне регулювання с.-г. науки в УСРР / УРСР у 1935–1940 рр. : зб. док. і матеріалів (2015).
76. Колгоспна дослідна справа УРСР у 1935–1956 рр. : зб. док. і матеріалів (2016).

**СЕРІЯ “ВІДОМІ ВЧЕНІ-ПРИРОДОЗНАВЦІ
ТА ОСВІТЯНИ УКРАЇНИ”**

засн. проф. В.А. Вергуновим у 2004 р.
(8 кн.)

1. НОВИКОВ М.М. (2003, 2008)
2. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2010)
3. КОСТЕНКО Н.В. (2011)
4. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012)
5. ЧЕРНЯХІВСЬКИЙ О.Г. (2012)
6. ДЕРЛЕМЕНКО В.В. (2013)
7. ЗЛЕНКО В.А. (2014)

**СЕРІЯ “АКАДЕМІКИ ТА ЧЛЕНИ-
КОРЕСПОНДЕНТИ НАН УКРАЇНИ
ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА”**

засн. НБУВ НАНУ і ННСГБ НААН у 2007 р.
(2 кн.)

1. Академік НАН України ЛУКІНОВ І.І. (1927–2004): біобібліогр. покажч. (2009).
2. Академік АН УРСР і ВАСГНІЛ Оппоков (Опоків) Євген Володимирович (1869–1937): біобібліогр. покажч. (2014)

**СЕРІЯ “НАУКОВІ
ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ ЧИТАННЯ”**

заснована ННСГБ НААН у 2001 р.
(11 кн.)

1. ЯНАТА О.А. (2001)
2. ШІНДЛЕР К.Г. (2005)

3. НОВИКОВ М.М. (2008)
4. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2011)
5. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012)
6. КОСТЕНКО В.С. (2013)
7. АНГЕЛІНА П.М. (2014)
8. АНТОНЕЦЬ С. С. (2014)
9. ОСЬМАК К.І. (2014)
10. СЛОБОДЯНИК М.С. (2015)
11. ФРАНKFУРТ С.Л. (2016)

**СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ
ДІЯЧІВ НАУКИ, ОСВІТИ,
КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ”**

заснована ННСГБ НААН у 2014 р.
(1 кн.)

1. ДЕРЛЕМЕНКО Т.Ф. (2014)
2. СЛОБОДЯНИК М.С. (2015)

**БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ІНОЗЕМНА С.-Г. КНИГА У ФОНДАХ
ННСГБ НААН ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ
УСТАНОВ І ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ”**

засн. проф. В.А. Вергуновим у 2009 р.
(5 кн.)

1. Польська книга у фондах ДНСГБ УААН: наук.-доп. бібліогр. покажч. (1825–2002 рр.) (2008).
2. Польська с.-г. книга у фондах Держ. наукової с.-г. бібліотеки УААН та наук.-дослідних установ і вищих навч. закладів аграр. профілю (1771–2008 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2009).
3. Колекція французьких с.-г. видань у фондах ДНСГБ УААН (1802–2008) (2009).
4. Німецькі сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (1822–2010).
5. Чеські сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (2012).

**НАУКОВО-ДОПОМІЖНІ
РЕТРОСПЕКТИВНІ БІБЛІОГРАФІЧНІ,
БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ
(24 кн.)**

1. Професор Довгопола Олена Павлівна. Життєвий і творчий шлях: біобібліогр. покажч. (2001, 2002).
2. Періодичні видання з агрономії в Україні. 1918–1940. Журнали, “Бюлетені”, “Вісті”, Наукові записки, “Збірники наукових

“АПК УКРАЇНИ”. Реферативний журнал

- праць”, “Труди”: наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
3. Періодичні та продовжувані видання з агрономії на Полтавщині (XIX–XX ст.): наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
 4. Українська с.-г. книга (з фондів ЦНСГБ УААН). 1868–1900: наук.-доп. бібліогр. покажч. (2002); 1901–1910 рр. (2002); 1911–1917 рр. (2003); 1918–1922 (2004); 1923–1932 (2005); 1933–1935 (2005); 1936–1939 (2007); 1940–1945 (2007, 2008);
 5. Центральна наукова с.-г. бібліотека УААН. 1921–2001: бібліогр. покажч. літ. за 1933–2001 рр. До 80-річчя заснування ЦНСГБ УААН (2002).
 6. Аграрна наука в Україні: автореф. дис. із фондів ДНСГБ УААН. 1950–1959: наук.-доп. бібліогр. покажч. Вип. 1. (2007); Вип. 2. 1960–1965 (2007); Вип.3. (2008).
 7. Наукові праці та статті наукових співробітників Коломийської дослідної станції (1980–2005): наук.-доп. бібліогр. покажч. / УААН, Івано-Франків. ін-т АПВ, Колом. ДС, ДНСГБ (2006).
 8. Наукові публікації Державної наукової с.-г. бібліотеки УААН. 2001–2007 рр.: бібліогр. покажч. наук. видань та публ. співробітників б-ки (2008).
 9. Фонд видань, випущених у XIX столітті з с.-г. тематики ДНСГБ НААН, включених до Держ. реєстру наук. об’єктів, що становлять нац. надбання (1802–1900 рр.) : наук.-доп. бібліогр. покажч.(2011).
 10. Сільськогосподарські періодичні видання в Україні. 1918–1940 (2012).
 11. Українська академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени). 1990–2004 рр. : біогр. довід. (2006).
 12. Національна академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени). 1990–2011 рр. (2012).
 13. Календар знаменних і пам’ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2014 рік (2013).
 14. Календар знаменних і пам’ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2015 рік (2014).
 15. Календар знаменних і пам’ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2016 рік (2015).
 16. Календар знаменних і пам’ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2017 рік (2016).

**СЕРІЯ ТЕМАТИЧНИХ
НАУКОВО-ДОПОМІЖНИХ
БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОКАЖЧИКІВ
ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ВИДАНЬ
З ФОНДІВ ННСГБ НААН
“ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНІ
РЕСУРСИ АГРОПРОМИСЛОВОМУ
ВИРОБНИЦТВУ УКРАЇНИ”,
засн. ННСГБ НААН у 2013 р.
(3 кн.)**

1. Бджільництво (2013)
2. Ґрунтознавство = Soil Science (2013).
3. Зернобобові культури (2016)

СТРУКТУРА СТОРІНКИ РЕФЕРАТУ В РЖ “АПК УКРАЇНИ”

1. **Індекс УДК** — еталонне видання українською мовою Універсальної десятикової класифікації (2000 р.).
2. **Бібліографічний опис (БО) документа** — згідно з ГОСТом 7.1–84. Відмінною особливістю БО РЖ є розташування елементів БО: назва матеріалу; галузь свідчень про відповідальність, де подаються прізвища всіх авторів незалежно від їх кількості.

Приклад:

УДК 633.416:631.527.5:631.543.2

СЕЛЕКЦІЯ І НАСІННИЦТВО КОРМОВОГО БУРЯКУ В УКРАЇНІ /

Рибак Д.А., Фомічов А.М., Ярош Ю.М. // Вісн. аграр. науки. — 1998. — № 8. — С. 39–43. — Бібліогр.: 4 назви.

Бібліографічний опис документа подається мовою оригіналу.

3. **Ключові слова (5–10 слів)** — слова чи словосполучення, взяті з назви чи тексту документа, які характеризують його зміст і забезпечують пошук (згідно з ДСТУ 2398–93).
4. **Номер реферату** — рік, порядковий номер РЖ у поточному році, порядковий номер реферату у журналі.
5. **Текст реферату** подається українською мовою і складається за таким планом: об'єкт роботи, якщо це неясно із заголовка; основні питання, які розглядаються в первинному документі; результати, висновки, галузь застосування. Передається точка зору автора. Реферат не має абзаців, розділів, рубрик.
6. **Результати роботи** викладаються точно і гранично інформативно.
7. **Висновки** подаються так, як вони представлені в документі.
8. **Викладати текст** реферату потрібно коротко, використовуючи короткі, стислі речення. Реферат є самостійним вторинним документом.
9. У рефераті **не вживати** складні граматичні звороти, незвичні терміни, символи.
10. У тексті реферату **формули наводяться у таких випадках**: без формул неможлива побудова тексту реферату; формули виражають результати роботи; формули значно полегшують розуміння змісту роботи. Одиниці виміру приводяться в одиницях міжнародної системи (СІ) згідно з ГОСТом 8.417–81.
11. **Обсяг реферату**: для більшості статей, брошур тощо 350–1000 знаків, до 32 друкованих рядків; для документів великого обсягу (монографій та ін.) — 2500 знаків, дві друковані сторінки.

УДК 631.145 (051.6) (477)

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

РЕФЕРАТИВНИЙ ЖУРНАЛ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека

*Ви можете замовити наш журнал
на компакт-дисках.
Розмістимо вашу рекламу
на сторінках нашого журналу.*

*Вы можете заказать
наш журнал на компакт-дисках.
Разместим вашу рекламу
на страницах нашего журнала.*

*You can subscribe
our journal on CD.
We are ready to place you
advertisement in our journal.*

*Vous pouvez commander
notre revue de CD.
Nous placerons votre reclame
dans notre revue.*